ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

SOSYAL BİLGİLER

6

DERS KİTABI

YAZARLAR

Cengiz YILDIRIM

Fatih KAPLAN

Hayriye KURU

Mukaddes YILMAZ

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI ..... : 7067
DERS KİTAPLARI DİZİSİ ..... : 1854

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

HAZIRLAYANLAR

Editörler	**Prof. Dr. Süleyman ELMACI**
	Dr. Öğretim Üyesi Murat Bayram YILAR
Program Geliştirme Uzmanı	**Ergül SIRKINTI**
Dil Uzmanı	**Murat YILDIZ**
Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı	**Günay DURUCAN**
Rehberlik Uzmanı	**İbrahim GÜNGÖR**
Görsel Tasarım	**Merve Nur ŞAHİN**

ISBN 978-975-11-4969-5

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 18.04.2019 gün ve 8 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

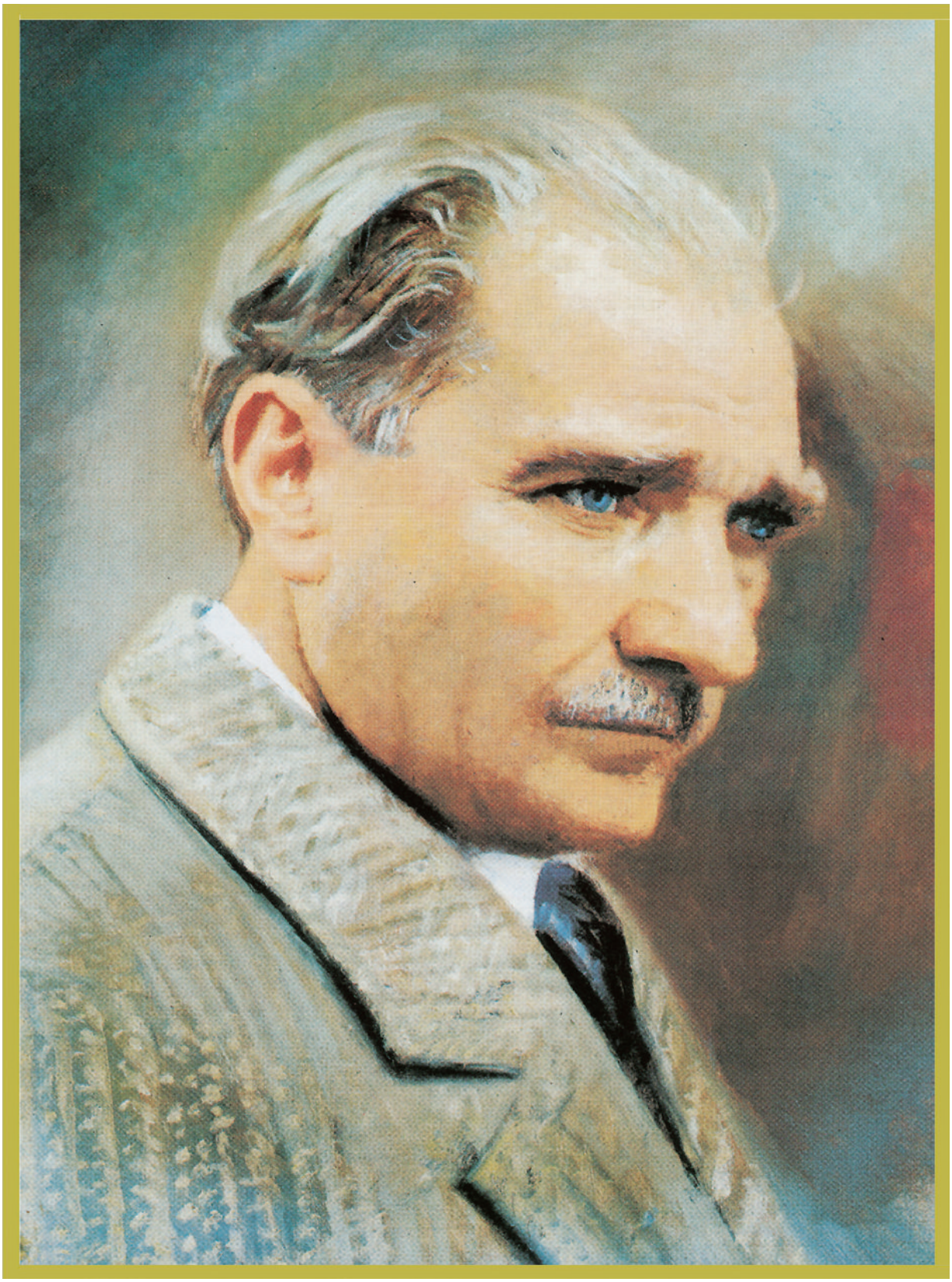
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

9 KİTABIMIZI TANIYALIM

12 **BİZ VE DEĞERLERİMİZ**

14 TOPLUMDAKİ ROLLERİM

17 BİZİ "BİZ" YAPANLAR

27 KIR ÇİÇEKLERİ GİBİYİZ RENGÂRENK

33 BİR ELİN NESİ VAR İKİ ELİN SESİ VAR

39 HAK, ÖZGÜRLÜK, SORUMLULUK

42 OYNAYALIM ÖĞRENELİM

43 ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

46 **TARİHE YOLCULUK**

48 TÜRKLERİN ANAYURDU ORTA ASYA

65 İSLAMİYET'İN DOĞUŞU

72 TÜRKLER İSLAMİYET İLE TANIŞIYOR

79 YENİ YURT ANADOLU

95 TARİHÎ YOLLAR

99 OYNAYALIM ÖĞRENELİM

100 ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

104 **YERYÜZÜNDE YAŞAM**

106 DÜNYA'NIN NERESİNDEYİZ?

111 ÜLKEMİZİN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

117 ÜLKEMİZİN BEŞERÎ COĞRAFYASI

125 FARKLI İKLİMLER FARKLI YAŞAMLAR

130 OYNAYALIM ÖĞRENELİM

131 ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

134 **BİLİM VE TEKNOLOJİ HAYATIMIZDA**

136 HAYATIMIZDAKİ SOSYAL BİLİMLER

143 BİLİM VE TEKNOLOJİDE DEĞİŞİM

147 BİLİMSEL ÇALIŞMA YAPIYORUZ

150 EMEĞE SAYGI DUYUYORUM

154 OYNAYALIM ÖĞRENELİM

155 ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

158 **ÜRETİYORUM, TÜKETİYORUM, BİLİNÇLİYİM**

160 ÜLKEMİZİN KAYNAKLARI VE EKONOMİK FAALİYETLERİ
170 KAYNAKLARIMIZI DOĞRU KULLANIYORUM
175 YATIRIM VE PAZARLAMA
180 VERGİLERİMİZ KAZANÇLARIMIZDIR
182 NİTELİKLİ İNSAN GÜCÜ VE GELİŞEN EKONOMİ
184 MESLEĞİMİ BİLİNÇLİ ŞEKİLDE SEÇİYORUM
186 OYNAYALIM ÖĞRENELİM
187 ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

190 **YÖNETİME KATILIYORUM**

192 GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE YÖNETİM BİÇİMLERİ
198 DEMOKRATİK DEVLET VE ORGANLARI
204 KARAR ALMA SÜRECİNDE BEN DE VARIM
208 DEMOKRASİ HER YERDE
213 HAKLARIMIZ VE SORUMLULUKLARIMIZ GÜVENCEDE
217 DÜNDEN BUGÜNE TÜRK KADINI
223 OYNAYALIM ÖĞRENELİM
224 ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

228 **ULUSLARARASI İLİŞKİLERİMİZ**

230 MİLLÎ DIŞ POLİTİKAMIZ
237 DIŞ ALIM, DIŞ SATIM
241 TÜRKİYE BEKLENİLENDİR
249 POPÜLER KÜLTÜR VE BİZ
254 OYNAYALIM ÖĞRENELİM
255 ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

258 **DEĞERLENDİRME SORULARI CEVAP ANAHTARI**
259 **SIRA SİZDE CEVAP ANAHTARI**
261 **SÖZLÜK**
264 **KRONOLOJİ**
265 **KAYNAKÇA**
276 **TÜRKİYE HARİTASI**
277 **TÜRK DÜNYASI HARİTASI**

KİTABIMIZI TANIYALIM

YERYÜZÜNDE YAŞAM

DÜNYA'NIN NERESİNDEYİZ?

Hazırlanalım

Bir pilot gökyüzünde yolunu nasıl bulur hiç düşündünüz mü? Bir gemi kaptanı yolunu kaybetmeden okyanusta istediği limana nasıl ulaşır? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

3.1

Kavramlar

Ekvator, Konum, Ölçek

Pilotlar ve gemi kaptanları gidecekleri yerlere haritalar yardımıyla ulaşırlar. Sadece onlar değil, belediyeler yol yaparken, madenciler maden ararken, meteorologlar meteorolojide haritalardan kendilerine özgü şekilde yararlanırlar.

Yeryüzünün ya da bir parçasının, kuşbakışı görünüşüyle belli bir orana göre küçültülüp bir düzlem üzerine geçirilmesine **harita** denir. Bir çizimin harita özelliği taşıması için o çizimin kuşbakışı görünüm ile belirli bir oranda küçültülerek düzleme aktarılmış olması gerekir. Haritalarda kullanılan küçültme oranına ise **ölçek** denir.

Dünya üzerinde herhangi bir yerin konumunu belirlemek için haritalarda bulunan paraleller ve meridyenlerden yararlanırız. Örnek olarak günlük hayatımızda kullandığımız yolbul (navigasyon) uygulaması konum bilgisini paraleller ve meridyenlere göre yapmaktadır. Paraleller ve meridyenler aslında gerçekte olmayan, bilim insanlarının Dünya üzerinde bazı hesaplamaları daha rahat yapabilmek ve yer yön tayin edebilmek amacıyla ortaya çıkardıkları hayali çizgilerdir.

106

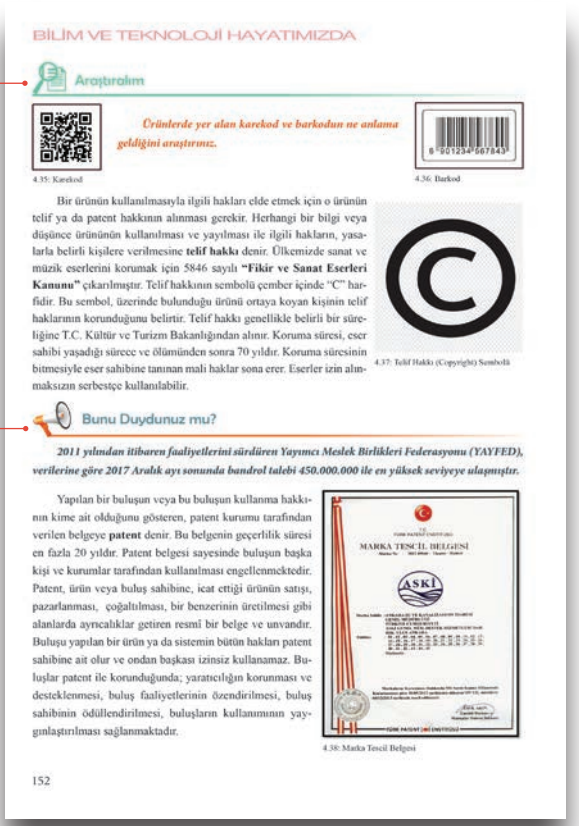
Konu başlıkları bu bölümde yer alır.

Konuyla ilgili yapılacak ön hazırlık çalışması bu bölümde yer alır.

Konuyla ilgili bilinmesi gereken kavramlar bu bölümde yer alır.

Konuyla ilgili yapacağınız araştırma bu bölümde yer alır.

Konuyla ilgili dikkat çekici bilgiler bu bölümde yer alır.

BİLİM VE TEKNOLOJİ HAYATIMIZDA

Araştıralım

Ürünlerde yer alan karekod ve barkodun ne anlama geldiğini araştırınız.

4.35: Karekod

4.36: Barkod

Bir ürünün kullanılmasıyla ilgili hakları elde etmek için o ürünün telif ya da patent hakkının alınması gerekir. Herhangi bir bilgi veya düşünce ürününün kullanılması ve yayılması ile ilgili hakların, yasalarla belirli kişilere verilmesine **telif hakkı** denir. Ülkemizde sanat ve müzik eserlerini korumak için 5846 sayılı **"Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu"** çıkarılmıştır. Telif hakkının sembolü çember içinde "C" harfidir. Bu sembol, üzerinde bulunduğu ürünü ortaya koyan kişinin telif haklarının korunduğunu belirtir. Telif hakkı genellikle belirli bir süreliğine T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığından alınır. Koruma süresi, eser sahibi yaşadığı sürece ve ölümünden sonra 70 yıldır. Koruma süresinin bitmesiyle eser sahibine tanınan mali haklar sona erer. Eserler izin alınmaksızın serbestçe kullanılabilir.

4.37: Telif Hakkı (Copyright) Sembolü

Bunu Duydunuz mu?

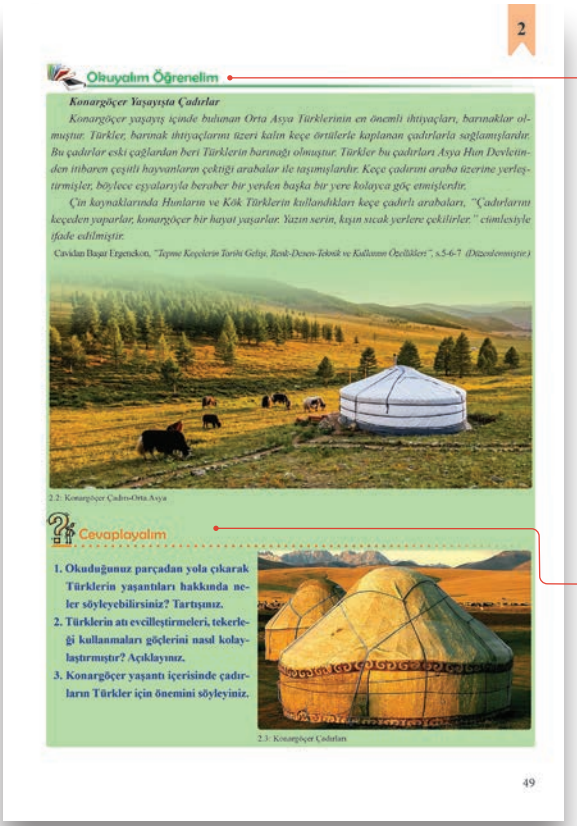
2011 yılından itibaren faaliyetlerini sürdüren Yayımcı Meslek Birlikleri Federasyonu (YAYFED), verilerine göre 2017 Aralık ayı sonunda bandrol talebi 450.000.000 ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

Yapılan bir buluşun veya bu buluşun kullanma hakkının kime ait olduğunu gösteren, patent kurumu tarafından verilen belgeye **patent** denir. Bu belgenin geçerlilik süresi en fazla 20 yıldır. Patent belgesi sayesinde buluşun başka kişi ve kurumlar tarafından kullanılması engellenmektedir. Patent, ürün veya buluş sahibine, icat ettiği ürünün satışı, pazarlanması, çoğaltılması, bir benzerinin üretilmesi gibi alanlarda ayrıcalıklar getiren resmî bir belge ve unvandır. Buluşu yapılan bir ürün ya da sistemin bütün hakları patent sahibine ait olur ve ondan başkası izinsiz kullanamaz. Buluşlar patent ile korunduğunda; yaratıcılığın korunması ve desteklenmesi, buluş faaliyetlerinin özendirilmesi, buluş sahibinin ödüllendirilmesi, buluşların kullanımının yaygınlaştırılması sağlanmaktadır.

MARKA TESCİL BELGESİ

4.38: Marka Tescil Belgesi

152

2

Okuyalım Öğrenelim

Konargöçer Yaşayışta Çadırlar

Konargöçer yaşayış içinde bulunan Orta Asya Türklerinin en önemli ihtiyaçları, barınaklar olmuştur. Türkler, barınak ihtiyaçlarını üzeri kalın keçe örtülerle kaplanan çadırlarla sağlamışlardır. Bu çadırlar eski çağlardan beri Türklerin barınağı olmuştur. Türkler bu çadırları Asya Hun Devletinden itibaren çeşitli hayvanların çektiği arabalar ile taşımışlardır. Keçe çadırını araba üzerine yerleştirmişler, böylece eşyalarıyla beraber bir yerden başka bir yere kolayca göç etmişlerdir.

Çin kaynaklarında Hunların ve Kök Türklerin kullandıkları keçe çadırlı arabaları, "Çadırlarını keçeden yaparlar, konargöçer bir hayat yaşarlar. Yazın serin, kışın sıcak yerlere çekilirler." cümlesiyle ifade edilmiştir.

Cavidan Başat Ergenekon, *"Teyme Keçelerin Tarihi Gelişi, Renk-Desen-Teknik ve Kullanım Özellikleri"*, s.5-6-7 *(Düzenlenmiştir.)*

2.2: Konargöçer Çadırı-Orta Asya

Cevaplayalım

1. Okuduğunuz parçadan yola çıkarak Türklerin yaşantıları hakkında neler söyleyebilirsiniz? Tartışınız.
2. Türklerin atı evcilleştirmeleri, tekerleği kullanmaları göçlerini nasıl kolaylaştırmıştır? Açıklayınız.
3. Konargöçer yaşantı içerisinde çadırların Türkler için önemini söyleyiniz.

2.3: Konargöçer Çadırları

49

Konuyla ilgili haber ve bilgiler bu bölümde yer alır.

Konu içerisinde cevaplamanız gereken sorular bu bölümde yer alır.

Öğrendiklerinizi pekiştireceğiniz konu içindeki etkinlikler bu bölümde yer alır.

2

Sıra Sizde

Hun hükümdarı ile evlenen Çinli prensesin yazdığı şiiri okuyunuz.

Yurdumdan ayrıldım kara bağlarım
Koyunun etini yerler,
Şimdi de Hunların çadırı yerim
İçemem bakırla sunulan sütü
Ocağım kül oldu ona ağlarım,
Davulu her gece durmaz döverler,
Dünyaya gelmemiş olmak isterim
Dönerler ta güneş doğana kadar.
Yünden ip yapar, keçe giyerler
Fırtına bozkırda gök gibi gürler,
Gözüme beter gelir, gönlüme kötü,
Yollar toz duman boğana kadar.

Safa Ocal, *"Türk Dünyası Araştırmaları"*[s.163 (Düzenlenmiştir.)]

Hunların yaşantılarını dile getiren şiirden yola çıkarak, aşağıdaki açıklamalarda istenen cevapları ağaçtaki kutucuklara yazınız.

a) Hunların barınakları
b) Hunların dokumaları, kıyafetleri
c) Hunların yiyecekleri
ç) Hunların çalgıları
d) Hunların madenleri
e) Hunların yaşadığı coğrafyanın bitki örtüsü

a)..... b)..... c)..... ç)..... d)..... e).....

2.8

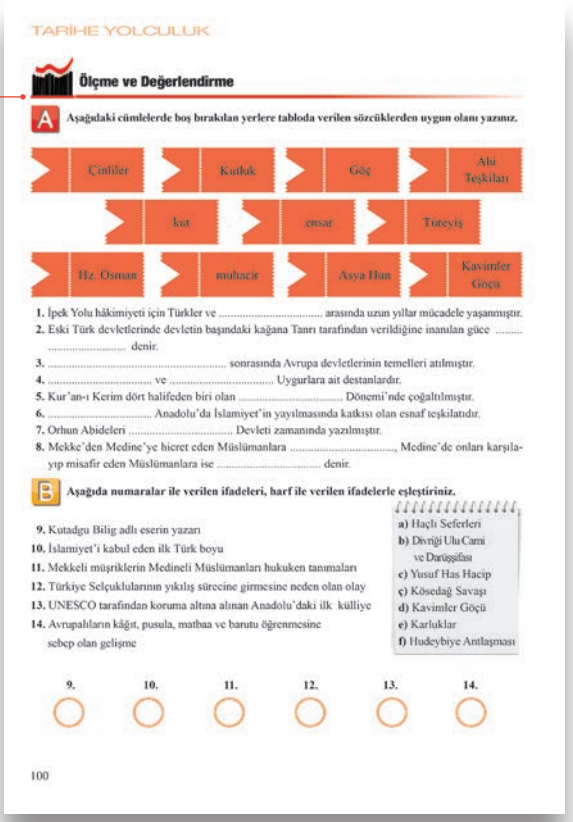
53

Öğrenme alanı numaraları
bu bölümde yer alır.

Her öğrenme alanı sonunda öğrendiklerinizi pekiştireceğiniz etkinlik bu bölümde yer alır.

Her öğrenme alanı sonunda öğrendiklerinizi değerlendirebileceğiniz sorular bu bölümde yer alır.

1

BİZ VE DEĞERLERİMİZ

- TOPLUMDAKİ ROLLERİM
- BİZİ "BİZ" YAPANLAR
- KIR ÇİÇEKLERİ GİBİYİZ RENGÂRENK
- BİR ELİN NESİ VAR İKİ ELİN SESİ VAR
- HAK, ÖZGÜRLÜK, SORUMLULUK

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- *Sosyal rollerin zaman içerisindeki değişimini inceleyeceksiniz.*
- *Sosyal, kültürel ve tarihî bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz edeceksiniz.*
- *Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara yönelik ön yargıları sorgulayacaksınız.*
- *Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılacaksınız.*
- *Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunacaksınız.*

TOPLUMDAKİ ROLLERİM

Hazırlanalım

Takım sporunda görevli bir sporcunun görevini yapmasının, takım başarısındaki önemi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

1.1: Voleybol Takımı

Kavramlar

Rol

İnsanlar, hayatları boyunca içinde bulundukları grup ve kurumlarda çeşitli roller üstlenirler. Hatta aynı anda birden fazla rol de üstlenebilirler. Kişi; ailede çocuk, okulda öğrenci, oyun grubunda oyuncu, toplu taşıma aracında yolcu, markette müşteri vb. roller içerisinde olabilir. Bireylerin içinde bulundukları rollerle birlikte kendilerinden beklenen davranışlar da değişmektedir. Örnek olarak doktor bir anneden evde annelik yapması beklenirken hastanede hastalarını tedavi etmesi ve trafikte sürücü olarak trafik kurallarına uyması beklenir. Önemli olan içinde bulunduğumuz role uygun davranışlarda bulunmak ve farklı rollerin davranışlarını birbirine karıştırmamaktır.

1.2: Rollerimize Ait Bazı Örnekler

Zaman içerisinde rollerin nasıl değiştiğini, geçmişten günümüze farklı roller içerisinde bulunan Hüseyin Bey'in kendi anlatımıyla öğrenelim.

Bu fotoğrafta çocuğum. Anne ve babamın oğlu, ablalarımın kardeşiyim. Anne ve babama yardım etmek, onların sevgilerine layık olmak, ablalarımı örnek alıp onlardan iyi şeyler öğrenmek benden beklenen davranışlardı. Ben de bir çocuk olarak sorumluluklarımı yerine getirmeye çalıştım.

Okulda öğrenci ve arkadaş rolündeyim. Okul kurallarına uymam, derslerime çalışmam, arkadaşlarımla uyumlu olmam gerektiğini biliyordum. Arkadaşlarımla yaşadığım sorunları konuşarak çözmeye çalıştım.

Meslek hayatım başladı. Babam bana "Oğlum hangi işi yaparsan yap, işin hakkını vererek yap." derdi. Mesleğim öğretmenlik olduğu için bu söz daha da bir anlam kazanmıştı. Çünkü insan yetiştirmenin sorumluluğunu üzerimde hissediyordum. Ben de iyi bir öğretmen olmak için çaba gösterdim.

Çocuğum oldu, baba rolündeyim. Bir baba olarak çocuğuma örnek davranışlar sergilemenin, onun beslenme, sevgi, eğitim, sağlık gibi temel ihtiyaçlarını karşılamanın görevim olduğunun bilincindeydim.

Meslek hayatında öğretmenlikten yöneticilik rolüne geçtim. Yöneticiliğin getirdiği bir takım davranışları edinmem gerektiğinin farkındaydım. Rolüm değişince doğal olarak sorumluluklarım da değişti.

Eğitim almaya devam ettim. Hayat boyu farklı roller içerisinde bulunsam da her zaman devam etmesi gereken öğrenci rolüm hiç bitmedi.

1.3: Hüseyin Bey'in Hayatı Boyunca Aldığı Rollerden Bazıları

Cevaplayalım

Rolleri değiştikçe Hüseyin Bey'in sorumluluklarının da değişmesiyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?

Sıra Sizde

1.4: 6.Sınıf Öğrencisi

Ortaokul 6. sınıf öğrencisi olan Mustafa sabah yatağından kalktı, yüzünü yıkadı, yatağını düzeltti. Annesi, babası, babaannesi ve küçük kardeşiyle kahvaltısını yaptıktan sonra okul servisine binip okula gitti, derse başladı. Okulun çevre koruma kulübünün faaliyetlerine üye olarak katıldı. Okuldan eve okul servisiyle dönen Mustafa, arkadaşlarıyla dışarıda oyun oynamak için annesinden izin istedi. Ona izin veren annesi gelirken ekmek almasını söyledi. Arkadaşlarıyla oynadığı maçta kalecilik yapan Mustafa, marketten ekmek alıp eve döndü.

Verilen parçada Mustafa gün boyunca hangi roller içerisinde bulunmuştur? Yazınız.

1 Çocuk	2	3	4 .....
5	6	7	8 .....

Sıra Sizde

Aşağıdaki tabloya içinde bulunduğunuz grup ya da kurum adlarını, buradaki rollerinizi ve sizden beklenen davranışları yazınız.

	Grup ya da Kurum Adı	Rolüm	Beklenen Davranış
1	Aile	Çocuk	Anne ve babama yardımcı olmak
2	.....	.....	.....
3	.....	.....	.....
4	.....	.....	.....
5	.....	.....	.....
6	.....	.....	.....
7	.....	.....	.....
8	.....	.....	.....
9	.....	.....	.....
10	.....	.....	.....

BİZİ "BİZ" YAPANLAR

Hazırlanalım

1. Millî takımlarımızın galibiyetlerinde millet olarak duyduğumuz ortak sevinci, millî birlik ve beraberlik açısından nasıl değerlendiriyorsunuz? Söyleyiniz.

2. Gelenek ve göreneklerimizden bildiklerinizi söyleyiniz.

1.5: Millî Takımımızı Destekleyen Taraftarlar

Kavramlar

Dil, Din, Gelenek, Görenek, Kimlik, Kültür, Millî, Mimari, Tarih

Toplum, bireylerin bir kültür ve kimlik etrafında toplanmasıyla oluşur. Kültür, bir toplumu diğer toplumlardan farklı kılan, geçmişten beri değişerek devam eden, kendine özgü sanatı, inançları, örf ve âdetleri, anlayış ve davranışları ile onun kimliğini oluşturan yaşayış ve düşünüş tarzıdır. Türk toplumu olarak kültürel özelliklerimiz yani millî kültürümüz bizim millî kimliğimizdir. Kültürümüz, milletimizin her ferdini "biz" duygu ve düşüncesi etrafında birleştiren ögelerden oluşur. Kültürümüzü oluşturan din, dil, tarih, gelenek ve görenekler, mimari vb. ögeler bizi birbirimize bağlar ve böylece daha güçlü olmamızı sağlar.

Kültürümüz, millî birlik ve beraberliğimizin sağlanmasında ve millet olma şuuruna ermemizde de önemli paya sahiptir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk "Her milletin kendine özgü gelenekleri, kendine özgü âdetleri, kendine göre millî özellikleri vardır. Hiçbir millet, aynen diğer bir milletin taklitçisi olmamalıdır. Çünkü böyle bir millet, ne taklit ettiği milletin aynısı olabilir, ne kendi milliyeti içinde kalabilir. Bunun sonucu şüphesiz ki acıdır." *(www.atam.gov.tr)* sözüyle millî kimliğin önemini vurgulamıştır.

Kültürümüzü oluşturan ögelerden bazılarını inceleyelim.

Din

Toplumumuzun sahip olduğu ortak kültür mirasına baktığımızda İslam dininin etkisini görürüz. İnancımız bütün yaşantımızı etkilemiş, davranışlarımıza ve sözlerimize yansımıştır. Örf ve âdetlerimizde, konuşma biçimimizde, giyimimizde, aile içi ilişkilerimizden tutun da toplumsal ilişkilerimize varıncaya kadar her türlü gelenek ve yaşama biçimimizde İslam dininin etkisi vardır.

Düğün törenlerimizde, bayram günlerinde dost ve akrabaların birbirlerini ziyaretleri, gurbette bulunanların memleket ve akrabalarını ziyarete gelmeleri, temelinde dinimizin çeşitli tavsiyelerinin bulunduğu davranışlardır.

1.6: Avrupa'dan yurdumuza giriş yapanları Edirne şehrindeki Mimar Sinan'ın yaptığı, millî kültürümüzün ve kimliğimizin önemli simgelerinden biri olan tarihî Selimiye Camisi karşılar.

Kültürümüzün önemli bir unsuru olan atasözleri ve deyimlerimizin de dinimizin pek çok emrini yansıttıkları görülür. Mesela, "Doğrunun yardımcısı Allah'tır.", "Aldatayım diyen aldanır." vb. ifadeler İslam ahlakının önemli ilkeleri olan doğruluğu ve dürüstlüğü anlatmaktadır. Günlük hayatımızda da Allah adını anarak pek çok deyim kullanırız. Mesela, "Allah'a emanet ol.", "Allah akıl versin.", "Allah bağışlasın." gibi cümleleri sık sık duyarız.

Sosyal faaliyetlerimizde de İslam dininin etkisini görürüz. Düğün, sünnet vb. sevinçli günlerimiz ya da hastalık, ölüm vb. hüzünlü günlerimiz, dinî motifler taşıyan geleneklerle doludur. Çevremizde bulunan yardıma muhtaç kişilere yardım etmek ve destek olmak, dinimiz tarafından bize yüklenen bir görevdir. Örnek olarak zekât toplumdaki sosyal yardımlaşma ve dayanışmaya güzel bir örnektir.

Sosyal yardımlaşma ve dayanışma konusunda en yakınlarımızdan birisi komşularımızdır. Geleneklerimizde, komşuluk hakkı ve komşuya değer verme önemli bir yer tutar. Bu konuyla ilgili peygamberimizin birçok tavsiyesinin olduğunu görürüz.

Sevgi, saygı, doğruluk, merhamet, cesaret, yardımseverlik, sorumluluk, adaletli olmak, vatan ve millet sevgisi gibi değerleri kazanmamızda dinimizin önemli bir yeri vardır.

1.7: Geleneklerimizde, komşuluk hakkı ve komşuya değer verme önemli bir yer tutar.

Cevaplayalım

Komşuluk ilişkilerinin toplumsal birlik ve dayanışmaya katkıları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Dil

Dil bir iletişim aracıdır. Duygu ve düşünceler dil sayesinde başka kişilere aktarılır. Ana dilimiz Türkçe, bilimsel araştırmalara konu olan en yaygın ve köklü dünya dillerinden biridir. Dil aynı zamanda toplumun millî birlik ve beraberliğini sağlamada da önemlidir. Aynı dili konuşan, aynı duygu, düşünce ve amaçlar içerisinde olan insanlar bir araya geldiklerinde dil sayesinde anlaşıp kaynaşabilir, duygu ve düşüncelerini paylaşabilirler. Ortak dile sahip insanlar aynı toplumun üyesi olduklarını fark edip millet olmanın şuuruna varırlar. Dil, geçmişten günümüze bir kültür taşıyıcısı görevini de üstlenmiştir. Bir milletin kültürel değerlerini oluşturan din, tarih, edebiyat, sanat, bilim-teknik, müzik vb. ögeler ancak dil sayesinde yeni nesillere aktarılabilir.

Bir milletin dili bozulursa kültürü de zarar görür. Düşünce dünyasında, sanat ve edebiyatında sıkıntılar ortaya çıkar. Son dönemde yabancı kelimelerin dilimize girmesi, iş yeri tabelalarında yabancı kelimelerin kullanılması, televizyon, Genel Ağ, sosyal medya vb. ortamlarda Türkçemizin yanlış ve bozuk kullanılması dilimize zarar vermektedir.

Cevaplayalım

Türkçenin önemine dair afişler yan taraftа verilmiştir. Afişleri inceleyip düşüncelerinizi söyleyiniz.

1.8: 2017 Türk Dili Yılı Afişi

1.9: 2017 Türk Dili Yılı Afişi

Sıra Sizde

Aşağıdaki afişleri inceleyerek Türkçenin toplumsal birlik oluşturmadaki rolü üzerine bir kompozisyon yazınız.

1.10: 2017 Türk Dili Yılı Afişi

1.11: 2017 Türk Dili Yılı Afişi

Tarih

Milletlerin ortak hafızası olan tarih, toplumsal kimliğimizin oluşmasında önemlidir. Toplumu oluşturan bireylerin bir araya gelmesini sağlayan millî kültür ve millî kimlik tarihsel bir süreç içerisinde meydana gelir. Millî kimlik olmadan bir toplumun devamlılık sağlayabilmesi söz konusu olamaz. Tarih, bireylere yaşadığı toplumun geçmişini öğretip kendi milletini tanımasını böylece millî tarih ve millî kimlik bilinci kazanmasını sağlar.

1.12: İstanbul'un Fethi Temsili Resim-İstanbul Panorama 1453 Müzesi, Haşim Vatandaş'ın yönetiminde, Ramazan Erkut, Ahmet Kaya, Oksana Legka, Yaşar Zeynalov, Hasan H. Dinçer, Atilla Tunca ve Murat Efe'den Oluşan Sanatkâr Grup.

Türk milleti dünya tarihine damgasını vurmuş şanlı bir millettir. Asırlar boyunca üç kıtada güçlü devletler kurmuş, ayak bastığı her yere barış, adalet ve medeniyet götürmüş, dünya milletlerine örnek olmuştur.

Sıra Sizde

1.13: Çanakkale Şehitliği

Çanakkale Şehitliği'nde yurdumuzun her tarafından şehitlerimizin bulunmasını, millî birlik ve beraberlik açısından nasıl yorumlarsınız? Söyleyiniz.

Gelenek ve Görenekler

Din, dil ve tarihle birlikte kültürümüzü oluşturan bir diğer öge ise gelenek ve göreneklerimizdir. Nesilden nesile aktarılan gelenek ve göreneklerimiz bize ait (millî) yiyecekler, giyecekler, el sanatları, düğünler, eğlenceler, spor müsabakaları vb. den oluşur. Bu gelenek ve görenekler bizi bir araya getirip toplum olarak ortak duygularda buluşmamızı sağlar.

1.14: Geleneksel Tatlılarımızdan Örnekler

Düğünlerimizle ilgili yaşatılan gelenek ve göreneklerimizden bazılarını hep birlikte okuyalım.

Dünürlük, kız evine gidilerek "Allah'ın emri peygamberin kavliyle kızın babasından istenmesi"ne denir. Söz kesme, kızın istenmesinden sonra gençlerin ve ailelerinin anlaşmasıyla evlilik kararının alınmasıdır. Nişan, kız ve erkek tarafı hazırlıklarını tamamladıktan sonra, kız evinde yapılan törene denir. Bayrak asılması töreni, düğün başlamadan önce sadece erkek evinin çatısına veya uygun bir yerine bayrak asılmasıdır. Kına gecesi, genellikle düğünden bir gün öncesinin akşamında kız evinde ve oğlan evinde yapılan, kına yakma işleminin gerçekleştirildiği törene denir. Damat tıraşı, gelin alma günü erken saatlerde oğlan evinde yapılan bir âdettir. Gelin almada, kına gecesinin ertesi günü oğlan tarafından konuklar toplanarak kız evine gelin almaya gelirler. Gelin ailesiyle vedalaştıktan sonra hayır dualarıyla, bazen ilahilerle bazen de davul-zurna eşliğinde eğlencelerle evden çıkarılır.

1.15: Düğünlerimiz

Cevaplayalım

Gelenek ve göreneklerimizin önemli bir parçası olan düğünlerimizin toplumsal birlik ve dayanışmaya katkısı hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Mimari

Kültürün maddi unsurlarından olan şehirler ve konutlar oluşturulurken orada yaşayan insanların inançları, düşünce dünyaları, kültürel yapısı dikkate alınmalıdır. Böyle oluşturulan şehirler toplumsal birlikteliği destekler. İslam inancının önemli merkezlerinden biri olan cami, şehrin merkezinde yer alırken etrafında medrese (okul), şifahane (hastane), imaret (aşevi), çarşı, han (dinlenme yerleri), hamam ve çeşme gibi yapılar yer almıştır.

1.16: Geleneksel Mimarinin Görüldüğü Safranbolu Evleri

Bu şehirlerdeki konutlar, bölgede bulunan malzemelerden (taş, ağaç vb.) doğaya uygun olarak yapılmaktadır. Bu konutlarda yaşayan insanlar, zamanla ortaya çıkan ihtiyaçlarına ve kültürlerine uygun olarak yaşadıkları konutlarda değişiklikler yapabilmektedirler. Ülkemizde Karabük'te Safranbolu, Ankara'da Beypazarı, Çorum'da İskilip, Sakarya'da Taraklı evleri vb. kültürümüzü yansıtan mimari eserlerimize örnektir.

Okuyalım Öğrenelim

1.17: İskilip/Çorum

Osmanlı Evlerinde "Oda"

Osmanlı evlerinde "oda" esas yaşama alanını, yaşamın bütününü kapsar. O odada gününüzü geçirir, misafir kabul eder, sohbet edersiniz, aile içi konuşmalarınızı yaparsınız. Bütün eşyalarınız o odanın bir duvarındaki dolaptadır. Mobilya denen taşınan nesne, odanın ortasında yoktur. Döşemeler sade ve gözleri yormayan renklerden oluşur. Bu evlerde yaşayan insan, sedire oturduğu zaman elini pencereden dışarı sarkıtır, yağmuru elinde hisseder, köşeye oturup güneşi seyreder. Aynı zamanda sokağı takip edebilir, neredeyse gelen geçen herkese selam verme imkânına sahiptir. Bir taraftan bahçeyi görür. Dünyanın ortasında dört istikameti fark edecek bir ortamda yaşama hakkına sahip olur.

Turgut Cansever, "*Osmanlı Şehri*", s.145 (Düzenlenmiştir.)

Taraklı/Sakarya

1.18: Geleneksel Türk Konutu Örnekleri

Cevaplayalım

"Bu evlerde yaşayan insan, aynı zamanda sokağı takip edebilir, neredeyse gelen geçen herkese selam verme imkânına sahiptir." ifadesinden yola çıkarak böyle bir evin toplumsal birliktelikteki rolü hakkında neler söyleyebilirsiniz? Tartışınız.

Sıra Sizde

Aşağıda, Türk milleti olarak bizi "biz" yapan özelliklerimizi anlatan ifadeler verilmiştir. Bu ifadelerin kültürümüzün hangi ögesine ait olduğunu işaretleyiniz.

	İfadeler	Din	Dil	Tarih	Gelenek ve Görenekler	Mimari
1	Kültür ögelerinin nesilden nesile aktarılmasını sağlar.		✓			
2	Düğün merasimlerimiz dost ve akrabaların bir araya toplanmasını sağlar.					
3	Türk milleti asırlar boyunca üç kıtada güçlü devletler kurmuş bir millettir.					
4	Zekât, toplumsal yardımlaşma ve dayanışmayı sağlar.					
5	Kültürümüze uygun olarak oluşturulan geleneksel Türk konutlarımız hâlâ ayaktadır.					
6	Çanakkale Zaferi'nde milletçe destan yazdık.					
7	Ramazan ve Kurban Bayramlarının kutlanması, millî birlik ve beraberliğimiz için önemli günlerdendir.					
8	Kültürel yapıya göre oluşturulan şehirler toplumsal birlikteliğin sağlanmasında önemlidir.					
9	Birliğimizi ve dirliğimizi sağlayan önemli iletişim aracıdır.					
10	Yiyecek, giyecek, el sanatları, spor müsabakaları vb. bizi bir araya getirip ortak duygularda buluşmamızı sağlar.					

KIR ÇİÇEKLERİ GİBİYİZ RENGÂRENK

Hazırlanalım

Ülkemizi bir çiçek bahçesine benzetebilir miyiz? Bahçeyi toplumu oluşturan farklılıklar bütünü olarak düşünürsek neler söyleyebiliriz?

1.19: Çiçek Bahçesi

Kavramlar

Ayrımcılık, Farklılık, Kalıp Yargı, Ön Yargı, Saygı

İnsanlar, toplumsal bir varlık olmalarından dolayı, hayatlarının her aşamasında sosyal çevreleriyle sürekli etkileşim içerisindedir. İnsanların günlük hayattaki bu etkileşimleri sırasında çevrelerindeki kişiler hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması ön yargıya neden olmaktadır. Bu ön yargılı bakış açısı insanlar arasında olumlu ya da olumsuz kalıp yargılara dönüşmektedir.

Ön yargı, "Bir kimse veya bir şeyle ilgili olarak belirli şart, olay ve görüntülere dayanarak önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz yargı, peşin yargıdır." Kalıp yargı ise "Halkın bir grup hakkındaki inancı, bir grubun başka bir grup hakkındaki duygusallaşmış, tecrübeyle çok az değişmiş olan inancı." olarak tanımlanmaktadır.

1.20: Kadın Vatman

Toplumda oluşmuş kalıp yargılar, toplumdaki farklı cinsiyet, sosyoekonomik gruplara karşı olabileceği gibi farklı etnik, dinî gruplara karşı da olabilir. Cinsiyet ayrımcılığı ile ilgili kalıp yargılara kızlar futbol oynamaz, erkekler yemek pişirmez vb. yargılar örnek olarak verilebilir. Oysaki cinsiyet özelliklerimiz bunları yapmamıza engel değildir.

1.21: Çocuğuna Yemek Yediren Baba

Sıra Sizde

Aşağıdaki adımlarda yer alan yönergeleri takip ederek etkinliği yapınız.

1. Adım

Sizden, aşağıda verilen mesleklerle ilgili resimler çizmeniz istenmektedir. Önemli olan seçtiğiniz mesleği çizerek anlatabilmenizdir. Arkadaşlarınızla paylaşmak istemezseniz kimse resimlerinizi görmeyecektir. Meslekler; pilot, çiftçi, hemşire, halterci, futbolcu, cerrah, avukat, terzi.

2. Adım

Resimlerinizi çizdikten sonra aşağıdaki soruları cevaplayınız ve cevaplarınızı tahtaya yazınız.

- Kaç kişi çiftçiyi, halterciyi, futbolcuyu, avukatı ve cerrahı kadın olarak çizdi?
- Kaç kişi hemşireyi ve terziyi erkek olarak çizdi?

Yukarıdaki soruları cevapladıktan sonra aşağıdaki soruları sınıfça tartışınız.

- Sizce bazı meslekleri neden sadece kadınlarla ya da sadece erkeklerle ilişkilendiriyoruz?
- Kadın ve erkek ayrımı olmadan herkes her mesleği yapabilir mi? Nedenleriyle birlikte söyleyiniz.

Şimdi, farklı kişi ve gruplara karşı zaman zaman rastlanan kalıp yargı ve ön yargı örneklerini inceleyelim.

Okuyalım Öğrenelim

1.22: Kağıt Toplayan Genç

Yaşamdan Bir Öykü

"Yürürken, kâğıt toplarken, sabahtan akşama bitap düşene kadar çalışırken hep yüzlerini seyrediyorum insanların. Okumak için kitap aldığım kitapçılar bile ön yargılı bana."

19 yaşındaki genç, kâğıt toplayarak annesi ile üç kardeşini geçindiriyor. Sonra annesi de hayatını kaybediyor. O ise hâlâ Ankara'da kâğıt toplayarak hayatını sürdürüyor. Okumayı çok seven genç, seyyar kitapçıdan kitaplar alarak kendini geliştiriyor. Genç adamı en çok üzen şeylerden birisi de kâğıt topladığı arabanın yanında kitap okurken insanların ona bakışı.

Genel Ağ haberi 18/12/2017 (Düzenlenmiştir.)

Cevaplayalım

Genç adamı üzen insanların bu davranışları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Her toplum birbirinden farklı özelliklere sahip bireylerden oluşmaktadır. Farklılıklara yol açan bu özellikler bazı bireylerin yaşamında ve eğitiminde birtakım özel önlemler almayı gerektirmektedir. Toplumda bağımsız yaşayabilmek için birtakım özel önlemlere ve desteğe ihtiyaç duyan bireylere özel gereksinimli birey denilmektedir. Başka bir ifade ile özel gereksinimli birey, gelişimi normalden farklı olan birey olarak tanımlanmaktadır. Toplumda bu bireylere karşı bir takım ön yargılar görülebilmektedir.

Şimdi, özel gereksinimli bir çocuk ve annesinin yaşadıklarını birlikte okuyalım.

Okuyalım Öğrenelim

Çocukların İçindeki Mozart'ı Keşfedin

Oğlunun yaşadıklarını anlatan anne, otizmli çocuklara bakış açısının ve ön yargının kırılması gerektiğini söylüyor. Otizmli çocuklara karşı ön yargılı olunmasının yanlış olduğunu ifade eden anne otizmli çocukların, çoğu zaman yaşıtlarından daha çabuk öğrendiğini, derslerde bu yüzden sıkıntılar yaşadıklarını belirtiyor. Çocuğunun otizmli olduğunu öğrenince olumsuz tavır takınanlara tepkisini "Mozart'ın otizmli olduğunu biliyoruz, bu çocukların içinde bir Mozart aramak varken bu ön yargı neden?" şeklinde gösteriyor.

1.23: Otizimli Çocuk

Otizmli çocuklara kendilerini geliştirmek için fırsat verilmesi gerektiğini belirten anne, bu çocuklara fırsat verildiği takdirde çok şey başaracaklarını dile getirdi. Anne, "Otizmli çocuklarımızın özelliği bizi anlayamamaları, bizi anladıkları an olay bitecek. Onlara kendimizi anlatmamız lazım, çocuklarımızı saklamak, gizlemek, üstünü örtmek değil. Çocuklar saklandıkça, iyi yerlere gelen örnekleri görülmedikçe bu ön yargılar devam edecektir." şeklinde anlatıyor.

Genel Ağ haberi 25/01/2018 (Düzenlenmiştir.)

Cevaplayalım

1. **Anne, otizmli çocuklara karşı gösterilen hangi davranışlardan rahatsız olmaktadır? Söyleyiniz.**
2. **Yaşadığınız çevrede özel gereksinimi olan bireyler var mıdır? Bu bireylere karşı nasıl davranmamız gerektiğini açıklayınız.**

1.24: Habib-i Neccar Camisi-Hatay: 13. yüzyılda Memlük hükümdarı Baybars zamanında eski bir tapınağın yerine yapılmıştır.

Milletimiz tarih boyunca kurduğu devletlerin bünyesinde farklı dinleri, mezhepleri ve etnik kökenleri barındırmıştır. Günümüzde bu farklılıklara duyulan saygıya dair en güzel örneklerden biri Hatay ilimizdir.

1.25: Kilise-Hatay

Bunu Duydunuz mu?

Ülkemizde çıkarılan kanunlar ve kurulan kurum ve kuruluşlar vatandaşların uyum içinde yaşamasına olanak sağlamaktadır. Bu durum Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 2. madde 3. fıkrasında "cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır." şeklinde ifade edilmiştir.

Cevaplayalım

Günümüzde insanların dinî, etnik ve mezhep ayrımı yapmadan bir arada barış ve huzur içinde yaşaması için gerekli olan hususlar nelerdir? Söyleyiniz.

Farklılıkları yedi renkten oluşan bir gökkuşağı olarak düşünürsek Anadolu, geçmişten bugüne en güzel renkleri barındıran bir coğrafya olmuştur. Her kültür ve kimlik, gökkuşağının bir rengi olarak hem yalnız başına hem de diğer renklerle bir bütün hâlinde anlamlıdır.

Sonuç olarak farklılıklarımız birbirimizi tamamlayan zenginliklerimizdir. Bu zenginliği korumanın yolu, ön yargı, kalıp yargı ve ayrımcılığa karşı çıkıp farklılıklara saygı göstermektir. Farklılıklarımız kırdaki rengârenk çiçekler gibi düşünülmeli, bir bütün hâlinde daha güzel olduğumuz unutulmamalıdır.

"Yaratılanı severim Yaradan' dan ötürü"

Yunus Emre

1.26: Yunus Emre Temsilî Resim

Sıra Sizde

1.27: Kilim Örneği

Kilimlerdeki desenlere tek tek baktığımızda bir anlam ifade etmezler. Desenler bir araya gelince zenginliğe dönüşür. Renkler desenleri, desenler motifleri, motifler de kilimi oluştururken farklılıklar bir sanata dönüşmüştür.

Verilen ifade ile kilimi ilişkilendirerek "Hepimiz aynı kilimin desenleriyiz." konulu bir kompozisyon yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

BİR ELİN NESİ VAR İKİ ELİN SESİ VAR

Hazırlanalım

1. Aile içi yardımlaşma ve dayanışmaya örnek davranışlar nelerdir? Söyleyiniz.
2. Bildiğiniz sosyal yardım kuruluşları hangileridir? Söyleyiniz.

1.28: Yardımlaşma ve Dayanışma

Kavramlar

Sivil Toplum Kuruluşu (STK), Sosyal Yardım, Toplumsal Dayanışma

Yardımlaşma ve dayanışma, hayatımızın vazgeçilmez değerleridir. Hayatta bazen yalnız iken yapamayacağımız, üstesinden gelemeyeceğimiz işler vardır. Böyle zamanlarda iş birliği yapmak, gücümüzü ve yeteneklerimizi birleştirmek gerekir. Bunun en güzel örneği aileler arasındaki imece faaliyetleridir. Kayserili kadınların imece yoluyla mantı doldurmaları da bunun en güzel örneğidir.

1.29: İmece Örneği

Cevaplayalım

Sizler de çevrenizden bildiğiniz başka imece faaliyetlerine örnekler veriniz.

Yardımlaşma ve dayanışma toplumun temel taşı olan ailede başlar. Aile bireyleri içerisinde saygı, sevgi, anlayış, paylaşma gibi değerlerin oluşmasında yardımlaşma ve dayanışma önemli rol oynar.

Komşuların birbirlerine yemek vermesi, aşure gününde aşurelerin dağıtılması, cenaze evlerine yemek götürülmesi, düğünlerde hediye verilmesi vb. davranışlar Türk toplumunun yardımlaşma ve dayanışma örneklerindendir.

Türkler tarih boyunca yardımlaşma ve dayanışmanın en güzel örneklerini sergilemişlerdir. "Başbaşa vermeyince taş yerinden kalkmaz." diyen atalarımız, düşmanlarına karşı birlik ve beraberlik içerisinde hareket etmişlerdir. Birlik olmayı başardıkları zaman hep zaferler kazanıp güçlü devletler kurmuşlardır.

İslamiyet ile birlikte yardımlaşma ve dayanışma duygumuz daha da pekişmiştir. "Komşusu aç iken tok yatan bizden değildir." hadis-i şerifinden hareketle vakıflar oluşturulmuş, aşevleri kurulmuş, sadaka ve zekât ile muhtaç olan insanlara yalnız olmadıkları hissettirilmiştir.

1.30: Vakıf kültürünün tarihimizdeki güzel bir örneği olan Kayseri Hunat Hatun Külliyesi'nden bir görünüm.

Araştıralım

Toplumda yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamada vakıf kültürünün önemini araştırınız.

Okuyalım Öğrenelim

1.31: Sadaka Taşları

Asalet ve Merhametin Simgesi Sadaka Taşları

"Bir elin verdiğini diğer el görmeyecek." sözünün canlanmış hâlidir sadaka taşları.

Osmanlı Devleti'nde insan merkezli mahalle anlayışının en güzel yansımalarından olan sadaka taşlarından Edirne'de de bir adet bulunmaktadır. Genellikle cami etrafında bulunan ve üzerinde para koyabilecek bir oyuğu bulunan sadaka taşları, mesaisine akşam karanlığında başlardı. Dar ve çıkmaz sokaklı Osmanlı mahallesine karanlık çöktüğünde canlanırdı sadaka taşları.

Sadaka taşlarına para bırakıldıktan sonra ihtiyacı olan kişi sadaka taşından sadece ihtiyacı kadarını alır ve diğer ihtiyaç sahiplerini de düşünürdü. Hatta 17. yüzyılda İstanbul'u anlatan bir Fransız gezgin, karşılaşmış olduğu medeniyet karşısında çok şaşırmış olduğundan olacak ki takip etmiş, sadaka taşında bulunan paraların tam bir hafta boyunca yerinde kaldığını belirtmiştir.

Genel Ağ haberi 05/10/2017 (Düzenlenmiştir.)

Cevaplayalım

1. **Sadaka taşlarına para bırakan ve buradan para alan kişilerin duyguları hakkında neler söyleyebilirsiniz?**
2. **Osmanlı toplumundaki bu uygulamanın toplumsal birlik ve beraberliğe katkıları nelerdir? Söyleyiniz.**
3. **Günümüzde sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici benzer uygulamalar var mıdır? Örneklerle açıklayınız.**

Yardımlaşma ve Dayanışmanın Faydalarından Bazıları

- Toplumda yardımsever bireyler yetişir.
- Toplumsal barışa katkı sağlanır.
- Kardeşlik ve dostluk duyguları gelişir.
- Problemler kolay çözülür.
- Başarıyı beraberinde getirir.
- Birlik ve beraberlik güçlenir.

Okuyalım Öğrenelim

Tarihin Büyük İnsani Yardım Kampanyası

Takvimler 23 Ekim 2011'i gösterdiğinde acı haber Van'dan geldi. Önce 7.2 ardından 9 Kasım 2011'de 5.6 ile iki büyük deprem yaşayan Van'ın hemen her yerinden feryatlar yükselmeye başladı. Yüzlerce ev yıkıldı, on binlercesi hasar gördü. 644 vatandaşımız hayatını kaybetti.

Depremin hemen ardından bölgeye ulaşan Türk Kızılayı çadır kentlerde yüz binlerce insana hizmet verdi. Aynı anda ihtiyaç malzemelerinin dağıtımını da Van ve Erciş'te gerçekleştirdi.

Ülke genelinde tüm yardımsever vatandaşlarımız birlik ve beraberlik içerisinde yardım kampanyaları düzenledi. Türkiye'nin dört bir yerinden yapılan yardımlar Van'a ulaştı.

Genel Ağ haberi 24/01/2017 (Düzenlenmiştir.)

1.32: Van Depremi Sonrasında Yapılan Yardımlar

Cevaplayalım

Yukarıdaki haber metnine göre yardımlaşma ve dayanışmanın önemi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyen kurum ve kuruluşların bazılarını inceleyelim.

1.33: Logo

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı): Ülkemizde sosyal yardım hizmetlerini en yaygın, kapsamlı ve organize biçimde yürüten devlet kurumudur. Sosyal yardımların hedef kitlesi sosyal güvencesi bulunmayan ihtiyaç sahibi vatandaşlardır.

1.34: Logo

Kızılay: Savaş alanında yaralanan ya da hastalanan askerlere hiçbir ayrım gözetmeksizin yardım etmek amacıyla, 1868 yılında Hilal-i Ahmer adıyla kurulmuştur. Kuruluşa "Kızılay" adını Mustafa Kemal Atatürk vermiştir. Afetlerde ve olağan dönemlerde korumasız ve ihtiyaç sahiplerine yardım sağlamak, toplumda yardımlaşmayı geliştirmek ve kan ihtiyacını karşılamak amacıyla hizmet vermektedir.

1.35: Logo

Darülaceze: 1895 yılında Sultan II. Abdülhamit Han tarafından kurulmuştur. Darülaceze din, dil, ırk, cinsiyet ve mezhep farkı gözetmeksizin muhtaç insanlara hizmet veren bir hayır kurumudur. Darülacezede barınan sakinlerin tüm giyinme, barınma, gıda, sağlık ve bakım ihtiyaçları kurum tarafından karşılanmaktadır.

1.36: Logo

Türk Silahlı Kuvvetleri Mehmetçik Vakfı: Ülkemizin ve milletimizin güvenliği için canlarını hiçe sayarak görev yapan erbaş ve erlerimizden şehit olan veya herhangi bir nedenle hayatını kaybedenlerin bakmakla yükümlü oldukları yakınları ile gazi ve engelli Mehmetçiklere sosyal ve ekonomik destek sağlamak amacıyla 17 Mayıs 1982 tarihinde kurulmuştur.

Bunu Duydunuz mu?

ALO SOSYAL YARDIM HATTI (144)

Yoksullukla etkin bir mücadele için fakir ve muhtaç vatandaşlarımızın desteklenmesi, bilgiye ve yardıma erişim fırsatlarının arttırılması amacıyla hayata geçirilmiş bir projedir.

Ücretsiz aranabilen "Alo 144 Sosyal Yardım Hattı" ile sosyal yardıma ihtiyacı olan vatandaşlarımıza profesyonel destek sağlanmaktadır.

Sıra Sizde

Aşağıda, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetler verilmiştir. Sınıfınızda beşer kişilik gruplar oluşturunuz. Her bir grup bu faaliyetlerden birini ya da sizin düşündüğünüz bir faaliyeti seçerek yönerge doğrultusunda gerçekleştiriniz. Yaptığınız çalışmayla ilgili sunu hazırlayarak sınıfta paylaşınız.

Faaliyet konuları:

* Okulun içi ve bahçesini güzelleştirmek amacıyla faaliyetler başlatalım.
* Edindiğimiz kardeş okul için kitap kampanyası başlatalım.
* Velilerimizi kan bağışına yönlendiren bir kampanya düzenleyelim.
* İhtiyaç sahiplerine yardım edelim.
* Sokak hayvanlarını besleyelim ve koruyalım.
* ..... .
* ..... .

Faaliyetinizin adı: ..... .

Faaliyetinizin planı: .....

.....

.....

..... .

Varsa iş birliği yaptığınız kurum ya da kuruluşların adı: ..... .

Faaliyet sonrasında hissettiğiniz duygu ve düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Sıra Sizde

Öğrencilerin Simit Parası İhtiyaç Sahiplerini Sevindiriyor

Niğde, Yunus Emre Anadolu Lisesi öğretmen ve öğrencilerinin kurduğu Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Kulübü üyelerinin başlattığı "Haftada 1 TL Bağış" kampanyası kapsamında, bağış kutusunda toplanan paralarla her ay ihtiyaç sahibi yedi aile sevindiriliyor. Okulda oluşturulan yardım köşesine koydukları bağış kutusuna, gönüllülük esasıyla her hafta bir lira bağış yapan öğrenciler, belirledikleri ihtiyaç sahibi yedi aileye ayda 300'er TL veriyor.

Ayrıca üç aydır faaliyetlerini sürdüren kulüp üyeleri, Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünden de isimlerini aldıkları ihtiyaç sahibi ailelere ulaşarak onlara maddi destek sağlıyor; artan parayla aldıkları oyuncakları Sevgi Evlerinde barınan çocuklara hediye edip onların yüzünün gülmesine vesile oluyor.

Genel Ağ haberi 06/11/2017 (Düzenlenmiştir.)

1. **Yukarıda öğrencilerin yaptığı faaliyetin amacını söyleyiniz.**
2. **Yardım alan aileler ve Sevgi Evlerindeki çocuklar neler hissetmiş olabilir? Söyleyiniz.**
3. **Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Kulübünün yaptığı bu faaliyeti toplumsal birlik ve dayanışma açısından değerlendiriniz.**
4. **Siz de okulunuzda yaptığınız benzer faaliyetlere örnekler veriniz.**

HAK, ÖZGÜRLÜK, SORUMLULUK

Hazırlanalım

Hak, özgürlük ve sorumluluk kavramlarının komşuluk ilişkilerindeki yeri ve önemi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

1.37: Komşuluk İlişkileri

Kavramlar

Hak, Özgürlük, Sorumluluk

Sosyal bir varlık olan insan toplum hâlinde yaşar. İnsanların ortak yaşamlarını düzenleyen birtakım kurallar vardır. Anayasa ve yasalarla düzenlenen yazılı kurallarla birlikte gelenek ve görenekler, görgü kuralları vb. yazısız kuralların oluşturduğu bu kurallara uyulmadığı takdirde toplum yaşamında kargaşa doğar, rahat ve mutlu bir yaşam sürdürülemez. Kişi toplumda kendi hakkını savunabilmeli ve özgürce hareket edebilmelidir. Ancak başkalarının haklarını ve özgürlüğünü dikkate alarak sorumlu davranmalıdır. Her şeyde olduğu gibi hak ve özgürlüklerin de bir sınırı olduğu unutulmamalıdır. Nitekim sınırsız özgürlük, özgürlüğü ortadan kaldırır.

Günümüzde nüfus genel olarak şehirlerde toplanmış ve yüksek katlı apartmanlardan oluşan bir şehir yaşantısı başlamıştır. Şehirleşmenin getirdiği toplum yapısı hak, özgürlük ve sorumluluk ilişkisini daha da önemli hâle getirmiştir.

1.38: İstiklal Caddesi-İstanbul

Toplumda hakkımızı ararken yasal yollar kullanılmalıdır. Dilekçe hakkı bu yasal yollardan biridir. Anayasamızın 74. maddesine göre her vatandaşın dilekçe hakkı vardır. Vatandaşlar dilekçe ile ilgili kuruma müracaat ederek sorunlarına çözüm bulabilir veya taleplerini iletebilirler.

Bunu Duydunuz mu?

VII. Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı

MADDE 74- Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir.

Aşağıda verilen dilekçe örneğini inceleyelim.

BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞINA
KAYSERİ

Ben Kayseri'de yaşayan bir üniversite öğrencisiyim. Üniversiteye giderken bisiklet yolunu kullanıyorum. Ancak bisiklet yolunun yayalar tarafından yoğun kullanımı bisiklet kullanmayı zorlaştırmaktadır.

Bu konuyla ilgili gerekli tedbirlerin alınması hususunda gereğinin yapılmasını arz ederim.

Tarih
İmza
Adı Soyadı

Adres: .....

Bunu Duydunuz mu?

"Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi" (CİMER); bilişim ve iletişim teknolojileri kullanılarak hayata geçirilen bir halkla ilişkiler uygulamasıdır. Vatandaş ile devlet arasındaki iletişim kanallarını açık tutarak müracaatların her zaman ve her yerden yapılabilmesini mümkün kılmaktadır. CİMER uygulaması sayesinde devlet ile vatandaş arasındaki iletişim kanallarının tümü (elektronik mektup, faks, telefon ve şahsen) açık tutulmaktadır. Vatandaşların kendileri ve kamuyla ilgili, talep, şikâyet, ihbar, görüş ve önerileri ile bilgi edinme haklarına ilişkin idari makamlara yapacakları müracaatlara cevapların hızlı ve etkin bir şekilde verilmesi amaçlanmaktadır.

1.39: CİMER Genel Ağ Ulaşım Sayfası

Sıra Sizde

Aşağıda iki çocuk arasında geçen bir konuşma metni verilmiştir. Metni inceleyip verilen soruları hak, özgürlük ve sorumluluk çerçevesinde cevaplayınız.

Çöpü yere atmamalısın, apartmanımızın çevresi kirleniyor.

Ayşe

Çöp tenekesinin olmaması çöpü yere atmanı gerektirmez. Özgürsün ama sorumluluklarını da unutmamalısın.

1.40: Diyalog

Ben bu apartmanda yaşadığıma göre apartmanımızın bahçesinde de özgürce hareket edebilirim. Üstelik bahçeye çöp tenekesi de konulmamış.

Mehmet

Çöp tenekesi olmadığı için bu çöpten ben sorumlu değilim.

1. **Yukarıdaki konuşmada sizce kim haklıdır? Söyleyiniz.**
2. **Mehmet'in özgürlüğü ve sorumluluğu hakkında neler söyleyebilirsiniz? Açıklayınız.**
3. **Ayşe ve Mehmet bu sorunu nasıl çözüme kavuşturabilir? Tartışınız.**

Sıra Sizde

Aşağıdaki tabloda hak ve sorumlulukla ilgili davranışlara yer verilmiştir. Tabloda boş bırakılan kısımları doldurunuz.

	Hakkım	Sorumluluğum
1	Toplu taşıma araçlarına binmek	Kurallara uymak
2	.....	Komşuları rahatsız etmemek
3	Beslenmek, barınmak, sevilmek	.....
4	.....	Çevreyi temiz tutmak
5	Evcil hayvan edinmek	.....
6	.....	Vergi vermek
7	Bir işte çalışmak	.....
8	.....	Trafik kurallarına uymak
9	Sağlık hizmetlerinden yararlanmak	.....

Oynayalım Öğrenelim

Etkinlik, aşağıda anlatıldığı şekilde uygulanır.

- Sınıf, öğretmen rehberliğinde iki gruba ayrılır.
- Grup başkanı ve grup ismi belirlenir (Örnek olarak A ve B grubu).
- A grubundan bir öğrenci sınıfın dışına çıkar (Dışarıya çıkmak gönüllülük esasına dayanır.).
- B grubu üyeleri birbirlerine danışarak aşağıda verilen ifadelerden birini seçer ve diğer gruba söyler (Grup başkanı sözcüdür.).
- A grubu üyeleri içeriye giren arkadaşlarına diğer grubun belirlediği ifadeyi ipuçları ile buldurmaya çalışır (Örnek olarak "Düğün" ipuçları: Evlilik için yapılan bir eğlencedir. İnsanları bir araya toplar böylece toplumsal birlikteliği sağlar vb.).
- Sıra diğer gruba geçer ve ifadeler bitene kadar böyle devam eder.

Not: Ders dışı ipuçları verilemez.
Yeşil renkli kelimeler ipucu olarak kullanılabilir.
Süre, cevap hakkı sayısı vb. kurallar sınıfça belirlenir.

Rol

Dil

Tarih

Gelenek

Düğün

Mimari

Sadaka Taşı

Ön Yargı

Farklılık

Ayrımcılık

Saygı

Kızılay

Alo 144

Hak

Dilekçe

CİMER

Toplumsal Dayanışma

Sorumluluk

Ölçme ve Değerlendirme

A **Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere tabloda verilen sözcüklerden uygun olanı yazınız.**

saygı	din	toplumsal dayanışma	sosyal yardım
ön yargı	gelenek ve görenekler	hak	sorumluluk

1. …… farklılıklara saygının önündeki en büyük engeldir.

2. ……, ihtiyaç sahiplerinin yiyecek, giyecek, yakacak, tedavi, ilaç vb. ihtiyaçlarının karşılıksız temin edilmesidir.

3. Bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan duyguya …… denir.

4. …… zekât, sadaka vb. sayesinde toplumsal dayanışmayı sağlayan, birey olarak sevgi, saygı gibi değerleri kazanmamızda da önemli rol oynayan kültürel bir ögedir.

5. Toplumun kurum ve kuruluşlarıyla ortak değerlerde birleşmesi ve birlikte hareket etmesine …… denir.

6. …… bizi bir araya getirip ortak duygularda buluşmamızı sağlar.

7. …… üyesi olduğumuz grupta üstlendiğimiz rollerin gereklerini yerine getirmektir.

B **Aşağıda numaralar ile verilen ifadeleri, harf ile verilen ifadelerle eşleştiriniz.**

8. Kişilerin başkalarına zarar vermeden istediğini yapabilmesi

9. Sosyal yardım hattı

10. Osmanlı Devleti'nde asalet ve merhametin simgesi

11. Belli bir ortamda yerine getirilmesi beklenen görevler

12. Milletle ilgili, millete özgü olan ifade

13. Bir gruba yönelik duygusallaşmış ve az değişmiş olan inançlar

a) rol
b) sadaka taşları
c) Alo 144
ç) özgürlük
d) kalıp yargı
e) millî
f) dilekçe

8.	9.	10.	11.	12.	13.
◯	◯	◯	◯	◯	◯

Ölçme ve Değerlendirme

Aşağıdaki soruların cevabını ilgili alana yazınız.

14. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılımın önemi nedir? Yazınız.

……
……
……

15. Bir iş insanı, şirketine yönetici olarak işe alacağı adaylarla görüşmelerini yemek eşliğinde yaparmış. Böyle bir yemekte; "Buyurun, hem yemeğimizi yiyelim hem de görüşmemizi yapalım." demiş. Aday, daha yemeğin tadına bakmadan hemen tuza uzanmış. Yemeğin sonunda iş insanı: "Beyefendi, size teşekkür ederim ama sizi fabrikamda müdür olarak işe alamam." demiş. Aday şaşırmış ve nedenini sormuş. O da bu soruya, "Ben, önüne gelen çorbanın tadına bile bakmadan tuz atacak kadar ön yargılı birine fabrikamı teslim edemem." diyerek yanıt vermiş.

Yukarıdaki metinden yola çıkarak iş insanının neye karşı olduğunu belirtiniz ve karşı olunan tutum hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Yazınız.

……
……
……

16. "Bilelim ki millî benliğini bilmeyen milletler başka milletlere yem olurlar."

Mustafa Kemal Atatürk

Atatürk yukarıdaki sözüyle neyi vurgulamak istemiştir? Yazınız.

……
……

17. Sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın toplumumuzdaki önemi nedir? Yazınız.

……
……

18. Bilgeye "Bu dünyada en çok kimi seversiniz?" diye sorarlar. O da "Terzimi" diye cevap verir. "Neden?" denince bilgenin cevabı, "Her gittiğimde ölçümü yeniden alır ve beni öyle değerlendirir. Diğer insanlar ise ilk kez gördüklerinde bir kez karar verirler ve beni her zaman öyle değerlendirirler." olur.

Bilge, neden en çok terzisini sevmektedir? Terziyi diğer insanlardan ayıran davranış biçimi nedir? Yazınız.

……
……

Ölçme ve Değerlendirme

Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

19. Okulun İzcilik Kulübü üyeleri olarak hafta sonu Erciyes'te kamp kurduk. Kampta öğretmenimiz kulüp üyelerine görev dağılımı yaptı ve "Çocuklar herkes görevini layıkıyla yaparsa kamp sorunsuz geçer." dedi.

Yukarıda verilen parçada öğretmen neyin önemini vurgulamaktadır?

A) İçinde bulunduğumuz gruptaki rollerin
B) Kamp yerinin
C) İzcilik Kulübünün
D) Sınıftaki arkadaş ilişkilerinin

20. Aşağıdakilerden hangisi kültürümüze ait ögelerden biri <u>değildir?</u>

A) Baklava B) Beyzbol C) Güreş D) Kına gecesi

21. **I.** dayanışma
II. ayrımcılık
III. anlayış
IV. çatışma

Yukarıdaki kavramlardan hangileri farklılıklara saygıyla ilgili <u>değildir?</u>

A) Yalnız I B) I - III C) II- IV D) I - III ve IV

22. Aşağıdakilerden hangisi evdeki sorumluluklarımızdan biridir?

A) Dersleri dikkatli dinlemek
B) Odamızı toplamak
C) Kulüp çalışmalarına katılmak
D) Takım sporunda görevini yapmak

23. 6. sınıf öğrencisi Aslı, çevresine karşı duyarlı ve yardımsever bir vatandaştır.

Buna göre Aslı'nın aşağıda verilenlerden hangisini yapması <u>beklenmez?</u>

A) Yardım kampanyalarına katılmak
B) Sivil toplum kuruluşları hakkında bilgi sahibi olmak
C) Arkadaşlarını yardım kampanyalarına davet etmek
D) Okulundaki ihtiyaç sahiplerine karşı duyarsız kalmak

24. Türk milleti, geçmişiyle bağlarını koparmadığını yaşadığı zaferleri çeşitli etkinliklerle kutlayarak göstermektedir.

Türk milletinin her yıl geçmişindeki zaferleri kutlaması millet olarak hangi bilinci kazandığını gösterir?

A) Dil B) Din C) Sanat D) Tarih

2 TARİHE YOLCULUK

- TÜRKLERİN ANAYURDU ORTA ASYA
- İSLAMİYET'İN DOĞUŞU
- TÜRKLER İSLAMİYET İLE TANIŞIYOR
- YENİ YURT ANADOLU
- TARİHÎ YOLLAR

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- *Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunacaksınız.*
- *İslamiyet'in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlayacaksınız.*
- *Türklerin İslamiyet'i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark edeceksiniz.*
- *Türklerin Anadolu'yu yurt edinme sürecini analiz edeceksiniz.*
- *Tarihî ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklayacaksınız.*

Divriği Ulu Camii-Sivas: Mengücekliler döneminde Süleyman Şah'ın oğlu Ahmet Şah tarafından 1228-1229 yıllarında yapılmıştır. Mimarı Ahlatlı Hürrem Şah'tır.

TÜRKLERİN ANAYURDU ORTA ASYA

Hazırlanalım

1. Orta Asya'yı çevreleyen yeryüzü şekillerini haritadan yararlanarak söyleyiniz.

2. Yaşadığınız yeri düşünerek, coğrafi özelliklerin insanların yaşayış tarzı ve ekonomik faaliyetleri üzerindeki etkisini tartışınız.

2.1: Orta Asya

Kavramlar

Destan, Göç, Millet, Yazıt-Kitabe

Türklerin ilk anayurdu Orta Asya yani Türkistan'dır. Türkistan Türklerin yaşadığı ülke anlamına gelmektedir. Orta Asya sert karasal iklimin yaşandığı, geniş bozkırların olduğu bir coğrafyadır. Coğrafyanın özellikleri bozkır kültürünün gelişmesine neden olmuştur. Türklerin sosyal ve ekonomik yapısı da bozkır kültürüne göre şekillenmiştir. Dolayısıyla burada yaşayan Türk toplulukları konargöçer bir yaşam sürmüşlerdir. Konargöçerlik, coğrafi ve ekonomik şartlara bağlı olarak mevsimlere göre yer değiştirmedir. Konargöçer hayat şartlarından dolayı çadırlarda yaşayan Türklerin, en önemli geçim kaynağı hayvancılıktır. En çok at, sığır ve koyun yetiştirmişlerdir. Türkler atı ilk evcilleştiren milletlerden birisidir. Bu sayede çok geniş alanlara yayılma imkânı bulmuşlardır. Bunun yanında dokumacılık, madencilik ve tarımla da uğraşmışlardır. Tahılı öğüterek un ve ekmek yapan Türkler, maden, toprak ve iplikten de eşyalar yapmışlardır. Örnek olarak savaş aletleri, at koşumları, süs eşyaları, kilimler, kemerler, tabaklar, heykeller ve zırhları verebiliriz.

Cevaplayalım

Orta Asya'da yapılan arkeolojik kazılarda savaş aletleri, çanak çömlekler, kilimler, süs eşyaları vb. bulunmuş olması Türklerin hangi ekonomik faaliyetlerle uğraştıklarını göstermektedir? Söyleyiniz.

Okuyalım Öğrenelim

Konargöçer Yaşayışta Çadırlar

Konargöçer yaşayış içinde bulunan Orta Asya Türklerinin en önemli ihtiyaçları, barınaklar olmuştur. Türkler, barınak ihtiyaçlarını üzeri kalın keçe örtülerle kaplanan çadırlarla sağlamışlardır. Bu çadırlar eski çağlardan beri Türklerin barınağı olmuştur. Türkler bu çadırları Asya Hun Devletinden itibaren çeşitli hayvanların çektiği arabalar ile taşımışlardır. Keçe çadırını araba üzerine yerleştirmişler, böylece eşyalarıyla beraber bir yerden başka bir yere kolayca göç etmişlerdir.

Çin kaynaklarında Hunların ve Kök Türklerin kullandıkları keçe çadırlı arabaları, "Çadırlarını keçeden yaparlar, konargöçer bir hayat yaşarlar. Yazın serin, kışın sıcak yerlere çekilirler." cümlesiyle ifade edilmiştir.

Cavidan BAŞAR ERGENEKON, *"Tepme Keçelerin Tarihi Gelişi, Renk-Desen-Teknik ve Kullanım Özellikleri"*, s.5-6-7 *(Düzenlenmiştir.)*

2.2: Konargöçer Çadırı-Orta Asya

Cevaplayalım

1. **Okuduğunuz parçadan yola çıkarak Türklerin yaşantıları hakkında neler söyleyebilirsiniz? Tartışınız.**
2. **Türklerin atı evcilleştirmeleri, tekerleği kullanmaları göçlerini nasıl kolaylaştırmıştır? Açıklayınız.**
3. **Konargöçer yaşantı içerisinde çadırların Türkler için önemini söyleyiniz.**

2.3: Konargöçer Çadırları

Asya Hun Devleti (MÖ 220-MS 216)

2.4: Asya Hun Devleti

Ünlü Hun hükümdarı Mete Han'ın anlatımıyla Asya Hun Devleti'ni öğrenelim.

Babam Teoman, Orta Asya'da kurulan ve ilk Türk devleti olarak bilinen Asya Hun Devleti'nin ilk hükümdarıdır. Merkezimiz, Orta Asya'daki Orhun ve Selenga ırmakları arasında bulunan ve kutsal sayılan Ötüken'dir. Çinlilerle İpek Yolu için mücadele etmiştir. Babam Teoman'ın sürekli akınlar düzenlemesi üzerine Çinliler, bu akınları durdurmak için Çin Seddi'ni inşa etmişlerdir.

Benim zamanımda Hunlar en güçlü dönemlerini yaşadılar. Dağınık hâlde yaşayan Türkleri bir çatı altında topladım. Orduda ilk defa onlu sistemi ben kurdum ve ordumu bu sisteme göre oluşturdum. Bu sisteme göre en büyük askerî birlik on bin kişiden oluşan tümendi. Tümenleri on, yüz ve bin kişiden oluşan birliklere ayırdım ve başka devletlere de örnek oldum. İpek Yolu'nun denetimini ele geçirdim. (İpek Yolu, Çin'den Avrupa'ya uzanan bir ticaret yoludur.) İpek Yolu'nun denetimini sağlayarak Hun ekonomisini güçlendirdim. Ayrıca Çin topraklarının büyük bir kısmını ele geçirdim ve Çin'i vergiye bağladım. Ancak kalabalık Çin nüfusu içinde Türklerin millî kültürlerini kaybederek yok olmalarını önlemek amacıyla bu topraklara Türkleri yerleştirmedim.

Komisyon tarafından yazılmıştır.

Mete Han'ın ölümünden sonra Çin entrikaları sonucu başlayan taht kavgaları devleti zayıflatmış, MS 48'de Hunlar, Kuzey ve Güney Hunları olmak üzere ikiye bölünmüştür. Güney Hunları 216 yılında Çin hâkimiyetine girmiş, Kuzey Hunları ise batıya doğru göç ederek Avrupa'da **Kavimler Göçü**'ne neden olmuştur. Avrupa'ya gelen Hunlar burada Avrupa Hun Devleti'ni kurmuştur.

2.5: Çin Seddi

Devlet yönetiminde Asya Hun Devleti ikili teşkilat kullanmıştır. Hakanın devleti daha kolay yönetmesi için ülke toprakları doğu ve batı olarak iki yönetim bölümüne ayrılmıştır. Doğu bölümünün idaresinin başında hakan bulunurken batıda da hanedanın bir üyesi bulunmaktadır. Bu üyeye de "yabgu" denir. İkili teşkilat olumsuz yanı ise devlet zayıfladığında devletin kısa sürede yıkılmasını kolaylaştırmasıdır. Devlet güçlü iken faydalı olan sistem, devlet zayıflamaya başlayınca taht kavgalarına neden olmuştur.

Türklerde asker ve askerlik her zaman önemli olmuş, askerlik bir meslek olarak görülmemiş, ordu-millet anlayışıyla hareket edilmiştir. Millet savaşlara topyekûn katılmıştır. Ordu onlu sisteme göre teşkilatlanmış olup çoğu atlı birliklerden meydana gelmiştir. Bu birliklere hakan komuta etmiştir. Başlıca silahları ok, yay, kılıç, mızrak, kalkan, gürz vb. olmuştur.

Sözlü edebiyat Orta Asya'da çok gelişmiştir. Yaşam biçimlerini anlatan savlar (atasözü), ölenler için söylenen sagular (ağıt), koşuk adı verilen şiirler ve meşhur destanları vardır. (Destanlar eski zamanlarda toplumların başından geçen olayların abartılı bir şekilde anlatıldığı edebi eserlerdir.) Özellikle baş kahramanının üzerine dikkat çekilen destanlara ilk örnekleri Türkler vermiştir. Bu örneklerden biri de Hun Türklerine ait olan Oğuz Kağan Destanı'dır.

Okuyalım Öğrenelim

Oğuz Kağan Destanı

...Yurda dönmüş olan Oğuz, altı oğlu ile bir gün ava gitti. Oğulları altın bir yay ile üç altın ok buldular. Bunları paylaştırması için babalarına getirdiler. Babaları Oğuz Han yayı üçe parçalayıp büyük üç oğluna, üç altın oku da küçük üç oğluna verdi. Şöyle karar verdi: Kendilerine yay verdiği üç oğlunun soyundan geleceklere BOZOK densin (Bozok: parçalamak, bozmak). Kendilerine ok verdiği diğer üç oğlunun soyundan geleceklere ÜÇOK densin (Üçok: Üç tane ok). Buyurdu ki, bundan sonra oğullarından kim gelirse beraberce kılsınlar: "Biz hepimiz bir soydanız" deyip orduda kendi yerini ve rütbesini bilsinler. Orduda yay verdiklerim sağ kolu, ok verdiklerim sol kolu teşkil etsin. Zira yay hakan gibi hükmeder ok ise ona tabi olur. Onların yurdunu da buna benzer şekilde ayırıp tayin etti. Bu toy da herkesin önünde sözünü bu şekilde tamamlayıp buyurdu ki: "Ben öldükten sonra yerim, tahtım ve yurt, oğlum Kün Han'ındır."

Zeki Velidi TOGAN, "*Oğuz Destanı*", s.48 (Düzenlenmiştir.)

2.6: Oğuz Kağan Destanı Temsilî Resim

Cevaplayalım

Yukarıdaki metinden yola çıkarak Hun Türklerinin siyasi yaşantıları hakkında neler söyleyebilirsiniz? Tartışınız.

Sıra Sizde

Orta Asya'da konargöçer yaşayan Türkler, özellikle ekonomik şartların zorlaşmasından dolayı, başka yerlere göç etmeye başlamışlardır. Yıllar içerisinde de iklim şartları, dış baskılar, nüfus artışı, bağımsız yaşama arzusu vb. nedenlerden dolayı göçler devam etmiştir. Türkler göçler sayesinde Orta Asya dışında çeşitli devletler kurmuşlardır. Gittikleri yerlere kültürlerini taşımışlar ve başka kültürlerle etkileşim içine girmişlerdir. Avrupa'ya uzanan Türk göçleri sayesinde Kavimler Göçü (375) başlamış ve bugünkü Avrupa devletlerinin temelleri atılmıştır.

Aşağıdaki haritayı inceleyerek verilen soruları cevaplayınız.

2.7: Türklerin Orta Asya'dan Göç Yolları

1. **Haritadan faydalanarak Türklerin hangi yönlere ve bölgelere göç ettiğini söyleyiniz.**
2. **Türklerin tarih boyunca çok çeşitli bölgelere yayılması Türk tarihini siyasi, coğrafi, kültürel ve ekonomik olarak nasıl etkilemiş olabilir? Aşağıdaki boşluğa yazınız.**

Siyasi: .....

.....

Coğrafi: .....

.....

Kültürel: .....

.....

Ekonomik: .....

.....

Sıra Sizde

Hun hükümdarı ile evlenen Çinli prensesin yazdığı şiiri okuyunuz.

Yurdumdan ayrıldım kara bağlarım
Şimdi de Hunların çadırı yerim
Ocağım kül oldu ona ağlarım,
Dünyaya gelmemiş olmak isterim
Yünden ip yapar, keçe giyerler
Gözüme beter gelir, gönlüme kötü,
Koyunun etini yerler,
İçemem bakırla sunulan sütü
Davulu her gece durmaz döverler,
Dönerler ta güneş doğana kadar.
Fırtına bozkırda gök gibi gürler,
Yollar toz duman boğana kadar.

Safa ÖCAL, *"Türk Dünyası Araştırmaları"*, s.163 (Düzenlenmiştir.)

Hunların yaşantılarını dile getiren şiirden yola çıkarak, aşağıdaki açıklamalarda istenen cevapları ağaçtaki kutucuklara yazınız.

a) Hunların barınakları
b) Hunların dokumaları, kıyafetleri
c) Hunların yiyecekleri
ç) Hunların çalgıları
d) Hunların madenleri
e) Hunların yaşadığı coğrafyanın bitki örtüsü

2.8

Okuyalım Öğrenelim

Pazırık Halısı

Dünyanın en eski halılarından biri olan Pazırık Halısı, MÖ III. yüzyılda Asya Hun Türkleri tarafından dokunduğu kabul edilmektedir. Rus arkeolog C.I. Rudenko tarafından 1947-1949 yılları arasında Sibirya'da Altay Dağları eteklerinde, Türklere ait olan Pazırık kurganındaki oda şeklinde olan mezardan çıkarılmıştır. Oda mezarının içine su dolup buzullaşması sonucu bugüne kadar gelmiştir. Günümüzde ise Leningrad Ermitaj Müzesinde (Rusya) sergilenmektedir. Halı yaklaşık olarak 1.89x2 m ebatında olup, yün malzeme ve Türk düğüm tekniği ile (Gördes düğümü) dokunmuştur. Halıda hayvan figürleri ile bitkisel ve geometrik motifler kullanılmıştır. Günümüzde Niğde'de tekrar dokunan Pazırık Halısı, Niğde Valiliğinde sergilenmeye başlamıştır.

Genel Ağ haberi 10/07/2018 (Düzenlenmiştir.)

2.9: Pazırık Halısı-Leningrad Ermitaj Müzesi-Rusya

Bayat Kilimi

Türkiye'nin patentli ilk ve tek kilimi Bayat Kilimi'dir. Afyonkarahisar'ın Bayat ilçesinde bitki köklerinden faydalanıp iplere renk vererek, çeşitli desenlerle en güzel kilim örneklerini dokumayı başarmışlar. İlçede açılan kilim atölyeleri ile genç kızlar ve ev hanımları hem kilim sanatını öğreniyorlar hem de dokuyarak para kazanıyorlar. Bayat kilimleri sayesinde unutulmaya yüz tutmuş kilimlere yeniden canlılık kazandırılıyor. Bayat kilimleri koyun yününden dokunuyor.

Genel Ağ haberi 10/07/2018 (Düzenlenmiştir.)

2.10: Bayat Kilimi-Afyonkarahisar

Cevaplayalım

1. Pazırık Halısı, Türk kültürünün hangi alanında bize bilgi vermektedir? Söyleyiniz.

2. Her iki dokuma görselini inceleyerek benzerlik ve farklılıkları nelerdir? Söyleyiniz.

3. İki haberden yola çıkarak Türk kültürünün sürekliliği hakkında neler söyleyebilirsiniz? Tartışınız.

I. Kök Türk Devleti (552-630)

Mukan Kağan'ın anlatımıyla I. Kök Türk Devleti'ni öğrenelim.

Atam Bumin Kağan Orta Asya'daki bütün Türk boylarını bir bayrak altında toplayarak devletimizi kurmuştur. Devletimiz tarihte Türk adıyla kurulan ilk Türk devleti olup merkezi Ötüken'dir. Ülkeyi ikili teşkilata uygun olarak kardeşi İstemi Yabgu ile birlikte yönetmiştir.

İpek Yolu'nu ele geçirmek için Akhunlar ve Sasanilerle mücadelemiz oldu. Benim zamanımda devletim en güçlü dönemini yaşadı.

Komisyon tarafından yazılmıştır.

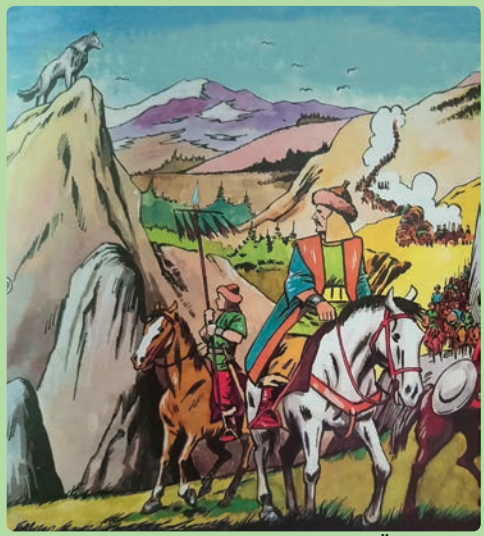
2.11: I. Kök Türk Devleti

Mukan Kağan'ın ölümünden sonra, Çin entrikaları ve taht kavgaları sonucu devlet zayıflamıştır. Devlet 582 yılında Doğu Kök Türkler ve Batı Kök Türkler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Doğu Kök Türk Devleti 630 yılında, Batı Kök Türk Devleti ise 659 yılında Çin egemenliği altına girmiştir.

Okuyalım Öğrenelim

Kök Türklere Ait Ergenekon Destanı

...Dağların arasındaki düzlüğü yurt tutup burada çoğalmaya başlayan Türkler; artık bu dağ ve ormanlıklar içine sığmaz ve yaşayamaz hâle geldiler. Dağlar arasındaki tek geçitten geçmek de yine çok zordu. Hepsi bir araya gelip bu dar geçitten nasıl geçeceklerini düşündüler ve kurtuluş için bir yol aradılar. Hemen bu geçitte bir demir madeni vardı. Bu madeni işletir ve eriterek demir hâline getirirlerdi Başka bir yol bulamayınca bu demir kapıyı eritip oradan çıkmaya karar verdiler. Hepsi bir araya gelip ormandan odunlar topladılar ve eşeklerle, yük yük kömürler getirdiler. Ayrıca da körükler yaptılar. Bu körükleri yapmak için de yetmiş baş at ve öküz kestiler. Bunların derilerini soyup kullanılacak hâle getirdiler. Topladıkları dağ gibi odun ve kömürleri geçidin önüne yığdılar. Körükleri, öyle dizdiler ki ateş yanıp da körükler üflenmeye başlayınca dağ hemen eriyip delinecekti. En sonunda ateşler yandı, körükler işledi ve geçit de eriyip parçalandı. Nihayet, Türkler Ergenekon'dan çıkıp bütün dünyaya yayıldılar.

2.12: Ergenekon Destanı-Orhan-Erhan DÜNDAR

Bahaddin ÖGEL, *"Türk Mitolojisi"*, s.62-63 (Düzenlenmiştir.)

Cevaplayalım

Yukarıdaki metinden yola çıkarak Kök Türklerin yaşadığı yerin coğrafi özellikleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

II. Kök Türk Devleti (Kutluk Devleti) (682-745)

Bilge Kağan'ın anlatımıyla II. Kök Türk Devleti'ni öğrenelim.

Atam Kutluk Kağan, Çin esaretine isyan ederek 682 yılında II. Kök Türk Devleti'ni kurmuştur. Kutluk Kağan, Türkleri bir araya getirip devleti tekrar kurduğu için İlteriş (ili yani devleti derleyen, toparlayan) unvanını almıştır. Ünlü vezir Tonyukuk bu dönemde Kutluk Kağan'ın en büyük yardımcısı ve destekçisi olmuştur. Benim zamanımda II. Kök Türk Devleti en güçlü dönemini yaşadı. Devlet yönetiminde kardeşim Kül Tigin ve vezirim Tonyukuk'un desteğini aldım. Benim dönemimdeki bu iş birliği millet ve devlette dirliği getirdi. Devletimiz, gücüne erişilmez bir imparatorluk hâline geldi. Çin'i baskı altına alarak, bütün Türk boylarının birlikteliğini sağladım.

2.13: Kutluk Devleti

Komisyon tarafından yazılmıştır.

Bilge Kağan'ın ölümünden sonra devlet zayıflayarak, birer Türk boyu olan Karluk, Basmıl ve Uygurların saldırıları sonucu yıkılmıştır.

Kutluk Devleti yıkılsa da yüzyıllar öncesinden Türk tarihine ışık tutan, atalarımızın sesini duyuran, Türklere vasiyetlerini ulaştıran **Kök Türk Abideleri'**ni (Orhun Kitabeleri) bırakmışlardır. Türkler tarihte ilk defa kendilerine ait olan 38 harfli Kök Türk Alfabesi'ni kullanmışlar ve Kök Türk Abideleri'ni bu alfabeye göre yazmışlardır.

Türk tarihinin ve edebiyatının ilk yazılı belgeleri olan Orhun Abideleri, Bilge Kağan, Kül Tigin ve vezir Tonyukuk adına dikilmiştir. Bilge Kağan ve Kül Tigin anıtları Yolluğ Tigin'e yazdırılmıştır. Günümüzde Moğolistan sınırları içerisinde bulunmaktadır. Kitabelerde Türklerin siyasi, sosyal ve ekonomik yaşayışları, bağımsızlıklarını kazanmak için yaptıkları mücadeleler ve yönetim anlayışları anlatılmıştır. Devlet adamları ile halkın karşılıklı görevlerinden, vatan sevgisinden, yaşam tarzlarından, sanat anlayışları ve geleneklerinden bahsedilmiştir. Türk milletinin diğer milletlerden gelecek tehlikelere karşı daima uyanık olmaları gerektiği vurgulanmıştır.

Bunu Duydunuz mu?

Moğolistan'da abidelerin bulunduğu alan Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) tarafından Orhun Müzesi hâline getirilmiştir.

Sıra Sizde

Orhun Yazıtlarından Kesitler (Bilge Kağan Yazıtından)

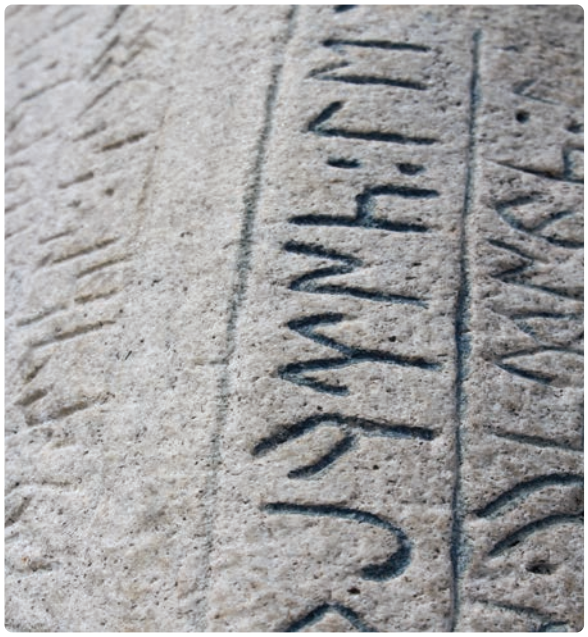
"Türk, Oğuz beyleri, milleti işit: Üstte gök basmasa, altta yer delinmese, Türk milleti, ilini, töreni kim bozabilecekti? Türk milleti, vazgeç, pişman ol! Disiplinsizliğinden dolayı seni beslemiş olan kağanına, hür olan iyi iline karşı hata ettin. Silahlılar nereden gelip seni dağıttılar? Mızraklılar nereden gelip seni sürdüler? Mukaddes Ötüken ormanının milleti, dağıldın ve gittin.

Çin milletinin ipeği yumuşak sözü tatlı imiş. Tatlı sözle, ipek kumaşla aldatır kendisine yaklaştırırmış. Yaklaştırdıktan sonra kötü şeyleri düşünürmüş. Tatlı sözle, ipek kumaşla aldanıp Türk milleti öldün. O yere doğru gidersen daha çok öleceksin. Ancak Ötüken'de oturup kervan gönderirsen hiçbir sıkıntı yoktur. Ötüken ormanında otursan ebediyyen il tutarsın.

Ben Bilge Kağan Tanrı buyruğu için, ölecek milleti diriltip besledim. Çıplak milleti elbiseli kıldım. Fakir milleti zengin kıldım. Dört taraftaki milleti hep tabi kıldım, düşmansız kıldım. Hep bana itaat etti."

Muharrem ERGİN, *"Orhun Abideleri,"* s.73 (Düzenlenmiştir.)

Ünlüler		Kutuplu Ünsüzler			Kutupsuz Ünsüzler		Çift Ünsüzler		Hece Harfler	
Latin	Göktürk	Latin	Kalın	İnce	Latin	Göktürk	Latin	Göktürk	Latin	Göktürk
A, E	𐰀	B	𐰉	𐰋	Ç	𐰍	NÇ	𐰢	İÇ	𐰾
I, İ, É	𐰃	D	𐰓	𐰔	M	𐰣	ND, NT	𐰭	IK	𐰅
O, U	𐰆	G	𐰍	𐰏	P	𐰇	LD, LT	𐰻	OK, UK	𐰆
Ö, Ü	𐰚	K	𐰴	𐰺	Ş	𐰯			ÖK, ÜK	𐰚
		L	𐰼	𐰾	Z	𐰖				
		N	𐰠	𐰢	Ŋ (NG)	𐰑				
		R	𐰴	𐰺	Ñ (NY)	𐰤				
		S	𐰽	𐰾						
		T	𐰉	𐰋						
		Y	𐰃	𐰇						

2.14: Orhun Abideleri ve Kök Türk Alfabesi-Moğolistan

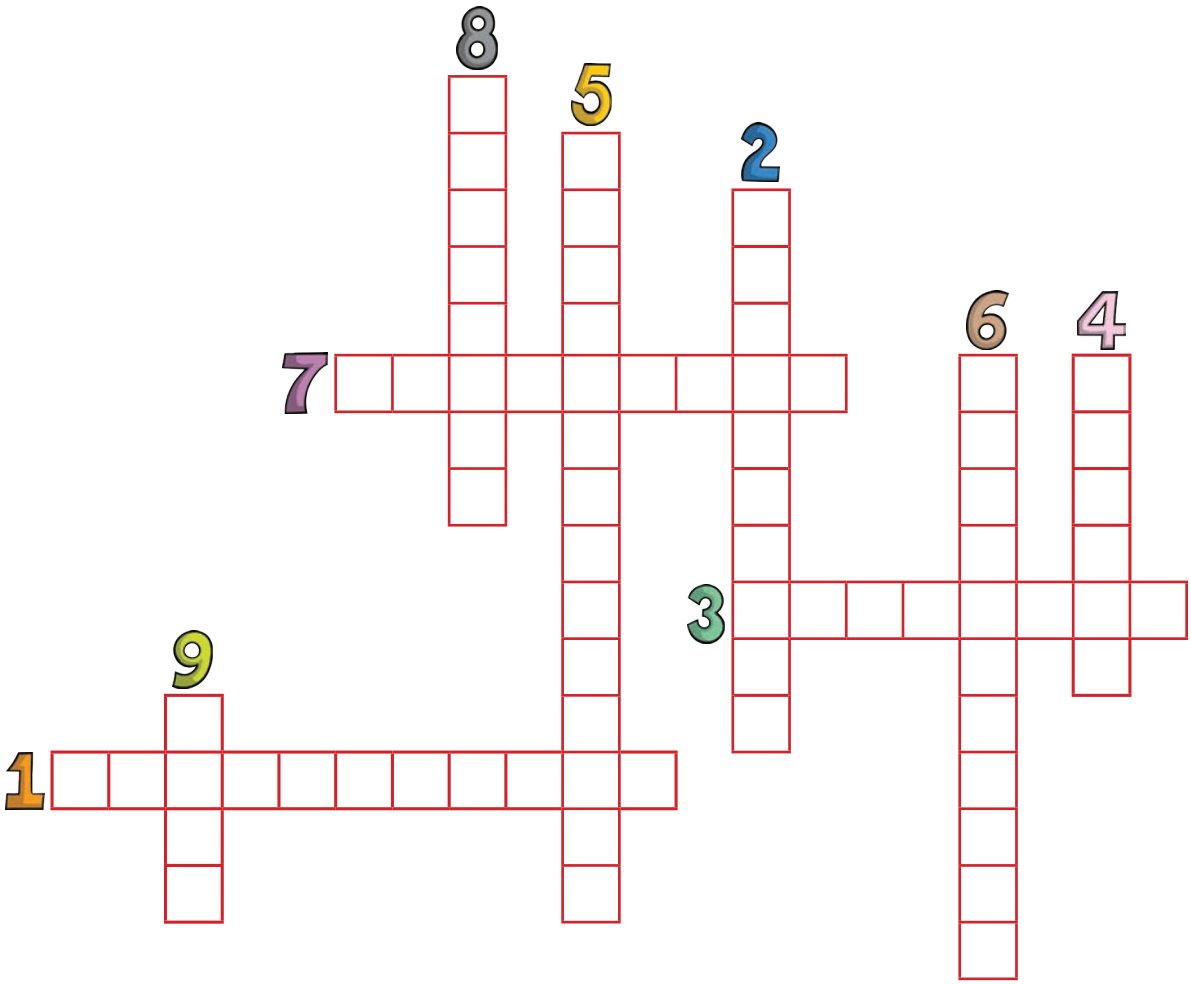
1. **Metinde Bilge Kağan Türk milletine hangi öğütleri veriyor? Söyleyiniz.**
2. **Metinden yola çıkarak Türkler hangi ekonomik faaliyetleri yapmaktadır? Söyleyiniz.**
3. **Orhun Yazıtlarının Türk tarihi açısından önemi nedir? Açıklayınız.**

Sıra Sizde

Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

1. İlk Türk devletlerinde devletin iki bölüm hâlinde yönetilmesi
2. Orhun Abideleri'nin günümüzde bulunduğu ülke
3. II. Kök Türk Devleti'nin en önemli veziri
4. II. Kök Türk Devleti'nin diğer adı
5. Türkçenin ilk yazılı kaynakları
6. Bilge Kağan ve Kül Tigin Abideleri'ni yazan kişi
7. Kök Türklere ait destan
8. Adına yazıt dikilen Bilge Kağan'ın kardeşinin adı
9. Orhun Müzesi'ni inşa ettiren kuruluş

Türkler arasında "Gök Tanrı inancı" yaygındı. Gök Tanrı'yı hem gök hem Tanrı anlamlarına gelen bir yücelik sıfatı olan "Tengri" kelimesiyle ifade ederlerdi. Orta Asya'da Türkler ölümden sonra hayatın devam ettiğine inanır, bundan dolayı ölen kişi kıymetli eşyalarıyla beraber "kurgan" adı verilen mezarlara gömülürdü. Ölen kişinin arkasından "yuğ" adı verilen cenaze töreni yapılırdı. Mezarların etrafına ölen kişinin öldürdüğü düşman sayısı kadar "balbal" dikilirdi.

2.15: Balballar-Moğolistan

Araştıralım

MÖ 5. yüzyılda yaşadığı tahmin edilen İskit Tigini'ne ait olan ve Esik kurganından çıkarılan "Altın Elbiseli Adam" ı araştırarak elde ettiğiniz bilgileri sınıfta paylaşınız.

Ünlü Arap gezgin İbn-i Fadlan Seyahatnamesi'nde balballar için şöyle yazar:

"Bir Türk öldüğünde o kişi cesursa ve birini öldürdüyse öldürdüğü her kişi için bir insan tasviri oyulup, mezarı üstüne yerleştirilir. Bunlar ona cennette hizmet edecek kişilerdir."

Çin kaynaklarında da şöyle yazar:

"Türkler bir alp öldürdüğünde mezarının üstüne bir anı sütunu dikerler. Bazıları için 100, hatta 1000 taş dikilmiştir."

Derya UZUN AYDIN, *"Sanayi-i Nefise Mektebi'nin Türk Heykel Sanatındaki Yeri ve İlk Heykeltraşlar"*, s.25 (Düzenlenmiştir.)

Cevaplayalım

Mezar başlarına dikilen balbalların Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar uzanması hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Orhun Yazıtları'nda şöyle bir cümle geçer:

"Kırgız Kağanını öldürdüm, balbalını yaptırdım. Türk milletinin adı sanı yok olmasın diye, babam kağanı annem hatunu yükselten Tanrı, il veren Tanrı, beni kağan olarak yükseltti."

Muharrem ERGİN, "*Orhun Abideleri*", s.49 (Düzenlenmiştir.)

İlk Türklerde hükümdarlar "han, hakan, kağan vb." unvanlarını kullanırlardı. Hakanlar, devleti yönetme yetkisini Gök Tanrı'dan aldıklarına inanırlardı, buna da **Kut** anlayışı denirdi.

Cevaplayalım

Kut anlayışının devlet yönetimine etkisi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Hükümdarlar, ülkeyi töre denilen yazısız hukuk kurallarına göre yönetirlerdi. Devlet yapısında hukukun üstünlüğü hâkimdi. Hukuk kuralları ilk kez Uygurlar Dönemi'nde yazılı hâle getirildi. Töre ile kişi hak ve topluluk menfaatlerinin çatışmasını önleyerek, toplum düzenini sağlayabilmek, hükümdarda yüksek yönetici kabiliyeti isteyen bir durumdu. Hükümdarın cesareti ve askerî bakımdan yeterliliği yanında tedbirli, ihtiyatlı ve ileri görüşlü (bilge) olması da gerekiyordu. Hukuk kurallarına uymayan suçlular oldukça ağır bir şekilde cezalandırılırdı. Soygun, hırsızlık ve hayvan kaçırma kesinlikle yasaktı. Ele geçirilen soyguncu, suçüstü yakalanan hırsız öldürülür, aile fertlerinin özgürlükleri kısıtlanırdı. Ciddi bir tehlike ile karşılaşmadıkça ok-yay kullanmak yasaktı. Barış zamanında başkasına kılıç çekmenin cezası da ölümdü. Hafif suçlular on günü geçmemek üzere hapsedilirdi.

Önemli meseleler **kurultay**'da **(kengeş, toy)** görüşülür, son sözü hakan söylerdi. Kurultay bir danışma meclisiydi. Hatun, Hakan'ın eşi olup devlet yönetiminde söz sahibiydi. Kurultayda Hakan'ın yanında oturur, Hakan olmadığı zaman kurultaya başkanlık ederdi. Türklerde toplumun en küçük parçası aile idi. Aileler birleşip boyları, boylar birleşip budunu (kavim), budunlar birleşip devleti meydana getirirdi. Sınıf farklılıkları ve kölelik yoktu. İhtiyaç sahibi ailelere her zaman devlet yardım ederdi. Tek eşli evlilik vardı. Kadın hem devlet yönetiminde hem de sosyal hayatta önemli bir role sahipti.

2.16: Kurultay Temsilî Resim, Emine Demet DUMAN, Sulu Boya Tablo

Cevaplayalım

1. Yukarıdaki görselde neler görüyorsunuz? Söyleyiniz.

2. Hakan bir emir vereceği zaman "Hakan ve Hatun buyuruyor ki!" diye başlardı. Hakanın kullandığı bu ifadeden yola çıkarak Türklerde devlet yönetiminde kadının rolünü açıklayınız.

Uygur Devleti (745-840)

Kutluk Bilge Kül Kağan'ın anlatımıyla Uygur Devleti'ni öğrenelim.

Uygur Devleti'ni II. Kök Türk Devleti'ne son vererek kurdum. Başkentimiz Karabalgasun' dur. Ölümümle beraber devletin başına oğlum Moyençor geçti. Oğlum Moyençor bütün Türk boylarını bir bayrak altında birleştirerek, Çin'e akınlar yapmaya başlamıştır. Bu arada ülkemin batısında Araplar ve Çinliler arasında 751 yılında yapılan Talas Savaşı'nı Karluk Türklerinin desteğiyle Müslüman Araplar kazanmıştır. Savaşı kaybeden Çinliler, Orta Asya'dan çekilmiş, bu bölgeye Müslüman Araplar hâkim olmuştur. Moyençor'dan sonra tahta geçen oğlu Bögü Kağan zamanında Uygurlar, Mani dinini benimsemiştir. Mani dini canlı öldürmeyi, et yemeyi vb. yasaklamıştır. Yerleşik hayata geçen Türkler zamanla hayvancılığı bırakmışlar ve savaşçılık özelliklerini kaybetmişlerdir. Bütün bu sebeplerden dolayı devletim zayıflamış, 840 yılında bir Türk boyu olan Kırgızlar tarafından yıkılmıştır.

Komisyon tarafından yazılmıştır.

2.17: Uygur Devleti

Sosyal ve ekonomik hayatta en önemli değişimi yerleşik hayata geçen Uygurlar'da görmekteyiz. Etrafını surlarla çevirdikleri şehirler kurmuşlar, saray, ev ve tapınaklar inşa ederek mimaride çok ilerlemişler kalıcı mimari eserler yapmışlardır. Minyatür sanatında ileri giden Uygur Türkleri Türk-İslam minyatür sanatına kaynaklık etmişlerdir. Yerleşik hayata geçtikleri için tarım ön plana çıkmıştır. Tarım ve ticaretle uğraşan Uygurlar, dokumacılık ve demircilik de yapmışlardır. Uygurlar tarihte bilinen 18 harfli ikinci Türk alfabesi olan Uygur Alfabesi'ni kullanmışlardır. Uygurlar, kâğıt ve matbaayı Çinlilerden öğrenip kullanmışlardır. Diğer Türk devletlerinin, Arapların ve Avrupalıların da öğrenmesini sağlamışlardır.

2.18: Uygur Alfabesiyle Yazılmış Bir Metin

Cevaplayalım

Uygurları, Hunlar ve Kök Türklerden ayıran ekonomik, dinî ve kültürel özellikleri nelerdir? Söyleyiniz.

Okuyalım Öğrenelim

Uygurlara Ait Türeyiş Destanı

Bir gün iki ağacın arasına, gökten bir ışık inmişti. Bunun üzerine iki yandaki dağlar yavaş yavaş büyümeye başladı. Bu durumu gören Uygurlar ise içlerinde büyük bir saygı duyarak oraya doğru yaklaştılar. Bütün boylar, reisleriyle beraber bu garip şeyi görmek için yerlerini bırakıp koşmuşlardı. Yaklaştıklarında gördüler ki ışıklar içinde çocuklar yatıyor. Saygı ile diz çöküp selam verdiler. Çocukları alarak dışarı çıktılar. Beslenip büyütülmeleri için sütannelerine ve dadılara verdiler. Her fırsatta onlara saygı gösteriyorlar ve ikramda bulunuyorlardı. Çocuklar artık büyüyüp konuşmaya başlayınca Uygurlardan anne ve babalarını sordular. Onlar da o iki ağacı gösterdiler. Çocuklar ağaçları görünce onlara tıpkı evladın babasına gösterdiği saygıyı gösterdiler. Ağaçların karşısında diz çöktüler ve yeri öptüler. Bunun üzerine ağaçlar da dile gelip şöyle dediler:

"Güzel huy ve iyi özelliklerle bezenmiş çocuklar böyle olurlar ve anne ile babalarına saygı gösterirler. Ömrünüz uzun, adınız ünlü ve şöhretiniz de devamlı olsun!" O bölgelerde yaşayan bütün kavimler, bu çocuklara hükümdar oğullarıymış gibi saygı gösterdiler. Her birine birer ad koydular. Bu çocuklardan Bögü-Tegin, gerek güzelliği gerekse boyu posu, sabrı, iradesi, ileriyi görüşü bakımından diğerlerinden daha farklıydı. Ayrıca bütün milletlerin dillerini ve yazılarını da biliyordu. Uygurlar, onun Han olarak seçilmesi üzerinde birleşti ve büyük şenlikler yaparak onu Hanlık tahtına oturttular. O, memleketi adaletle döşedi ve zulüm sahifelerini kapadı. Onun etrafındaki adamlar, askerleri, atları ve halkı gittikçe çoğalmaya başladı.

Bahattin ÖGEL, *"Türk Mitolojisi"*, s.74-75 (Düzenlenmiştir.)

2.19: Türeyiş Destanı Temsilî Resim-İstanbul, Askerî Müze

Cevaplayalım

Yukarıdaki metinden yola çıkarak Uygurların kültürel özellikleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Sıra Sizde

Uygurların Yaşamı

Uygurlar kış gelince Turfan'a gelip otururlar ve bahar gelince de Karabalgasun şehrine göç ederlerdi. Uygurların başkenti olan Karabalgasun, aynı zamanda bir ilim ve sanat merkeziydi. Turfan şehri ticaret yollarının kesiştiği bir merkez olması bakımından önemliydi. Bundan dolayı birçok yabancı tüccar ve ticaret kolonileri vardı. Kervan işletmek, tüccarları kontrol ederek vergi almak onları zenginleştiriyordu. Ayrıca türlü milletten insanlarla karşılaşıp onların dillerini de öğrenen Uygurların, dünya görüşleri de gelişiyordu. Kültür ve medeniyette çok önemli ilerlemeler gösteren Uygurların, mani ve buda dini hakkındaki bilgileri Çinlilerden çoktu.

Bahaddin ÖGEL, "*Türk Kültürünün Gelişme Çağları*", s.205-206 (Düzenlenmiştir.)

Metinden yola çıkarak Uygurların ekonomik, kültürel ve dinî yönleriyle ilgili öğrendiklerinizi aşağıdaki kutucuklara yazınız.

EKONOMİK

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

KÜLTÜREL

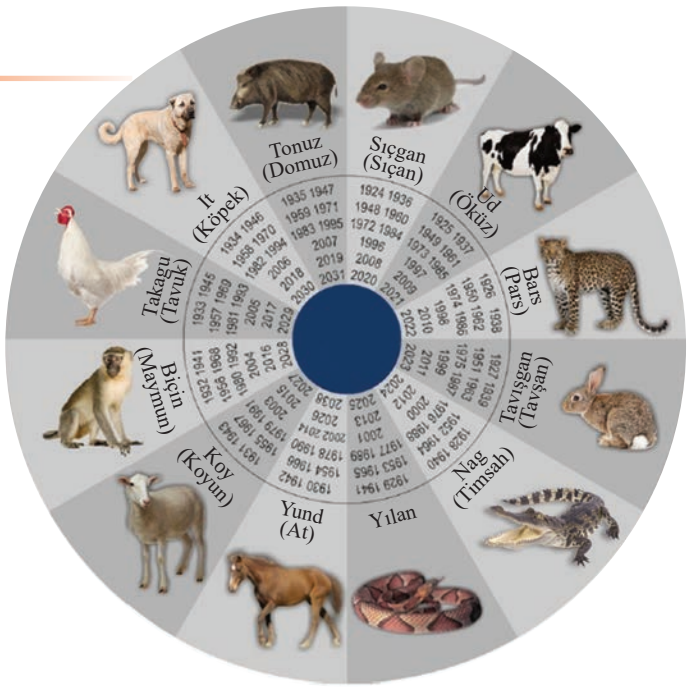
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

DİNÎ

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Bunu Duydunuz mu?

Bozkırda konargöçer hayat tarzını benimseyen Türkler, ekip biçme zamanını ve yazlık ile kışlık göç tarihlerini belirlemek için gökle ilgili olaylara bakarak takvimler yapmışlardır. Bu sayede zamanı sistemli hâlde kullanmaya başlamışlardır. Bir müddet sonra "On İki Hayvanlı Türk Takvimi"ni oluşturmuşlardır. Bu takvimde her yıl bir hayvan ismi ile temsil edilmiştir. Aylar ise 1. Ay, 2. Ay ... şeklinde ifade edilmiştir. Asya Hunları, Kök Türkler ve Uygurlar da bu takvimi kullanmışlardır. Orhun Yazıtları'nda On İki Hayvanlı Türk Takvimi'nden bahsedilmiştir.

2.20: On İki Hayvanlı Türk Takvimi (Düzenlenmiştir.)

Sıra Sizde

Aşağıda verilen açıklamaların hangi Türk devletine ait olduğunu ilgili kutucuğu işaretleyerek belirtiniz. (Aynı açıklamanın birden fazla doğrusu olabilir.)

	Açıklamalar	Hunlar	Kök Türkler	Uygurlar
1	Oğuz Kağan Destanı bize aittir.	✓		
2	Minyatür sanatında gelişmiş bir devletiz.			
3	Orhun Abideleri ilk yazılı eserimizdir.			
4	Hukuk kurallarını yazılı hâle getirdik.			
5	Ergenekon Destanı bizimdir.			
6	Töre, yazısız hukuk kurallarımızdır.			
7	Din anlayışımızda Gök Tanrı inancı vardır.			
8	Göç Destanı ve Türeyiş Destanı bizimdir.			
9	Yerleşik hayata geçen ilk Türk devletiyiz.			
10	Sosyal devlet anlayışımız vardır.			
11	Devletimizin önemli işleri kurultayda görüşülür.			
12	Devlet yönetimimizde Kut anlayışı vardır.			
13	Devlet yöneticilerimize Han, Hakan, Kağan unvanlarını veririz.			

İSLAMİYET'İN DOĞUŞU

Hazırlanalım

İslamiyet'in doğuşuyla birlikte toplumda ne gibi değişimler yaşanmıştır? Bildiklerinizi söyleyiniz.

2.21: Kutsal Kitabımız Kur'an-ı Kerim

Kavramlar

Ensar, Hicret, Muhacir, Şûrâ

Arap Yarımadası; Basra Körfezi, Kızıldeniz ve Umman Denizi tarafından çevrelenmiş bir yarımadadır. İslamiyet'in ortaya çıktığı Arap Yarımadası, Asya Kıtası'nın güneybatısında yer alır. Arap Yarımadası'nın büyük bir kısmı çöllerle kaplıdır. Bu yarımadada Mekke, Medine, Taif vb. şehirlerin bulunduğu bölge ise Hicaz olarak adlandırılmıştır.

İslamiyet öncesinde güçlünün sözünün geçtiği, sosyal hayatta eşitsizliğin hâkim olduğu bir Arabistan vardı. Araplar, kabileler hâlinde yaşardı. Her kabile kendisini diğerlerinden üstün görür ve aralarında oluşan kan davalarından dolayı birbirleriyle sürekli mücadele ederlerdi. Kız çocuklarına değer verilmez, köleleştirilen insanlar bir eşya gibi alınıp satılırdı. Dinî inançları putperestlikti, falcılık ve büyücülük de yaygındı. Bu yanlış inançlardan dolayı Arap Yarımadası'ndaki bu döneme Cahiliye Dönemi denmiştir.

Hz. Muhammed'in (s.a.v) Hayatı ve İslamiyet'in Yayılışı

Hz. Muhammed [Sallallahu Aleyhi Ve Sellem (s.a.v)] 20 Nisan 571 tarihinde Arap Yarımadası'nın bugün Hicaz diye adlandırılan bölgesinin Mekke şehrinde doğdu.

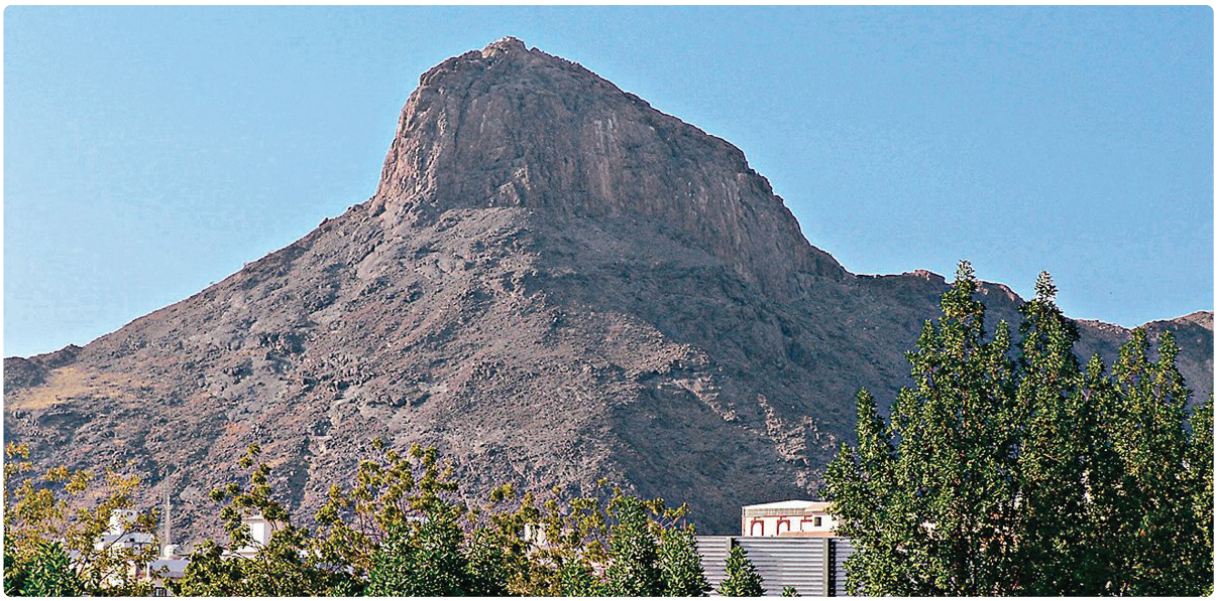

2.22: Kâbe-Mekke

Hz. Muhammed (s.a.v), babası Abdullah'ı daha doğmadan, annesi Amine'yi de altı yaşında iken kaybetti. Bir süre dedesinin yanında yaşamını sürdüren Hz. Muhammed (s.a.v), sekiz yaşındayken dedesi Abdulmuttalip'i kaybedince amcası Ebu Talip'in himayesinde büyüdü.

Hz. Muhammed (s.a.v) peygamber olmadan önce de çevresindekiler tarafından sevilen ve güvenilen birisiydi. Bu yüzden kendisine Muhammed-ül Emin (Güvenilir Muhammed) denirdi. Ticaretle uğraşan Hz. Muhammed (s.a.v) 25 yaşına geldiğinde Hz. Hatice ile evlendi.

Hz. Muhammed (s.a.v) putlara itibar etmiyor, putperestliğin yanlış bir inanç olduğunu düşünüyordu. Zaman zaman Nur Dağı'ndaki Hira Mağarası'na gidip derin düşüncelere dalıyordu. Hz. Muhammed (s.a.v) yine böyle bir gün Hira Mağarası'ndayken vahiy meleği Cebrail [Aleyhisselâm (a.s.)] aracılığıyla kendisine ilk vahiy geldi. Allah'tan gelen ilk vahiy "Yaratan Rabb'inin adıyla oku! O, insanı "alak"dan yarattı. Oku! Senin Rabb'in en cömert olandır. O, kalemle yazmayı öğretendir, insana bilmediğini öğretendir." (Alak Suresi 1-5 ayet) şeklindeydi. Böylece 610 yılında Hz. Muhammed (s.a.v) peygamber oldu ve İslamiyet'i insanlara anlatmaya başladı.

2.23: Hira Mağarası'nın Yer Aldığı Nur Dağı

Hz. Muhammed (s.a.v), başta eşi Hz. Hatice ve yakın çevresi olmak üzere Mekkeli Arapları İslamiyet'e davet etmeye başladı. Bu çağrıya ilk uyanlar Hz. Hatice, Hz. Ebubekir, Hz. Ali ve Hz. Zeyd bin Hârise'dir. Bu davet Hz. Muhammed'in (s.a.v) yakın çevresinde karşılık bulsa da Kâbe'deki putları ziyarete gelenlerden para kazanan Mekke'nin ileri gelenleri ise İslamiyet'in yayılmasına engel olmaya çalıştı.

İslamiyet'i kabul ettikleri için Mekkeli müşriklerin baskılarına maruz kalan az sayıda Müslüman, Habeşistan'a (Etiyopya) gitmek zorunda kaldı. Baskılar dayanılmaz bir hâle gelince Hz. Muhammed (s.a.v) ve Müslümanlar Medine'ye hicret (göç) etti (622) ve **Medine Dönemi** başladı.

Cevaplayalım

Hz. Muhammed'in (s.a.v) İslamiyete ilk çağrısına yakın çevresinden başlamasının nedenini açıklayınız.

2.24: Mescidi Nebevî-Medine

Hicret'ten sonra Müslümanlar, Hz. Muhammed (s.a.v) önderliğinde devlet teşkilatı oluşturdular. İslam Medine'de hızla yayıldı. Medine'de İslam'ın yayılması Mekkeli müşrikleri rahatsız etti. Çünkü Medine, Arabistan'ın çeşitli bölgelerinden Kâbe'deki putları ziyarete gelenlerin yolu üzerinde bulunuyordu. Hicret'ten sonra da Müslümanların peşini bırakmayan Mekkeli müşrikler İslam'ı güçlenmeden yok etmek istiyorlardı.

Medineli Müslümanlar ile Mekkeli müşrikler arasında 624 yılında **Bedir Savaşı** yapıldı. Bu savaşta üç yüz kişilik Müslüman ordusu bin kişilik müşrik ordusunu mağlup etti. Savaş sonunda esir alınan Mekkeli müşriklerden okuma yazma bilenlerin her biri, on Müslüman'a okuma yazma öğretme karşılığında serbest bırakıldı.

625'te Mekkeli müşrikler Bedir'in intikamını almak için Medine'ye doğru harekete geçti. Ordular Uhud Dağı eteklerinde karşılaştı. Hz. Muhammed'in (s.a.v) görevlendirdiği okçuların yerlerini terk etmesiyle **Uhud Savaşı**'nı Müslümanlar kaybetti.

627'deki **Hendek Savaşı**'nda Medine şehri hendek kazılarak müşriklerin saldırılarına karşı korundu. Yaklaşık bir ay süren kuşatmadan sonra iklim koşullarına dayanamayan müşrikler çekilmek zorunda kaldı. Bu savaştan sonra Mekkeli müşrikler Müslümanlara saldırmaya bir daha cesaret edemediler ve savunmaya çekildiler.

Cevaplayalım

İslamiyet'in yayılmasında Hicret'in ne gibi katkıları olmuştur? Tartışınız.

Bunu Duydunuz mu?

Hicret, bir yerden başka bir yere yer değiştirmek yani göç etmek demektir. Mekke'den Medine'ye hicret eden Müslümanlara Muhacir, Mekke'den hicret edenleri karşılayıp onları evlerinde misafir eden Medineli Müslümanlara Ensar denir. Medine'de gerçekleşen Muhacir-Ensar kardeşliği Müslümanlar arasında birlik, beraberlik ve ümmet bilinci açısından örnek teşkil eder. Ayrıca farklı dinî grupların da dâhil olduğu Medine Sözleşmesi toplumsal barışı sağlamıştır. Hicret'ten önce ismi Yesrib (nahoş) olan şehre Hz. Muhammed (s.a.v) tarafından Medine (şehir) ismi verilmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v) Medine'de ilk olarak mescit inşa ettirmiştir. Ayrıca mescidin yanına Suffa adında bir de okul yaptırmıştır.

628 yılında Müslümanların Kâbe'yi ziyaret etmek istemesi üzerine Mekkeli müşrikler ile Müslümanlar arasında gerginlik yaşandı. Yapılan görüşmelerin ardından **Hudeybiye Antlaşması** ile sorun çözüldü. Bu antlaşma ile Mekkeli müşrikler Müslümanları hukuken tanımış oldu.

Mekkeli müşriklerin Hudeybiye Antlaşması'nın şartlarını bozmaları üzerine Müslümanlar, 630 yılında **Mekke'yi fethederek** Kâbe'yi putlardan temizledi ve İslamiyet tüm Arap Yarımadası'na yayıldı.

Hz. Muhammed (s.a.v) son haccında Müslümanlara Veda Hutbesi ile seslenmiştir. Bu hutbede Cahiliye âdetlerinin kaldırıldığını kesin bir şekilde söylemiştir. Veda Hutbesi'nden sonra vefat etmiştir. (632)

2.25: Hz. Muhammed (s.a.v) Dönemi'nde İslamiyet'in Yayılışı

VEDA HUTBESİ'NDEN BÖLÜMLER

Ey insanlar! Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, kadınların da sizin üzerinizde hakkı vardır.

...

Ey mü'minler! Size iki emanet bırakıyorum, onlara sarılıp uydukça yolunuzu hiç şaşırmazsınız. O emanetler, Allah'ın kitabı Kur-ân-ı Kerim ve Peygamberin sünnetidir.

...

Mü'minler! Sözümü iyi dinleyiniz ve iyi belleyiniz! Müslüman Müslüman'ın kardeşidir ve böylece bütün Müslümanlar kardeştirler.

...

Ey insanlar! ...Arabın Arap olmayana, Arap olmayanın da Arap üzerine üstünlüğü olmadığı gibi; kırmızı tenlinin siyah üzerine, siyahın da kırmızı tenli üzerinde bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvada, Allah'tan korkmaktadır.

...

(Diyanet İşleri Başkanlığı)

Cevaplayalım

Hz. Muhammed'in (s.a.v) Veda Hutbesi'nde verdiği mesajları Cahiliye Dönemi Arap Yarımadası'ndaki yaşantıyla karşılaştırarak söyleyiniz.

Hz. Muhammed'in (s.a.v) vefatından sonra devletin ileri gelenleri Müslümanların yönetimi için devlet başkanı (Halife) seçilmesi konusunda görüş birliğine vardı. Hz. Muhammed'den (s.a.v) sonra şûrâ ile işbaşına gelen **Dört Halife Dönemi** böylece başlamış oldu.

Bunu Duydunuz mu?

Şûra nedir?

Sözlükte "bir alanla ilgili olarak oluşturulan danışma kurulu" olarak geçen "Şûra" kelimesi herhangi bir konuda karar alınmadan önce, yetkili kişilerin görüşünü alma, danışma, istişare demektir. Kur'an-ı Kerim, istişarenin önemini açık bir şekilde vurgulamış aynı zamanda Hz. Muhammed'e (s.a.v) istişare etmeyi emretmiştir. Nitekim Hz. Muhammed'in (s.a.v), sadece kendi görüşüyle amel etmediği, gerektiğinde ashâbıyla istişare ettiği, uygulamalarından anlaşılmaktadır. Müslüman olduktan sonra İslam dünyasının liderliğini üstlenen Türkler de devlet işlerini danışma yoluyla yürütme geleneklerini İslam'daki bu ilkeyle kaynaştırarak devam ettirmişlerdir.

Hz. Ebu Bekir Dönemi (632-634)

Hz. Muhammed (s.a.v) ile olan ilişkilerindeki sadakatinden dolayı "sıddık" unvanını alan Hz. Ebu Bekir ilk halifedir. Hz. Muhammed'in (s.a.v) vefatından sonra Müslümanlar arasında yaşanan iç karışıklıkları bastırmış, birlik ve beraberliği sağlayarak devlet otoritesini yeniden tesis etmiştir. Kur'an-ı Kerim'i kitap hâline getirmiştir. İslamiyet ilk kez Arap Yarımadası dışında yayılmaya başlamıştır.

Hz. Ömer Dönemi (634-644)

Hz. Ömer adaletli yönetimiyle meşhurdur. Devlette idari teşkilatlanmaya gitmiştir. Divan teşkilatını kurmuştur. Devletin geniş sınırlara ulaşmasından dolayı da illere valiler ve kadılar atamıştır. Beytülmal adı verilen devlet hazinesi oluşturulmuştur. İlk kez düzenli bir ordu kurulmuştur. Hicri takvim bu dönemde oluşturulmuştur. Arabistan dışında Suriye, Filistin, Mısır, İran'ı fethedip buralarda Müslümanlığın yayılmasını sağlamıştır.

Hz. Osman Dönemi (644-656)

Merhametiyle tanınan Hz. Osman Dönemi'nde fetihler devam etmiş; Kıbrıs, Libya, Tunus ve Horasan fethedilmiştir. İslamiyet'in geniş sınırlara yayılması, Kur'an-ı Kerim'in çoğaltılması ihtiyacını doğurmuştur. Bu ihtiyacı karşılamak amacıyla Kur'an-ı Kerim çoğaltılarak bu bölgelere gönderilmiştir. Ayrıca ilk donanma kurulmuş, fetihlere de devam edilmiştir.

2.26: Topkapı Sarayı'nda Bulunan Hz. Osman Dönemi'ne Ait Kur'an-ı Kerim-İstanbul

Hz. Ali Dönemi (656-661)

Cesaretiyle tanınan Hz. Ali, Hz. Muhammed'in (s.a.v) amcası olan Ebu Talip'in oğludur. Hz. Muhammed'in (s.a.v) yanında yetişmiş, onun eğitiminden geçmiştir. Hz. Osman'ın şehit edilmesinden sonra ortaya çıkan iç karışıklıklar bu dönem fetihlerini durdurmuştur. Emevi soyundan gelenler Hz. Ali'nin halifeliğini tanımadılar. Ortaya çıkan bu karışıklıklar ve kavgalar sonucu Hz. Ali şehit edildi. İslam'ın en parlak dönemlerinden **Dört Halife Dönemi** de böylece sona ermiş oldu.

Emeviler Dönemi (661-750)

Ümeyye oğullarından Şam valisi Muaviye tarafından merkez Şam olmak üzere Emevi Devleti kuruldu. Emevilerle birlikte Halifelik babadan oğula geçerek saltanata dönüştü. Emeviler Dönemi'nde çok hızlı fetihler gerçekleşti. Atlas Okyanusu'ndan Türkistan'a kadar geniş bir alan fethedildi. Anadolu ve Kafkasya'ya seferler düzenlendi. Bizans İmparatorluğu'nun başkenti olan İstanbul'u kuşatmalarına rağmen alamadılar. Emeviler, Tarık Bin Ziyad komutasında Cebeli Tarık Boğazı'nı geçip İspanya'yı fethetti ve bölgede **Endülüs Emevi Devleti**'ni kurdular. (756-1031)

Emeviler, kendilerini üstün görüp aşırı Arap millîyetçisi bir politika izliyorlardı. Arap olmayan Müslümanları Mevali (azatlı köle) olarak görüyorlardı. Onların bu anlayışları Türklerin Müslüman olmasını geciktirmiş ve devletin yıkılmasını hızlandırmıştır. Bu dönemde ilk İslam parası basılmış, Arapça resmi dil olarak kabul edilmiştir.

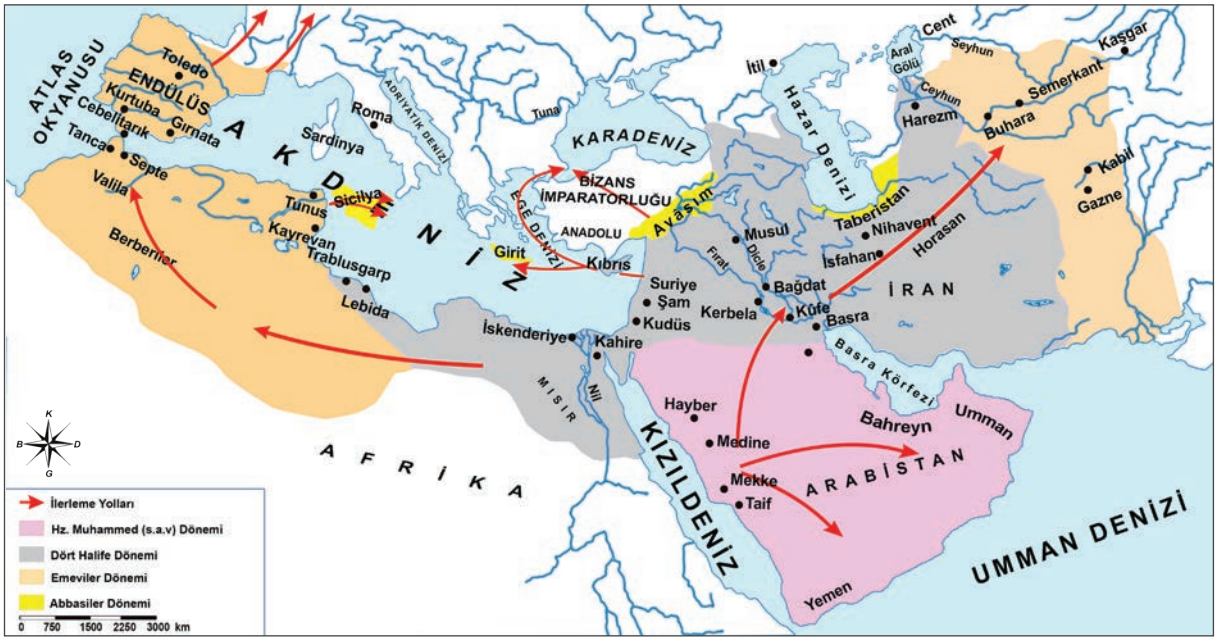
Abbasiler Dönemi (750-1258)

Emevi Devleti'nin yıkılmasıyla Hz. Muhammed (s.a.v)'in amcası Abbas'ın soyundan gelen Ebu'l Abbas Abdullah Bağdat'ta Abbasi Devleti'ni kurdu. Devletin en parlak zamanı Harun Reşid Dönemidir. Abbasilerin, Emevilerin aksine Arap milliyetçiliği yapmamaları, Türkler dâhil birçok milletin Müslüman olmasını sağlamıştır. Abbasilerin Çinlilerle yaptığı Talas Savaşı'nda Türklerin Abbasileri desteklemeleri, Türklerin Müslüman olmasını hızlandıran bir gelişme olmuştur. Türkler, askerî yeteneklerinden dolayı Abbasi ordusunda önemli görevler üstlenmişlerdir. Abbasiler, Türklere özel olarak "Samarra" adlı şehri kurmuştur. Ayrıca sınır güvenliğini Türklerin sağlaması için de "Avasım" adlı sınır şehirlerini kurmuşlardır.

Abbasiler Dönemi'nde eğitim, bilim, kültür ve sanata önem verilmiş, çeşitli şehirlerde medreseler, kütüphaneler yapılmış, mimari eserler ortaya konmuştur. Bir bilim merkezi olan Beytül Hikme Bağdat'ta bu dönemde kurulmuştur. Beytül Hikme, zamanın en büyük bilimsel araştırma ve tercüme merkezidir. Buradan Harezmi, Kindi gibi birçok bilim insanı ve düşünür yetişmiştir.

2.27: Samarra Ulu Cami Minaresi-Irak

2.28: İslamiyet'in Yayılışı

Cevaplayalım

Haritayı inceleyiniz. İslamiyet'in yayılışı daha çok hangi yönlerde olmuştur? Nedenleriyle birlikte açıklayınız.

Sıra Sizde

Aşağıdaki tabloda Arap Yarımadası'na dair İslamiyet öncesi ve sonrasına ait bilgiler verilmiştir. Verilen bilgilerden yola çıkarak tablodaki boşlukları doldurunuz.

İslamiyet'ten Önce	İslamiyet'ten Sonra
Arap Yarımadası'nda dinî inanç olarak putperestlik hâkimdi.	Arap Yarımadası'nda İslamiyet yayıldı.
..... .	Kölelerin de hakları tanındı.
Kız çocukları ve kadınlara değer verilmezdi.	..... .
..... .	Mescidi Nebevî merkezli medeni bir şehir oluşturuldu. Adı da Medine oldu.
Kabile savaşları ve kan davaları yaygındı.	..... .
..... .	Kâbe putlardan temizlendi.

TÜRKLER İSLAMİYET İLE TANIŞIYOR

Hazırlanalım

1. Abbasiler ile Türklerin Horasan bölgesinde sınır komşusu olması, Türk-Arap ilişkilerini nasıl etkilemiş olabilir? Tartışınız.

2. Türklerin Müslüman olmadan önceki inançları hakkında neler biliyorsunuz? Söyleyiniz.

2.29: Abbasi Devleti

Kavramlar

Bimarhane, Ribat, Sultan

Türklerin Müslümanlarla komşu olmaları Hz. Ömer Dönemi'nde başlamıştır. Hz. Osman Dönemi'nde, Türk topraklarına akınlar yapılmış, Emeviler Dönemi'nde ilişkiler devam etse de Talas Savaşı Türk tarihi için bir dönüm noktası olmuştur.

Orta Asya'da Kök Türk Devleti yıkılmış, siyasi otorite boşluğu ortaya çıkmıştır. Bu siyasi boşluktan faydalanmak isteyen Araplar ve Çinliler Batı Türkistan için mücadeleye başlamışlardır. Abbasiler ve Çinliler arasındaki bu mücadele Talas Savaşı'na (751) neden olmuştur. Abbasiler bu savaşta Çin'e karşı Türklerle ittifak kurmuş ve Türklerin desteği ile büyük bir zafer kazanmıştır. Zaferden sonra Araplar ve Türkler arasında başlayan dostluk ve iyi ilişkiler sayesinde Türkler İslam dinini yakından tanıma fırsatı bulmuştur. Böylece Türkistan coğrafyasında İslamiyet'in yayılmasıyla Batı Türkistan Çin egemenliğine girmekten kurtulmuş ve Türk-İslam tarihi başlamıştır. Bununla birlikte Müslümanlar kâğıt, matbaa, barut, pusula vb. buluşları Çinlilerden öğrenerek dünyaya yayılmasına aracılık etmişlerdir.

Cevaplayalım

Talas Savaşı'nın dinî, kültürel ve siyasi sonuçlarını söyleyiniz.

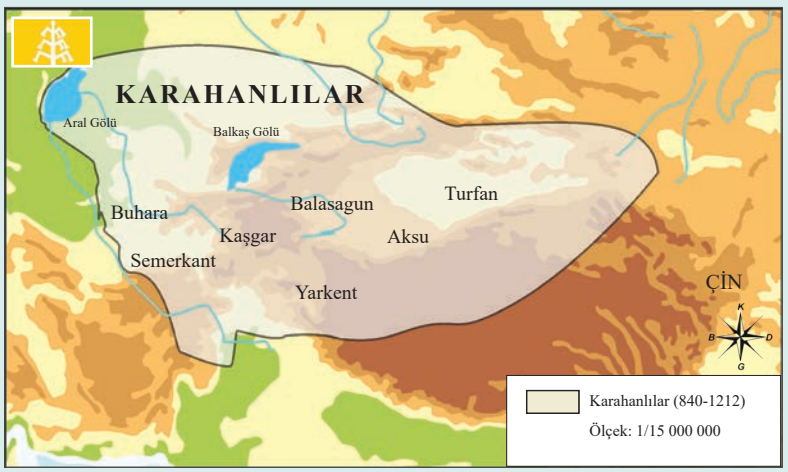
Talas Savaşı'ndan sonra Türkler Müslüman olmaya başladılar. Türklerin Müslüman olmasını kolaylaştıran nedenleri inceleyelim.

- Abbasilerin eşitlikçi ve anlayışlı bir politika uygulaması
- Türklerdeki Gök Tanrı inancı ile İslamiyet'teki Allah inancının birbirine benzemesi
- Türklerdeki cennet-cehennem kavramlarının İslamiyet'te karşılığını bulması
- Türklerdeki ölümden sonra hayata inanışın, İslamiyet'teki ahiret inancına uyması
- Türklerdeki dünyaya hâkim olma düşüncesi, İslamiyet'teki cihat anlayışına benzemesi
- Türklerdeki kurban kesmenin İslamiyet'te de olması
- Türklerde yasak olan hırsızlık, yalan söyleme, zina vb. olumsuz davranışların İslam dininde de haram sayılması
- Ticaretle uğraşan Türklerin, ticaret yolları üzerindeki Müslüman tüccarlarla etkileşim içerisinde olması

Karahanlılar (840-1212)

Türklerin Müslüman olmaya başlaması siyasi alanda bazı değişimleri beraberinde getirmiştir. Bu değişime uğrayarak Orta Asya'da kurulan ilk Müslüman Türk devletini Satuk Buğra Han'ın anlatımıyla öğrenelim.

Karluk, Yağma ve Çiğil boylarının Uygur Devleti'ni yıkmasıyla atam Bilge Kül Kadir Han tarafından 840 yılında kurulmuştur. Kurulan devletimizin merkezi Balasagun'dur. Devletim, Orta Asya'da Müslümanlığı kabul eden ilk Türk devleti olmuştur.

2.30: Karahanlılar

Müslümanlığı kabul ederek Abdülkerim Satuk Buğra Han adını aldım, devletin resmî dinini İslamiyet olarak kabul ettim. Bu durum topraklarımda yaşayan Türk boylarının İslamlaşmasını ve İslamiyet'in kısa sürede yayılmasını kolaylaştırdı. Devletim en parlak zamanını Yusuf Kadir Han Dönemi'nde yaşamıştır. O'nun vefatıyla başlayan taht kavgaları sonucu devletimiz ikiye bölünmüştür. Doğu Karahanlılar'a Karahitaylar, Batı Karahanlılar'a Harzemşahlar son vermiştir.

Komisyon tarafından yazılmıştır.

Cevaplayalım

Karahanlıların İslam dinini resmî din olarak ilan etmesinin, Türk-İslam tarihi açısından önemini açıklayınız.

Gazneliler (969-1187)

Gazneli Mahmut'un anlatımıyla Gaznelileri öğrenelim.

Atam Alp Tigin tarafından bugünkü Afganistan topraklarında kurulmuştur. Başkentimiz Gazne şehridir. Devletimizin en güçlü zamanı benim dönemimdir. Hindistan'a on yedi askerî sefer düzenledim ve bu bölgede İslamiyet'in yayılmasına öncülük ettim. Abbasi halifesini Büveyhoğulları Devleti'nin siyasi baskısından kurtardım ve bunun üzerine halife tarafından bana "sultan" unvanı verildi. Böylece "sultan" unvanını kullanan ilk Türk hükümdarı oldum.

2.31: Gazneliler

Benden sonra tahta oğlum Sultan Mesut geçmiş, ancak çok başarılı olamamıştır. Devletim 1040 yılında Selçuklularla yaptıkları Dandanakan Savaşı'nda yenilmiş ve yıkılma sürecine girmiştir. Gurlular tarafından yıkılmıştır.

Komisyon tarafından yazılmıştır.

Okuyalım Öğrenelim

Gazneli Mahmut, üç ay gece, üç ay gündüz olan bir diyardan gelen tüccarı huzura kabul ediyor.

Uzak kuzey ülkelerini dolaşmış bir tüccar Gazneli Mahmud'un huzuruna geldiğinde "O uzak diyarda üç ay gece, üç ay gündüz olur." deyince Sultan, tüccarın kendisini kandırdığını zannederek öfkelendi. Tüccar söylediğinin doğruluğuna yemin edince Sultan da ona "Bana söylediğini müneccimbaşı da dinlesin, o inanmazsa sana en ağır cezayı veririm." dedi.

Sultan, müneccimbaşı Birûni'yi huzura çağırttı. Birûni, çok yer gezmişti ama uzak kuzey ülkelerine gitmemiş, oradaki iklimi, gece ve gündüz durumunu o güne kadar kimseden dinlememişti. Tüccarın anlattığını dinleyince gözleri parladı, Allah'a şükretti.

Birûni' nin tüccarı dinlerken sevindiğini görüp şaşıran Sultan "Ne diyorsun müneccimbaşı?" diye sordu. Ünlü bilgin önce bir elma istedi. Bu elmayı Sultan'a göstererek anlatmaya başladı "Efendim, dünyamız şu meyve gibi yuvarlak ve karşılıklı iki yönden hafifçe basıktır. Hesaplarıma göre kendi ekseni etrafında 23 dakika 37 saniyelik bir eğimle döner. Bu durumda kutupların, belli dönemlerde uzun zaman güneşi görmemesi gerekir. O hâlde bu tüccarın anlattıkları doğrudur." Bunun üzerine Gazneli Mahmut ikna olmuş, tüccar da cezadan kurtulmuş ve birçok hediye ile mükâfatlandırılmıştır.

Refik ÖZDEK, *"Türklerin Altın Kitabı", cilt 2* s.155 (Düzenlenmiştir.)

Cevaplayalım

Metinden yola çıkarak Gazneli Mahmut'un bilime ve bilim insanlarına verdiği değeri açıklayınız.

İlk Türk-İslam Devletlerinde Kültür ve Medeniyet

Türkler kendi zengin kültür ve medeniyetlerini İslamiyet ile harmanlayarak Türk-İslam medeniyetini oluşturdular. Türk-İslam medeniyetinin oluşumu belirli bir süreç içerisinde gerçekleşmiştir. Karahanlılar zamanında geçiş dönemini yaşamış, Gaznelilerle gelişme göstermiş, Selçuklular Dönemi'nde olgunluk safhasına ulaşmıştır.

Karahanlılar, İslamiyet'i resmî din olarak benimsemiş ancak devlet yönetiminde İslamiyet öncesi döneme ait Kut, devletin hanedanın ortak malı sayılması, ikili yönetim vb. anlayışları devam ettirmişlerdir. Eskiden olduğu gibi hükümdarlara "han, hakan, kağan" denilmiş, Gaznelilerle birlikte hükümdara "sultan" unvanı verilmiştir. Sonraki Türk hükümdarları bunun yanında hünkâr, hüdavendigâr, gıyaseddin vb. unvanlar kullanmışlardır.

Türk devletleri tarih boyunca askerliğe önem vermiştir. Bu anlayış, İslamiyet'in kabulünden sonra da önemini korumaya devam etmiş, Türkler hiçbir zaman ordu-millet bilincini kaybetmemiştir. Karahanlılar ordu yapılanmasında onlu sisteme devam etmiş, Türk olmayanlara orduda yer vermemiştir. Gaznelilerin, Karahanlıların aksine ordu teşkilatlarında yabancı askerlere görev vermeleri, devletin kısa sürede yıkılmasına neden olmuştur.

2.32: Dandanakan Savaşı Temsilî Tablo-İstanbul, Harbiye Askerî Müze, Efkan SİNAN

Cevaplayalım

Ordu-millet anlayışının Türk devletlerine askerî açıdan katkıları nelerdir? Açıklayınız.

İslamiyet'in kabulü Türklerin yerleşik hayata geçişinde etkili olmuştur. İslamiyet öncesi Orta Asya'da konargöçer olarak yaşayan Türkler, İslamiyet ile beraber şehir hayatına uyum sağlamışlardır. Bu durum mimari alandaki gelişmelere katkı sağlamış, "Halka hizmet Hakk'a hizmettir." düşüncesiyle hareket eden yöneticiler, han, hamam, kervansaray, türbe, cami, mescit, hastane vb. yapılar inşa etmişlerdir.

İlk Müslüman Türk devletleri, İslam öncesi dönemde olduğu gibi hayvancılık, tarım ve madencilikle beraber ticarete de önem vermişlerdir. Ticaretin canlanması ve güvenliği için **Ribat** adıyla ilk kervansarayları ve **Bimarhane** adı verilen ilk hastaneleri Karahanlılar yapmıştır.

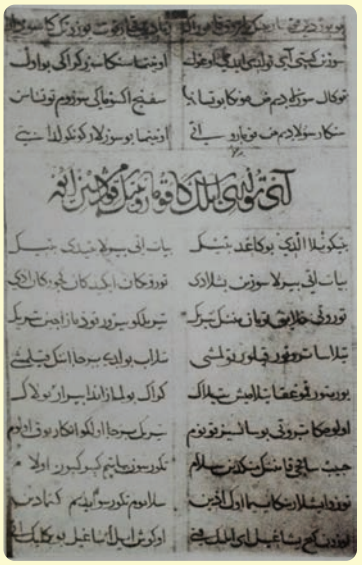

2.33: Ribat-ı Melik Kervansarayı-Özbekistan

Karahanlılar Türkçeyi resmî dil olarak kullanmışlardır. Gaznelilerde ilim dili Arapça, edebiyat dili Farsçaydı. Saray, ordu ve halk dili ise Türkçeydi. Büyük Selçuklu Devleti'nde ise ilim ve edebiyat dili Arapça ve Farsça iken halk dili Türkçeydi. Türk-İslam edebiyatının ilk eserleri bu dönemde yazılmış, Türk-İslam kültürünün temelleri de yine bu dönemde atılmıştır.

Türk-İslam edebiyatının ilk eserleri şunlardır:

Kutadgu Bilig	*Yusuf Has Hacip*
Divânu Lûgati't-Türk	*Kaşgarlı Mahmut*
Atabetül Hakayık	*Edip Ahmet Yükneki*
Divan-ı Hikmet	*Hoca Ahmet Yesevi*

2.34: Türk-İslam Edebiyatının Eserlerinden Biri Olan Mutluluk Bilgisi Anlamındaki Kutadgu Bilig'den Bir Sayfa

2.35: Türkçenin Bilinen İlk Sözlüğü Olan Divânu Lûgati't-Türk'te Yer Alan Dünya Haritası

Bunu Duydunuz mu?

Atabet ül-Hakayık: *Bir ahlâk ve öğüt kitabıdır.*

Divan-ı Hikmet : *Hoca Ahmet Yesevi'nin şiirlerinin toplandığı kitaptır.*

İslam dini, Karahanlılar aracılığıyla Orta Asya'ya, Gazneliler aracılığıyla Hindistan'a kadar yayılmıştır. Türklerin İslamiyet'i kabulüyle beraber İslami hukuk kuralları uygulanmaya başlanmıştır. İslami hukuk kurallarına "Şer'i Hukuk", Türk töresine dayanan hukuk kurallarına da "Örfi Hukuk" denilmektedir. "Örfi Hukuk" kuralları "Şer'i Hukuk" kurallarına aykırı olmamıştır.

İlk Türk-İslam devletleri eğitim ve bilimin gelişmesi için gayret göstermişlerdir. Hükümdarlar, bilim insanlarını destekleyerek bilimsel çalışmalarında onlara her türlü imkânı sunmuşlardır. Gazne hükümdarı Sultan Mahmut'un bilim insanı Birûni için kullandığı "sarayımın en değerli hazinesi" ifadesi bu durumun en güzel örneğidir. Bu dönemin iki ünlü âlimi İbn-i Sînâ ve Biruni'nin eserleri Doğu'da ve Batı'da yüzlerce yıl ders kitabı olarak okutulmuştur.

Türklerde İslamiyet öncesi dönemde var olan halı ve kilim dokumacılığı, el sanatları, maden işlemeciliği vb. sanatlar İslamiyet'ten sonra da devam etmiştir. Uygurlarla başlayan minyatür sanatına Türk-İslam kültüründe de önem verilmiştir. İslamiyet öncesi dönemde önemli bir sanat dalı olan heykel sanatı ise İslamiyet'in etkisiyle zayıflamıştır.

Türklerin en eski müzik aleti kopuzdur. İslamiyet ile beraber tasavvuf müziği gelişmiştir. Ayrıca İslamiyet ile beraber kutlamaya başladığımız dinî bayramlar Türk kültürünün zenginleşmesine, sosyal toplum yapısının güçlenmesine, birlik ve beraberliğin artmasına vesile olmuştur.

2.36: İbn-i Sînâ Temsilî Resim

2.37: VIII. Yüzyıl Uygur Mani Dinine Ait Bir Minyatür-Berlin Müzesi, Almanya

Cevaplayalım

İslamiyetle beraber Türklerin sosyal ve kültürel alanda yaşadıkları değişimler nelerdir? Söyleyiniz.

Türklerin bayramı olan Nevruz, yılın ilk günü kabul ettikleri 21 Mart'ta çeşitli etkinliklerle kutlanır. Nevruz **yeni gün** anlamına gelir. Türklerin Ergenekon'dan çıkışını ve aynı zamanda baharın gelişini kutladığımız bir bayramdır. Nevruz Bayramı'nın Anadolu'da ve Türk kültürünün yayıldığı bölgelerde son derece köklü ve zengin bir geçmişi vardır. On iki Hayvanlı Türk takviminde de yer alan Nevruz, Türklerde çok eskiden beri bilinmekte ve törenlerle kutlanmaktadır.

2.38: Nevruz Kutlaması

Cevaplayalım

1. **İslam dini ile beraber kutlamaya başladığımız bayramlarımız hangileridir? Söyleyiniz.**
2. **Dinî ve millî bayramlarımız toplumda hangi değerlerin gelişmesini sağlamaktadır? Söyleyiniz.**

Sıra Sizde

Aşağıdaki tabloda Türklerin İslamiyeti kabulünden öncesi ve Türklerin İslamiyeti kabulünden sonrasıyla ilgili yaşayışları verilmiştir. Bu yaşayışlarındaki benzerlikleri ya da değişimleri dikkate alarak boş bırakılan yerleri doldurunuz.

	Türklerin İslamiyet'i Kabulü Öncesi	Türklerin İslamiyet'i Kabulü Sonrası
1	Örfi hukuk kuralları uygulanırdı.	Örfi ve şer'i hukuk kuralları uygulanırdı.
2	..... .	Şehir hayatına uyum sağlamışlardır.
3	Heykeltıraşlık yaygındı.	..... .
4	..... .	Ahiret inancı vardır.
5	Yöneticileri han, hakan, kağan unvanı kullanırlardı.	..... .
6	..... .	Cihat anlayışı benimsendi.
7	Hırsızlık yapmamak, yalan söylememek vb. ahlakî ilkeler vardı.	..... .
8	..... .	Askerliğe önem verilmiştir.
9	Gök Tanrı inancı vardı.	..... .
10	..... .	Devlet hanedanın ortak malıdır.
11	Kök Türk ve Uygur alfabelerini kullandılar.	..... .

YENİ YURT ANADOLU

Hazırlanalım

Çağrı Bey'in yukarıdaki konuşmasını nasıl tamamlayabilirsiniz? Söyleyiniz.

2.39: Çağrı Bey Temsilî Resim

Kavramlar

Akın, Anayurt, Fetih, Sefer

Anadolu'nun elverişli iklim koşullarına ve verimli topraklara sahip olması, burayı bir cazibe merkezi hâline getirmiştir. Anadolu, geçmişten bugüne kadar Doğu ve Batı medeniyetleri arasında bir köprü vazifesi görmüştür. Bu durum Anadolu'ya sürekli olarak akınların düzenlenmesine dolayısıyla da Anadolu'yu birçok devletin ele geçirmek istemesine neden olmuştur.

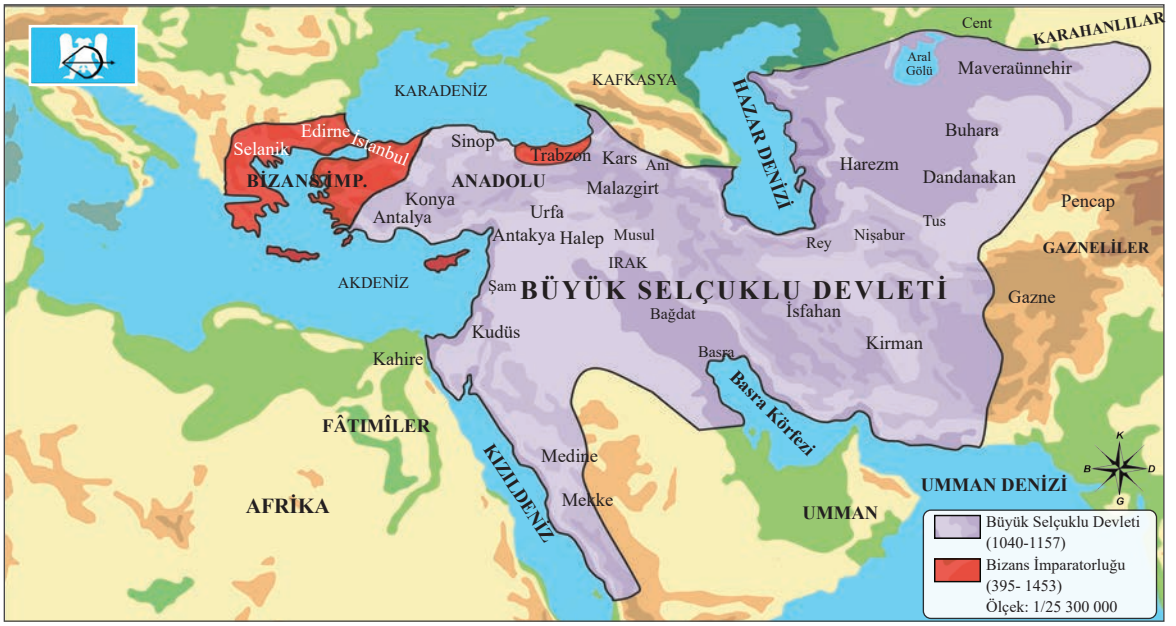
Anadolu'yu tanıma, bölgeye İslam dinini yayma ve Anadolu'yu yurt edinme amaçlı akınlar yapan Çağrı Bey'dir.

Bunu Duydunuz mu?

Yerleşme amacı taşımayan akınlar → *Hun ve Sibir Türklerinin akınları*

Yerleşme amacı ile yapılan akınlar → *Selçuklu Türklerinin akınları*

Büyük Selçuklu Devleti (1040-1157)

2.40: Büyük Selçuklu Devleti

Selçuklularla Gazneliler arasında **1040** yılında yapılan **Dandanakan Savaşı** Selçukluların zaferiyle sonuçlandı. Bu zaferin sonucunda Selçuklu Devleti kuruldu. Devletin kurucuları Selçuk Bey'in torunları Tuğrul Bey ve Çağrı Bey'dir. Türk ve dünya tarihi bakımından önemli sonuçlar doğuran bu savaştan sonra Büyük Selçuklular doğu ve batı yönüne fetihlere başladı.

Abbasi halifesi, Şii Büveyhoğulları sultanına karşı güç kaybedip yetkisiz kalınca doğuda hızla büyüyerek egemen bir güç hâline gelen Tuğrul Bey'i Bağdat'a davet etti. Bu davet üzerine Bağdat'a gelen Tuğrul Bey'e Abbasi halifesi "Doğu'nun ve Batı'nın Sultanı" unvanını verdi.

Cevaplayalım

Büyük Selçuklu Devleti'nin batı yönünde yaptığı fetihler Anadolu'nun Türkleşmesini nasıl etkilemiş olabilir? Tartışınız.

Anadolu için verilen mücadelenin ilk adımı olan Pasinler Savaşı'nı (1048), Büyük Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey'in anlatımıyla öğrenelim.

Erzurum'un Pasinler Ovası'nda 1048 yılında Bizans ordusu ile savaştık. Anadolu'yu yurt edinme amaçlı yaptığımız savaşı biz kazandık. Bizans ile yaptığımız ilk büyük savaş olan Pasinler Savaşı ile Anadolu'nun kapısını araladık ve Anadolu'nun iç bölgelerine akınlar yaptık. Bu akınlar Anadolu'yu tanımamız ve fethetmemiz için bize çok katkı sağladı.

Komisyon tarafından yazılmıştır.

2.41: Tuğrul Bey Temsilî Resim

Bunu Duydunuz mu?

2.42: Büyük Selçuklu Devleti'nde Kullanılan Çift Başlı Kartal Figürü-Konya

Çift başlı kartal, güç ve kudretin sembolüdür. Doğunun ve batının hâkimiyetini sembolize eder. Türkler çift başlı kartal sembolünü Orta Asya kültüründen tüm dünyaya göçler ve fetihler yoluyla taşımıştır.

2.43: Sultan Alparslan Temsilî Resim

Tuğrul Bey'in ölümü üzerine Çağrı Bey'in oğlu **Sultan Alparslan** tahta geçti. Sultan Alparslan, devlet düzenini sağlar sağlamaz Bizans'ın doğudaki en güçlü kalesi olan **Ani Kalesi'**ni ele geçirdi **(1064).**

Şimdi de Sultan Alparslan'ın anlatımıyla Malazgirt Savaşı'nı öğrenelim.

Abbasi halifeliğini tehdit eden Mısır Fâtımî Devleti'ne karşı sefere hazırlandığım sırada Bizans İmparatoru Romanos Diogenes'in (Romen Diyojen) Anadolu'nun doğusuna ilerlediğini öğrendim. Şam'a doğru ilerlemekten vazgeçtim ve ordumla geri döndüm.

Malazgirt Ovası'nda karşılaştığımız Romen Diyojen komutasındaki Bizans ordusu sayıca bizden güçlü idi. Benim komutanlığımda uyguladığımız ***Turan Taktiği*** *ile düşmanı ağır bir yenilgiye uğrattık* ***(1071)****.Yurt edinmeye başladığımız Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması açısından bir dönüm noktası olan* ***Malazgirt Savaşı****'nı kazanmamız şu sonuçlara yol açtı:*

- *Anadolu'nun kapıları biz Türklere tamamen açıldı.*
- *Anadolu Türk yurdu olmaya başladı.*
- *Bizans Avrupa'dan yardım istedi ve Haçlı Seferleri başladı.*
- ***Türkiye Tarihi*** *başladı.*
- *Anadolu'da Birinci Beylikler Dönemi başladı. Çaka Beyliği, Saltuklular, Mengücekliler, Danişmentliler, Artuklular vb. beylikler kuruldu.*

Komisyon tarafından yazılmıştır.

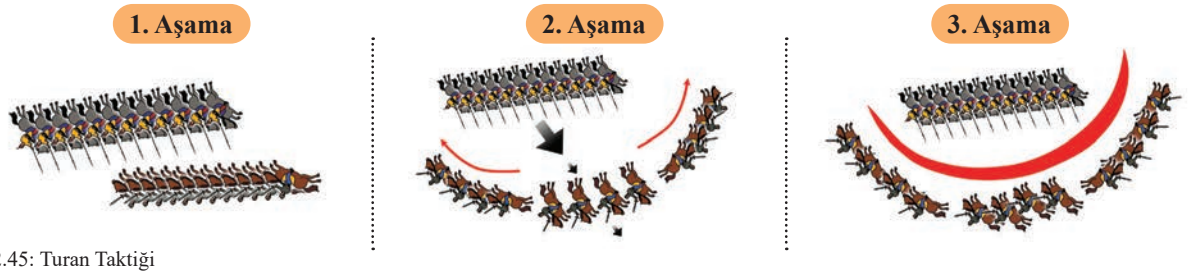

2.44: Sultan Alparslan ve Ordusu Temsilî Resim

Cevaplayalım

"26 Ağustos 1071, Türklerin Anadolu'ya geliş tarihi değil; Türklerin Anadolu'ya hâkim oluş tarihidir." ifadesinden yola çıkarak Anadolu'yu yurt edinme süreci ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

Bunu Duydunuz mu?

2.45: Turan Taktiği

"Turan Taktiği" olarak da bilinen "Hilal Taktiği", savaşta düşmanı çevreleyerek az kuvvetle çok sayıda düşmanı mağlup etmeyi amaçlayan askerî savaş taktiğidir. Savaş alanında merkez, sağ ve sol olmak üzere üç kısma ayrılan ordu önce düşmana saldırır, sonra merkez kısmı kaçar gibi geri çekilir, sağ ve sol kanatlar da düşmanı sararak çember içine alır ve imha ederdi.

Okuyalım Öğrenelim

Savaş Esiri İmparatora Sultan Alparslan'ın Nezaketi

Malazgirt Savaşı sonrasında Bizans İmparatoru Romen Diyojen, Büyük Selçuklu hükümdarı Alparslan'a esir düşmüştür. İmparator Romen Diyojen'i savaşı kazanan Büyük Selçuklu hükümdarının huzuruna getirirler ve aralarında şu konuşma geçer:

***Alparslan:** "Eğer ben senin önüne esir olarak getirilseydim bana ne yapardın?"*

***Romen Diyojen:** "Ya öldürürdüm ya da zincire vurup Konstantinopolis sokaklarında gezdirtirdim."*

***Alparslan:** "Ben ise seni affediyor ve serbest bırakıyorum."*

Sultan Alparslan ona makul bir nezaketle muamele eder ve savaştan önce de yaptığı gibi barış antlaşması önerir; öldürüleceğini düşünen Romen Diyojen'i serbest bırakır ve İstanbul'a dönmesine izin verir. Ancak Diyojen'in esir düştüğü haberini alan Bizans yeni imparatorunu seçmiştir. Alparslan'ın gösterdiği nezaket ve olgunluğu Bizans, eski hükümdarına göstermez ve onu hapseder.

Osman TURAN, "*Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*", s.282-283 (Düzenlenmiştir.)

Sultan Alparslan'ın ölümü üzerine **Sultan Melikşah** tahta geçti **(1072).** Bizans'ın, Malazgirt Savaşı'ndan sonra anlaşmaya uymaması üzerine Anadolu'ya akınlar hızlandırıldı ve İzmit'e kadar olan yerler fethedildi.

Melikşah Dönemi, devletin sınırlarının doğuda Orta Asya'dan batıda Marmara ve Ege Denizi'ne, kuzeyde Aral Gölü'nden güneyde Umman Denizi'ne kadar genişlediği **en parlak ve güçlü dönem** oldu.

Sultan Melikşah'tan sonra gelişen bazı olaylar Selçuklu Devleti'ni zayıflattı. Sultan Sencer Dönemi'nde Karahitaylarla yapılan **Katvan Savaşı**'nda yenilen Büyük Selçuklu Devleti yıkılma sürecine girdi. Son hükümdar Sultan Sencer'in 1157'de ölümü ile Büyük Selçuklu Devleti yıkılarak tarih sahnesinden çekildi.

Okuyalım Öğrenelim

2.46: Nizamülmülk Temsilî Resim

Bir Devre Damga Vuran Devlet Adamı (Nizâmülmülk)

Dandanakan Savaşı'ndan sonra Selçuklu Devleti'nin hizmetine giren Nizâmülmülk, Selçuklu Sultanları Alparslan ve Melikşah Dönemi'nde görev yapmıştır.

Nizâmülmülk, Sultan Alparslan'ın vefatıyla Melikşah'ın tahta geçmesinde, düzen ve asayişin korunmasında ve devletin en parlak dönemini yaşamasında etkili olmuştur.

Selçuklu veziri Nizâmülmülk, XI. yüzyılın ikinci yarısında kendi adını taşıyan Nizamiye Medreseleri'ni kurmuştur. Medreseler gerek kuruluşu gerekse yetiştirdiği ilim adamlarıyla büyük öneme sahiptir. Medreselerde İslami ilimler ve pozitif bilimler okutulmuştur.

Feridun ESER, "*Türk İslam Medeniyetinin Yıldızları*", s.97 (Düzenlenmiştir.)

Cevaplayalım

Nizamülmülk'ün Büyük Selçuklu Devleti'ne katkıları nelerdir? Açıklayınız.

Beylerim!
Anadolu'da nereyi fethederseniz orası sizindir. Fethettiğiniz yerlerde beyliğinizi kurunuz.

2.47: Sultan Alparslan Temsilî Resim

Cevaplayalım

Sultan Alparslan beylerine verdiği bu emirle neyi amaçlamıştır? Tartışınız.

Anadolu'nun fethine katılan beyler, aldıkları yerlerde birer beylik kurdular. **Anadolu'da kurulan ilk Türk Beylikleri'nden olan Saltuklular, Danişmentliler, Mengücekliler, Artuklular ve Çaka Beyliği hakkında kısaca bilgi edinelim.**

2.48: Anadolu'da Kurulan İlk Türk Beylikleri Haritası

Saltuklular (1072-1202)

Ebulkasım Saltuk tarafından Erzurum ve çevresinde kuruldu. Ermeni ve Gürcülerle mücadele ederek Türklerin Anadolu'ya yerleşmesini sağladı. Anadolu'da kurulan **ilk Türk beyliği**dir. Günümüze kadar gelen Saltuklu eserleri; **Erzurum Kale Camisi, Mama Hatun Külliyesi ve Emir Saltuk Türbesi'**dir.

2.49: Üç Kümbetler-Erzurum: Üç kümbetten en büyüğünün Emir Saltuk'a ait olduğu ve 12. yüzyılın sonlarında yapıldığı kabul edilmektedir.

Danişmentliler (1080-1178)

Danişment Ahmet Gazi tarafından Sivas, Tokat, Kayseri, Amasya, Malatya ve çevresinde kurulmuştur. Anadolu'da kurulan ilk Türk beylikleri içerisinde **en güçlü beylik**tir. Tokat Niksar'da bulunan Yağıbasan Medresesi Anadolu'daki **ilk medrese**dir.

2.50: Yağıbasan Medresesi-Niksar-Tokat: Danişment Beyliği'nden Nizamettin Yağıbasan tarafından yaptırılmıştır.

Bunu Duydunuz mu?

Türbe *: Genellikle ünlü bir kimse için yaptırılan ve içinde o kimsenin mezarı bulunan yapı*
Kümbet *: Damı koni veya piramit biçiminde olan, yuvarlak veya köşeli yapı*
Cami *: Müslümanların ibadet etmek için toplandıkları yer*
Külliye *: Bir caminin çevresinde cami ile birlikte kurulmuş medrese, imaret, sebil, kitaplık, hastane vb. yapıların bütünü*

Mengücekliler (1080-1228)

Emir Mengücek tarafından Erzincan, Kemah, Divriği ve Karahisar'da kurulan Türk beyliğidir. **Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası** en önemli eserleridir. Sivas Divriği'de bulunan bu tarihî eser **UNESCO** tarafından 1985 yılında Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır. Divriği Ulu Cami, Anadolu'daki **ilk külliye**dir.

2.51: Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası-Sivas: Sivas'ın Mengüceklilerin yönetimi altında olduğu dönemde Ahmet Şah ve eşi Turan Melek tarafından cami ile birlikte 1228-1229 yıllarında yaptırılmıştır.

Artuklular (1102-1409)

Alparslan'ın komutanı Artuk Bey'in torunları tarafından Harput, Diyarbakır, Mardin ve çevresinde kurulmuştur. Üç kola ayrılan beylikten kalan eserler **Malabadi Köprüsü (Diyarbakır), Mardin Hatuniye Medresesi, Diyarbakır Ulu Cami**dir.

2.52: Malabadi Köprüsü-Diyarbakır: Timurtaş bin İlgazi tarafından Artukoğulları Dönemi'nde inşa ettirilmiştir.

Çaka Beyliği (1081-1093)

Çaka Bey tarafından İzmir ve çevresinde kurulmuştur. **Denizcilikle uğraşan ilk beylik**tir. Çaka Bey de **ilk Türk denizcisi**dir.

- Anadolu'yu imar eden beylikler, Türk İslam kültürünü Anadolu'ya taşımışlar ve yaptıkları mimari eserlerle Anadolu'nun Türkleşmesine ve İslamlaşmasına katkıda bulunmuşlardır.
- Anadolu'daki küçük yerleşim yerlerini büyük Türk şehirleri hâline getirmişlerdir.
- Başta Bizans ve Haçlılar olmak üzere Türk yurdunu saldırılara karşı korumuşlardır.

Türkiye (Anadolu) Selçuklu Devleti (1077-1308)

Türkiye Selçuklu Devleti, **Malazgirt Savaşı**'ndan sonra kurulan Anadolu beyliklerinden birisi iken diğer beyliklerle mücadele edip topraklarını genişletmiş ve Anadolu'nun hâkimiyetini ele geçirmişti. Büyük Selçuklu hükümdar ailesinden Kutalmışoğlu Süleyman Şah (I. Süleyman Şah), 1075'te İznik'i ele geçirdi. 1077 yılında da İznik'i başkent yaparak Türkiye Selçuklu Devleti'ni resmen kurdu.

2.53: Türkiye Selçuklu Devleti Haritası

1071 yılında Malazgirt Savaşı'yla Anadolu'nun kapısını açan Büyük Selçuklu Devleti, Bizans'ın Anadolu üzerindeki hâkimiyetini ortadan kaldırmıştı. Bunun üzerine Büyük Selçuklu Devleti'ne bağlı olmak kaydıyla Anadolu'da Türkiye Selçuklu Devleti, Danişmentliler, Mengücekliler, Artuklular, Saltuklular ve Çaka Beyliği kurulmuştu. Bizans, aldığı mağlubiyetlere rağmen Anadolu'dan vazgeçmemiş, Anadolu'yu yeniden ele geçirmek amacıyla mücadeleye devam etmişti.

Bizans, Türkleri Anadolu'dan atmak amacıyla yeniden harekete geçti. Hazırladığı büyük ordu ile Türkiye Selçuklu Sultanı II. Kılıçarslan yönetimindeki Türk ordusu, Miryokefalon'da mücadele etti. **Miryokefalon Savaşı**'nda (1176) zafere ulaşan Türklerin Anadolu'daki hâkimiyetleri kesinleşirken Bizans'ın Anadolu'yu alma ümidi sona erdi. Bizans'ın savunmaya, Türklerin taarruza geçtiği zaferin ardından Avrupalılar artık Anadolu'ya Türkiye demeye başladı.

2.54: Miryokefalon Savaşı Temsilî Tablo-İstanbul, Harbiye Askerî Müze, Efkan SİNAN

Cevaplayalım

Malazgirt Savaşı ile Miryokefalon Savaşı'nı Anadolu'nun Türk yurdu olmasına katkıları açısından karşılaştırarak değerlendiriniz.

Alâeddin Keykubat Dönemi'nde, Celaleddin Harzemşah'ın Türkiye Selçuklu Devleti'ne ait Ahlat'a saldırması üzerine iki Türk hükümdarı karşı karşıya geldi. **Yassı Çemen Savaşı** (1230) sonucunda Celaleddin Harzemşah yenildi. Bir yıl sonra Celaleddin Harzemşah'ın ölümüyle Harzemşah Devleti yıkıldı ve Türkiye Selçuklu Devleti ile Moğollar komşu oldu.

Yassı Çemen Savaşı ile oluşan Moğol tehlikesi yeni bir dönemin başlamasına Türkiye Selçuklu Devleti ile Moğollar'ın **Kösedağ Savaşı**'nda (1243) karşı karşıya gelmesine neden oldu. Savaşı Moğollar kazandı. Türkiye Selçuklu Devleti yıkılış sürecine girdi, Anadolu'daki siyasi birlik bozuldu ve İkinci Beylikler Dönemi'ne girildi.

Anadolu'nun Anayurt Olmasındaki Adımlar

Sıra Sizde

Aşağıda, Anadolu'nun Türk yurdu olma sürecindeki önemli gelişmeler verilmiştir. Bu gelişmeleri okuyunuz ve tabloda bunlarla ilişkili olan savaşı işaretleyiniz.

	Anadolu'nun Yurt Olmasında Etkili Olan Gelişmeler	Malazgirt Savaşı	Miryokefalon Savaşı	Pasinler Savaşı
1	Anadolu'yu tanımamızı sağlayan ilk büyük mücadeledir.			✓
2	Anadolu'nun kapılarını Türklere açan savaştır.			
3	Avrupalılar, Anadolu'ya Türkiye demeye başladı.			
4	Bizans ile Büyük Selçuklu Devleti'nin ilk mücadelesidir.			
5	Bizans'ın Anadolu için ümidi biterken Türklerin Anadolu'daki hâkimiyeti kesinleşti.			

Haçlı Seferleri

Türkler, yaptıkları birçok akınla Anadolu'yu kısa süre içerisinde İstanbul Boğazı'na kadar fethetmişti. Bizans İmparatoru I. Aleksios Komnenos (Aleksi Komnen), ele geçirdikleri yerlerden Türkleri çıkarmak için harekete geçti. Bir taraftan Anadolu'ya sefer düzenlemesi için Avrupalıları kışkırtırken bir taraftan da Papa'dan yardım istedi. Bunun üzerine Papa II. Urban Hristiyan dünyasına sefer için çağrıda bulundu. Hristiyanların, Müslümanlar üzerine yaptıkları bu seferlere Haçlı Seferleri denir. Bu seferlere katılan Hristiyanlar, sefere çıkarlarken zırhlarına ve kalkanlarına, seferden dönerlerken de sırtlarına kırmızı birer haç işareti koydukları için kendilerine "Haçlı" denilmiştir. Haçlı Seferleri 11. Yüzyılın sonlarında başlayıp 13. yüzyıla kadar devam etmiştir. Bu seferler görünüşte Kudüs'ü alma amacına yönelik olsa da Avrupa'nın o dönemdeki ekonomik, siyasi, sosyal ve dinî sorunlara çözüm bulmak amacıyla başlatılmıştır.

Okuyalım Öğrenelim

3 Bin Haçlıyı Müslüman Yapan Selçuklu Merhameti

II. Haçlı Seferi sırasında komutanları tarafından ölüme terk edilen binlerce Haçlı askeri kara yoluyla Antakya'ya gitmek üzere yola koyuldular. Yolculuk sırasında açlık, susuzluk ve yorgunluk sebebiyle geride kalan, yaralı ve hayattan ümidini kesmiş olan Haçlı kuvvetlerinin etrafını Selçuklu ordusu çepeçevre kuşatmıştı. Kılıç sallayacak, mızrak savuracak dermanı dahi kalmamış askerler artık Selçukluların eline düşmüştü. Selçuklular isteseler hepsini kılıçtan geçirebilirlerdi ama yapmadılar. Onlara merhamet gösterdiler.

Kendi kralları tarafından kaderlerine terk edilmiş ve dindaşları olan Bizanslı halktan da yardım görememiş olan Haçlıların, Selçuklulardan gördüğü bu davranış karşısında, aralarından tam 3 bin kişi Müslümanlığı seçerek Selçuklu saflarına katıldı.

Muharrem KESİK, *"Türkiye Selçuklu Devleti Tarihi Sultan I. Mesud Dönemi"*, s.96-97 (Düzenlenmiştir.)

Bir Haçlı askerinin anlatımıyla bu seferler hakkında bilgi edinelim.

2.55: Haçlı Askeri Temsilî Resim

Ben Orta Çağ'da Avrupa'da yaşayan bir şövalyeyim. Bizans Devleti, doğudan gelen Türkleri durdurmayı başaramıyor, gün geçtikçe güç kaybediyordu. Bizans'ın yıkılması demek Türklerin tüm Avrupa'yı fethetmesi demekti. Bizans Devleti, Türklere karşı Avrupa'daki krallardan yardım istedi. Krallar yetkilerini arttırmak isterken Papa da hem Müslümanların elindeki kutsal yerleri (Kudüs, Antakya vb.) almak hem de Hristiyanlığı yayarak gücünü artırmak istiyordu. Biz de senyörlerle birlikte doğunun zenginliklerini ele geçirip zengin olmak istiyorduk. Ayrıca kılıçlarımızı ailemiz ve efendilerimiz için kullanmamız bizler için şeref meselesiydi.

Sekiz kez Haçlı Seferi yaptık. Bunlardan dördü çok büyük seferlerdi. Birinci seferde Antakya, Urfa ve Kudüs'ü bir de İznik'i ele geçirdik. Türkiye Selçuklu Devleti başkentini Konya'ya taşıdı. İkinci seferde başarısız olmamızdan dolayı zafer sevincimiz çok uzun sürmedi. Üçüncü sefere çıkmamızın sebebi de Selahaddin Eyyubi'nin Kudüs'ü bizden geri almasıydı. Dördüncü seferde ise İstanbul'a girdik ve Latin Krallığı'nı kurduk. Fakat umduğumuzu bulamadık. Seferlerden önce din adamları günahlarımızın affolacağını ve bizim kazanacağımızı söylüyordu oysa bizi kandırmışlardı. Şunu söylemeden edemeyeceğim. Bu kadar olumsuz sonuçlarına rağmen bu seferler sonunda kâğıt, pusula, matbaa ve barutu öğrendik. Bunlar sonradan çok işimize yaradı. Bu seferlerden sonra biz batılılar, Doğu ticaret yollarının önemini farkettik ve dış dünya ile ticaret yapan tüccar sınıfımız oluşmaya başladı. Bu durum Avrupa'da taşımacılık, gemicilik, bankacılık, sigortacılık vb. iş alanlarının gelişmesini sağladı.

Komisyon tarafından yazılmıştır.

Selahaddin Eyyubi'nin anlatımıyla üçüncü Haçlı Seferi'ni öğrenelim.

2.56: Selahaddin Eyyubi Temsilî Resim

Ben Eyyubi Devleti'nin kurucusu Selahaddin Eyyubi. Kudüs'ü geri almak için Hıttın Savaşı'nı yaptım ve Allah'ın izniyle amacıma ulaşarak Kudüs'ü Haçlılardan kurtardım. Bunun üzerine Kudüs'ü bizden almak için Avrupa'nın en güçlü devletleri olan Almanya, Fransa ve İngiltere'den çok kuvvetli ordular üçüncü Haçlı Seferi için yola çıktı. II. Kılıçaslan Alman kralını yendi ve Fransa kralı da hastalığını bahane ederek ülkesine geri döndü. İngiliz kralı ise benimle olan mücadelesini kaybedince O da ülkesine dönmek zorunda kaldı. Müslümanların ilk kıblesi olan bu kutsal şehir Müslümanların idaresinde kalmış oldu.

Komisyon tarafından yazılmıştır.

Araştıralım

Selahaddin Eyyubi'nin hayatı hakkında araştırma yapınız ve elde ettiğiniz bilgileri sınıfta paylaşınız.

Sıra Sizde

Haçlı askerinin anlattığı metinden yola çıkarak Haçlı Seferleri'nin nedenlerini gruplandırarak yazınız.

DİNÎ NEDENLER	EKONOMİK NEDENLER	SİYASİ NEDENLER	SOSYAL NEDENLER
.....	.....	.....	.....

1. **Haçlılar, bu seferlerde amaçlarına ulaşabilmişler midir? Açıklayınız.**
2. **Haçlı Seferleri'nin nedenlerinden yola çıkarak sonuçları hakkında hangi çıkarımları yapabiliriz? Aşağıya yazınız.**

DİNÎ SONUÇLAR	EKONOMİK SONUÇLAR	SİYASİ SONUÇLAR	SOSYAL SONUÇLAR
.....	.....	.....	.....

Türkiye Selçuklu Devleti, her alanda en gelişmiş dönemini Alâeddin Keykubad zamanında yaşamıştır. Türkiye Selçuklularının XII. Yüzyılın ortalarından itibaren Anadolu'da oluşturdukları güven ortamı, Anadolu'yu kültür ve medeniyet merkezi hâline getirmiştir. Ayrıca Moğol istilasından kaçıp Anadolu'ya gelen Türkmenler arasında yazar, şair ve bilim insanlarının bulunması bu coğrafyada kültürel hayatın gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur.

2.57: Gök Medrese-Sivas: Türkiye Selçuklu Sultanı III. Gıyaseddin Keyhüsrev Dönemi vezirlerinden Sahip Ata Ali b. Hüseyin tarafından 1271 yılında yaptırılmıştır.

Türkiye Selçuklu yöneticileri bilim ve kültürün gelişmesi için gayret göstermiştir. Bu amaçla Selçuklu sultanları, vezir ve emirleri birçok medrese ile darüşşifa inşa ettirmiştir. Anadolu'daki bu yapılardan bazıları Konya'daki Sultan Alaeddin Keykubat Darüşşifası, Amasya Darüşşifası ve Kayseri Gevher Nesibe Darüşşifası ile Konya'daki İnce Minareli Medrese, Kırşehir'deki Cacabey Medresesi ve Erzurum'daki Yakutiye Medresesidir.

2.58: Gevher Nesibe Darüşşifası-Kayseri: Türkiye Selçuklu Devleti Döneminde 1205-1206 yıllarında I. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından yaptırılmıştır.

Bu medreselerde İslami ilimler ve pozitif bilimler okutulurdu. İslam ülkelerinden birçok âlim, Anadolu'daki bu medreselere gelip ders verirdi. Medreseler genellikle merkezinde cami, etrafında hamam, şifahane (hastane), kütüphane gibi yapıların olduğu külliye adı verilen yapı topluluğunun içerisinde bulunurdu. Bunlar da birer ilim irfan yuvasıydı. İmar edilen bu yapılar Anadolu'nun kültür hayatının gelişmesinde önemli katkılarda bulundu.

Cevaplayalım

Türkiye Selçuklularının inşa ettikleri bu eserler Anadolu'yu yurt edinme sürecinde kültürel hayata hangi katkılarda bulunmuştur? Açıklayınız.

Anadolu'nun yurt edinilmesi sürecine katkısı olan diğer önemli eserler kervansaraylardı. Anadolu'dan eskiden beri Kral Yolu gibi önemli ticaret yolları geçerdi. Ancak Haçlı Seferleri'nin sürdüğü savaş ortamında ticaret olumsuz etkilendi. Ticareti yeniden canlandırmak için Türkiye Selçukluları ticaret yollarının güvenliğini sağladılar. Kervanların konaklaması için kervansaraylar yaptırdılar.

2.59: Sultan Hanı (Kervansaray)-Aksaray: Türkiye Selçuklu Devleti Döneminde 1229 yılında I. Alâeddin Keykubad tarafından yaptırılmıştır.

Bu kervansaraylarda kalan tüccarların dinlenme, beslenme, sağlık ve temizlik ihtiyaçları üç gün boyunca ücretsiz olarak karşılanırdı. Kervansarayların içinde odalar, mescit, hamam, çeşme gibi bölümler ile hekim, veteriner, nalbant ve hayvanların bakımını yapan görevliler bulunurdu. Türkiye Selçukluları ticaret yollarında zarara uğrayan tüccarların kayıplarını karşılayarak ilk sigorta uygulamasını hayata geçirdiler. Tüccarları yolculukları boyunca rahat ettirmek ve her türlü tehlikeden korumak için önlemler aldılar.

Türkiye Selçuklularının Anadolu'ya yerleştirdiği Türkmenler kısa sürede Anadolu'daki kültürel yapıyı değiştirmiştir. Türkmenlerin yerleştirilmesinde uygulanan iskân politikası, Türkmenlerin yaşam tarzları ve kültürleriyle bölgeyi Türkleştirmesi ve İslamlaştırmasında etkili olmuştur.

Anadolu'ya gelen Türkler Anadolu'da birçok sosyal ve kültürel teşkilatlar kurmuştur. Bunlardan biri de çeşitli meslek gruplarını bir araya getiren ve bir esnaf teşkilatı olan Ahi Teşkilatı'dır. Ahi Evran ve kurmuş olduğu Ahi Teşkilatı, Anadolu toprakları üzerinde barış ve huzurun tesisinde önemli roller üstlenmiştir.

Anadolu'nun yurt edinilmesinde mutasavvıflar etkili olmuştur. Mevlânâ Celâleddîn-î Rumî, Hacı Bektaşı Veli, Yunus Emre vb. sufiler ile Ahi Evran ve Nasreddin Hoca gibi düşünürler Anadolu Türklüğünün Moğol istilası nedeniyle zor günler geçirdiği dönemde eserleri ve samimi sohbetleriyle halka yol gösterdiler. İslam dininin özünü Anadolu insanına aktararak milletimizin birliğini ve bütünlüğünü korumasında önemli rol oynadılar.

2.60: Ahi Evran Heykeli-Kırşehir

2.61: Mevlânâ Celâleddîn-î Rumî Temsilî Resim

2.62: Hacı Bektaşı Veli Temsilî Resim

2.63: Yunus Emre Temsilî Resim

Araştıralım

Türkiye Selçuklu Devleti Dönemi'nde Anadolu'nun yurt edinilmesinde Anadolu insanını sevgi, birlik ve kardeşlik duyguları etrafında toplayan sufi ve düşünürleri araştırınız. Araştırma sonucunu sınıfta paylaşınız.

TARİHÎ YOLLAR

Hazırlanalım

1. Yolların toplumlar arası etkileşimdeki önemini açıklayınız.
2. Tarihte kullanılan ticaret yollarından bildiklerinizi söyleyiniz.

2.64: İpek Yolu'nın bir güzergâhı

Kavramlar

Etkileşim, Ticaret

Tarih boyunca insanlar ürettiklerini ticaret yolları aracılığıyla taşıdılar ve sattılar. İpek ve Baharat Yolu da insanlık tarihinin en eski ve önemli ticaret yollarındandır. Kıtaları birbirine bağlayan ve medeniyetlerin gelişmesini sağlayan ticaret, bu ticaret yolları üzerinden yüzyıllarca devam etmiştir. Bu ticaret yolları günümüzde önemini kaybetmiş olsa da o dönemin devletleri bu yolların denetimini ele geçirmek için birçok savaşlar yapmışlardır.

Şimdi bu yollardan İpek Yolu'nu öğrenelim.

İpek Yolu, Çin'in Xi'an (Şian) kentinden başlayarak Hazar Denizi'nin güneyinden ve kuzeyinden iki kol hâlinde Avrupa'ya uzanan tarihî ticaret yoludur. Kuzeyinden geçen kolu Kırım'a uğrarken, güneyinden geçen kolu Anadolu'yu boydan boya geçerek İstanbul'a kadar uzanmaktadır.

Orta Asya'da İpek Yolu denetiminin uzun süre Türk devletlerinin elinde bulunması, ekonomik anlamda daha da güçlenmelerini sağlamıştır. Çinliler, başta evlilik yolu olmak üzere farklı yollarla Türk devletlerine yaklaşarak, İpek Yolu'nun sağladığı ekonomik yararları öğrenmişlerdir. Bu yüzden Çinliler, Türklerin elindeki İpek Yolu hâkimiyetini ele geçirmek için uzun yıllar mücadele etmişlerdir. Türk Devletleri de İpek Yolu'nun denetimini kaybetmemek için Çin'le mücadelenin yanı sıra bazen Sasaniler ile bazen de Bizans ile iş birliği yapmak durumunda kalmışlardır. Çıkar çatışmaları ittifakların bozulmasına hatta savaşlara neden olmuştur. Selçuklular ve Osmanlılar zamanında Anadolu, doğu-batı ticaret kervanlarına ev sahipliği yapmıştır. Türk devletleri bu sayede Anadolu'da ekonomik olarak güçlenmiş ve kültürel olarak zenginleşmişlerdir.

İpek Yolu sadece ipeğin değil deri, porselen, mücevher vb. değerli birçok malın taşındığı bir yol olmuştur. Bu yol sadece ticari anlamda değil, kültürel etkileşim anlamında da yol üzerinde bulunan devletlerin birbirlerinden etkilenmesine neden olmuştur.

Örnek olarak Çinliler, Türklerden ceket ve pantolon giymeyi öğrenmişlerdir. İpek Yolu birçok ülkeden geçerek Avrupa'ya ulaştığı için ürünler çok pahalıya satılmıştır. Bu yüzden Avrupalılar ürünleri daha ucuza alabilmek için yeni ticaret yolları bulmuşlardır. İpek Yolu da zaman içerisinde önemini kaybetmiştir.

2.65: İpek Yolu Güzergâhı

Cevaplayalım

İpek Yolu'nun Asya ile Avrupa arasındaki kültürel etkileşime katkısı nedir? Açıklayınız.

Sıra Sizde

Günümüzde tarihi İpek Yolu'nun geçtiği ülkeler ve şehirlerin hangileri olduğunu coğrafya atlasınızdan faydalanarak bulunuz. Yol güzergâhını harita üzerine çiziniz.

Baharat Yolu'nu haritayı inceleyerek öğrenelim.

2.66: Baharat Yolu Güzergâhı

Baharat günümüzden binlerce yıl önce doğu ülkelerinde kullanılıyordu. Kullanılan baharatların çoğu da Hindistan'da bulunuyordu. Karabiber, zerdeçal, tarçın, yenibahar, zencefil, karanfil vb. baharat türleri Orta Çağ Avrupasında da çok önemliydi. Bu baharatlar Avrupalı zenginlerin de vazgeçilmez tatlarıydı. Sadece sofralarda değil eczacılıkta, parfümlerde ve tütsülerde de kullanılıyordu. Hindistan'daki baharatların Basra Körfezi, Kızıldeniz ve Mısır yoluyla Akdeniz'e, buradan gemilerle Avrupa'ya taşınmasında kullanılan tarihî ticaret yoluna Baharat Yolu denir.

Baharat Avrupa'da üretilmediği için çok değerliydi. Ancak doğudan batıya gelene kadar fiyatı çok artıyordu. Baharat Yolu'nda daha çok deniz yolculuğu yapılırdı. Mısırlılar ve Venedikliler bu yola hâkim olan devletlerdi. Daha sonraki yıllarda Osmanlı Devleti Mısır'ı ele geçirerek Baharat Yolu'na hâkim oldu. Baharat Yolu'nun ele geçirilmesi Osmanlı ekonomisine çok önemli katkılar sağladı. Avrupalılar baharatı daha ucuz alabilmek için yeni yollar aramaya başladılar ve yeni yollar keşfetmiş oldular. Baharat Yolu böylece önemini kaybetti.

Cevaplayalım

1. **Baharat Yolu'nun devletler arası ilişkilerdeki ekonomik rolünü açıklayınız.**
2. **Bir çuval baharatın bir insan hayatı kadar kıymetli olmasını nasıl değerlendirirsiniz? Söyleyiniz.**

Sıra Sizde

Aşağıda numaralar ile verilen ifadeleri, harf ile verilen ifadelerle örnekteki gibi eşleştiriniz.

b **1.** Çin'in Xi'an (Şian) kentinden başlayıp, Karadeniz'in kuzeyinden ve Anadolu'dan Avrupa'ya ulaşan ticaret yoludur.

2. İpek Yolu hâkimiyeti için uzun yıllar Türkler'in mücadele ettiği millettir.

3. Hindistan, Kızıldeniz ve Mısır'dan Avrupa'ya uzanan ticaret yoludur.

4. İpek Yolu'nun geçtiği önemli bir merkezdir.

5. Türkler'in İpek Yolu'nun denetimi için iş birliği yaptığı devlettir.

a) Baharat Yolu
b) İpek Yolu
c) İstanbul
ç) Bizans
d) Ticaret
e) Çinliler

Sıra Sizde

Tarihî İpek Yolu Canlanıyor

Bakü-Tiflis-Kars Demir Yolu Projesi (BTK) tamamlandı. İlk tren, Azerbaycan'ın başkenti Bakü'den Kars'a doğru yola çıkacak. BTK Demir Yolu Projesi, Avrupa'dan Çin'e kadar bu coğrafyanın kaderini etkileyecek.

"Demir İpek Yolu" olarak da adlandırılan Bakü-Tiflis-Kars Demir Yolu Projesi ile Doğu Anadolu, Pekin'den Londra'ya uzanan İpek Yolu'nun önemli merkezlerinden biri hâline geldi. Türkiye ile bütün Orta Asya, Kafkasya ve Asya ülkelerinin Avrupa'ya daha kolay ulaşmasını sağlayacak bir koridor oluşturuldu. Londra'dan kalkan bir tren Pekin'e kadar kesintisiz gidebilecek. Bölgede üretilecek ürünler, bölgeye getirilecek ham madde, o bölgedeki ürünlerin pazarlara ulaştırılmasında kesintisiz demir yolu taşımacılığı çok önemlidir.

2.67: BTK Demir Yolu Projesi'nde Bakü'den Kars'a Yola Çıkan Tren

Genel Ağ haberi 23/11/2017 (Düzenlenmiştir.)

1. **Ulaşım alanındaki bu yeni projenin yol güzergâhında bulunan ülkelere ekonomik açıdan getireceği katkıları açıklayınız.**
2. **Londra'dan Pekin'e kadar uzanacak olan bu projenin kültürler arası etkileşimdeki rolünü açıklayınız.**

Oynayalım Öğrenelim

Etkinlik, aşağıda anlatıldığı şekilde uygulanır.

- Sınıf, öğretmen rehberliğinde iki gruba ayrılır.
- Grup başkanı ve grup ismi belirlenir (Örnek olarak A ve B grubu).
- A grubundan bir öğrenci sınıfın dışına çıkar (Dışarıya çıkmak gönüllülük esasına dayanır.).
- B grubu üyeleri birbirlerine danışarak aşağıda verilen ifadelerden birini seçer ve diğer gruba söyler (Grup başkanı sözcüdür.).
- A grubu üyeleri içeriye giren arkadaşlarına diğer grubun belirlediği ifadeyi ipuçları ile buldurmaya çalışır (Örnek olarak "Hz. Ömer Dönemi" ipuçları: Bu bir dönemdir. İkinci halifenin dönemidir. Filistin, İran vb. yerlerin Müslüman olması sağlanmıştır. Divan teşkilatı kurulmuştur. vb.).
- Sıra diğer gruba geçer ve ifadeler bitene kadar böyle devam eder.

Not: Ders dışı ipuçları verilemez.
Yeşil renkli kelimeler ipucu olarak kullanılabilir.
Süre, cevap hakkı sayısı vb. kurallar sınıfça belirlenir.

Asya Hun Devleti

Mete Han

Hz. Ali Dönemi

Hilal Taktiği

Orhun Abideleri

Kurultay

Hz. Osman Dönemi

Hz. Ömer Dönemi

Hz. Ebubekir Dönemi

Kut

Karahanlılar

Gazneliler

Türkiye Selçuklu Devleti

Malazgirt Savaşı

Büyük Selçuklu Devleti

İpek Yolu

Baharat Yolu

Bedir-Uhud Hendek Savaşları

Ölçme ve Değerlendirme

A **Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere tabloda verilen sözcüklerden uygun olanı yazınız.**

Çinliler	Kutluk (II. Kök Türk)	Göç	Ahi Teşkilatı
kut	ensar	Türeyiş	
Hz. Osman	muhacir	Asya Hun	Kavimler Göçü

1. İpek Yolu hâkimiyeti için Türkler ve ..... arasında uzun yıllar mücadele yaşanmıştır.
2. Eski Türk devletlerinde devletin başındaki kağana Tanrı tarafından verildiğine inanılan güce .... denir.
3. ..... sonrasında Avrupa devletlerinin temelleri atılmıştır.
4. ..... ve ..... Uygurlara ait destanlardır.
5. Kur'an-ı Kerim dört halifeden biri olan ..... Dönemi'nde çoğaltılmıştır.
6. ..... Anadolu'da İslamiyet'in yayılmasında katkısı olan esnaf teşkilatıdır.
7. Orhun Abideleri ..... Devleti zamanında yazılmıştır.
8. Mekke'den Medine'ye hicret eden Müslümanlara ....., Medine'de onları karşılayıp misafir eden Müslümanlara ise ..... denir.

B **Aşağıda numaralar ile verilen ifadeleri, harf ile verilen ifadelerle eşleştiriniz.**

9. Kutadgu Bilig adlı eserin yazarı
10. İslamiyet'i kabul eden ilk Türk boyu
11. Mekkeli müşriklerin Medineli Müslümanları hukuken tanımaları
12. Türkiye Selçuklularının yıkılış sürecine girmesine neden olan olay
13. UNESCO tarafından koruma altına alınan Anadolu'daki ilk külliye
14. Avrupalıların kâğıt, pusula, matbaa ve barutu öğrenmesine sebep olan gelişme

a) Haçlı Seferleri
b) Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası
c) Yusuf Has Hacip
ç) Kösedağ Savaşı
d) Kavimler Göçü
e) Karluklar
f) Hudeybiye Antlaşması

9.	10.	11.	12.	13.	14.

Ölçme ve Değerlendirme

Aşağıdaki soruların cevabını ilgili alana yazınız.

15. Türklerin Orta Asya'dan göç etmesinin nedenlerini yazınız.

……

……

16. Tarihî İpek Yolu'nun Doğu ve Batı kültürlerine olan etkisini yazınız.

……

……

17. İslamiyet öncesinde güçlünün sözünün geçtiği, sosyal hayatta eşitsizliğin hâkim olduğu bir Arabistan vardı. Her kabile kendisini diğerlerinden üstün görür ve aralarında oluşan kan davalarından dolayı birbirleriyle sürekli mücadele ederlerdi. Kız çocuklarına değer verilmez, köleleştirilen insanlar bir mal gibi alınıp satılırdı. Kendi elleriyle yaptıkları putlara taparlardı.

Buna göre İslamiyet ile birlikte toplumda yaşanan değişiklikleri yazınız.

……

……

18. Anadolu'nun yurt edinilmesi sürecinde ilk Türk beyliklerinin katkısını açıklayınız.

……

……

19. Türklerin İslamiyet'i kabulleriyle beraber siyasi, sosyal ve kültürel alanda yaşadıkları değişimleri ilgili kutucuklara yazınız.

SİYASİ:

……

……

……

……

……

……

……

……

……

SOSYAL:

……

……

……

……

……

……

……

……

……

KÜLTÜREL:

……

……

……

……

……

……

……

……

……

Ölçme ve Değerlendirme

Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

20. Aşağıdakilerden hangisi Uygurları diğer ilk Türk devletlerinden ayıran özelliklerden <u>değildir</u>?

A) Yerleşik hayata geçmeleri
B) Kâğıt ve matbaayı kullanmaları
C) Demircilik ve dokumacılıkla uğraşmaları
D) Mani dinini benimsemeleri

21. Hz. Ömer Dönemi'nde illere valiler ve kadılar atanmış, Hz. Osman Dönemi'nde ise Kur'an-ı Kerim çoğaltılarak devletin çeşitli bölgelerine gönderilmiştir.

Hz. Ömer ve Hz. Osman Dönemi'nde yapılan bu uygulamalar aşağıdakilerden hangisinin sonucu olduğunu gösterir?

A) İslamiyet'in geniş alanlara yayılması
B) Merkezi otoritenin gücünü kaybetmesi
C) Ekonomik hayatın canlanması
D) Adalet sisteminin geliştirilmek istenmesi

22. Anadolu'da kurulan ilk Türk beylikleri Anadolu'nun Türkleştirilmesine önemli katkılar da bulunmuşlardır.

Bu beylikler:

I. Halkın yararlanacağı mimari eserler inşa ettiler.
II. Eğitimin gelişmesi için medreseler açtılar.
III. Anadolu'yu Bizans ve Haçlıların saldırılarına karşı korudular.

Verilen bilgilerden hangileri bu beyliklerin Anadolu'nun Türkleşmesine yaptıkları katkılara örnektir?

A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve III D) I, II ve III

23. "Çin'in Xi'an (Şian) kentinden başlayıp çeşitli ülkelerden geçerek Avrupa'ya uzanan İpek Yolu ile Doğunun ipeği, baharatı, kültürü, medeniyeti ve bilgisi Batıya taşınmıştır. Aynı şekilde Batı kültürü de bu yolla Doğu'ya taşınmıştır."

Yukarıda verilen bilgiye göre İpek Yolu ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Sadece alışverişin yapıldığı bir yoldur.
B) Kültürler arasında köprü görevi görmüştür.
C) Doğudan Batıya giden tek ticaret yoludur.
D) İpek Yolu önemini kaybetmiştir.

24. I. Mevlânâ Celâleddîn-î Rumî II. Hacı Bektaşı Veli III. Birûni

Yukarıdakilerden hangileri Türkiye Selçukluları Dönemi'nde yaşayan düşünürlerdendir?

A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III D) I, II ve III

Ölçme ve Değerlendirme

25. Türkler, askerî yeteneklerinden dolayı Abbasi ordusunda önemli görevler üstlenmişlerdir. Türklerin bu özelliğini bilen Abbasiler, Türklere özel olarak "Samarra" adlı şehri kurmuştur.

Bu bilgilere göre Abbasiler'in "Samarra" şehrini kurmalarındaki amaç nedir?

A) Türklerle Araplar arasında ticareti geliştirmek

B) Türklerle Araplar arasında kültürel etkileşim sağlamak

C) Türklerin Araplarla karışarak askerî yeteneklerinin yok olmasını önlemek

D) Devlet yönetiminde Türklerin etkili olmasını sağlamak

26. "Asya Hun Devleti'nin en güçlü hükümdarı olan Mete Han, Çin Devleti'ni yenmesine rağmen Çin topraklarına Türklerin yerleşmesine izin vermemiştir."

Yukarıdaki bilgiye göre Mete Han'ın Çin topraklarına Türklerin yerleşmesine izin vermemesinin nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Türklerin kendi kimliklerini kaybetme korkusu

B) Çin'de yeterince verimli toprak olmaması

C) Eski vatanlarını bırakmak istememeleri

D) Türk kültürünün üstünlüğünü ispatlamak

27. Aşağıdakilerden hangisi Orta Asya'dan yapılan Türk göçlerinin siyasi nedenlerinden biri değildir?

A) Otlakların yetersizliği

B) Boylar arası mücadele

C) Dünyayı fethetme arzusu

D) Çin entrikaları

28. Aşağıdakilerden hangisi Türk-İslam Devleti değildir?

A) Gazneliler B) Karahanlılar C) Selçuklular D) Uygurlar

29. Hicretten sonra Medine'de gerçekleşen Muhacir-Ensar kardeşliği Müslümanlar arasında birlik ve beraberliği sağlamıştır. Ayrıca farklı dinî grupların da dâhil olduğu Medine Sözleşmesi toplumsal barışı sağlamıştır. Hicret'ten önce ismi Yesrib (nahoş) olan şehre Hz. Muhammed (s.a.v) tarafından Medine ismi verilmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v) Medine'de ilk olarak mescit inşa ettirmiştir. Peygamber Mescidi olarak anılan bu mescit hem bir ibadet yeri hem de idari işlerin görüldüğü bir yerdir. Ayrıca mescidin yanına Suffa adında bir de okul yaptırmıştır.

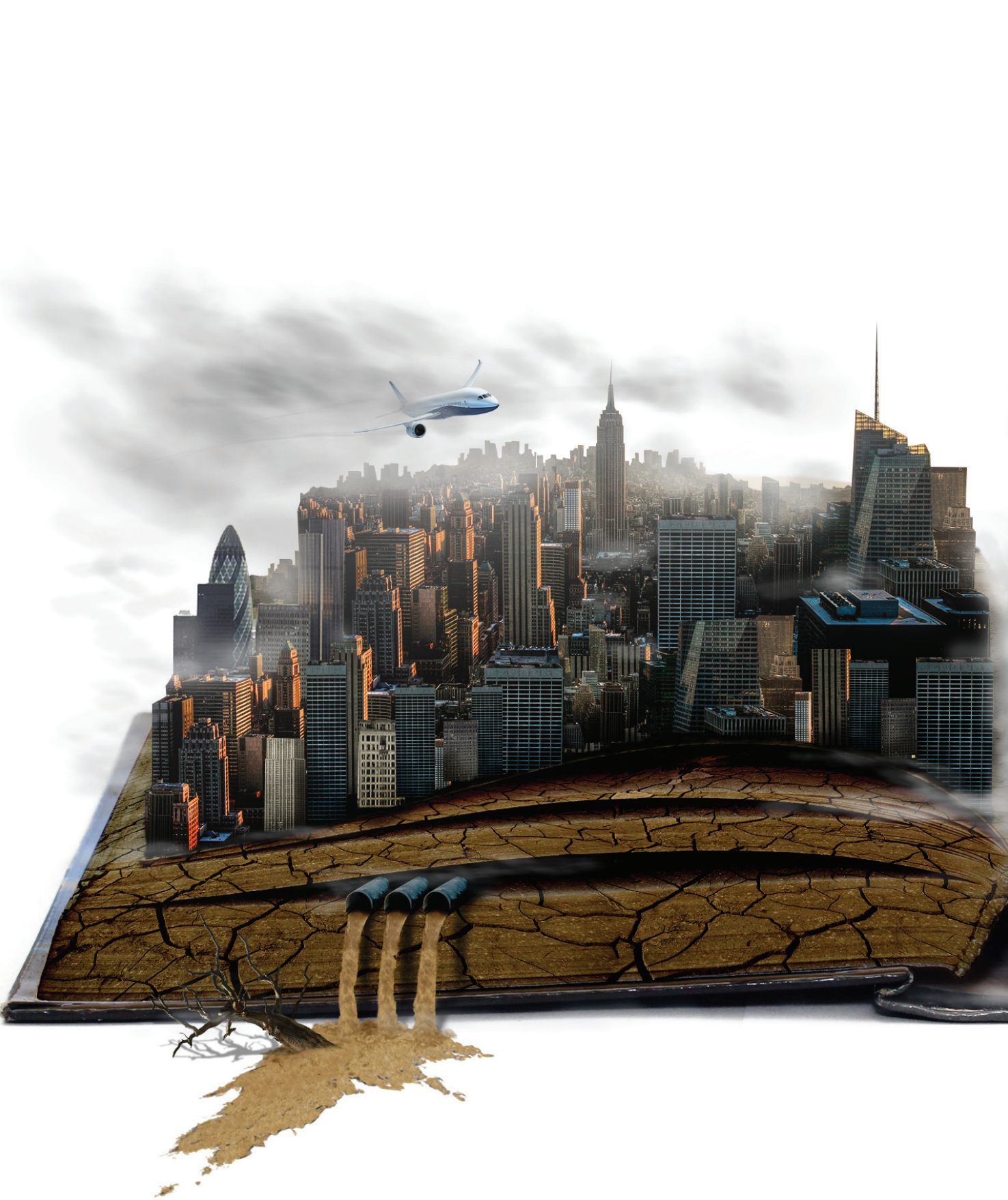
Hicretten sonra İslam toplumu hakkında aşağıda verilen yorumlardan hangisi yanlıştır?

A) Müslümanlar birbirleriyle dayanışma içerisinde olmuştur.

B) İnşa edilen mescit tek bir amaç için kullanılmıştır.

C) Toplumun eğitim, yönetim vb. ihtiyaçları giderilmeye çalışılmıştır.

D) Toplumsal yaşama dair kurallar belirlenmiştir.

3

YERYÜZÜNDE YAŞAM

- DÜNYA'NIN NERESİNDEYİZ?
- ÜLKEMİZİN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ
- ÜLKEMİZİN BEŞERÎ COĞRAFYASI
- FARKLI İKLİMLER FARKLI YAŞAMLAR

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- *Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlayacaksınız.*
- *Türkiye'nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceleyeceksiniz.*
- *Türkiye'nin temel beşerî coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde göstereceksiniz.*
- *Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunacaksınız.*

DÜNYA'NIN NERESİNDEYİZ?

Hazırlanalım

Bir pilot gökyüzünde yolunu nasıl bulur hiç düşündünüz mü? Bir gemi kaptanı yolunu kaybetmeden okyanusta istediği limana nasıl ulaşır? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

3.1: Uçak

Kavramlar

Ekvator, Konum, Ölçek

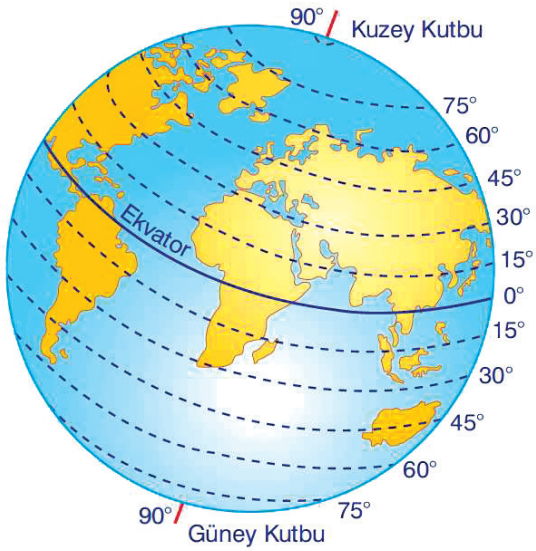
Pilotlar ve gemi kaptanları gidecekleri yerlere haritalardaki koordinatlar yardımıyla ulaşırlar. Sadece onlar değil, belediyeler yol yaparken, madenciler maden ararken, meteorologlar meteorolojide haritalardan kendilerine özgü şekilde yararlanırlar.

Yeryüzünün ya da bir parçasının, kuşbakışı görünüşüyle belli bir orana göre küçültülüp bir düzlem üzerine geçirilmesine **harita** denir. Bir çizimin harita özelliği taşıması için o çizimin kuşbakışı görünüm ile belirli bir oranda küçültülerek düzleme aktarılmış olması gerekir. Haritalarda kullanılan küçültme oranına ise **ölçek** denir.

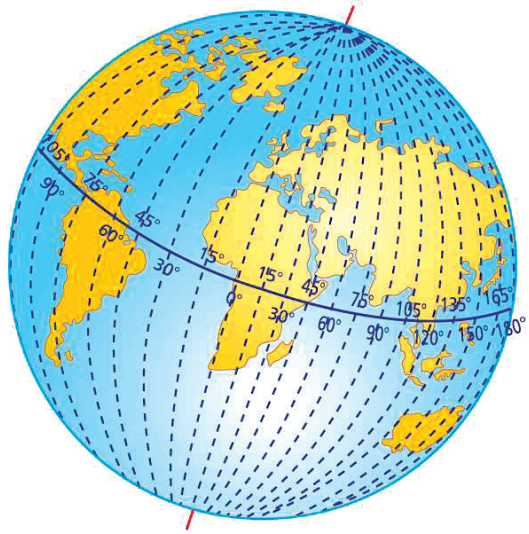
Dünya üzerinde herhangi bir yerin konumunu belirlemek için haritalarda bulunan paraleller ve meridyenlerden yararlanırız. Örnek olarak günlük hayatımızda kullandığımız yolbul (navigasyon) uygulaması konum bilgisini paraleller ve meridyenlere göre yapmaktadır. Paraleller ve meridyenler aslında gerçekte olmayan, bilim insanlarının Dünya üzerinde bazı hesaplamaları daha rahat yapabilmek ve yer yön tayin edebilmek amacıyla ortaya çıkardıkları hayalî çizgilerdir.

Dünya, merkezinden geçtiği varsayılan bir eksen etrafında batıdan doğuya doğru döner. Bu eksenin kuzeyinden ve güneyinden Dünya'yı deldiği düşünülen noktalarına **kutup noktaları** adı verilir. Kuzeydekine **Kuzey Kutup Noktası**, güneydekine de **Güney Kutup Noktası** denir. Kuzey ve Güney kutup noktalarına eşit uzaklıkta olan noktaların birleştirilmesiyle elde edilen çembere **Ekvator** denir. Ekvator, Dünya'yı **Kuzey Yarım Küre** ve **Güney Yarım Küre** olmak üzere iki eşit parçaya böler. Ekvatora paralel olarak birer derecelik açılarla geçirilen çemberlere **paralel** denir. Ekvatorun kuzeyinde 90, güneyinde 90 olmak üzere 180 paralel vardır. Ekvator başlangıç paralelidir (0°) ve Ekvator'dan uzaklaştıkça paralel dereceleri büyür. Ekvator'dan kutuplara doğru gidildikçe Dünya'nın şeklinden dolayı paralellerin boyları kısalır ve kutuplarda nokta halini alır. Ardışık iki paralel arası mesafe Dünya'nın her yerinde 111 km'dir.

İki kutup noktası arasında uzanarak paralelleri dik kesen yarım çemberlere **meridyen** denir. Başlangıç meridyeni, İngiltere'nin başkenti Londra yakınlarındaki Greenwich (Griniç) gözlemevi üzerinden geçen meridyendir ve 0° ile gösterilir. Başlangıç meridyeninin doğusuna **Doğu Yarım Küre**, batısına **Batı Yarım Küre** denir. Doğu Yarım Küre'de 180 ve Batı Yarım Küre'de 180 olmak üzere toplam 360 meridyen yayı vardır. Başlangıç meridyeninden uzaklaştıkça meridyen dereceleri büyür. Ekvator'da meridyenler arasında 111 km mesafe vardır. Ancak bu mesafe kutuplara gidildikçe azalır. Meridyenler yerel saat hesaplamasında da kullanılır ve her iki meridyen arasındaki zaman farkı 4 dakikadır.

3.2: Paraleller

3.3: Meridyenler

Türkiye'nin Coğrafi Konumu

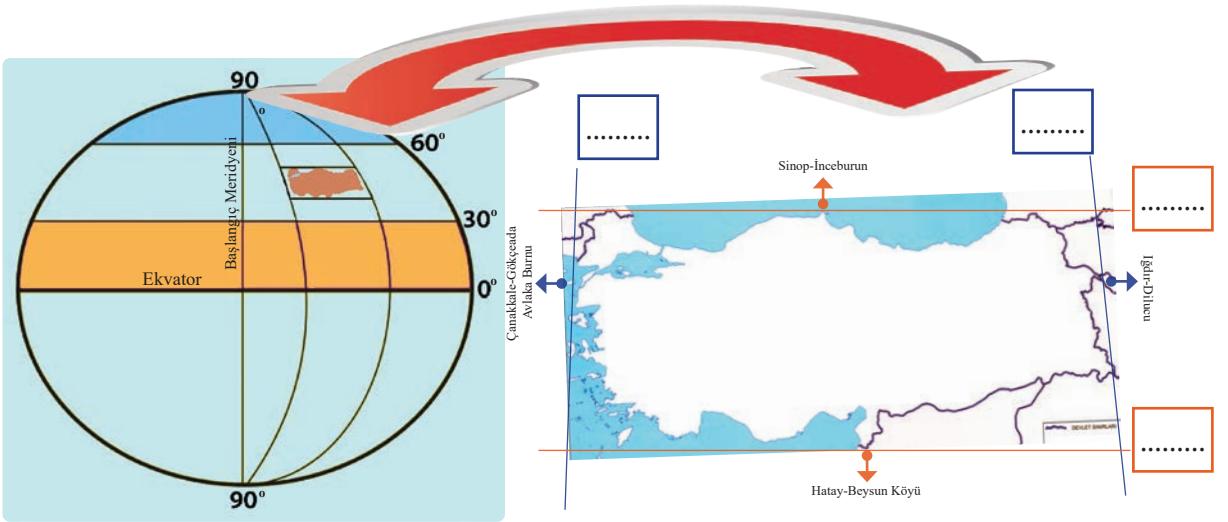
Evimize ilk kez gelecek olan arkadaşımıza evimizin hangi caddede, hangi sokakta olduğunu hatta yanındaki okulu, camiyi, marketi vb. yerleri söyleyerek yerini tarif ederiz. Evimizin bulunduğu yer gibi ülkelerin de dünya üzerinde bulunduğu bir konum vardır. Ülkelerin dünya üzerinde bulunduğu konum da o ülkenin **coğrafi konumu**dur. Coğrafi konum, mutlak konum ve göreceli konum şeklinde ifade edilir.

Mutlak konum; bir yerin paraleller ve meridyenler ile ifade edilebilen yani ekvatora ve başlangıç meridyenine göre belirlenen konumudur. Ülkemiz **36°-42° kuzey paralelleri** ile **26°-45° doğu meridyenleri** arasında yer alır. Diğer bir ifadeyle Türkiye, ekvatorun kuzeyinde ve başlangıç meridyeninin doğusunda yer almaktadır.

Ülkemizin güneyi mutlak konumuna bağlı olarak ekvatora daha yakındır. Bu nedenle güney kıyılarımız kuzey kıyılarımıza göre daha sıcaktır. Ekvatordan kutuplara doğru gidildikçe sıcaklık azalır. Ayrıca ülkemizin mutlak konumuna bağlı olarak kuzeyden esen **rüzgârlar** sıcaklığı düşürürken güneyden esen rüzgârlar sıcaklığı artırır. Dağlarımızın güneşe bakan güney yamaçları kuzey yamaçlarından daha sıcaktır. Bu duruma **bakı etkisi** denir. Bunun yanında orta kuşakta yer almasından dolayı ülkemizde dört mevsim belirgin şekilde yaşanır.

Sıra Sizde

Türkiye'nin mutlak konumunu aşağıda verilen şekilde ilgili kutucuklara yazınız.

3.4: Türkiye'nin Mutlak Konumu

Göreceli konum ise herhangi bir yerin kıtalara, okyanuslara, denizlere, yer şekillerine, yer altı kaynaklarına, ulaşım yollarına ve komşu ülkelere göre belirlenen konumudur. Ülkemiz Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birbirine en çok yaklaştığı yerdedir. İstanbul Boğazı ve Çanakkale Boğazı ile kıtaları birbirine bağlayan önemli geçiş yollarını oluşturur.

Ülkemizin üç tarafı denizlerle çevrilidir. Denizler büyük nem kaynakları olduğu için yakın çevresinin sıcaklık ve yağış gibi iklim özelliklerini etkiler. Bu nedenle ülkemizde denizlerden uzaklaştıkça nemlilik azalarak karasal iklim özellikleri görülür. Kıyı kesimler ise denizin ılımanlaştırıcı etkisiyle daha yağışlı ve sıcaktır.

Ülkemizin batıdan doğuya doğru yükseltisinin artmasından dolayı doğuya doğru sıcaklıklar azalır. Ayrıca dağların doğu-batı yönünde uzanması ulaşımın da doğu-batı yönünde gelişmesine sebep olmuştur. Yer altı ve yer üstü kaynakları bakımından zengin olan ülkemiz aynı zamanda petrol zengini ülkelere yakın bir yerde yer alır. Bu nedenle petrol ve doğal gaz boru hatlarının geçiş noktasını oluşturur.

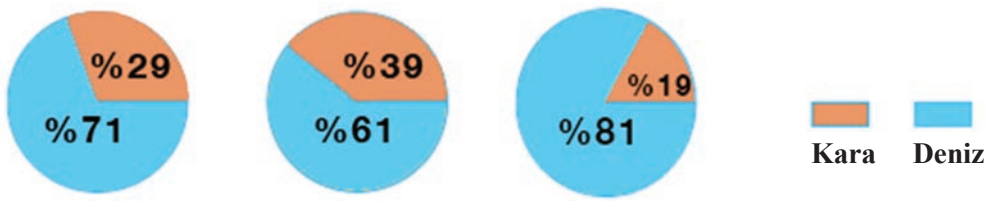
Ülkemiz, coğrafi konumu itibariyle, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış bir ülkedir. Bu nedenle Anadolu'ya medeniyetlerin beşiği denilmiştir. Bu durum yurdumuzun; Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlaması, ulaşım ve ticaret yolları üzerinde bulunması, farklı iklim özelliklerine ve verimli topraklara sahip olması vb. özelliklerle açıklanabilir. Bu özellikleri düşündüğümüzde ülkemizin dünyada önemli bir yere sahip olduğunu anlayabiliriz.

Kıtalar ve Okyanuslar

3.5: Kıtalar ve Okyanuslar Haritası

Yukarıdaki haritayı incelediğimizde öncelikle büyük kara parçalarını ve büyük su kütlelerini fark ederiz. Yeryüzündeki yedi büyük kara parçasından her birine **kıta** denir. **Okyanus** ise kıtaları birbirinden ayıran ana deniz olarak tanımlanan büyük su kütlesidir. Atlas Okyanusu, Büyük Okyanus ve Hint Okyanusu olmak üzere üç okyanus bulunmaktadır. Aşağıdaki şemada karaların ve denizlerin dünya üzerindeki dağılış oranları verilmiştir.

Bunu Duydunuz mu?

Yeryüzündeki kıtaların genel özelliklerini şu şekilde ifade edebiliriz:

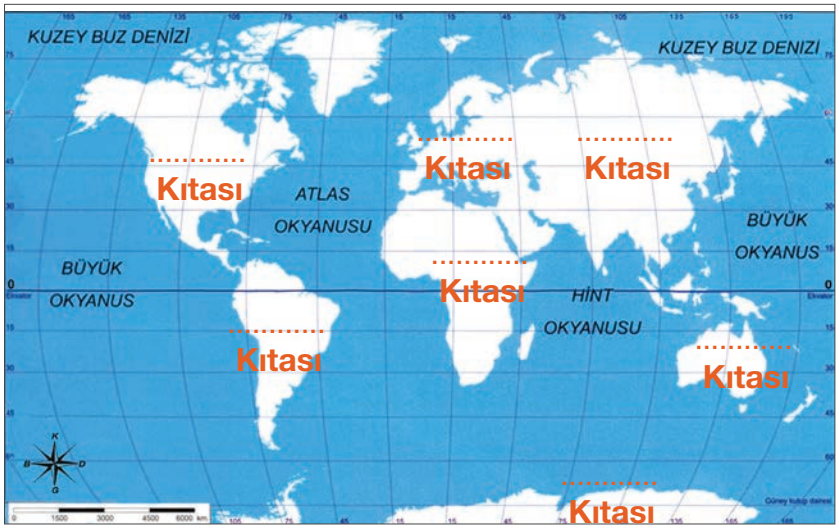
- *Yüz ölçümü en büyük olan kıta Asya kıtasıdır.*
- *Yüz ölçümü en küçük olan kıta Okyanusya kıtasıdır.*
- *Afrika kıtasının büyük bölümü sıcaktır ve çöllerle kaplıdır.*
- *Nüfusu en fazla olan kıta Asya kıtasıdır.*
- *Antarktika kıtası buzullarla kaplı olduğundan bu kıtada nüfus ve yerleşme yoktur.*
- *Karaların fazla olmasından dolayı Kuzey Yarımküre'de nüfus daha fazladır.*
- *Kuzey Yarımküre'de karalar, Güney Yarımküre'de okyanuslar daha fazladır. Buna bağlı olarak yıl içinde Kuzey Yarımküre Güney Yarımküre'den daha sıcaktır.*

Sıra Sizde

Aşağıdaki yönergelere uygun olarak etkinliği yapınız.

1. Yandaki haritada yer alan kıtaların isimlerini harita üzerinde verilen boşluklara yazınız.

2. Haritadan yola çıkarak kıtaların isimlerini aşağıda verilen ilgili yerlere yazınız.

3.6: Kıtalar ve Okyanuslar Haritası

Sadece Kuzey Yarımküre'de Yer Alan Kıtalar

.....

.....

.....

Her İki Yarımküre'de Yer Alan Kıtalar

.....

.....

.....

.....

Sadece Güney Yarımküre'de Yer Alan Kıtalar

.....

.....

.....

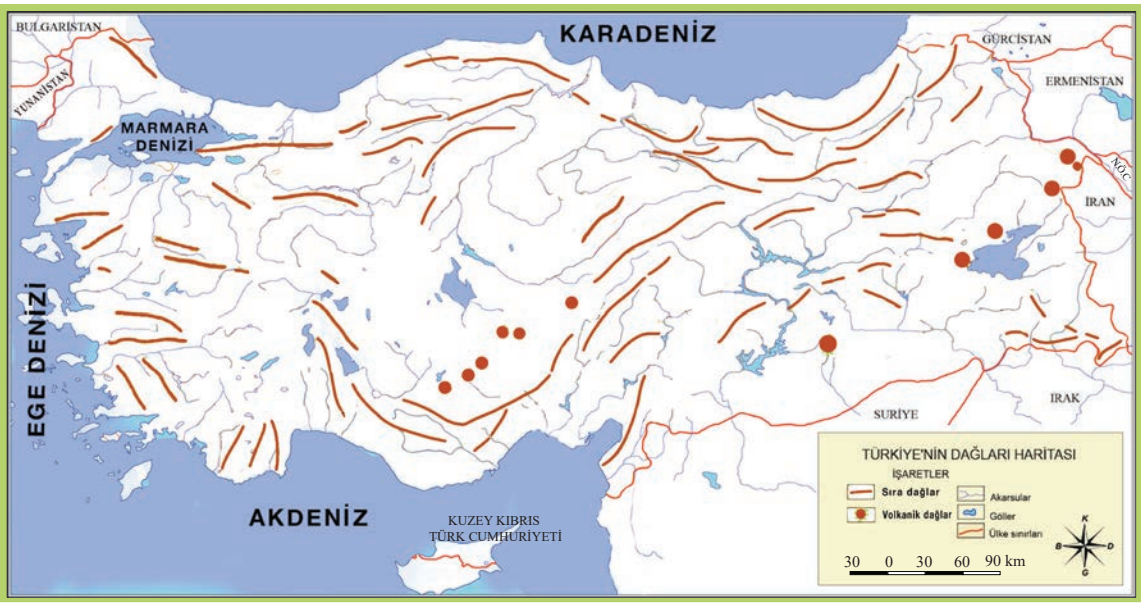
Sıra Sizde

Aşağıdaki ifadelere uygun olan konumu işaretleyiniz.

		Mutlak Konum	Göreceli Konum
1.	Türkiye Kuzey Yarımküre'de yer alır.	✓	
2.	Ülkemizdeki dağların güney yamacı kuzey yamacından daha sıcaktır.		
3.	Türkiye'nin batısından doğusuna doğru dağların yükseltisi artar.		
4.	Türkiye'nin güneyinden kuzeyine doğru sıcaklıklar azalır.		
5.	Ülkemizin üç tarafı denizlerle çevrilidir.		
6.	Türkiye'nin batısından doğusuna doğru sıcaklıklar azalır.		
7.	Türkiye iki kıtayı birbirine bağlayan köprü konumunda bir ülkedir.		

ÜLKEMİZİN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Hazırlanalım

1. Haritayı inceleyerek dağların uzanış yönü hakkında neler söyleyebilirsiniz?

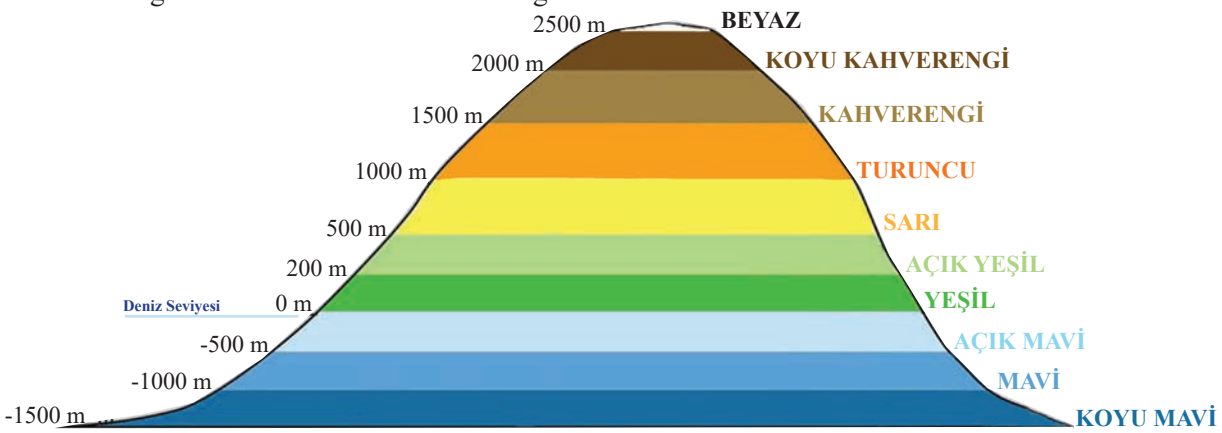
2. Yaşadığınız yerin yer şekilleri hakkında bildiklerinizi söyleyiniz.

3.7: Türkiye'nin Dağları Haritası

Kavramlar

Bozkır, Dağ, Lejant, Maki, Ova, Plato, Vadi

Bir bölgenin yer şekillerini yani dağlarını, ovalarını, platolarını, vadilerini, akarsularını ve göllerini göstermede kullanılan haritalara fizikî harita denir. Fizikî haritalarda yer şekillerini daha belirgin gösterebilmek ve yer şekillerinin daha iyi anlaşılmasını sağlamak için yükselti basamaklarına göre renk verilir. Haritanın lejantına (harita anahtarı) bakarak renklerin hangi yükselti değerini ifade ettiğini anlarız. Genellikle renklerde şöyle bir sıra takip edilir; yeşil renkler yükseltinin 0 metre ile 500 m arasında olduğunu, sarı ve turuncu renk yükseltinin 500-1500 m arasında olduğunu, kahverengi renkler ise yükseltinin 1500 m ve daha üstünde olduğunu gösterir. Mavi renkler deniz ve göllerin derinliğini gösterir. Mavi rengin tonu koyulaştıkça denizlerde ve göllerde derinliğin arttığı anlaşılır. Beyaz renkler ise buzulları ve dağların zirvesindeki kalıcı karları gösterir.

3.8: Fiziki Haritalarda Yükselti Basamakları

Cevaplayalım

Aşağıda verilen Türkiye fiziki haritasını inceleyerek yükseltinin fazla olduğu yerleri söyleyiniz.

3.9: Türkiye Fizikî Haritası

Türkiye, ortalama yükseltisi 1132 metre olan bir ülkedir. Bu durum, dağların yükseltisinin fazla olmasının bir sonucudur. Ülkemizde genellikle doğu batı yönünde iki sıra hâlinde uzanan sıradağlar yer alır. Bu dağların Karadeniz kıyısı boyunca uzananlarına Kuzey Anadolu Dağları denir. Güneydeki sıradağlar ise Akdeniz kıyılarından Van Gölü'nün güneyine kadar devam eder. Bu dağlara Toros Dağları denir. Ülkemizde ayrıca sönmüş volkanik dağlar da bulunmaktadır.

Türkiye'de dağların uzanış doğrultusuna bağlı olarak ulaşım genellikle doğu batı yönünde yapılmaktadır. Aynı zamanda yükselti ve engebenin fazla olduğu yerlerde tarım alanları parçalı ve dağınıktır.

Sıra Sizde

Aşağıda yükselti ve engebenin fazla olduğu yerlerin özellikleri verilmiştir. Siz de bu özelliklerden yola çıkarak yükselti ve engebenin az olduğu yerlerde meydana gelecek değişimleri ilgili boşluklara yazınız.

Yükselti ve Engebenin Fazla Olduğu Yerlerde:	Yükselti ve Engebenin Az Olduğu Yerlerde:
- Sıcaklık ortalaması düşüktür.	- Sıcaklık ortalaması ..... .
- Ulaşım	- Ulaşım ..... .
- Tarım alanları	- Tarım alanları ..... .
- Sanayi ve ticaret	- Sanayi ve ticaret ..... .
- Diğer bölgelere göç	- Diğer bölgelerden göç ..... .
- Nüfusu	- Nüfusu ..... .

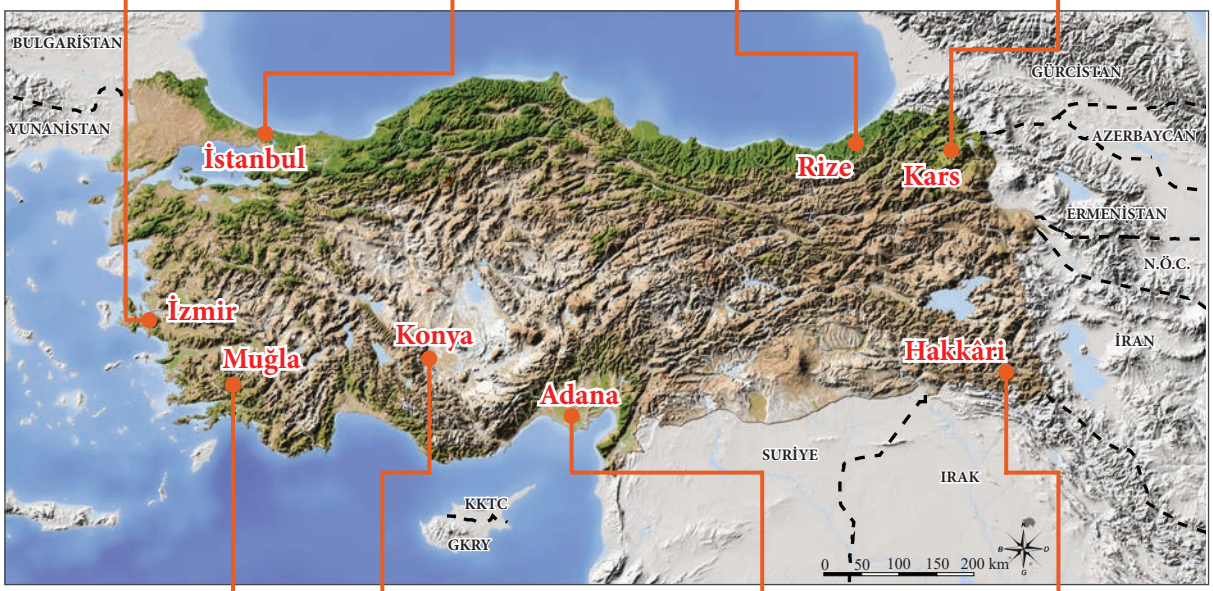
Aşağıdaki haritada verilen bazı şehirlerimizin yer şekillerini birlikte inceleyelim.

Yükselti ve engebe azdır.

Yükselti ve engebe azdır.

Yer şekilleri engebelidir.

Yüksek ve engebelidir.

3.10: Türkiye Fizikî Haritası

Yer şekilleri engebelidir.

Orta yükseklikte az engebelidir.

Yükselti ve engebe azdır.

Yüksek ve engebelidir.

Akarsular tarafından derince yarılmamış çevresine göre alçakta yer alan geniş düzlüklere **ova** denir. Deniz kıyısına yakın olan kıyı ovaları, akarsuların denize döküldükleri yerlerde bulunur. Bu ovalar akarsuların taşıyıp biriktirdikleri alüvyonlardan oluşmuştur. İç ovalar ise, denizden uzak iç kesimlerde oluşan ovalardır. Bu ovaların birçoğu da akarsuların biriktirdiği alüvyonlarla oluşmuş ovalardır.

Ovalar tarımın yoğun şekilde yapıldığı aynı zamanda hayvancılığın ve ulaşımın da geliştiği, nüfusun fazla olduğu yerlerdir.

3.11: Türkiye'nin Ovalarından Bazılarını Gösteren Harita

Ülkemizde geniş alan kaplayan yer şekillerinden biri de **platolar**dır. Plato, akarsular tarafından derince yarılmış çevresine göre yüksekte olan geniş düzlüklerdir. Ülkemizde platoların en çok bulunduğu yer, Tuz Gölü çevresidir. Bu yerler önemli tarım ve hayvancılık alanlarını oluşturmaktadır.

3.12: Türkiye Platolar Haritası

Ülkemizde; dağların uzanış doğrultusu, yer şekillerinin engebeli olması, yükseltinin batıdan doğuya doğru artması, üç tarafının denizlerle çevrili olması gibi etmenlerin etkisiyle sıcaklık ve yağış bölgelere göre değişir. Bu durum ülkemizde birbirinden farklı iklim tiplerinin görülmesine neden olur. İklim herhangi bir yerde uzun yıllar değişmeyen hava olaylarının yıllık ortalama değeridir.

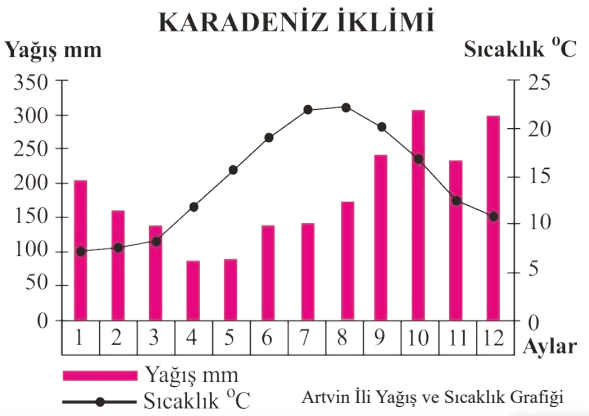
3.13: Türkiye İklim Haritası

Cevaplayalım

Yaşadığınız yerin iklim özellikleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Şimdi, hep beraber ülkemizin iklim özelliklerini grafikleriyle birlikte inceleyelim.

Karadeniz kıyıları boyunca görülen Karadeniz ikliminin en belirgin özelliği her mevsim yağışlı olmasıdır. En fazla yağışı sonbahar mevsiminde alır. Yağışlara bağlı olarak iklimin bitki örtüsü ormandır. Yazları serin, kışları ılık geçen iklim çay ve fındık tarımına elverişlidir. Ülkemizde mevsimler arası sıcaklık farkının en az olduğu iklim tipidir. İklimin etkili olduğu yerlerde görünen dağ çayırları büyükbaş hayvancılığın gelişmesini sağlamıştır.

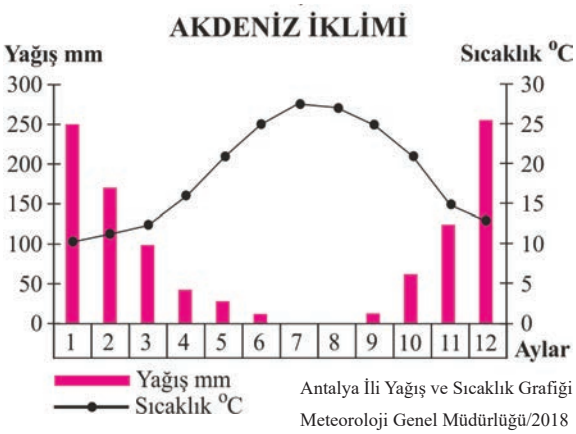

Artvin İli Yağış ve Sıcaklık Grafiği
Meteoroloji Genel Müdürlüğü/2018

3.14: Karadeniz İklimi Bitki Örtüsü Orman ve Dağ Çayırları

Akdeniz iklimi; Akdeniz, Ege kıyıları ve Marmara Denizi'nin güney kıyılarında görülür. Bu iklimin en önemli özelliği yazların sıcak ve kurak, kışların ılık ve yağışlı geçmesidir. Akdeniz ikliminde en fazla yağış kış mevsiminde görülür ve yağışlar yağmur şeklindedir. Kar yağışı nadiren görülür. İklimin bitki örtüsü kızılçam ormanlarıdır. Akdeniz ikliminde yetişen kızılçam ormanları tahrip edilince orman altı örtüsü gelişerek makiyi oluşturmuştur. Maki, Akdeniz çevresinde yaygın bir biçimde görülen; yabani zeytin, defne, mersin, zakkum gibi odunsu, dikenli, bodur ağaç ve çalılardan oluşan bitki topluluğudur. Güneşli gün sayısı fazla olduğu için etkili olduğu yerlerde kıyı turizmi gelişmiştir.

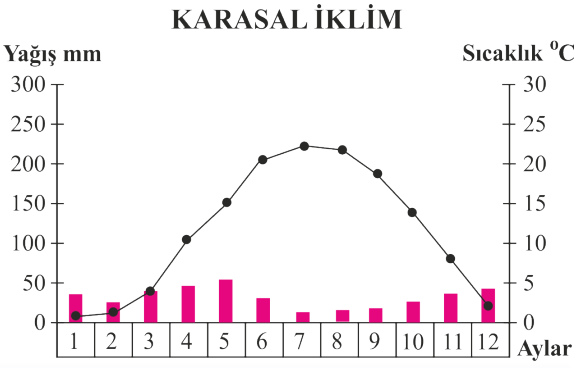

Antalya İli Yağış ve Sıcaklık Grafiği
Meteoroloji Genel Müdürlüğü/2018

3.15: Akdeniz İklimi Bitki Örtüsü

Ülkemizde en yaygın görülen iklim olan karasal iklim, denizlerden uzak iç bölgelerimizde etkilidir. Karasal iklimin en belirgin özelliği yazların sıcak ve kurak, kışların soğuk ve kar yağışlı geçmesidir. Karın yerde kalma süresi yaklaşık üç aydır. En fazla yağışı ilkbaharda alır ve bitki örtüsü bozkır (step) dır. Bozkır bitki örtüsü ilkbahar yağışı ile yeşeren, yaz kuraklığı ile sararan kısa boylu ot topluluklarıdır. Bitki örtüsüne bağlı olarak küçükbaş hayvancılık gelişmiştir.

3.16: Karasal İklim Bitki Örtüsü

Ülkemizin çeşitli yer şekillerine sahip olması; iklim tipleri, bitki toplulukları ve tarım ürünleri bakımından zengin olmasını sağlamıştır. Üç tarafı denizlerle çevrili olan yurdumuzun doğal ve tarihî güzellikleri turizm potansiyelini daha da artırmaktadır. Bununla birlikte denizlerimizde yapılan balıkçılık önemli bir ekonomik faaliyettir.

Sıra Sizde

Aşağıdaki Türkiye bitki örtüsü haritasında beyaz alanın hangi bitki örtüsüne ait olduğunu lejanta ekleyip bu alanı istediğiniz renge boyayınız.

3.17: Türkiye'nin Bitki Örtüsü Haritası

ÜLKEMİZİN BEŞERÎ COĞRAFYASI

Hazırlanalım

Büyük kentlerde nüfusun artmasının nedenleri neler olabilir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

3.18: İstanbul

Kavramlar

Madencilik, Nüfus, Tarım, Turizm

Beşerî coğrafya, insanların tarım, sanayi, ulaşım, yerleşme, nüfus, vb. faaliyetler ile çevre üzerinde yaptığı ya da yapmakta olduğu değişiklikleri inceleyen bilim dalıdır. Belirli bir zamanda sınırları tanımlı bir bölgede yaşayan, aralarında belirli toplumsal-ekonomik ilişkiler bulunan insanların tümüne **nüfus** denir. Ülkemize ve dünyaya baktığımızda bazı nedenlerden dolayı nüfus her yerde düzenli dağılmamıştır. Kimi yerlerde nüfus çok kalabalık iken kimi yerlerde ise daha azdır.

Nüfusun yeryüzüne dağılışında insan etkisinin olmadığı faktörlere **doğal faktörler** denir. Nüfusun yeryüzüne dağılışını etkileyen temel faktör su kaynaklarıdır. Çünkü her canlı, doğası gereği mutlaka suya ihtiyaç duyar. İnsanoğlu tarih öncesinden beri hep su kaynakları etrafında yerleşmiştir. Bu nedenle su kaynaklarının bol olduğu yerlerde nüfus da fazladır.

Ilıman ve nemli iklim bölgelerinde, yer şekillerinin sade olduğu ve yer altı kaynaklarının çok olduğu yerlerde de nüfus fazladır. Ülkemizde nüfusun yoğun olduğu yerlerin, genellikle kıyı bölgeler olmasında ılıman ve nemli iklimin büyük etkisi vardır. Kışları soğuk, yazları kurak geçen yerlerde ise nüfus fazla yoğun değildir. Mersin ve Hatay'da nüfusun çok olmasında ılıman iklim şartlarının, Konya'da yer şekillerinin sade olmasının, Zonguldak ve Batman'da yer altı kaynaklarının fazla olmasının etkilerinden söz edilebilir.

Nüfusun yeryüzüne dağılışında insan etkisinin olduğu faktörlere **beşerî faktörler** denir. Sanayinin, ticaretin ve tarımın geliştiği yerlerde ekonomik hayat gelişir. Bu nedenle böyle yerlerde nüfus fazladır. Ayrıca turizm yapılan yerler de nüfusun fazla olduğu yerlerdir. Örnek olarak İzmir ve Bursa; sanayi, ticaret, tarım ve turizmin gelişmesine bağlı olarak nüfusun fazla olduğu şehirlerimiz arasında yer alır.

Ülkemizin nüfus dağılışını incelediğimizde yer şekilleri sade, iklimi ılıman, tarım, sanayi, ticaret, turizm vb. ekonomik faaliyetleri gelişmiş olan yerlerde nüfus fazladır. Ege kıyılarında dağların denize dik uzanması sıcak ve nemli havanın iç kesimlere ulaşmasını sağlar. Akdeniz ve Karadeniz kıyı kesiminde dağlarımızın genellikle doğu-batı yönünde uzanması, sıcak ve nemli deniz etkisinin iç kesimlere ulaşmasını engellemektedir. Bu durum kıyı ile iç kesimler arasında tarımsal faaliyetleri etkilediği gibi ulaşımı da zorlaştırmaktadır.

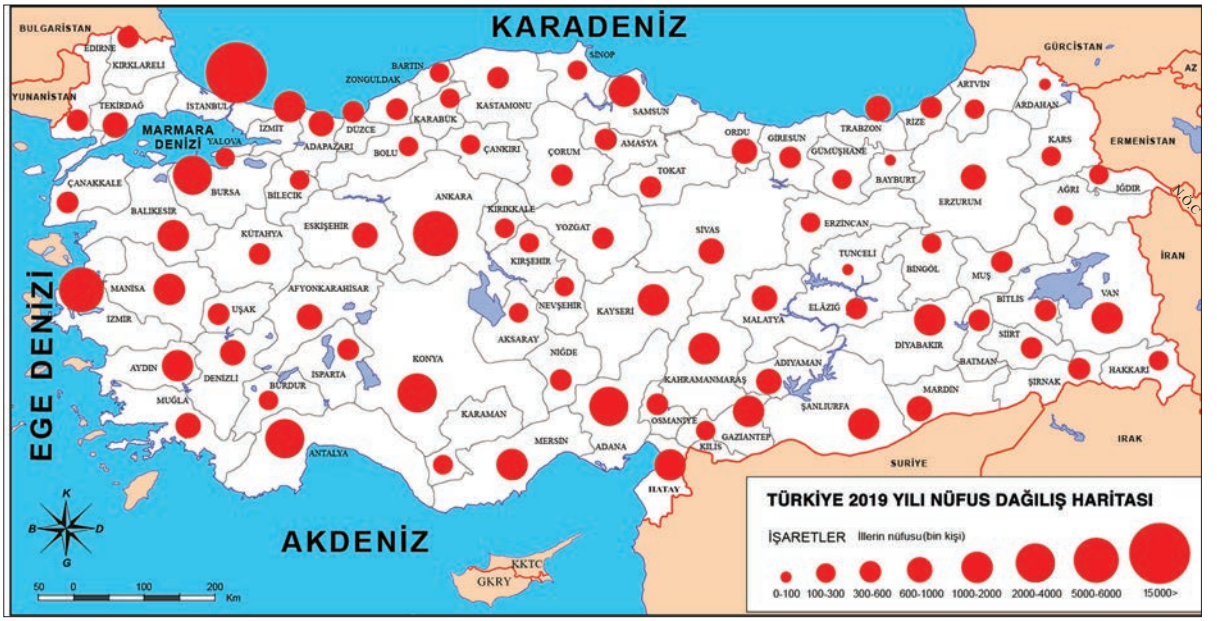
Cevaplayalım

Yaşadığınız yerde nüfusun dağılışında doğal ve beşerî faktörlerden hangileri etkili olmuştur? Söyleyiniz.

Yer altı kaynakları bakımından zengin olan yerlerde madencilik gelişmiştir. Buna bağlı olarak bu yerlerde nüfus fazladır. Taş kömürünün çıkartıldığı Zonguldak ve petrolün çıkartıldığı Batman'da nüfusun fazla olması yer altı kaynaklarının nüfusun dağılışına etkisine örnektir.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen haritadan yararlanarak ülkemizde nüfusun çok olduğu ve az olduğu yerleri harita üzerinde gösteriniz.

3.19: Türkiye Nüfus Dağılış Haritası/2019

Ülkemizde batıdan doğuya doğru gidildikçe yükseltinin artması, ulaşımın zor olması, sıcaklık ortalamasının düşmesi, tarım, sanayi, ticaret gibi ekonomik faaliyetlerin azalması bölgeler arası göçlerin artmasına ve bu bölgelerde nüfusun azalmasına neden olur.

Şimdi, nüfusu fazla ve az olan bazı şehirlerimizin özelliklerini harita üzerinde birlikte inceleyelim.

3.20: Türkiye Haritası

Tarım, sanayi, turizm gelişmiştir, nüfusu fazladır.

Sanayi, ticaret, turizm gelişmiştir, nüfusu fazladır.

Taş kömürü çıkarılır, madencilik gelişmiştir, nüfusu fazladır.

Yer şekilleri engebelidir. Nüfusu azdır.

Çay tarımı yapılır, nüfusu fazladır.

İdari merkezdir, tarım, sanayi, ticaret gelişmiştir, nüfusu fazladır.

Yer şekilleri engebelidir, turizm gelişmiştir, nüfusu yaz döneminde artar.

Tarım, sanayi gelişmiştir, nüfusu fazladır.

Petrol çıkarılır, tarım yapılır, nüfusu fazladır.

Yer şekilleri engebelidir, nüfusu azdır.

Cevaplayalım

Yukarıdaki haritayı incelediğinizde ekonomik faaliyetlerin nüfusa olan etkisi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Sıra Sizde

Aşağıdaki tabloda şehirlerimizin nüfusla ilgili bazı özellikleri verilmiştir. Verilen bu özelliklerin getirdiği sonuçları ilgili yerlere işaretleyiniz.

	Şehirler	Özellikler	Göç Alır	Göç Verir	Nüfus Fazladır	Nüfus Azdır
1	İzmir, İstanbul	Yükselti ve engebe azdır, iklim şartları ılımandır, sanayi, ticaret, turizm gelişmiştir.	✓		✓	
2	Kars, Gümüşhane	Yükselti ve engebe fazladır, kışları soğuk ve kar yağışlıdır, tarım alanları dardır.				
3	Mersin Antalya	İklim şartları elverişlidir, turizm gelişmiştir.				
4	Bursa, Kocaeli	İklim şartları elverişlidir, ulaşım yolları üzerinde yer alır, sanayi ve ticaret gelişmiştir.				
5	Tuz Gölü çevresi	Yağış azdır, buharlaşma ve kuraklık fazladır, tarım ürünü çeşitliliği azdır.				
6	Adana, Gaziantep	Yer şekilleri sadedir, ulaşım yolları üzerinde yer alır, tarım, sanayi ve ticaret gelişmiştir.				

İnsanlar, hayatlarını devam ettirebilmek için çeşitli iş kollarında çalışırlar. Toprağı işleyerek tarım, yer altındaki madenleri çıkararak madencilik, üretim için sanayi ve ticaret faaliyetlerinde bulunurlar. İnsanların yaptıkları bu işlerin tümü ekonomik faaliyetleri oluşturmaktadır.

İnsanların ilk çağlardan beri yaptığı en temel **ekonomik faaliyet** tarımdır. Çünkü tarım hem temel besin maddelerinin kaynağı hem de sanayi ürünleri için ham madde kaynağını oluşturur. Örnek olarak şeker pancarı şeker üretiminde kullanılırken şeker pancarının küspesi de hayvan yemi olarak kullanılabilmektedir.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen Türkiye'nin tarım ürünleri haritasını inceleyerek yaşadığınız yerde yetiştirilen tarım ürünlerinin neler olduğunu söyleyiniz.

3.21: Türkiye Tarım Ürünleri Haritası

Diğer bir ekonomik faaliyet ise hayvancılıktır. Hayvanların ürünlerinden, gücünden yararlanılmasına dayanan ekonomik faaliyete **hayvancılık** denir. Ülkemiz doğal koşullar itibariyle hayvancılık için elverişlidir. Hayvancılık sadece et, süt, yumurta üretiminin olduğu bir faaliyet değil aynı zamanda, dokuma ve deri sanayisine ham madde sağlayan bir ekonomik faaliyettir.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen Türkiye'nin hayvancılık haritasını inceleyerek;

- Yaşadığınız yerde yapılan hayvancılık türünü söyleyiniz.
- Ülkemizde koyun, keçi, sığır ve mandanın yetiştirildiği yerleri söyleyiniz.
- Ülkemizde arıcılığın yapıldığı yerleri söyleyiniz.

3.22: Türkiye Hayvancılık Haritası

Ülkemiz maden çeşitliliği bakımından zengin bir ülkedir. Madenin çıkarıldığı yerlerde ekonomik faaliyet gelişir ve buna bağlı olarak nüfus artar. Örnek olarak Zonguldak'ta taşkömürü, Batman'da petrol, Soma'da (Manisa) linyit, Murgul'da (Artvin) bakır, Seydişehir'de (Konya) alüminyumun çıkarılması bu şehirlerin hem ekonomisini canlandırmış hem de nüfusunun artmasını sağlamıştır.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen ülkemize ait maden yatakları haritasını inceleyerek;

Demir, krom, bakır ve bor madenlerinin çıkarıldığı yerleri söyleyiniz.

Taş kömürü ve linyitin çıkarıldığı yerleri söyleyiniz.

3.23: Türkiye Maden ve Enerji Kaynakları Haritası

İşlenmemiş (ham) ya da yarı işlenmiş maddelerin işlenerek mamul (kullanılabilir) madde hâline getirilmesine sanayi denir. Sanayi aynı zamanda ham maddeleri işlemek, enerji kaynaklarını oluşturmak için kullanılan yöntemlerin ve araçların bütünüdür. Bir ülkenin ekonomik ve toplumsal kalkınmasına o ülkenin sanayisi katkı sağlar. Sanayisi gelişmiş ülkeler, genellikle ekonomik olarak güçlü olan ülkelerdir. Örnek olarak günümüzde Japonya, Çin, Almanya, ABD vb. ülkeleri söyleyebiliriz. Ancak sanayileşmeyi gerçekleştirirken doğayı korumayı da ihmal etmemeliyiz. Fabrika bacalarına filtre takılması, atılan kirli suların toprağa ve sulara boşaltılmaması, mümkün olduğunca geri dönüşümü olan ham maddelerin kullanılması doğayı korumak için yapılabilecek önemli çalışmalardır. Ülkemizde T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı bünyesinde "Sıfır Atık Projesi" yürütülmektedir. Bu proje ile israfın önlenmesi, kaynakların daha verimli kullanılması ve oluşan atık miktarının azaltılması hedeflenmektedir.

Ülkemiz gerek yer altı gerekse yer üstü kaynakları bakımından zengin bir ülkedir. Bu durum sanayimizin hızla gelişmesini sağlamaktadır. Ayrıca sahip olduğumuz bu özellikler ülkemizin dünyada önemli bir yere gelmesinde etkili olmuştur.

Sıra Sizde

3.24: Türkiye Sanayi Haritası

Yukarıda verilen sanayi haritasından yararlanarak sırasıyla ülkemizdeki:

- Demir-çelik fabrikalarının bulunduğu yerleri söyleyiniz.
- Bitkisel yağ fabrikalarının bulunduğu yerleri söyleyiniz.
- Petrol rafinerilerinin bulunduğu yerleri söyleyiniz.
- Şeker fabrikalarının bulunduğu yerleri söyleyiniz.
- Pamuklu ve ipekli dokuma fabrikalarının bulunduğu yerleri söyleyiniz.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen orman haritasını inceleyerek ormanların yoğun ve az olduğu yerleri söyleyiniz.

3.25: Türkiye Orman Dağılımı Haritası

Sıra Sizde

Aşağıda verilen turizm haritasını inceleyerek verilen soruları cevaplayınız.

1. Doğal güzelliklerin bulunduğu yerleri söyleyiniz.

2. Yaz turizminin olduğu yerleri söyleyiniz.

3. Kış turizminin olduğu yerleri söyleyiniz.

4. Tarihî kent, tarihi eser ve millî parkların olduğu yerleri söyleyiniz

3.26: Türkiye Turizm Haritası

Sıra Sizde

Aşağıda verilen ifadelerden doğru olanı "✓", yanlış olanı "✗" sütununun altına işaretleyiniz.

	✓	✗
1. Nüfusun dağılışında sanayi, ulaşım, ticaret vb. faaliyetler etkilidir.	✓	
2. Sanayi, ticaret ve turizmin geliştiği yerlerde nüfus azdır.		
3. Ülkemizde petrolün çıkarıldığı yerlerde nüfus fazladır.		
4. Konya'da petrol çıkarılır.		
5. Yükseltinin arttığı yerlerde tarım alanları parçalı ve dağınıktır.		
6. Ülkemizde hayvancılık sadece süt üretimi için yapılır.		
7. Tuz Gölü çevresinde yağış azdır, kuraklık fazladır.		
8. Taşkömürü Zonguldak'ta çıkarılmaktadır.		
9. Ülkemizde çay Karadeniz'in doğu kıyılarında yetiştirilmektedir.		

FARKLI İKLİMLER FARKLI YAŞAMLAR

Hazırlanalım

Görselde verilen yerleşim yerinin iklim özellikleri ve yaşam tarzları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

3.27: Kutup İkliminin Hâkim Olduğu Kuzey Kutbu'ndan Bir Yerleşim Yeri-Grönland

Kavramlar

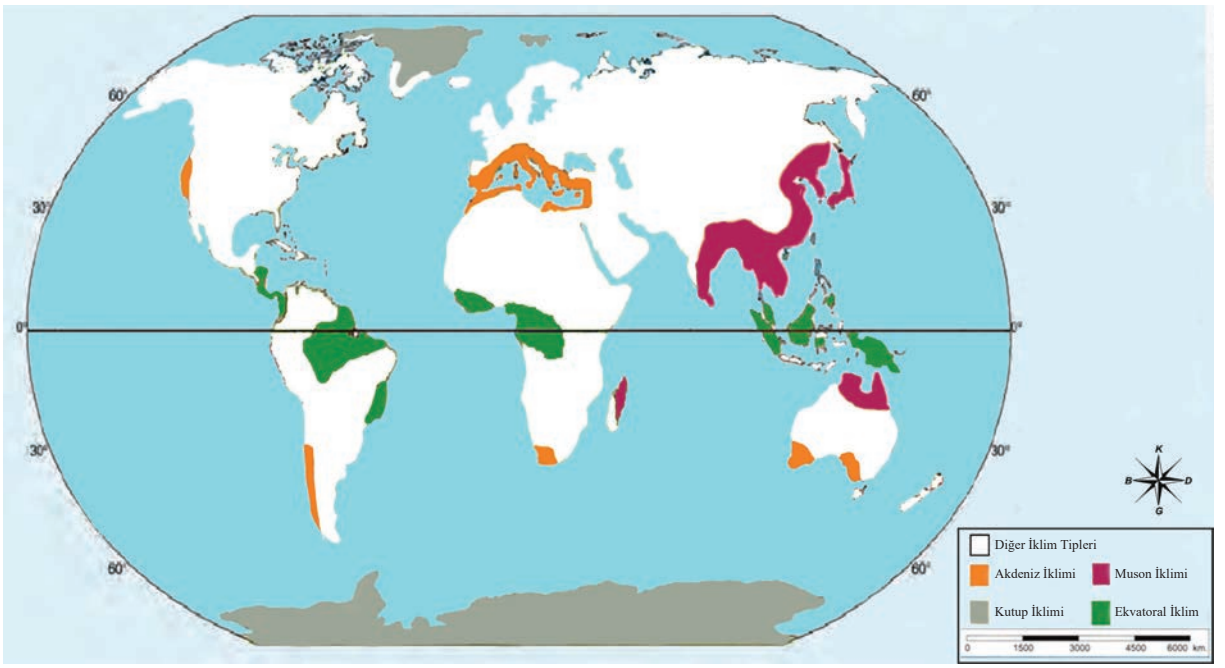
Hava Durumu, İklim

Hava durumu gün içerisinde değişkenlik gösteren hava olaylarıdır. İklim ise herhangi bir yerde uzun yıllar değişmeyen hava olaylarının yıllık ortalama değeridir. Ülkemizde olduğu gibi dünyanın farklı yerlerinde de farklı iklim özellikleri yaşanmaktadır. Dünyada farklı iklimlerin yaşanması farklı bitkilerin, tarım ürünlerinin ve yaşam tarzlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yaşanılan iklim özelliklerine bağlı olarak giyindiğimiz kıyafetler, içinde yaşadığımız evlerin yapı malzemeleri ve ekonomik faaliyetler de çeşitlilik göstermektedir. Örnek olarak yıl boyunca sıcak ve yağışlı iklim bölgesinde yaşayan insanlar ince kıyafetleri, soğuk iklim bölgesinde yaşayan insanlar ise kalın kıyafetleri tercih ederler.

3.28: Ekvatoral İklimde Bitki Örtüsü

Dünyada görülen iklim tiplerinden Akdeniz iklimi , Kutup iklimi , Muson iklimi ve Ekvatoral iklim özelliklerini aşağıdaki haritadan da faydalanarak inceleyelim.

3.29: Dünya İklim Haritası

Akdeniz İklimi

"Benim adım Hande, Antalya'da yaşamaktayım. Yaşadığım yerde yazların sıcak ve kurak geçmesi, uzun güneşlenme süresi kıyı turizminin gelişmesini sağlamıştır. Bölgemizde doğal bitki örtüsü kızılçam ormanları ve makidir. Kışların ılık ve yağışlı geçmesi nedeniyle portakal, mandalina, limon vb. turunçgiller yetiştirilmektedir. Ayrıca burada zeytin ağaçlarından zeytin toplamak, defne ağaçları ve lavanta bahçeleri arasında dolaşmak insana büyük keyif veriyor."

3.30: Turunçgiller Bahçesi

Cevaplayalım

Akdeniz ikliminin etkili olduğu yerlerde yapılan ekonomik faaliyetler neler olabilir? Söyleyiniz.

Kutup İklimi

"Benim adım Normand. Yaşadığım yer yıl boyunca soğuk, kar ve buzlarla kaplıdır. Bu nedenle burada soğuk iklim şartlarına uygun şekilde yaşamak zorundayız. Bizleri diğer ülkelerdeki insanlar Eskimo olarak tanır. Soğuk hava şartları nedeniyle yıl boyunca kürklü ve kalın kıyafetler giyiniyoruz. Ayrıca buzdan yaptığımız iglo adı verilen evlerde barınarak soğuklardan korunuyoruz. Burada iklim özelliklerinden dolayı yılın büyük bölümünde topraklar donmuş hâldedir. Bundan dolayı maalesef tarım yapamıyoruz. Ancak buz tutmuş suların üzerindeki buzları kırıp, balık avlayarak geçimimizi sağlıyoruz."

3.31: İglo

Cevaplayalım

Görsellerden yola çıkarak bu bölgelerde yaşayan insanların hayatlarına Kutup ikliminin etkileri neler olabilir? Tartışınız.

3.32: Kutuplarda Ulaşım

Muson İklimi

"Benim adım Ravi. Asya kıtasının güneyinde yer alan Hindistan'da yaşamaktayım. Burada yazları bol yağışlar görülürken kışları yağışlar oldukça azalır. Yaz mevsiminde etkili olan aşırı yağışlar bölgemizde sellere neden olmaktadır. Tarım alanları ve evler sel suları altında kalmaktadır. Bu durum hayatımızı oldukça zorlaştırmaktadır. Burada yetiştirilen pirinç sofralarımızın en çok tüketilen yiyeceğidir."

3.33: Muson İkliminin Hâkim Olduğu Yerleşim Yeri

Cevaplayalım

Görsellerden yola çıkarak bu bölgelerde yaşayan insanların hayatlarına Muson ikliminin etkileri neler olabilir? Tartışınız.

3.34: Muson İkliminin Hâkim Olduğu Yerleşim Yeri

Ekvatoral İklim

Bir araştırmacı iklim özelliklerini ve bitki topluluğunu araştırmak için gittiği bölgeyle ilgili yazdığı raporda şu bilgilere yer vermiştir: *"Burası her gün sıcak, bol yağışlı ve her yer yemyeşil ormanlarla kaplıdır. Tropikal yağmur ormanlarını oluşturan ağaçların boyları 50 metreyi aşmaktadır. Bölgede ormanların fazla olmasına bağlı olarak ahşap evler yaygındır. Sıcaklık ve nem o kadar fazla ki yılın büyük bölümünde ince kıyafetlerle zaman geçirebilirsiniz. Ayrıca bu bölgede bol miktarda hindistan cevizi, mango, kakao vb. tarım ürünleri yetiştirilmektedir."*

3.35: Ekvatoral İklimin Hâkim Olduğu Amazon Ormanları

Cevaplayalım

Görsellerden yola çıkarak bu bölgelerde yaşayan insanların hayatlarına Ekvatoral iklimin etkileri neler olabilir? Tartışınız.

3.36: Ekvatoral İklimde Bir Muz Bahçesi

Oynayalım Öğrenelim

Etkinlik, aşağıda anlatıldığı şekilde uygulanır.

- Sınıf, öğretmen rehberliğinde iki gruba ayrılır.
- Grup başkanı ve grup ismi belirlenir (Örnek olarak A ve B grubu).
- A grubundan bir öğrenci sınıfın dışına çıkar (Dışarıya çıkmak gönüllülük esasına dayanır.).
- B grubu üyeleri birbirlerine danışarak aşağıda verilen ifadelerden birini seçer ve diğer gruba söyler (Grup başkanı sözcüdür.).
- A grubu üyeleri içeriye giren arkadaşlarına diğer grubun belirlediği ifadeyi ipuçları ile buldurmaya çalışır (Örnek olarak "Karadeniz İklimi" ipuçları: Yazları serin, kışları ılıktır. Her mevsim yağışlıdır. Bitki örtüsü ormandır vb.).
- Sıra diğer gruba geçer ve ifadeler bitene kadar böyle devam eder.

Not: Ders dışı ipuçları verilemez.
Yeşil renkli kelimeler ipucu olarak kullanılabilir.
Süre, cevap hakkı sayısı vb. kurallar sınıfça belirlenir.

Meridyen
Ekonomik Faaliyet
Paralel
Ova
Karadeniz İklimi
Nüfus
Kutup İklimi
Kıta
Maden
Turizm
Hayvancılık
Ekvator
Fiziki Harita
Okyanus
Konum
Dağ
Maki
Nüfus

Ölçme ve Değerlendirme

A **Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere tabloda verilen sözcüklerden uygun olanı yazınız.**

sıcaklık	36° - 42°	nüfus	yükselti
kutup	tarım	doğal	karasal
	mutlak	26° - 45°	

1. Türkiye ……..... kuzey paralelleri ile ……..... doğu meridyenleri arasında yer alır.

2. Türkiye'de dört mevsimin belirgin şekilde yaşanması Türkiye'nin …..... konumunun sonucudur.

3. Türkiye'de batıdan doğuya doğru ……..... artar.

4. Yurdumuzda güneyden kuzeye doğru ……..... azalır.

5. Ülkemizde kıyılardan uzak iç kesimlerde ……..... iklim görülür.

6. Yer şekilleri nüfusun dağılışında etkili olan ……..... faktörlerdendir.

7. Sanayi, ticaret ve turizmin geliştiği yerlerde ……..... fazladır.

8. Kutuplara yakın olan yerlerde ……..... iklimi görülmektedir.

B **Aşağıda numaralar ile verilen ifadeleri, harf ile verilen ifadelerle eşleştiriniz.**

9. Gün içerisinde değişkenlik gösteren hava olayları

10. Sınırları belirli alanda yaşayan insan sayısı

11. Akarsular tarafından derince yarılmış çevresine göre yüksekte kalan düzlükler

12. Herhangi bir ülkenin dünya üzerinde bulunduğu yer

13. Akarsular tarafından yarılmamış çevresine göre alçakta kalan geniş düzlükler

14. Herhangi bir yerde uzun yıllar değişmeyen hava olaylarının yıllık ortalama değeri

a) ova
b) plato
c) nüfus
ç) meridyen
d) coğrafi konum
e) hava durumu
f) iklim

9.	10.	11.	12.	13.	14.
( )	( )	( )	( )	( )	( )

Ölçme ve Değerlendirme

C **Aşağıdaki soruların cevabını ilgili alana yazınız.**

15. Dünya üzerinde farklı iklim tiplerinin etkili olması, bu iklim tiplerinin görüldüğü yerlerdeki insanların yaşamlarını nasıl etkilemektedir? Açıklayınız.

……

……

16. Ülkemizde yükseltinin sıcaklık, ulaşım, ekonomi ve nüfus dağılışı üzerindeki etkilerini açıklayınız.

Yükseltinin az olduğu yerlerde ……

……

Yükseltinin fazla olduğu yerlerde ……

……

17. Atlaslarınızdan yararlanarak farklı kıtalardan Akdeniz iklimi, Kutup iklimi, Muson iklimi veya Ekvatoral iklim özelliğinin görüldüğü üç ülke belirleyiniz. Seçtiğiniz ülkeler ile o ülkelerde görülen iklim tiplerini boşluklara yazınız.

	Ülke Adı	İklim Tipi
a)	……	……
b)	……	……
c)	……	……

D **Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.**

18. Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'nin göreceli konumunun sonuçlarından değildir?

A) Akdeniz'den Karadeniz'e doğru sıcaklık azalır.
B) Yer altı kaynakları bakımından zengindir.
C) Batıdan doğuya doğru yükselti artar.
D) Üç tarafı denizlerle çevrilidir.

19. Renklendirme yöntemiyle hazırlanan fizikî haritalarda renkler yükselti basamağını gösterir.

Aşağıda verilen şehirlerden hangisi harita üzerinde diğerlerine göre farklı bir renk ile ifade edilir?

A) Antalya B) İzmir C) Rize D) Sivas

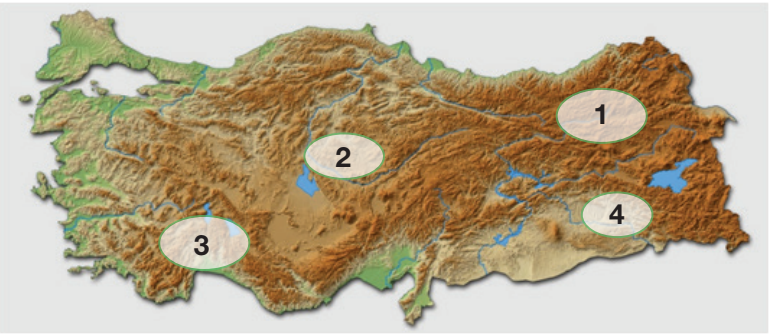
20. Şehirlerin gelişmesinde ve nüfuslarının artmasında tarım, sanayi, ticaret, turizm gibi faktörler etkili olmaktadır.

Buna göre aşağıda verilen şehirlerimizden hangisinin gelişmesinde tarım, sanayi ve turizm faaliyetleri bir arada etkili olmuştur?

A) Çanakkale B) Gümüşhane C) İzmir D) Kütahya

Ölçme ve Değerlendirme

21.

-Yazları sıcak ve kurak geçer.
-En fazla yağışı kış mevsiminde alır.
-Güneşli gün sayısı fazladır.

Yukarıda verilen özellikler harita üzerindeki numaralandırılmış yerlerden hangisine aittir?

A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

22. **I.** İklim
II. Turizm
III. Toprak
IV. Sanayi

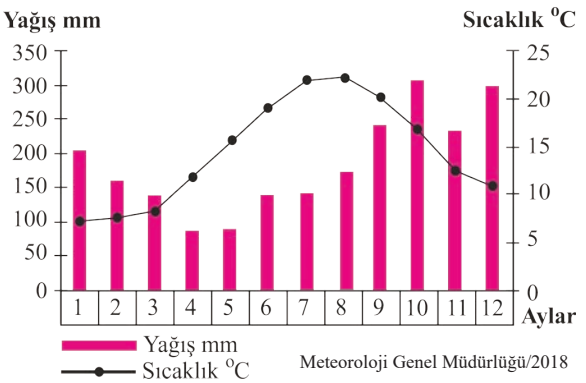
Yukarıda verilen özelliklerden hangileri nüfusun yeryüzünde dağılışına etki eden doğal faktörlerdendir?

A) Yalnız I B) I ve III C) II ve III D) II ve IV

23. Yer altı kaynakları bakımından zengin olan yerlerde nüfus fazladır.

Verilen açıklamaya bağlı olarak aşağıdaki şehirlerin hangisinde nüfus fazladır?

A) Bayburt B) Erzincan C) Karaman D) Zonguldak

24. Verilen grafik aşağıdaki iklim tiplerinden hangisine aittir ?

A) Akdeniz iklimi B) Karadeniz iklimi C) Karasal iklim D) Kutup iklimi

4

BİLİM VE TEKNOLOJİ HAYATIMIZDA

- HAYATIMIZDAKİ SOSYAL BİLİMLER
- BİLİM VE TEKNOLOJİDE DEĞİŞİM
- BİLİMSEL ÇALIŞMA YAPIYORUZ
- EMEĞE SAYGI DUYUYORUM

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- *Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler vereceksiniz.*
- *Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin fikirler ileri süreceksiniz.*
- *Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapacaksınız.*
- *Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunacaksınız.*

HAYATIMIZDAKİ SOSYAL BİLİMLER

Hazırlanalım

4.1: Berra

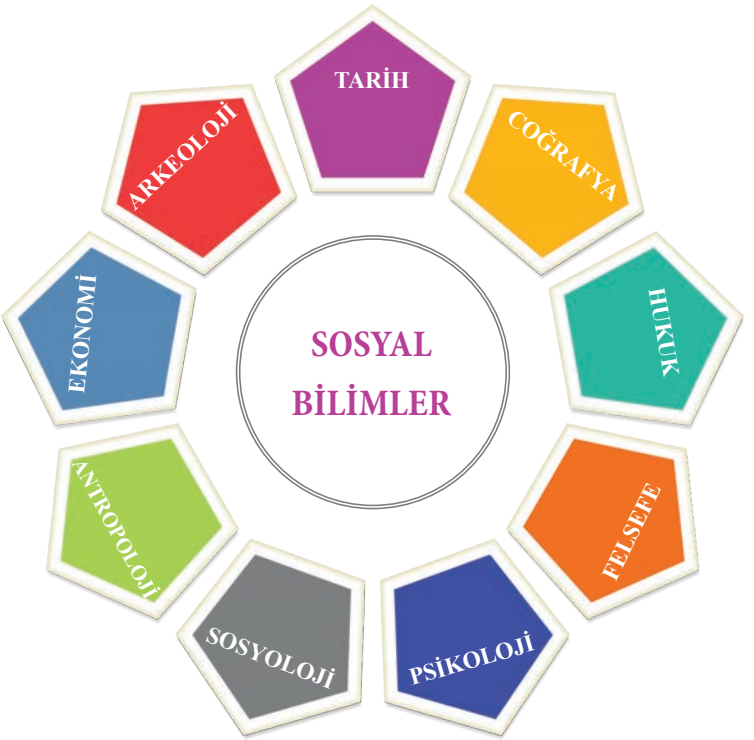
Arkadaşlar, birgün kırtasiyeden hesap makinesi aldım. Eve gittiğimde hesap makinesinin bozuk olduğunu fark ettim. Ürünü fişiyle birlikte iade etmek istediğimde kırtasiyeci bunu kabul etmedi. O anda aklıma tüketici hakları ile ilgili Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiğim bilgiler geldi. Bu bilgilerden yola çıkarak ailemle birlikte Tüketici Hakem Heyetine başvurma kararı aldık.

Arkadaşınız Berra'nın yaşadıklarından yola çıkarak sosyal bilimlerin hayatımıza etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Kavramlar

Ar-ge, Bilim, İnovasyon, Teknoloji

Bilim, evrenin veya olayların bir bölümünü konu olarak seçen, yöntem olarak deneye dayanan, mantıklı, düzenli ve sistemli bilgidir. Bilim doğa bilimleri ve sosyal (toplum) bilimler olarak ikiye ayrılır. Fizik, kimya, biyoloji gibi doğa bilimleri dünyadaki canlı ve cansız varlıkları ve bunlarla ilgili olayları incelerken, sosyal bilimler ise insanı ve toplumu konu edinmektedir. Toplum olaylarını, insanın sosyal ve kültürel faaliyetlerini inceleyen bilimlerin ortak adına **sosyal bilimler** denir. Bu bilimlerin ortak özelliği insan davranışlarını çeşitli yönleriyle ele almalarıdır.

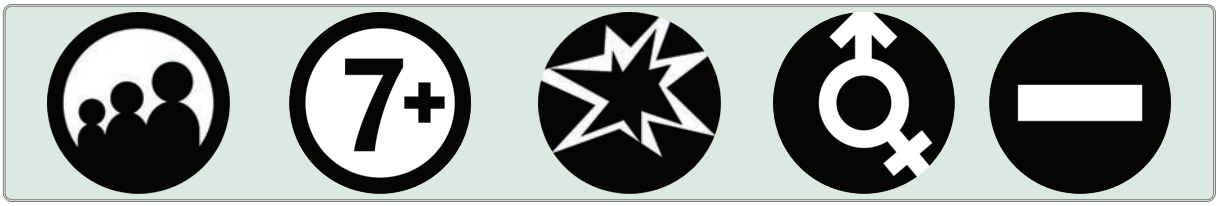

Cevaplayalım

Yukarıdaki şemada gösterilen sosyal bilimlerden hangilerini biliyorsunuz? Çalışma alanları hakkında bildiklerinizi söyleyiniz.

Sosyal bilimleri oluşturan bilim dallarını gelin hep birlikte yakından inceleyelim.

Psikoloji, insanın duygu, düşünce ve davranışlarını inceleyen bilimdir. Psikoloji bilimi, çevremizde yaşayan insanların davranışları ve kişilik özelliklerini tanımamızı ve onlarla iyi iletişim kurmamızı sağlar. Ayrıca insanların hangi şartlarda ne tür davranışlarda bulunacaklarını öngörmemize yardımcı olur. Örnek olarak televizyon yayınlarında kullanılan akıllı işaretler psikoloji bilimi sayesinde çocuk ve gençlerin zihinsel, duygusal ve sosyal gelişim düzeyleri göz önüne alınarak belirlenmiştir.

4.2: Akıllı İşaretler

Sosyoloji, toplum içindeki bireyi, grupları, kurumları, olayları ve aralarındaki ilişki ve etkileşimleri inceleyen bilimdir. Sosyoloji, içinde yaşadığımız toplumu yakından tanımamızı ve çevremizle iyi ilişkiler kurmamızı ve toplumsal gelişmeye katkı yapmamızı sağlar.

Felsefe, varlığı ve bilgiyi bilimsel olarak araştırmaya yönelik soru sorma, sorgulama bilimidir. Başlıca felsefî sorulara örnek olarak "Bilim nedir?, Doğru nedir?, Güzel nedir?, Toplum nedir?, Devlet nedir?, Din nedir?" soruları verilebilir. Felsefe insanda, doğru düşünebilmeyi ve bir probleme birçok yönden bakabilmeyi öğretir.

Tarih, geçmişte yaşanan olayları yer ve zaman göstererek inceleyen bilimdir. Tarih, bireylere yaşadığı toplumun geçmişini öğretip kendi milletini tanımasını, böylece bireylerin millî tarih ve millî kimlik bilinci kazanmasını sağlar. Ayrıca tarihî bilgiler sayesinde kişiler güncel olayları daha iyi tahlil edip geleceğe dair daha doğru tahminlerde bulunurlar.

Arkeoloji, eski kültür ve uygarlıklardan geriye kalan her türlü alet, malzeme, ev eşyaları ve sanat yapıtları gibi maddi kalıntıları inceleyen kazı bilimidir. Arkeoloji bilimi, Eski Çağ insanlarının nerede ve nasıl yaşadıkları, ne yedikleri, ne giydikleri, neye inandıkları gibi sorulara cevap arar.

4.3: Arkeolojik Kazı Yapan Arkeologlar

4.4: Arkeolojik Kazı Buluntuları-Anadolu Medeniyetleri Müzesi-Ankara

Coğrafya, insanın doğal ortamla olan etkileşimi ve her türlü beşerî ekonomik faaliyetlerini inceleyen bilimdir. Coğrafya bilimi, insan yaşamını etkileyen doğal ve beşerî faktörleri öğretir ve bu faktörlere göre insanlar yaşamlarını düzenler.

Antropoloji, insanın niteliğine ilişkin daha çok bilgiyi gün yüzüne çıkarmaya çalışan, insanlar ve davranışları hakkında genellemeler üretmeye ve insan çeşitliliğini anlamaya çalışan sosyal bilimdir.

Hukuk, toplumu düzenleyen ve devletin yaptırım gücünü belirleyen yasaları konu alan bilim dalıdır. Örnek olarak hazırlık çalışmasında verilen tüketici hakları, sosyal bilim dallarından hukuk biliminin konusudur.

Ekonomi, insanların yaşayabilmek için üretme, ürettiklerini paylaşma ve bu faaliyetlerden doğan ilişkileri inceleyen bilim dalıdır. Örnek olarak ülkelerin diğer ülkelerle yaptıkları ithalat (dış alım) ve ihracat (dış satım) ekonomi biliminin konusudur.

Sıra Sizde

Sosyal bilimler hayatımızın her alanında vardır. Bir sosyal bilim olan coğrafyadan edindiğimiz bilgiler günlük hayatımızda bakın nasıl işimize yarıyor. Coğrafya sayesinde;

- Küresel ısınma, hava kirliliği vb. küresel çevre sorunları hakkında fikir yürütebiliriz.
- Sis, yağmur, kar, dolu vb. meteorolojik olaylarla karşılaştığımızda bu olayların nasıl oluştukları hakkında yorum yapabiliriz.
- Yaşadığımız çevrede görülen erozyon, heyelan vb. doğal afetlere karşı alınacak tedbirler konusunda görüş belirtebiliriz.
- Sebze ve meyve halinde gördüğümüz tarımsal ürünlerin hangi ilimizde ve bölgemizde daha çok üretildiğini söyleyebiliriz.
- Bir turiste yaşadığımız ildeki doğal güzellikler ve tarihî eserler hakkında bilgi verebiliriz.
- Yaşadığımız ilin nüfus özellikleri hakkında görüş belirtebiliriz.

4.5: Trabzon İlinde Bir Köy-Coğrafya bilimi sayesinde bir yerleşim yerinin türünü, o bölgenin iklimini, yeryüzü şekillerini vb. öğrenebiliriz.

Bu bilgilerden yola çıkarak sosyal bilimlerin hayatımızdaki yerine sizler hangi örnekleri verebilirsiniz? Söyleyiniz.

Sıra Sizde

Sınıfınızda beşer kişilik gruplar oluşturunuz. Aşağıda verilen sosyal bilim dallarından birini seçiniz ve yapılacak olan çalışmayı öğretmeninizin rehberliğinde grupça gerçekleştiriniz.

Sosyal Bilimler	Yapılacak Çalışmalar
Sosyoloğum	**Okulda anket çalışması** Anket yapılacak kişi sayısını belirleyiniz. Toplumsal bir sorun olan teknoloji bağımlılığını ölçmek amacıyla okuldaki öğrencilere gün içerisinde kaç saat televizyon veya Genel Ağ başında vakit geçirdiklerini soran sorular yöneltiniz. Anket çalışmasıyla elde ettiğiniz sonucu sınıfta paylaşınız.
Arkeoloğum	**Arkeolojik kazı çalışması** Geçmişte kullanılan çanak, çömlek vb. malzemelerin benzerlerinden getiriniz. Getirdiğiniz bu malzemeleri okul bahçesinde uygun bir yerdeki toprağa gömünüz. Gömdüğünüz yerde kazı yaparak malzemeleri çıkarınız. **Not:** Çalışmanızın aşamalarını fotoğraflandırarak sınıf panosunda paylaşınız.
Tarihçiyim	**Tarihî bir yapının geçmişinin araştırılması** Yaşadığınız bölgedeki bir tarihî yapıyı (cami, çeşme, köprü vb.) belirleyiniz. Belirlediğiniz bu yapının geçmişini üzerindeki bilgilerden veya kişilerin anlatımından yararlanarak araştırıp araştırma sonucunu sınıfta paylaşınız.
Coğrafyacıyım	**Yaşanılan bölgedeki bitki örtüsü çeşitliliğinin araştırılması** Yaşadığınız çevredeki bitki örtüsünü araştırıp fotoğraflandırınız. Fotoğraflarınızı etkileşimli tahta ile sınıfta sununuz.

İnsanlık tarihinin başlangıcından itibaren hayatımızı kolaylaştırmak için bilimsel ve teknolojik çalışmalar hep yapılagelmiştir. Ancak son yıllarda bilim ve teknolojide çok hızlı gelişmeler yaşanmaktadır. Dünya ile birlikte ülkemizde de yaşanan bu gelişmeler özellikle iletişim, ulaşım, uzay, sağlık alanlarında yoğunlaşmaktadır. Bilim, sanayi ve teknoloji ile ilgili işlerle ilgilenen T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bu çalışmalara gerekli desteği göstermektedir.

Şimdi, ülkemizde bilim ve teknoloji alanında yapılan son çalışmalara birlikte göz atalım.

Nanoteknoloji

Ülkemizde Ulusal Nanoteknoloji Merkezi, Bilkent Üniversitesi bünyesinde kurulmuştur. Nanoteknoloji, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından hazırlanan Vizyon 2023 Programı'na öncelikli alanlardan biri olarak alınmıştır.

4.6: TÜBİTAK Logosu

Bunu Duydunuz mu?

Nanoteknoloji günlük hayatta tekstil, sağlık, kimya sanayi vb. birçok alanda kullanılmaktadır. Örnek olarak çelikten on kat daha güçlü fakat çelikten daha hafif malzemeler geliştirerek, daha az yakıt tüketen deniz, kara ve hava taşıtları üretilmektedir.

Bilişim Vadisi

Bilişim Vadisi yaklaşık 3 milyon m^2 bir alanda faaliyet gösteren bir projedir. Ülkemiz ve dünyada önde gelen bilim ve teknoloji firmalarını burada bir araya getirerek, Türkiye'yi bilişim sektöründe Ar-Ge ve inovasyon üssü hâline getirmeyi hedeflemektedir. Ayrıca çocuklar ve gençlere bilimi sevdirmek için ülkemizin çeşitli şehirlerinde bilim merkezleri açılmaktadır.

4.7: Bilişim Vadisi Projesi-Kocaeli

Bunu Duydunuz mu?

Ar-Ge (araştırma geliştirme), araştırma ve/veya pratik deneyimden edinilmiş ve mevcut bilgiden yararlanarak yeni malzemeler, yeni ürünler ya da cihazlar üretmeye; hâlen üretilmiş veya oluşturulmuş olanları büyük ölçüde iyileştirmeye yönelik sistemli çalışmalardır.

İnovasyon (yenilik), işletme içi uygulamalarda, iş yeri organizasyonunda veya dış ilişkilerde yeni veya önemli derecede iyileştirilmiş bir ürün, mal veya hizmette yeni bir pazarlama yönteminin uygulanmasıdır.

Otomotiv Sanayisi

TÜBİTAK bünyesinde, tam elektrikli, menzili uzatılmış elektrikli gibi farklı hareket sistemleri ile çalışan 4 prototip (model) araç geliştirilmiştir. Ar-Ge ve tasarım çalışmalarının yanı sıra üretim altyapısının kurulması tamamlanmış aracın çıkarılması, satış ve pazarlama faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi konularında da çalışmalar devam etmektedir.

4.8: Otomobil

Okuyalım Öğrenelim

Yerli Otomobil İçin Beş Firma: Millî Göreve Hazırız

Millî, yerli otomobil projesini yürütecek firmalar açıklandı. Aracın ticari satışına yakın zamanda başlanacağı belirtildi. Yerli otomobili üretecek firmalar, "Millî göreve hazırız." açıklamasını yaptı.

Genel Ağ haberi 02/12/2017 (Düzenlenmiştir.)

İletişim ve Astronomi Çalışmaları

Ülkemizin uydu teknolojisinde çalışmaları hızla ilerlemektedir. Türkiye'nin daha önceki haberleşme uydularından farklı olarak millî imkânlarla geliştirilen TÜRKSAT 6A'nın yapımı ile Türkiye kendi haberleşme uydusunu yapabilen az sayıdaki ülke arasına katılacaktır. Sabit yörüngeye yerleştirilecek olan uydunun millî imkânlarla fırlatılması planlanmaktadır.

4.9: Uzaydaki Bir Uydu Görüntüsü

Okuyalım Öğrenelim

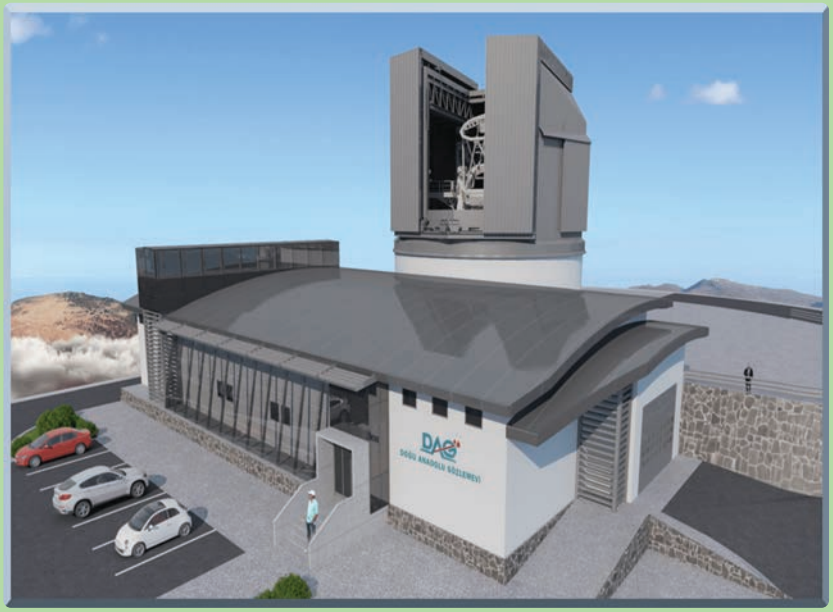
Dünyanın Beklediği Gözlemevi Erzurum'da

Bilim insanlarının merakla beklediği Doğu Anadolu Gözlemevi Erzurum'da inşa ediliyor.

Doğu Anadolu Gözlemevi proje koordinatörü, dünyada tek olma özelliğine sahip gözlemevi için şunları söyledi:

"Büyük teleskopların tamamına baktığımızda Havai ve Şili'de var. Orada gündüz olduğunda, burası gece olduğu için oradaki projelerin devamı için şu anda burası cazip bir yer hâline geldi. Bütün dünyanın, astronomi ve bilim camiasının gözü bu teleskopta. Nedeni ise gece gündüz farkını ortadan kaldıracak bir konumda bulunmamız. Erzurum'da kar yağışının fazla ancak nemin az olması, havanın soğuk olması, astronomik açıdan en önemli kriterlerden. Biz kızıl ötesi gözlem yapacağımız için soğuk hava ideal bir durum. Kar yağışı da atmosferi temizlediği için önemli."

Genel Ağ haberi 20/10/2017 (Düzenlenmiştir.)

4.10: Doğu Anadolu Gözlemevi Proje Çizimi

Savunma Sistemleri

Savunma sanayinde millî üretim ile SOM Füzesi, Kanatlı Güdüm Kiti, Hassas Güdüm Kitleri gibi önemli projeler hayata geçirilmiştir. TÜBİTAK, dünyada sadece birkaç ülkede bulunan Yüksek Güçlü Lazer Sistemi Projesi ile millî lazer sistemlerini, altyapılarını ve lazer silahını geliştirecektir. Bununla birlikte Türkiye'nin en büyük savunma elektroniği kuruluşu olan ASELSAN, haberleşme, radar, elektronik savaş vb. alanlarda hizmet vermektedir.

4.11: Millî Füzeler

Enerji Sistemleri

Enerji üretim ve iletim teknolojilerinin millî ve yerli imkânlarla geliştirilmesi hedeflenmektedir. Hidroelektrik santral bileşenlerinin yerli olarak tasarımı ve üretimi (MİLHES) projesi ile hidroelektrik santrali türbini üretimi gerçekleştirilmektedir. Millî rüzgâr enerji sistemleri geliştirilmesi ve prototip türbin üretimi (MİLRES) projesi ile rüzgâr türbini ve millî güneş enerjisi santrali geliştirilmesi (MİLGES) projesi ile de yüksek verimli güneş pili üretimi gerçekleştirilmektedir.

4.12: Güneş Enerji Sistemleri

Akıllı Şehirler

Ülkemizde, belirlenen pilot illerden başlamak üzere şehirlerimizin akıllı şehirlere dönüşümü planlanmaktadır. Akıllı şehir sistemiyle daha güvenli, ulaşımı daha kolay, trafikte bekleme süresi daha az ve daha temiz bir çevreye sahip şehirler oluşturulmaktadır. Ayrıca akıllı şehirlerde yaşayanların, şehir hakkındaki bilgilere daha kolay ulaşması, enerji tasarrufu sağlaması ve doğal afetlerden daha az etkilenmesi hedeflenmektedir.

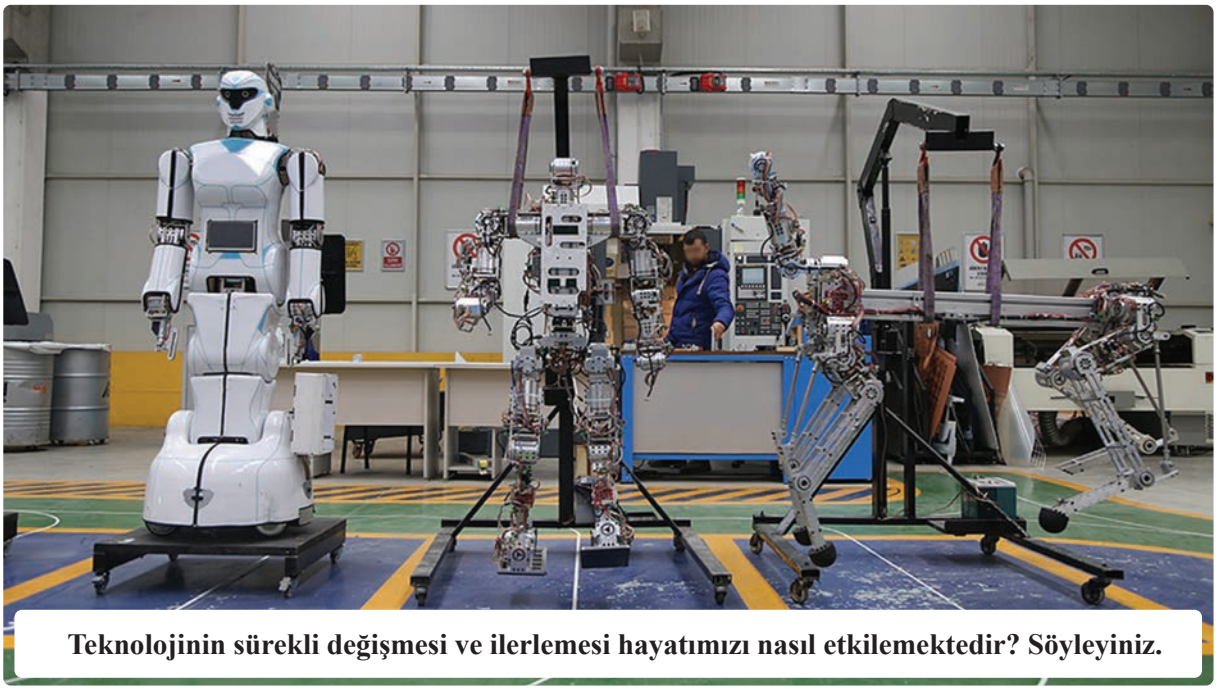
4.13: Akıllı Şehir Uygulamaları Projesi

Cevaplayalım

Ülkemizin başka hangi alanlarda teknolojik ürünler üretmesini istersiniz? Söyleyiniz.

BİLİM VE TEKNOLOJİDE DEĞİŞİM

Hazırlanalım

Teknolojinin sürekli değişmesi ve ilerlemesi hayatımızı nasıl etkilemektedir? Söyleyiniz.

4.14: Robot Teknolojisi

Kavramlar

Yapay Zekâ

İnsanoğlu hayallerini gerçekleştirmek, merakını gidermek ve günlük hayatta karşılaştığı sorunları aşmak için sürekli çalışmıştır. Bilim insanları, yeni buluşlar yapmış ve teknolojinin gelişmesini sağlamışlardır. Bu çalışmalar sayesinde bilim ve teknoloji günümüzdeki seviyesine ulaşmıştır.

Bilim ve teknolojideki ilerlemenin hangi alanlarda neler getirdiğini ve gelecekte hayatımızı nasıl etkileyebileceğini birlikte inceleyelim.

Bilim ve teknoloji, hayatımızın her alanına girmiş durumdadır. Bilgisayarlar, akıllı telefonlar, üç boyutlu yazıcılar, tıbbi cihazlar, yazılımlar, elektrikli otomobiller artık sadece gelişmiş ülkelerdeki tüketicilerin değil, hemen hemen herkesin kullanımına sunulmaktadır. Örnek olarak sürücüsüz araçlar tasarım aşamasındadır. Genel Ağ üzerinden yapılan alışverişlerde insansız hava araçlarıyla teslimatlar yapılmaktadır.

Cevaplayalım

Teknolojinin giderek daha da geliştirdiği icatlar, insanların hayatını nasıl etkileyecektir? Düşüncelerinizi belirtiniz.

Okuyalım Öğrenelim

İnsansı Robotlar Öğretmenlik İçin Kodlanıyor

Türk yazılım mühendisleri, insansı robotu öğrencilere rehberlik edecek ve kodlama öğretecek bir öğretmen gibi programlamaya başladı.

İnsansı robot, öğrencilere rehberlik hizmeti vermesi için bir araştırma geliştirme projesi kapsamında programlanıyor. Programlama yazılımlarının ardından robot, duygudaşlık yeteneğini kullanarak çocukların sorunlarını, korkularını, duygu durumlarını, eğitimle ilgili düşüncelerini, yetenek ve ilgilerini yapay zekâ ile depolayacak. Robot, öğrencilerden topladığı verileri, özel yazılımı sayesinde işleyerek arka plandaki rehber öğretmene durumu rapor hâlinde sunabilecek.

Genel Ağ haberi 23/11/2017 (Düzenlenmiştir.)

4.15: İnsansı Robot

Cevaplayalım

Teknolojik gelişmeler doğrultusunda sürekli olarak güncellenen robotlar, sosyal hayatın hangi alanlarında karşımıza çıkmaktadır? Söyleyiniz.

Günümüzde teknoloji hayatımızın önemli bir parçası hâline gelmiştir. Bu teknolojilerden biri nanoteknolojidir. Örnek olarak ayakkabı sanayisinde nanoteknolojiden yararlanarak ısı koruması sağlayan, tabanında insanı zinde tutan ve enerji sağlayan ürünler elde etmek için çalışmalar sürmektedir. Tekstil alanında hafif, kurşun geçirmeyen, leke tutmayan, mikrop barındırmayan ve yazın serin, kışın sıcak tutan kumaşlar üretmek için de nanoteknolojik araştırmalar yapılmaktadır. Kısaca nanoteknolojiden yararlanarak hayatın her alanında kullanılan araç- gereç ve ürünlerde iyileştirmeler yapılabilecektir. Tıpta nanoteknoloji ile hastalıkların önüne geçilebilecek, hücreler tamir edilebilecek ve yaşlanma yavaşlatılabilecektir. Böylece ileri yaşlardaki birisi kendisini daha genç hissedebilecektir. Bir süper bilgisayar tarafından kontrol edilen ve vücudumuzun yapay bağışıklık sistemini oluşturacak nanorobot ordularının üretilmesi ile sağlam bir bağışıklık sistemimiz olabilecektir.

Cevaplayalım

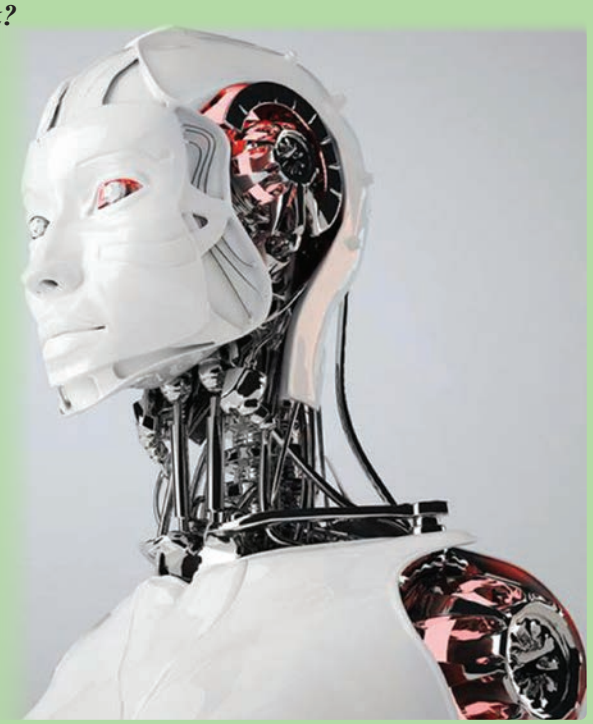
Bu bilimsel ve teknolojik gelişmeler gerçekleştiğinde hayatımızda ne tür değişiklikler yaşanabilir? Tartışınız.

Okuyalım Öğrenelim

Büyük Yapay Zekâ Devrimi Neler Getirecek?

Yıllar içinde teknoloji hızlı bir gelişme gösterdi. Bu gelişmelerle yapay zekâ hayatımızın birçok alanına girdi. Çoğu insan yapay zekânın kullanım alanının sadece robotlardan ibaret olduğunu zannediyor. Bu nedenle insanlar evinde bir robot görmeden yapay zekânın her alanda etkili olduğu günlerin geleceğini düşünemiyor. Oysa yapay zekâ şu an bile hayatımızda. Beslenmeden barınmaya, sağlıktan tarıma, iletişimden ulaşıma varıncaya kadar birçok yaşam alanında yapay zekâ kullanılıyor ve kullanım alanları hızla artıyor.

Genel Ağ haberi 28/11/2017 (Düzenlenmiştir.)

4.16: Robot

Cevaplayalım

Yapay zekâ gelecekte hayatımızı hangi yönlerden etkileyebilir? Düşüncelerinizi paylaşınız.

Bunu Duydunuz mu?

Yapay zekâ, bilgisayarın veya bilgisayar kontrolündeki bir robotun çeşitli faaliyetleri zeki canlılara benzer şekilde yerine getirme kabiliyetidir.

İnsanlar gerek sağlık gerek teknoloji alanında yaşanan gelişmeler sayesinde daha rahat bir hayat sürebilmektedir. Günümüzde motorlu taşıtlar sayesinde bir yerden başka bir yere çok kısa sürelerde gidilebilmektedir. Asansörler, yürüyen merdivenler vb. araçlar başta yaşlılar, hastalar ve çocuklar olmak üzere bütün insanların hayatını kolaylaştırmaktadır. Teknolojinin gelişmesiyle televizyonlar, akıllı telefonlar, tabletler ile günümüz insanı birçok yönden değişime uğramaktadır. Fabrikalarda ve sanayide kullanılan robotlar, gelişmiş teknolojik ürünler daha çabuk ve verimli üretim yapmaktadır.

Cevaplayalım

Teknolojideki bu gelişmelerin katkıları yanında olumsuzlukları da vardır. Bu olumsuzluklar neler olabilir? Tartışınız.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen teknolojik gelişmelerin gelecekte hayatımızı nasıl etkileyeceğine dair düşüncelerinizi boşluklara yazınız.

4.17: Çip (elektronik devrelerin yerleştirildiği yarı iletken malzeme) .....
.....
.....
..... .

4.18: Uçan Araçlar .....
.....
.....
.....
..... .

4.19: İnsansız Hava Araçları (Drone) .....
.....
.....
.....
..... .

4.20: Sanal Klavye .....
.....
.....
.....
..... .

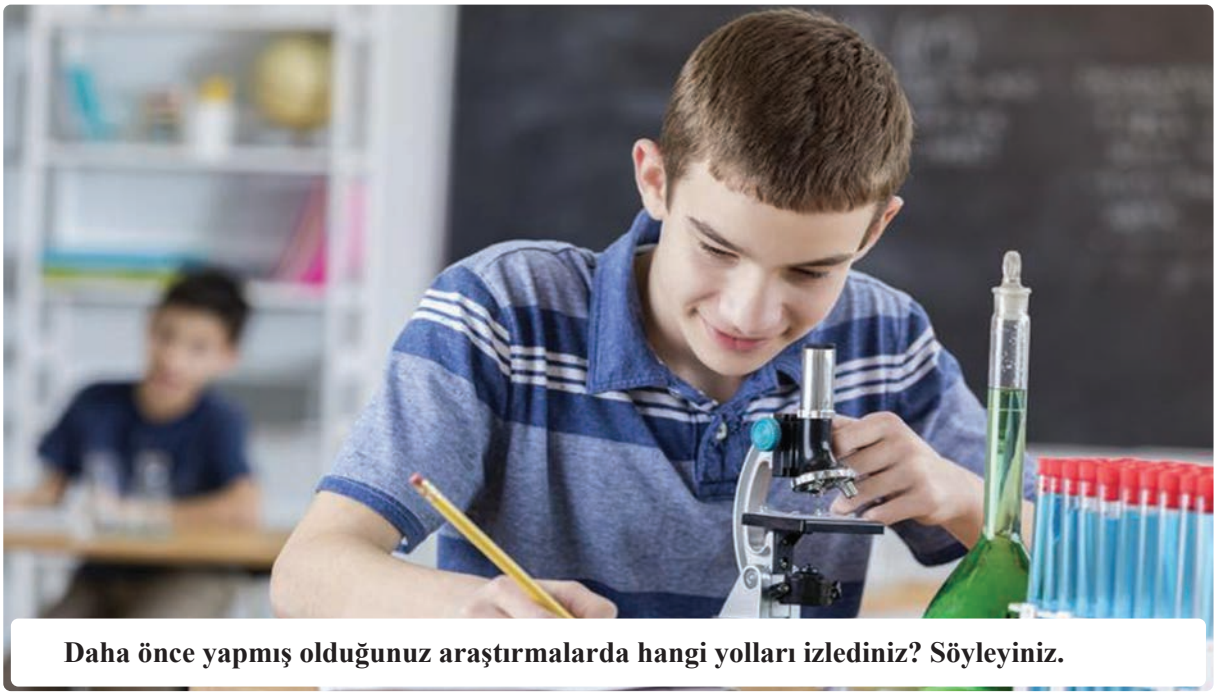
4.21: Sürücüsüz Otomobiller .....
.....
.....
.....
..... .

4.22: Akıllı Ev .....
.....
.....
.....
..... .

BİLİMSEL ÇALIŞMA YAPIYORUZ

Hazırlanalım

Daha önce yapmış olduğunuz araştırmalarda hangi yolları izlediniz? Söyleyiniz.

4.23: Laboratuvar

Kavramlar

Dipnot, Hipotez, Kaynakça

İnsanoğlu, geçmişten bugüne bilinmeyene ulaşmak ve merak duygusunu gidermek için araştırmalar yapmıştır. Çalışmaları sırasında aklını kullanarak sorunları çözmeye çalışması bilimsel çalışmaların temelini oluşturmuştur.

Sosyal Bilgiler dersi öğretmeni Sema öğretmen, bilimsel araştırma basamaklarını anlatmış ve öğrencilerden bu basamaklara uygun araştırma yapmalarını istemiştir.

BİLİMSEL ARAŞTIRMA BASAMAKLARI

1. Basamak: Konu belirlenir (ilgi duyulan, merak edilen bir problemin seçilmesi).

2. Basamak: Sorunun çözümüne yönelik varsayımlarda (hipotez) bulunulur.

3. Basamak: Konuyla ilgili kitap, dergi, gazete, Genel Ağ vb. kaynaklardan bilgi toplanır.

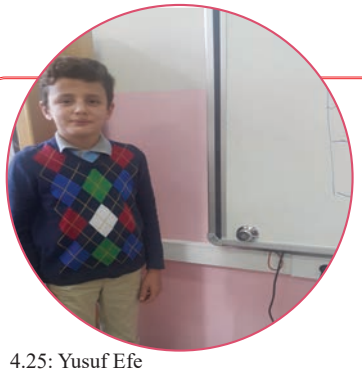
4. Basamak: Kaynaklardan elde edilen notlar, konularına göre sınıflandırılır ve varsayımlara uygunluğu (hipotezler) test edilir.

5. Basamak: Metin oluşturulur. Kullanılan kaynaklar kaynakçada belirtilir.

4.24: Bilimsel Araştırma Basamaklarını Anlatan Öğretmen

Şimdi, hep birlikte bu sınıfın öğrencilerinden Yusuf Efe'nin bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak yaptığı araştırmayı inceleyelim.

4.25: Yusuf Efe

Ben Yusuf Efe, 6. sınıf öğrencisiyim. Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenimiz bilimsel araştırma basamaklarını anlattı. Sonra da belirlediğimiz konularla ilgili bilimsel araştırma basamaklarına uygun araştırma yapmamızı istedi.

Cevaplayalım

Yusuf Efe'nin araştırması için ilgi ve yeteneğine uygun konu seçmesi neden önemlidir? Açıklayınız.

4.26: Yusuf Efe

1. Basamak

Araştırma konusu olarak "doğaya bırakılan atıkların çevre kirliliğine etkisi"ni seçtim. Bu konu benim için önemli çünkü çevreye karşı duyarlı birisiyim. Okulumda ve mahallemde çevre çalışmalarına katılıyorum. Amacım bu çevre sorununu bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak incelemek ve bu soruna çözüm yolları önermektir.

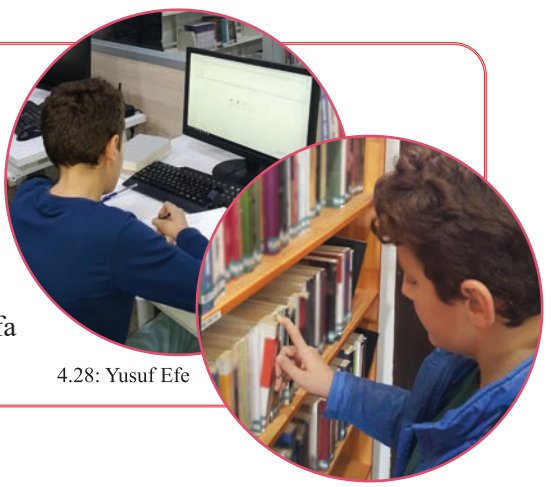
4.27: Yusuf Efe

2. Basamak

Önce araştırmamla ilgili varsayımları (hipotez) belirlemem gerekiyordu. Varsayım, sorunun çözümüne yönelik henüz doğruluğu kanıtlanmamış düşüncelerdir. Çalışmam ile ilgili "Çöpleri özelliklerine göre ayrıştırıp geri dönüşümünü sağlayarak çevre kirliliğini önleriz." hipotezini oluşturdum.

3. Basamak

Çalışmamla ilgili bilgi toplamam gerekiyordu. Kütüphanede kaynak taraması yaptım. Eserlerinden yararlandığım yazar ve araştırmacıların isimlerini yazdım. Genel Ağda araştırma yaparak bilgi topladığım kaynakların adreslerini yazdım. Diğer kaynaklardan da araştırarak kitap adları, sayfa numaraları ve basımevlerini yazdım.

4.28: Yusuf Efe

4.29: Yusuf Efe

4. Basamak

Genel Ağ, kütüphane ve diğer kaynaklardan topladığım bilgileri sınıflandırdım ve varsayımlarıma uygunluğunu test ettim.

Bu aşamada çöplerin insanlar tarafından nerelere atıldığı, çöplerin atılması gereken yerlerin nereler olduğu, temizlik görevlileri tarafından toplanan çöplerin ve insanların geri dönüşüm araçlarını kullanmasının çevre temizliğine katkı sağladığını belirledim. Ayrıca insanların çöpleri sokak, deniz vb. yerlere attığında kirliliğin oluştuğu, çöplerin geri dönüşümünün yapılmasının bu kirliliği önlemenin yollarından biri olduğu sonucuna ulaştım.

Çevre kirliliğinin oluşma nedenlerinden birisi de çöplerdir. Çünkü çöpler hem doğal dengeyi bozmakta hem de çevreyi kirletmektedir. Çöpleri sınıflandırıp geri dönüşüme kazandırırsak çevre kirliliğini azaltabiliriz.

4.30: Yusuf Efe

5. Basamak

Araştırma konumla ilgili bütün bilgileri bir araya getirerek ve dipnotlarımı da belirterek çalışmamı tamamladım. Çalışmamı bitirdikten sonra ise hangi kaynaklardan yararlandığımı kaynakçada belirttim.

Çalışmamı rapor hâline getirerek araştırmamı tamamladım.

Bunu Duydunuz mu?

Dipnot: Metni yazarken alıntı yaptığımız kısımları (cümle ya da paragrafları) nereden ve kimden aldığımızı gösteren notlardır.

Cevaplayalım

Yusuf Efe'nin araştırmasında kullandığı bilgiler ile yararlandığı kaynakları dipnot ve kaynakça şeklinde belirtmesi neden önemlidir? Açıklayınız.

Sıra Sizde

Yusuf Efe'nin hazırladığı çalışmadan yola çıkarak siz de bilimsel araştırma basamaklarını izleyerek benzer bir çalışma yapınız. Bu çalışmanızı bir sunum hâline getiriniz. Hazırladığınız sunumunuzu etkileşimli tahtayı veya projeksiyon cihazını kullanarak sınıfta paylaşınız ve beğenilen çalışmalardan birisini EBA' ya yükleyiniz.

EMEĞE SAYGI DUYUYORUM

Hazırlanalım

İSTANBUL'DA 15 İLÇEDE KORSAN YAYINLA MÜCADELE

İstanbul Güvenlik Şube Müdürlüğü ekipleri, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na muhalefet suçu kapsamında 15 ilçede korsan kitap ve CD ele geçirdi. Ekipler, 40 adrese eş zamanlı baskın düzenledi. Yapılan baskında bandrolsüz kitaplar, CD çoğaltma makineleri ele geçirildi. 30 kişi hakkında 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na muhalefet suçundan işlem başlatıldı.

Genel Ağ haberi 26/11/2017 (Düzenlenmiştir.)

Haber metninde bahsedilen İstanbul Güvenlik Şube Müdürlüğü ekiplerinin gösterdiği mücadelenin nedenini söyleyiniz.

Kavramlar

Bandrol, Barkod, Buluş, Karekod, Korsan, Patent, Telif

Günlük hayatımızda kullandığımız pek çok ürün uzun ve yorucu bir süreçten geçerek bize ulaşır. Geliştirilen bir ürün, yapılan bir buluş veya oluşturulan bir marka, mutlaka telif ve patent hakları ile koruma altına alınmalıdır. Çünkü bazı insanlar büyük emeklerle ortaya çıkarılan ürünleri taklit edebilir, hatta kendi ürünleriymiş gibi satabilirler. Satılan bu ürünlerin alınması ve kullanılması birçok olumsuzluğu beraberinde getirmektedir. Örnek olarak yeni buluşlar ve ürünlerin ortaya çıkarılmasını, yazılım, sinema, müzik vb. sektörlerin gelişmesini engellemektedir. Korsan ürünler kalitesiz oldukları için sağlığımızı olumsuz etkilemektedir. Buluş veya ürün ortaya çıkaran kişilerin (mucit) gelir kaybı olduğu gibi devletin de vergi kaybı olmaktadır. Aynı zamanda korsan ürün satan kişilerin haksız kazanç elde etmesine yol açmaktadır. Korsan ürün satışından para kazanan yasa dışı örgütlerin ve terörün büyümesine neden olduğu için korsan ürünler satın alınmamalıdır.

4.31: Korsan Yayınla Mücadele

4.32

Korsanla mücadelede en önemli şey toplumun bilinçlendirilmesidir.

KORSAN ÜRÜNE HAYIR HATTI
0530 580 77 99
TÜRKİYE BASIM YAYIN MESLEK BİRLİĞİ (TBMY)

4.33

Korsan ürünlerle mücadelede üzerimize düşen görevleri bir polis memurunun anlatımıyla öğrenelim.

Kitap, CD, DVD, radyo ve televizyon gibi ürünlerin üzerinde telif hakkını koruyan bandrol adlı etiket bulunur. Bu etiket, satın alınan ürünlerin üzerinde devletçe belirli bir verginin kesildiğini gösteren etikettir. Bandroller özel olarak yapıldığı ve tahrip edildiğinde tekrar eski hâline dönmeyen etiketler olduğu için güvenilirlilik sağlamaktadır. Korsan ürünlerde bandrol bulunmadığı için tüketiciler tarafından bu ürünler alınmamalıdır. Bununla birlikte Genel Ağ üzerinden kişisel hakları saklı olan kaynakların izinsiz indirimi yapılmamalıdır.

4.34: Korsan Yayın Operasyonu

Cevaplayalım

Bandrolün korsan ürünlerle mücadelede önemi nedir? Açıklayınız.

Araştıralım

Ürünlerde yer alan karekod ve barkodun ne anlama geldiğini araştırınız.

4.35: Karekod

4.36: Barkod

Bir ürünün kullanılmasıyla ilgili hakları elde etmek için o ürünün telif ya da patent hakkının alınması gerekir. Herhangi bir bilgi veya düşünce ürününün kullanılması ve yayılması ile ilgili hakların, yasalarla belirli kişilere verilmesine **telif hakkı** denir. Ülkemizde sanat ve müzik eserlerini korumak için 5846 sayılı **"Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu"** çıkarılmıştır. Telif hakkının sembolü çember içinde "C" harfidir. Bu sembol, üzerinde bulunduğu ürünü ortaya koyan kişinin telif haklarının korunduğunu belirtir. Telif hakkı genellikle belirli bir süreliğine T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığından alınır. Koruma süresi, eser sahibi yaşadığı sürece ve ölümünden sonra 70 yıldır. Koruma süresinin bitmesiyle eser sahibine tanınan mali haklar sona erer. Eserler izin alınmaksızın serbestçe kullanılabilir.

4.37: Telif Hakkı (Copyright) Sembolü

Bunu Duydunuz mu?

2011 yılından itibaren faaliyetlerini sürdüren Yayımcı Meslek Birlikleri Federasyonu (YAYFED), verilerine göre 2017 Aralık ayı sonunda bandrol talebi 450.000.000 ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

Yapılan bir buluşun veya bu buluşun kullanma hakkının kime ait olduğunu gösteren, patent kurumu tarafından verilen belgeye **patent** denir. Bu belgenin geçerlilik süresi en fazla 20 yıldır. Patent belgesi sayesinde buluşun başka kişi ve kurumlar tarafından kullanılması engellenmektedir. Patent, ürün veya buluş sahibine, icat ettiği ürünün satışı, pazarlanması, çoğaltılması, bir benzerinin üretilmesi gibi alanlarda ayrıcalıklar getiren resmî bir belge ve unvandır. Buluşu yapılan bir ürün ya da sistemin bütün hakları patent sahibine ait olur ve ondan başkası izinsiz kullanamaz. Buluşlar patent ile korunduğunda; yaratıcılığın korunması ve desteklenmesi, buluş faaliyetlerinin özendirilmesi, buluş sahibinin ödüllendirilmesi, buluşların kullanımının yaygınlaştırılması sağlanmaktadır.

T.C.
TÜRK PATENT ENSTİTÜSÜ

MARKA TESCİL BELGESİ

Marka No : 2011 14040 - Ticaret

UBAP Ulusal Baro Ağı Projesi

Marka Sahibi :TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ BAŞKANLIĞI
TÜRKİYE CUMHURİYETİ
OĞUZLAR MAH. 1366.SOK. NO:3 BALGAT
ÇANKAYA ANKARA
Emtiası : 09
İlişiktedir.

Markaların Korunması Hakkında 556 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye göre 22/02/2011 tarihinden itibaren ON YIL müddetle 05/06/2012 tarihinde tescil edilmiştir.

Erf B. AKIN
Enstitü Başkanı a.
Markalar Dairesi Başkanı

TÜRK PATENT [●] ENSTİTÜSÜ

4.38: Marka Tescil Belgesi

Bunu Duydunuz mu?

2017 verilerine göre Türk Patent ve Marka Kurumuna 8625 patent başvurusu olmuştur.

4.39: Türk Patent ve Marka Kurumu Binası-Ankara

Sıra Sizde

Aşağıda bir yazarın yaşadığı olayı anlatan metni okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Size, yazdığım bir kitapla ilgili yaşadıklarımı anlatmak istiyorum. Aylarca emek verdiğim kitabımı sonunda bitirmiştim. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığından telif hakkını aldım. Bir yayınevi ile anlaşarak kitabımı bastırdım ve okuyucularıma sundum. Ancak kitaplarımın okuyucularıma ulaşmadığını öğrendiğimde çok üzüldüm ve hayal kırıklığına uğradım. Bir müddet sonra Emniyet Müdürlüğünün yaptığı bir operasyonda benim kitabımın da içinde olduğu birçok korsan kitabın ele geçirildiğini öğrendim.

O zaman anladım ki; benim aylarca verdiğim emek, hırsızlar tarafından çalınmıştı. Korsan diye tabir edilen bu emek hırsızları benim iznim olmadan kitabımı çoğaltarak satmış ve haksız bir şekilde kazanç elde etmişti. Bu durum hem benim hem de devletimizin maddi ve manevi olarak kayıplara uğramasına neden oldu. Bu kayıpların olmaması için biz kitapseverler korsana karşı dikkatli olmalı, üzerinde bandrolü bulunmayan kitapları satın almamalıyız.

Komisyon tarafından yazılmıştır.

1. **Yazarın yerinde siz olsaydınız ne hissederdiniz? Duygularınızı paylaşınız.**
2. **Bu olumsuzluğun yaşanmaması için kitapseverler olarak bizlere ne gibi görevler düşmektedir? Açıklayınız.**

Sıra Sizde

Sınıf kitaplığınızdaki eserleri inceleyerek, bu eserleri yasal kılan unsurları tespit ediniz. Bu uygulamaların neden önemli olduğunu söyleyiniz.

Oynayalım Öğrenelim

Etkinlik, aşağıda anlatıldığı şekilde uygulanır.

- Sınıf, öğretmen rehberliğinde iki gruba ayrılır.
- Grup başkanı ve grup ismi belirlenir (Örnek olarak A ve B grubu).
- A grubundan bir öğrenci sınıfın dışına çıkar (Dışarıya çıkmak gönüllülük esasına dayanır.).
- B grubu üyeleri birbirlerine danışarak aşağıda verilen ifadelerden birini seçer ve diğer gruba söyler (Grup başkanı sözcüdür.).
- A grubu üyeleri içeriye giren arkadaşlarına diğer grubun belirlediği ifadeyi ipuçları ile buldurmaya çalışır (Örnek olarak "Nanoteknoloji" ipuçları: Günümüzde hayatın birçok alanında kullanılan bir teknolojidir. Bu teknolojide mikro robotlar kullanılır vb.).
- Sıra diğer gruba geçer ve ifadeler bitene kadar böyle devam eder.

Not: Ders dışı ipuçları verilemez.
Yeşil renkli kelimeler ipucu olarak kullanılabilir.
Süre, cevap hakkı sayısı vb. kurallar sınıfça belirlenir.

Sosyal Bilimler

Barkod

Yapay Zekâ

Kaynakça

Rapor Hazırlama

Bandrol

Patent

Telif

Dipnot

Nanoteknoloji

Teknoloji

Arkeoloji

Korsan Yayın

Doğu Anadolu Gözlemevi

Ekonomi

Psikoloji

Tarih

Coğrafya

Ölçme ve Değerlendirme

A **Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere tabloda verilen sözcüklerden uygun olanı yazınız.**

Doğu Anadolu Gözlemevi	kaynakça	nanoteknoloji	patent
hipotez	coğrafya	arkeoloji	rapor

1. ..... günümüzde yanmayan, buruşmayan, ıslanmayan kumaşların üretilmesinde kullanılan teknolojidir.

2. Bir buluşun veya uygulama alanında kullanma hakkının bir kimseye ait olduğunu gösteren belgeye ..... denir.

3. Yeryüzünü fiziki, ekonomik, beşerî, siyasal yönlerden inceleyen bilime ..... denir.

4. Bilimsel araştırmalarda kullanılan kaynaklar ..... belirtilmelidir.

5. Erzurum'da inşa edilen ..... projesi astronomi alanında faaliyet gösterecektir.

6. Geçmiş toplumlara ait buluntuların ortaya çıkarılmasında ..... bilimi önemlidir.

7. Bilimsel araştırmaların son aşamasında ..... yazılmaktadır.

B **Aşağıda numaralar ile verilen ifadeleri, harf ile verilen ifadelerle eşleştiriniz.**

8. Problemin çözümüne yönelik doğruluğu kanıtlanmamış düşünceler

9. Toplumun işleyiş ve gelişimini inceleyen bilim dalı, toplum bilimi

10. Bilimsel araştırmanın ilk basamağı

11. Güvenlik etiketi

12. Yarı iletken maddelerle tasarlanmış ince, elektronik devre

a) konuyu belirleme
b) telif hakkı
c) çip
ç) bandrol
d) varsayım
e) sosyoloji

8.	9.	10.	11.	12.
( )	( )	( )	( )	( )

Ölçme ve Değerlendirme

C **Aşağıdaki soruların cevabını ilgili alana yazınız.**

13. Aşağıdaki boşluğa seçeceğiniz bilimsel ve teknolojik bir gelişmeyi yazarak bu gelişmenin insan hayatına olumlu ve olumsuz etkilerini belirtiniz.

Bilimsel ve teknolojik gelişme: ……
……
……

A) Olumlu yönleri: ……
……

B) Olumsuz yönleri: ……
……

14. Nanoteknoloji nedir? Kullanıldığı alanlara örnekler veriniz.

……
……

15. Korsan ürünlerin topluma ve devlete olan zararlarını yazınız.

……
……

D **Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.**

16. **I.** Konu ile ilgili kaynaklardan elde edilen bilgilerin sınıflandırılması
II. Konuya ilişkin varsayımların oluşturulması
III. Konu ile ilgili hazırlanan metinlerin rapor hâline getirilmesi
IV. Konunun belirlenmesi
V. Konu ile ilgili yararlanılabilecek kaynakların belirlenmesi

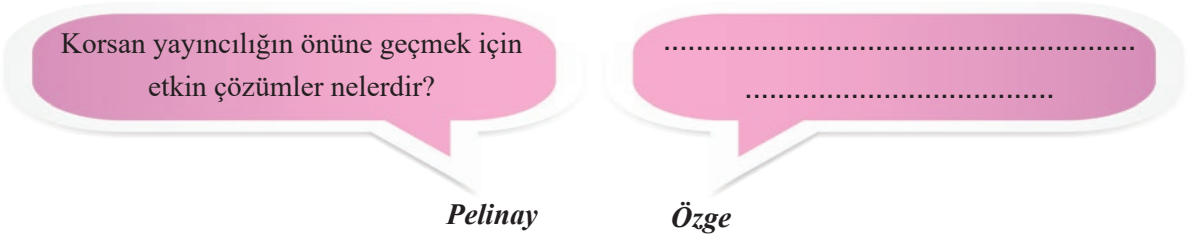
Yukarıda verilen bilimsel araştırma basamakları hangi seçenekte doğru olarak sıralanmıştır?

A) I-III-V-II-IV B) III-II-I-IV-V C) IV-II-V-III-I D) IV-II-V-I-III

17. Bilimsel araştırmalarda kaynakçanın belirtilmesi neden önemlidir?

A) Yazarın kitaplarının satışında
B) Çalışmamızın beğenilmesinde
C) Yazarın emeğine saygı duyulmasında
D) Kitap satışında

Ölçme ve Değerlendirme

18. Pelinay'ın sorusuna Özge, aşağıdakilerden hangisini söylerse <u>yanlış</u> cevap vermiş olur?

A) Korsan yayınlara karşı etkin bir yasa yapılması

B) Korsan yayınlardan daha çok vergi alınması

C) Korsan yayınlara karşı tüketicinin bilinçlendirilmesi

D) Korsan yayınların toplanıp imha edilmesi

19. Göbeklitepe, Şanlıurfa'nın 18 kilometre kuzeydoğusundaki Örencik köyü yakınlarında yer almaktadır. İnşası MÖ 10.000 yılına uzanan Göbeklitepe, tarihte bilinen en eski ibadet merkezidir. Bölgede yapılan araştırma kazıları sonucunda taş aletler, heykeller ve bitki kalıntıları bulunmuştur.

Metinde anlatılan Göbeklitepe hangi sosyal bilim dalı sayesinde aydınlatılmaktadır?

A) Arkeoloji B) Coğrafya C) Hukuk D) Sosyoloji

20. Savunma sanayinde millî üretim ile SOM Füzesi, Kanatlı Güdüm Kiti, Hassas Güdüm Kitleri gibi önemli projeler hayata geçirilmiştir. TÜBİTAK öncülüğünde Türkiye'nin ilk büyük ölçekli seri üretim kapasitesine sahip silisyum temelli çip fabrikasını kurmak için çalışmalara başlanmıştır. Türkiye'nin daha önceki haberleşme uydularından farklı olarak geliştirilen TÜRKSAT 6A'nın millî imkânlarla fırlatılması planlanmaktadır.

Verilen bilgilerden yola çıkarak Türkiye'de bilim ve teknolojiye yönelik yaşanan gelişmeler hakkında aşağıdakilerden hangisi <u>söylenemez</u>?

A) Millî elektronik sanayisi yeni teknolojik ürünlerin oluşmasına fırsat vermektedir.

B) Savunma sanayisiyle elde edilen teknolojik silahlar millî güvenliğimizi arttırmaktadır.

C) Türkiye'de bilim ve teknolojik gelişmeler yabancı kaynaklarla sağlanmaktadır.

D) Ülkemizde iletişim alanında yapılan çalışmalar millî imkânlarla yürütülmektedir.

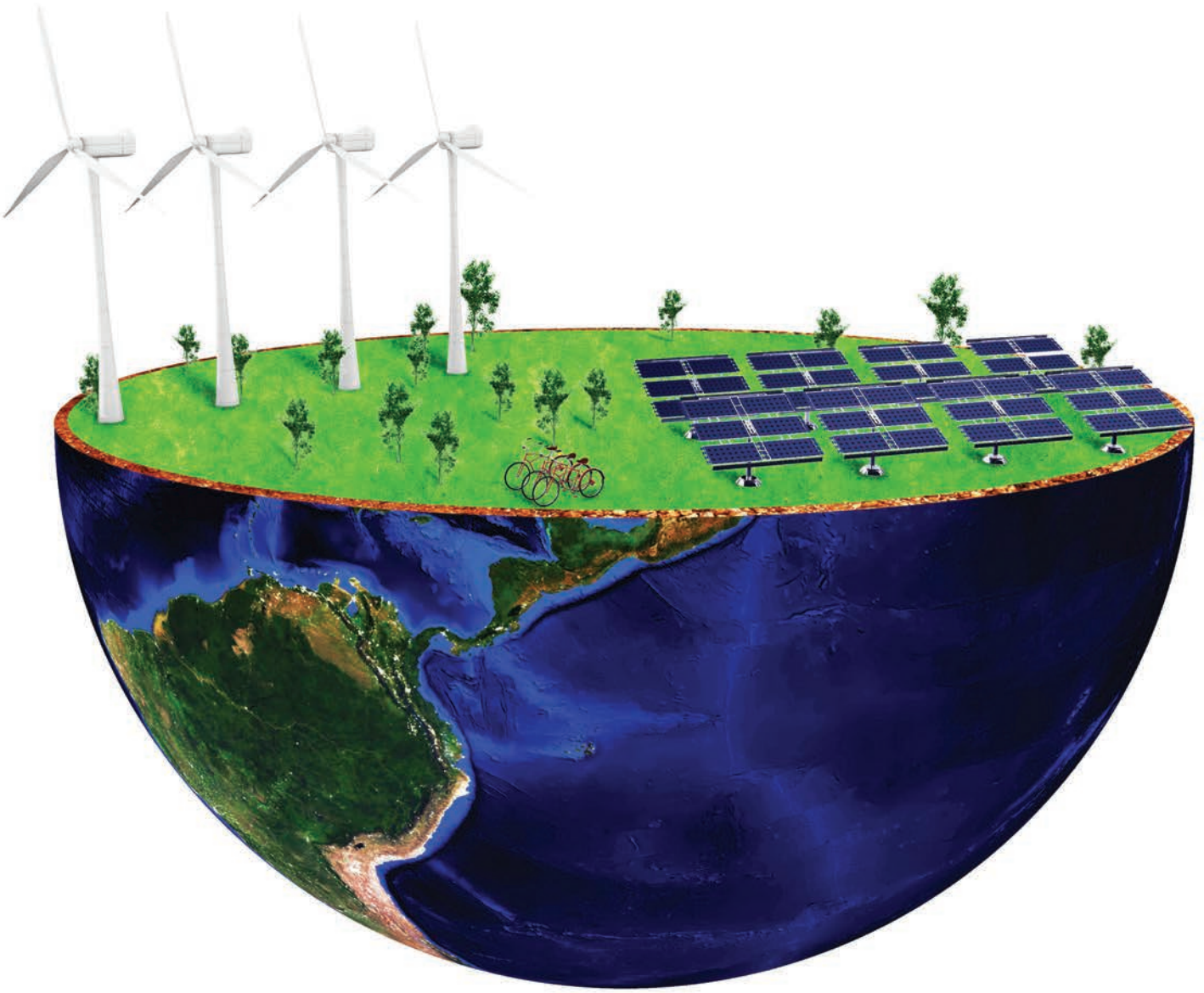
21. **I.** Üreticiliği ve yeniliği teşvik etmek

II. Marka, tasarım ve mülkiyet haklarının etkin korunmasını sağlamak

III. Düşünce özgürlüğünü yasal güvence altına almak

Yukarıdakilerden hangileri Türk Patent ve Marka Kurumunun kuruluş amaçları arasında yer alır?

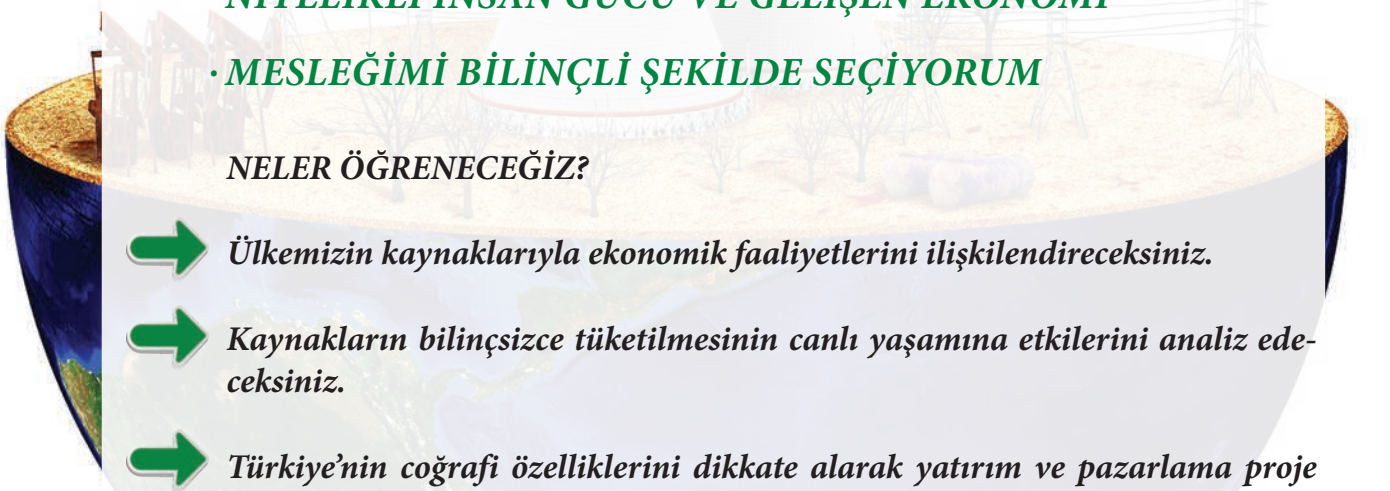
A) Yalnız I B) Yalnız II C) II ve III D) I, II ve III

5

ÜRETİYORUM, TÜKETİYORUM, BİLİNÇLİYİM

- ÜLKEMİZİN KAYNAKLARI VE EKONOMİK FAALİYETLERİ
- KAYNAKLARIMIZI DOĞRU KULLANIYORUM
- YATIRIM VE PAZARLAMA
- VERGİLERİMİZ KAZANÇLARIMIZDIR
- NİTELİKLİ İNSAN GÜCÜ VE GELİŞEN EKONOMİ
- MESLEĞİMİ BİLİNÇLİ ŞEKİLDE SEÇİYORUM

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- *Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendireceksiniz.*
- *Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz edeceksiniz.*
- *Türkiye'nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak yatırım ve pazarlama proje önerileri hazırlayacaksınız.*
- *Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunacaksınız.*
- *Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişimindeki yerini ve önemini analiz edeceksiniz.*
- *İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği kişilik özelliklerini, becerileri ve eğitim sürecini araştıracaksınız.*

ÜLKEMİZİN KAYNAKLARI VE EKONOMİK FAALİYETLERİ

Hazırlanalım

Kimya

Enerji Üretimi

Gıda

Cam

Metal İşleme

Otomotiv

Tekstil

Doğal kaynaklar ile ekonomik faaliyetler arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Fikirlerinizi söyleyiniz.

5.1: Ekonomik Faaliyetlerden Bazıları

Kavramlar

Dağıtım, Ticaret, Turizm, Tüketim, Üretim

Doğal kaynak, oluşumunda insanların etkisinin bulunmadığı, doğada var olan tüm zenginliklerdir. Topraklar, sular, ormanlar, madenler doğal kaynaklardandır. Doğal kaynaklar aynı zamanda ekonomik faaliyetlerin de temelini oluşturmaktadır. Örnek olarak toprağın işlenmesi ile **tarım,** tarım ürünlerinin alınıp satılması ile **ticaret,** doğal güzelliklerin bulunduğu yerlerde **turizm,** madenlerin yer altından çıkarılması ile **madencilik** vb. ekonomik faaliyetleri ortaya çıkar. Ülkemiz çok çeşitli yer altı ve yer üstü kaynaklarının bir arada olduğu dünyadaki nadir ülkelerden biridir. Bu durum ülkemizin içinde bulunduğu coğrafyada ekonomik bakımdan hızla ilerleyen büyük bir ülke olmasını sağlamıştır. Ülkemizin ekonomik faaliyetleri aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Ülkemizdeki Ekonomik Faaliyetler

1. Tarım
2. Hayvancılık
3. Ormancılık
4. Madencilik
5. Ticaret
6. Turizm
7. Sanayi
8. Hizmet

Topraklarımız

Toprak, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yapıldığı ana kaynaktır. Bunların dışında toprak; seramik, fayans, cam, kiremit, tuğla ve çimento üretiminde kullanılan doğal kaynağımızdır.

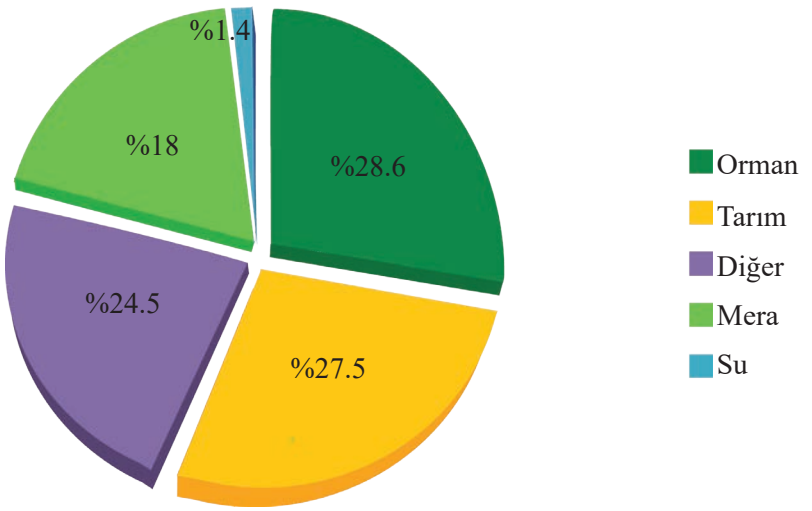
Sıra Sizde

Aşağıdaki şemada toprağın ekonomik faaliyetlerle olan ilişkisi verilmiştir. Şemayı inceleyerek boş bırakılan yerlere uygun olan ekonomik faaliyetin adını yazınız.

Ülkemizde verimli toprakların bulunması, farklı iklim tiplerinin bir arada görülmesi; tarım ürünü çeşitliliğini ve tarımda verimi artırmaktadır. Ayrıca sulama, gübre kullanımı, tohum ıslahı, makineleşme ve ilaçlama tarımda verimi artırmaktadır. Bu durum ülkemizin dünyada tarımsal üretim bakımından önemli bir ülke olmasını sağlamıştır. Nüfusumuzun önemli bir bölümü geçimini tarımdan sağlamaktadır. Yetiştirilen tarım ürünleri, temel besin ihtiyacımızı karşılamanın yanında sanayi kolları için de ham madde olarak kullanılmaktadır. Örnek olarak domates, sofralarımızda yiyecek olarak kullanılırken diğer taraftan da salça fabrikalarının ham maddesini oluşturmaktadır.

Ülkemizde tarım alanlarının büyük bir kısmında soğuğa ve kuraklığa dayanıklı tahıllar (buğday, arpa, çavdar vb.) ve baklagiller (nohut, fasulye, mercimek vb.) yetiştirilir. İklimin elverişli olduğu yerlerde ise ekonomik değeri yüksek olan sanayi bitkileri (zeytin, çay, ayçiçeği vb.), sebze ve meyveler yetiştirilir. Ancak yükseltinin fazla olduğu yerlerde tarımsal üretim azaldığı için bu yerlerde hayvancılık yapılır. Ülkemiz geniş ovaları, verimli toprakları, farklı iklim özellikleri, zengin bitki örtüsü ve tarım ürünü çeşitliliğiyle dünyada benzersiz özellikleri bir arada barındıran bir ülkedir. Bizlere düşen görev verimli tarım alanlarına sahip çıkmak, doğal varlıkları korumaktır.

5.2: Türkiye'de Arazi Kullanım Grafiği-TÜİK/2016

Temel tüketim ürünlerimizden olan tahıllar buğday, arpa, mısır, pirinç vb. den oluşmaktadır. Tahıllar içinde en fazla yetiştirilen buğday, un ve makarna sanayisinde kullanılır. Buğday ülkemizde Karadenizin kıyı kesimleri hariç her yerde yetiştirilebilmektedir. Konya Ovası, buğday üretiminde önemli bir yere sahiptir. Yağışın bol olduğu Karadeniz kıyısı boyunca yetiştirilen mısır, sulama imkânının gelişmesinden dolayı en fazla Akdeniz kıyı kesiminde yetiştirilmektedir. Mısır bitkisel yağ, çerez ve hayvan yemi sanayisinde kullanılır. Yüksek sıcaklık, nem isteyen ve sulak alanlarda yetişen çeltik (pirinç) ülkemizde en fazla Edirne, Samsun, Balıkesir vb. yerlerde yetiştirilmektedir.

5.3: Buğday Başağı

Cevaplayalım

Yurdumuzda tarım alanlarının büyük bölümünde tahıl tarımı yapılmaktadır. Bu durum hangi sanayi kollarının gelişmesini sağlamaktadır? Söyleyiniz.

Fabrikada işlenerek yeni bir ürün hâline getirilen sanayi bitkilerinin ekonomik değeri fazladır. Bu tarım ürünlerinin ülke ekonomisine katkısı yüksektir. Ülkemizde sanayi bitkisinin en fazla yetiştirildiği yer Ege kıyılarıdır.

Ayçiçeği, mısır, zeytin ve fındık bitkisel yağ fabrikalarında ham madde olarak kullanılan tarım ürünleridir. Ayçiçeği en çok Tekirdağ, Konya, Edirne vb. yerlerde yetiştirilmektedir. Zeytin en çok Aydın, Muğla, İzmir vb. yerlerde yetiştirilmektedir. Sanayi bitkilerinden olan çay en çok Rize ve çevresinde yetiştirilir. Pamuk; tekstil ve yağ fabrikalarında, şeker pancarı; şeker fabrikalarında işlenen ham maddedir. Pamuk en çok Şanlıurfa, Aydın, Hatay vb. yerlerde yetiştirilmektedir. Şekerpancarı en çok İç Anadolu'da yetiştirilmektedir.

5.4: Ayçiçeği

Cevaplayalım

Yaşadığınız bölgede yetiştirilen sanayi bitkilerinin hangi sanayi kolunda ham madde olarak kullanıldığını söyleyiniz.

Meyve çeşitliliği açısından ülkemiz önemli bir konumdadır. İncir, kışların ılık geçtiği Ege kıyılarında en çok Aydın ve İzmir'de yetiştirilmektedir. Türkiye, taze ve kuru incir üretiminde ve ihracatında dünyada ilk sırada yer alır. Narenciye adı da verilen turunçgiller portakal, mandalina, limon, greyfurt vb. meyvelerden oluşmaktadır. Ülkemizde en çok kışların ılıman geçtiği Akdeniz kıyılarında yetiştirilmektedir.

Toprak üzerinde yapılan tarım faaliyetlerinden biri de seracılıktır. Seracılık tarım ürünlerini mevsimi dışında uygun koşullar oluşturarak yetiştirmektir. Seralar saydam cam, plastik vb. ışık geçirebilen malzemelerle oluşturulan kapalı alanlardır. Seracılık sayesinde çiftçiler ürünlerini daha hızlı ve mevsimi dışında da yetiştirmiş olurlar.

5.5: Turunçgiller

Soğuğa dayanıklı elma, üzüm, kayısı ülkemizin önemli tarım ürünleri arasında yer almaktadır. Elma Isparta, Karaman, Niğde vb. yerlerde yetiştirilmektedir. Üzüm Manisa, Denizli, Mersin vb. yerlerde yetiştirilmektedir. Türkiye, kuru üzüm, kayısı, fındık, incir ve kiraz üretiminde dünyada ilk sırada yer alır. Kayısı yoğun olarak Malatya'da yetiştirilmektedir.

Gerek işlenmiş endüstri bitkilerinden elde edilen ürünler, gerekse yaş sebzelerin ve meyvelerin bir bölümü yurt içinde tüketilirken bir bölümü de yurt dışına satılarak ülke ekonomisine önemli ölçüde katkı sağlamaktadır.

Ülkemizde Hayvancılık

Ekonomik değer taşıyan hayvanların yetiştirilip pazarlanmasına hayvancılık denir. **Ülkemizde yapılan hayvancılık ekonomik faaliyeti türleri aşağıdaki şemada verilmiştir.**

Hayvancılık Faaliyetleri

1. Büyükbaş Hayvancılık
2. Küçükbaş Hayvancılık
3. Balıkçılık
4. Arıcılık
5. Kümes Hayvancılığı
6. İpek Böcekçiliği

Büyükbaş hayvancılık, gür otlakların bulunduğu yerlerde mera hayvancılığı şeklinde yaygın olarak yapılır. Özellikle yaz yağışlarının etkisiyle otlakların ve çayırların geniş yer kapladığı Karadeniz'in doğu kıyısı ve Doğu Anadolu'da büyükbaş hayvancılık gelişmiştir. Nüfusu fazla olan yerlerde yapılan hayvancılık türü de besi (ahır) hayvancılığıdır. Nüfusun fazla olması ve pazarlama imkânlarının kolay olmasından dolayı besi hayvancılığı en fazla Konya, İzmir vb. büyükşehirlerin çevresinde yapılmaktadır.

5.6: Büyükbaş Hayvancılık

Küçükbaş hayvancılık, bozkır bitki örtüsünün yaygın olduğu yerlerde yapılmaktadır. Türkiye'de küçükbaş hayvancılık en fazla İç Anadolu'da yapılmaktadır. İç Anadolu'da koyun ve tiftik keçisi yetiştiriciliği yapılırken Akdeniz kıyı kesiminde ise kıl keçisi yetiştirilmektedir.

5.7: Küçükbaş Hayvancılık

Balıkçılık, ülkemizin üç tarafının denizlerle çevrili olmasından dolayı önemli bir ekonomik faaliyettir. Denizlerde kıyı balıkçılığı yapılırken, akarsularda ve göllerde tatlı su balıkçılığı yapılmaktadır. Ülkemizde balıkçılık en fazla Karadeniz'de daha sonra Marmara Denizi, Ege Denizi ve Akdeniz'de yapılmaktadır. Ancak denizlerdeki kirlenme, zamansız ve usulsüz avlanma yöntemleri balıkçılığı olumsuz etkilemektedir.

5.8: Balıkçılık

Arıcılık, bal üretimi için bitki çeşitliliği çok olan dağlık yerlerde yapılır. Arıcılık ülkemizde en fazla Ege kıyı kesiminde yapılmaktadır. Muğla'da üretilen çam balının ve Rize'deki Anzer Yaylası'nda üretilen Anzer balının ekonomik değeri oldukça yüksektir. Doğu Anadoluda Hakkâri, Bitlis, Ardahan, Kars vb. yerlerde de bal üretimi yapılmaktadır.

5.9: Arıcılık

Kümes hayvancılığı, et ve yumurta ihtiyacını karşılamak amacıyla nüfusu fazla olan yerlerde yapılan hayvancılık türüdür. İklim seçiciliği olmadığından ülkemizin her yerinde yapılabilir. Verimi yüksek olan kümes hayvancılığı, nüfusun fazla olması ve pazarlama imkânlarının kolay olmasından dolayı en fazla Bolu, Balıkesir, Manisa vb. illerde yapılmaktadır.

5.10: Kümes Hayvancılığı

İpek böcekçiliği, ipek böceği yetiştirme ve kozasından ipek elde etme faaliyetidir. İpek böceği dut yaprağı yemek suretiyle beslenir. Ülkemizde en fazla Bursa, Balıkesir, Bilecik çevresinde gelişmiştir. Ayrıca ipek böceğinden elde edilen koza ile ipek kumaşı elde edilmektedir. İpekli dokuma sanayisi ise Bursa (Gemlik) ve İstanbul'da gelişmiştir.

5.11: İpekli Kumaş Üretim Aşamaları

Cevaplayalım

1. Yaşadığınız yerde yapılan hayvancılık faaliyetlerinin neler olduğunu söyleyiniz.

2. Marmara'da ahır hayvancılığı yapılırken Doğu Anadolu'da mera hayvancılığı yapılmasının sebeplerini karşılaştırınız.

Ormanlarımız

Orman, bir ülkenin en önemli doğal kaynaklarındandır. Ülkemizin %28.6'sı ormanlarla kaplıdır. Ormanlarımızın büyük bölümü yağışın bol olduğu kıyı kesimlerimizde toplanmıştır.

Ormanların birçok faydası vardır. Örnek olarak kâğıt, kereste ve mobilya sanayisinde ve inşaat alanında yararlanılan ormanlar; erozyonu azaltır, atmosfere oksijen kazandırır, dinlenme alanı oluşturur. Ayrıca çam ağaçlarından elde edilen çam fıstığı ve reçinesi, sığla ağaçlarının yağı kozmetik alanında kullanılmaktadır. Böylece ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır.

5.12: Türkiye'nin Orman Dağılımı Haritası

Orman varlığını korumak için ağaçların kaçak kesimi engellenmeli, ağaçlandırma çalışması sistemli hâle getirilmelidir. Orman yangınlarına karşı ormanların içine yollar, gözetleme kuleleri ve yangın izleme merkezleri yapılmalıdır. Yangınlara hızla müdahale edilmelidir.

Cevaplayalım

Karadeniz kıyı kesiminde ormanların geniş yer kaplaması bölgede hangi sanayi kollarının gelişmesini sağlamıştır? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

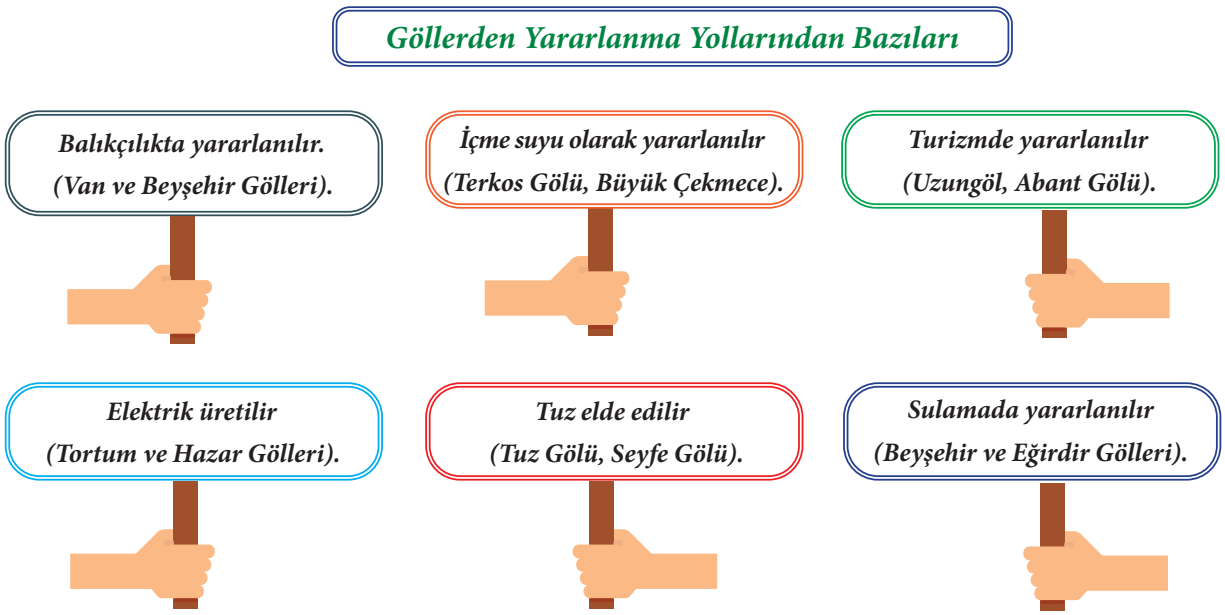
Su Kaynaklarımız

Ülkemiz, üç tarafı denizlerle çevrili yarımada konumunda bir ülkedir. Üzerinde çok sayıda akarsu ve göl bulunmaktadır. Denizlerimiz ulaşım, turizm, balıkçılık vb. amaçlarla kullanılmaktadır. Akarsu ve göllerimizden sulama, ulaşım, elektrik enerjisi, taşımacılık, tatlı su balıkçılığı vb. alanlarda yararlanılmaktadır.

Şimdi hep birlikte akarsu ve göllerden yararlanma yollarını inceleyelim.

Göl suları, bulunduğu bölgenin arazi yapısı, yükselti ortalaması ve iklim özellikleri gibi nedenlerden dolayı farklı özelliklere sahiptir. Bu durum göllerden farklı alanlarda yararlanmamızı sağlamaktadır.

Madenlerimiz

Ülkemiz maden çeşitliliği bakımından oldukça zengindir. Bu zenginlik ekonomimizin gelişmesine önemli katkılar sunmaktadır. Maden çeşitliliğinin fazla olması, sanayi kollarının farklılaşmasını sağlamaktadır. Örnek olarak demir, inşaat sektöründe ve metal sanayisinde kullanılırken bakır, elektrik-elektronik sanayisinde kullanılır. Krom demirin sertleştirilmesinde ve çelik üretiminde kullanılırken uçak, otomobil vb. sanayilerde ise alüminyumun ham maddesi olan boksit kullanılmaktadır. Bor madeni, deterjan, boya, kimya vb. sanayilerinde, jet ve roket yakıtı yapımında kullanılmaktadır. Ülkemiz bor rezervi bakımından dünyada birinci sıradadır.

Sıra Sizde

Demir madeninin çıkarılma ve işlenme süreçlerini inceleyerek verilen soruyu cevaplayalım.

Ben demir madeniyim. Türkiye'nin çeşitli yerlerinde çıkarılmakta ve işlenmekteyim.

5.13: Divriği Maden Ocağı

5.14: Demiryolu

1 Divriği maden ocağı çıkarıldığım yerlerden birisidir.

2 İşleneceğim yerlerden biri olan Zonguldak'ın Ereğli ilçesine genellikle demir yolu ile götürülürüm.

5.15: Ereğli Demir Çelik Fabrikası

5.16: Demir

3 İşleme tesislerinden biri olan Ereğli Demir Çelik Fabrikasında işlenirim.

4 Son aşamada kullanıma hazır hâle gelirim.

Demir madeninin çıkarıldığı ve işlendiği yerlerde hangi ekonomik faaliyetler gelişmiştir? Söyleyiniz.

5.17: Bor Madeni Ocağı-Bursa

İnsanlarımız

İnsanlar, hayatlarını devam ettirmek ve ihtiyaçlarını karşılamak için tarım, hayvancılık, madencilik, sanayi, ticaret, hizmet vb. çeşitli ekonomik faaliyetlerin içinde yer alırlar. Öğretmenler öğrencilere ders anlatarak, sağlıkçılar hasta insanları tedavi ederek, polis ve askerler güvenliğimizi sağlayarak, işçiler fabrikalarda çalışarak vb. ülke ekonomisine katkıda bulunurlar.

Sıra Sizde

Aşağıda numaralar ile verilen ifadeleri, harf ile verilen ifadelerle örnekteki gibi eşleştiriniz.

(c) **1.** Toprağın ekilip biçilmesine dayanan ekonomik faaliyettir.

( ) **2.** Tarımda verimi arttıran yollardan birisidir.

( ) **3.** Yağ üretiminde kullanılan sanayi bitkisidir.

( ) **4.** Pamuğa bağlı olarak gelişen sanayi koludur.

( ) **5.** Küçükbaş hayvanların yünlerinden yararlanarak yapılan ekonomik faaliyettir.

( ) **6.** Büyükbaş hayvancılığın yapıldığı yerlerde kurulan sanayi koludur.

( ) **7.** Mobilya sanayisinin ham maddesini oluşturur.

( ) **8.** Barajlar kurularak elektrik enerjisi üretilen kaynaktır.

( ) **9.** Tuz elde ettiğimiz su kaynağıdır.

( ) **10.** Jet ve roket yakıtında kullanılan, rezerv bakımdan zengin olduğumuz madendir.

( ) **11.** Elektrik-elektronik sanayisinde kullanılan madendir.

a) Halı dokumacılığı

b) Bakır

c) Tarım

ç) Göl

d) Süt işletme tesisleri

e) Sulama

f) Akarsu

g) Bor

ğ) Orman

h) Zeytin

ı) Tekstil

i) Maden

KAYNAKLARIMIZI DOĞRU KULLANIYORUM

Hazırlanalım

Yukarıdaki görseller hangi enerji kaynaklarına aittir? Söyleyiniz.

5.18: Enerji Kaynaklarımızdan Bazıları

Kavramlar

Atık, Fosil, Jeotermal, Termik Santrali

Enerji kaynakları; kömür, petrol, doğal gaz, rüzgâr ve güneş gibi çeşitli doğal kaynaklardır. Bu kaynaklar ısı ve enerji üretiminde kullanılarak insan yaşamını kolaylaştırır. Enerji kaynakları; tükenebilir (yenilenemeyen) ve tükenmeyen (yenilenebilen) olmak üzere iki grupta incelenir.

Tükenebilir (Yenilenemeyen) Enerji Kaynakları

1. Taş kömürü
2. Linyit
3. Petrol
4. Doğal gaz
5. Nükleer Enerji

Tükenmeyen (Yenilenebilen) Enerji Kaynakları

1. Güneş Enerjisi
2. Rüzgâr Enerjisi
3. Hidroelektrik Enerji
4. Jeotermal Enerji

Şimdi, tükenebilen (yenilenemeyen) enerji kaynaklarını inceleyelim.

Taş Kömürü

Ülkemizde taş kömürünün tamamı Zonguldak çevresinden çıkarılmaktadır. Zonguldak-Ereğli havzasından çıkarılan taş kömürünün ısı enerjisi oldukça yüksektir. Bu nedenle demir-çelik sanayisinde kullanılır. Taş kömürü kullanılarak Çatalağzı Termik Santralinde (Zonguldak) elektrik üretilmektedir. Fosil enerji kaynakları içinde atmosferi en fazla kirleten enerji kaynağıdır.

Linyit

Taş kömürüne göre ısı enerjisi düşük olan linyit Afşin-Elbistan (Kahramanmaraş), Karapınar (Konya), Alpu (Eskişehir), Dinar (Afyonkarahisar), Soma (Manisa) başta olmak üzere pek çok yerde çıkarılmaktadır. Ülkemizde üretilen linyitin büyük kısmı termik santrallerde elektrik üretiminde, geriye kalan kısmı evlerde ısınma amacıyla ve sanayide kullanılmaktadır.

Petrol

Otomobillerde ve termik santrallerde enerji üretmede kullanılan petrol ülkemizde en fazla Güneydoğu Anadolu'da (Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Mardin) çıkarılmaktadır. Petrol; İpraş (İzmit), Aliağa (İzmir), Orta Anadolu (Kırıkkale) ve Batman (Batman) rafinerilerinde işlenmektedir.

5.19: At Başı Petrol Pompası-Batman

Doğal Gaz

Tükenebilir enerji kaynakları içinde çevreye en az zarar veren enerji kaynağıdır. Ülkemizde Hamitabat (Kırklareli) ve Çamurlu'dan (Mardin) çıkarılmaktadır. İstanbul, Bursa ve Kırklareli'nde doğal gaz ile çalışan termik santraller bulunmaktadır.

5.20: Hamitabat Doğal Gaz Kombine Çevrim Santrali-Kırklareli

Nükleer Enerji

Nükleer enerji, uranyum ve toryum madenlerinin ham madde olarak kullanılmasıyla elde edilir. Ülkemizde aktif olan nükleer enerji santralleri olmamakla beraber, Mersin'de yapım aşamasında ve Sinop'ta yapılması planlan iki nükleer enerji santrali projesi vardır.

Şimdi, tükenmeyen (yenilenebilen) enerji kaynaklarını inceleyelim.

Güneş Enerjisi

Güneşli gün sayısı fazla olan bölgelerde ısınmada, elektrik ve sıcak su üretmede kullanılır. Ülkemizde güneş enerjisinden en fazla Akdeniz kıyı kesiminde ve Güneydoğu Anadolu'da yararlanılmaktadır.

5.21: Güneş Enerji Panelleri-Antalya

Rüzgâr Enerjisi

Alternatif enerji kaynaklarından olan rüzgâr enerjisi güneş enerjisine göre daha yaygın bir üretime sahiptir. Yıl içinde rüzgârın sürekli estiği yerlerde kurulan bu enerji santralleri ülkemizde yaygınlaşmaya başlamıştır. En çok Çeşme, Bergama (İzmir) ve Çanakkale'de bulunmaktadır. Rüzgâr enerjisi üretiminde birinci sırada Ege, ikinci sırada Marmara, üçüncü sırada Akdeniz kıyı kesimleri gelmektedir.

5.22: Rüzgâr Türbinleri-Hatay

Hidroelektrik Enerji

Akarsuların üzerinde kurulan barajlar yoluyla üretilen elektrik enerjisidir. Hidroelektrik enerji potansiyeli dağlık yerlerde yüksektir. Yer şekillerine bağlı olarak hidroelektrik enerji potansiyeli en fazla Doğu Anadolu'da ve Karadeniz'in kıyı kesimindedir.

5.23: Hidroelektrik Santrali-Adıyaman-Şanlıurfa

Jeotermal Enerji

Jeotermal enerji fay hatlarının bulunduğu yerlerden çıkan sıcak su buharı ile üretilen enerjidir. Denizli, Aydın, Afyonkarahisar, Çanakkale ve Manisa'da bu enerji ile elektrik üreten jeotermal santraller bulunmaktadır.

5.24: Jeotermal Enerji Santrali-Denizli

Fosil enerji kaynağı olarak bilinen taş kömürü, linyit, petrol ve doğal gaz yandıklarında karbondioksit açığa çıkarır ve hava kirliliğine neden olur. En fazla karbondioksidi taş kömürü, en az karbondioksidi ise doğal gaz çıkarmaktadır. Karbondioksit gazının havayı kirletmesinden dolayı bu enerji kaynakları yerine atmosfere karbondioksit yaymayan alternatif enerji kaynaklarına yönelmek gerekmektedir. Alternatif enerji kaynakları ise yenilenebilen kaynaklardır.

Araştıralım

Fosil enerji kaynaklarının küresel ısınmayı nasıl etkilediğini araştırarak bulduğunuz sonuçları sınıfınızda paylaşınız.

Doğal Kaynaklar Sınırsız Değildir

Yeryüzündeki tüm canlıların ihtiyacı olan doğal kaynaklar sınırsız ve tükenmez değildir. Dünyada nüfus hızla artarken sınırlı olan doğal kaynaklar da insanlar tarafından bilinçsizce tüketilip yok edilmektedir.

Doğal kaynaklarımızdan olan su, yeryüzündeki tüm canlılar için gerekli olan bir yaşam kaynağıdır. Su yalnızca içme amacıyla değil aynı zamanda temizlik, tarımda sulama ve elektrik üretme amacıyla da kullanılmaktadır.

Tüm canlılar için gerekli olan su kaynaklarının bilinçsiz ve yanlış kullanılması sonucunda temiz ve içilebilir su oranı giderek azalmaktadır. Su kaynaklarının azalması başta insanlar olmak üzere tüm canlıları olumsuz etkilemektedir. Ayrıca insanların akarsu, göl ve denizlere bıraktıkları kirli atık suları ve atık maddeler bu sularda yaşayan canlıların yok olmasına neden olmaktadır.

5.25: Kirletilmiş Bir Dere

Üzerinde yaşadığımız toprak gerek tarım gerekse içinde barındırdığı madenler açısından önemli bir doğal kaynaktır. İnsanların toprağa bıraktığı katı ve sıvı atıkların etkisiyle toprağın verimliliği azalır. Ayrıca toprak üzerindeki bitki toplulukları zarar görür. Buna bağlı olarak hayvanların besin zinciri bozulmaya başlar.

5.26: Tahrip Edilmiş Bir Orman

Ormanların bilinçsiz şekilde yok edilmesi ise erozyon yoluyla verimli toprakların yok olmasına ve aynı zamanda yabani hayvanların doğal yaşam alanlarının ortadan kalkmasına da neden olmaktadır.

Enerji üretiminde kullanılan petrol, kömür ve doğal gazın bilinçsizce çok hızlı şekilde tüketilmesi gelecekte bu kaynakların tükenmesine neden olacaktır. Ayrıca petrol, kömür ve doğal gazın yanması sonucunda ortaya çıkan karbondioksit gazı atmosferi kirleterek küresel ısınmanın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu durum, gelecek nesillerin yaşamını zorlaştıracaktır.

Sonuç olarak gelecek nesillere daha yaşanılır bir dünya bırakabilmek amacı ile hayatımızın her alanında çevreye duyarlı ve bilinçli birer tüketici olmalıyız. Su, ekmek, elektrik vb. tüketirken israftan kaçınmalıyız. Ayrıca, doğayı kirletmeyerek toprak ve sudaki canlıların devamlılığını sağlamalıyız. Yeryüzünde bizden başka yaşayan canlıların da olduğunu unutmamalıyız.

Cevaplayalım

1. Toprak, su ve hava kirliliğinin canlı yaşamındaki olumsuz etkilerinin neler olduğunu tartışınız.

2. Doğal kaynakların bilinçsiz şekilde tüketilmesi hangi sorunlara yol açmaktadır? Sizler bu sorunlara nasıl çözüm üretebilirsiniz? Söyleyiniz.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen ifadelerden doğru olanı "✓", yanlış olanı "✗" sütununun altına işaretleyiniz.

	✓	✗
1. Fosil enerji kaynakları kömür, petrol, doğal gazdır.	✓	
2. Rüzgâr enerjisi, yenilenemeyen enerji kaynağıdır.		
3. Atmosferi en fazla kirleten fosil enerji kaynağı taş kömürüdür.		
4. Yenilenebilir enerji kaynakları çevre dostudur.		
5. Ülkemiz petrol bakımından zengin bir ülkedir.		

YATIRIM VE PAZARLAMA

Hazırlanalım

Yaşadığınız yerde hangi ekonomik faaliyetler yapılmaktadır? Söyleyiniz.

5.27: Ekonomik Faaliyetlerimizden Bazıları

Kavramlar

Ham madde, Sermaye

Bir bölgenin iklimi, yer şekilleri, ulaşımı, nüfusu gibi özellikleri o bölgede yapılan ekonomik faaliyetleri ve yatırımları doğrudan etkiler. Ülkemize baktığımızda farklı bölgelerde farklı coğrafi özelliklerin olduğu görülmektedir. Bu nedenle farklı bölgelerimizde farklı ekonomik faaliyetler ve yatırımlar gerçekleştirilmektedir. Örnek olarak yurdumuzda yer şekillerinin sade, sulama imkânlarının iyi olduğu yerlerde tarımsal faaliyetler gelişmiştir. Dağlık yerlerde büyükbaş hayvancılık gelişirken yer şekillerinin sade olduğu ve bozkırın yaygın olduğu yerlerde ise küçükbaş hayvancılık gelişmiştir.

Ülkemizde bitkisel yağ fabrikası kurmak isteyen bir yatırımcı zeytinin bol olduğu Ege kıyılarında ya da ayçiçeğinin bol olduğu Trakya'da yatırım yapabilir. Kâğıt ve mobilya ile ilgili yatırım yapmak için ormanların çok olduğu Karadeniz kıyıları, et ve süt ile ilgili yatırım yapmak için ise hayvancılığın geliştiği Doğu Anadolu tercih edilebilir. Tahılların yetiştirildiği yerlerde un, makarna ve yem fabrikaları; şeker pancarının yetiştirildiği yerlerde şeker fabrikası kurulması uygundur.

Küçükbaş hayvancılığın yapıldığı yerler dokumacılık sanayisinin kurulmasına uygundur. Deniz kıyılarında ve doğal güzelliklerin bulunduğu yerlerde konaklama alanında yatırımlar yapılabilir, ticari ve turistik işletmeler açılabilir.

Ülkemizde Yatırım Yapmak İçin Gerekli Olan Unsurlar

1. Ham madde
2. Sermaye
3. Ulaşım
4. İş gücü
5. Enerji
6. Pazarlama

Cevaplayalım

Yaşadığınız yer yatırım yapmak için gerekli unsurlardan hangilerine sahiptir? Söyleyiniz.

Ülkemizin bazı şehirlerinde yapılan yatırım türlerini ve yatırım sebeplerini inceleyelim.

Şehir	Yatırım Türleri	Yatırım Sebepleri
İstanbul	Konserve, lastik, plastik, tekstil, gemi, otomobil sanayisi	Sermayenin ve iş gücünün çok olması, teknolojinin ve ulaşımın gelişmiş olması, pazarlama imkânlarının kolay olması
İzmir	Yağ, konserve, bisküvi, tekstil sanayisi, petrol rafinerisi	Ulaşımın kolay olması, sermayenin, ham madde ve enerji potansiyelinin çok olması
Adana	Yağ, tekstil, otomobil, dokuma sanayisi	Ulaşım, ham madde ve pazar imkânlarının gelişmiş olması
Kayseri	Tekstil, mobilya, dokuma, şeker, lastik, plastik sanayisi	Ulaşım, ham madde ve pazar imkânlarının gelişmiş olması
Rize	Çay, fındık sanayisi	Ulaşım, ham madde ve pazar imkânlarının gelişmiş olması
Erzurum	Şeker sanayisi, et kombinası, yem sanayisi	Ham maddenin çok olması
Gaziantep	Tekstil, dokuma, çimento, deterjan sanayisi	Ham maddenin çok olması, ulaşım imkânlarının gelişmiş olması

Ülkemizde farklı ekonomik faaliyetlere yönelik yatırımlar yapılmaktadır. Örnek olarak Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), Konya Ovası Projesi (KOP), Zonguldak, Bartın, Karabük Projesi (ZBK) gibi yatırımlar gösterilebilir.

Konya Ovası'na su getirme çalışmaları ve KOP projesini öğrenelim.

GAP'tan sonra en büyük sulama yatırımı olma özelliğini taşıyan Konya Çumra Projesi kapsamında, Konya'nın su rüyasını gerçekleştirmek için Devlet Su İşleri (DSİ) tarafından uygulanmaya başlanan projelere "Konya Ovası Projesi" kısaca "KOP" denilmiştir. KOP Eylem Planı'nın temel amacı bölgede kapsamlı bir dönüşümü gerçekleştirmektir. Bu çerçevede tarımsal yapıda değişimi ve sürdürülebilirliği sağlayarak sanayi, ticaret, ulaşım, enerji gibi sektörleri güçlendirmek; eğitim, sağlık, kültür ve diğer sosyal hizmetlere erişilebilirliği artırmaktır. Bölge içi ve bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak ve vatandaşların refah düzeyini yükseltmek temel öncelikleri arasındadır.

5.28: Konya Ovası Projesi

Aksaray, Karaman, Konya, Niğde, Nevşehir ve Yozgat illerinden oluşan KOP alanına Kırıkkale ve Kırşehir illeri de ilave edilmiş ve proje kapsamındaki il sayısı sekize ulaşmıştır.

Araştıralım

Siz de ülkemizde uygulanan Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ve Zonguldak, Bartın, Karabük Projesi'ni (ZBK) araştırınız ve araştırma sonuçlarını sınıfta paylaşınız.

Okuyalım Öğrenelim

Bir Proje Hikâyesi

Benim adım Aylin, 6. sınıf öğrencisiyim. Küçük bir köyde yaşıyorum. Yaşadığım köy, rüzgârın sürekli estiği, ulaşım imkânlarının kolay olduğu bir coğrafyada yer almaktadır.

Bir gün bisikletimin önüne rüzgârda dönen bir pervane taktım. Bisikletim hızlandıkça daha da hızlı dönen pervane çok eğlenceliydi. Bu eğlenceli durum öğretmenimizin verdiği bir projede bana ilham kaynağı oldu. Çünkü yaşadığım yerde sürekli esen rüzgârdan mutlaka başka alanlarda da yararlanabilirdik. Elimdeki pervaneyi dedemin bana verdiği dinamoya bağladım. Dinamonun diğer ucuna da küçük bir lamba taktım. Rüzgâr estikçe pervane dönmeye başladı. Dönen pervane dinamo sayesinde elektrik üretip lambanın yanmasını sağladı. Lambanın yandığını görünce çok sevindim. Babam, yaptığım bu icadı evimizde aydınlatmada kullanabileceğimizi söyledi. Daha büyüğünü evimizde uygulayarak evimizin aydınlatılmasında kullanmaya başladık.

Okulumda TÜBİTAK 4006 projesine de bu ürünümle katıldım. Projem okulda öğretmenlerimin çok dikkatini çekti. Okul müdürümüz kaymakamlık ile görüşerek projeme destek verilmesi ve bu projenin daha da geliştirilerek köyümüzün aydınlatılmasında kullanılması için yardım isteğinde bulundu. Köyümüzde esen rüzgâr, devletimizin desteği sonucunda yatırıma dönüştürüldü ve köyümüze rüzgâr türbinleri kuruldu. Artık köyümüzde daha az maliyetle temiz enerji üretilip kullanılmaktadır.

Komisyon tarafından yazılmıştır.

5.29: Rüzgâr Türbinleri-Yalova

Cevaplayalım

Aylin'in yaşadığı yer yatırım yapmak için gerekli olan hangi şartlara sahiptir? Tartışınız.

Sıra Sizde

Yaşadığınız yerin coğrafi şartlarını düşünerek aşağıda verilen yatırım projesinden hareketle bir yatırım projesi hazırlayıp sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Proje Örneği

Projenin Adı: Zeytinyağı üretiyorum.

Projenin Konusu: Muğla ilinde zeytinyağı üretiminin yaygınlaştırılması, zeytinyağı fabrikalarının arttırılması ve ülke ekonomisine kazanç sağlanması.

Projenin Amaçları:
-Zeytinyağı üretiminin ham maddesi için zeytin tarımını yaygınlaştırmak.
-Boş arazileri zeytin ağaçları dikilerek tarıma kazandırmak.
-Dikilen zeytin ağaçları sayesinde erozyonu önlemek.
-Kendine özgü zeytin ve zeytinyağı üretimiyle Muğla'yı tanıtmak.
-Kurulan zeytinyağı üretim tesisleri ile bölge halkına iş imkânı sağlamak.
-Üretilen zeytinyağının ihracatı sayesinde ülke ekonomisine katkıda bulunmak.

Yatırım Yapılan Yer: Zeytinyağı üretimi için gerekli olan şartları taşıyan (iklim ve yer şekilleri, ulaşım, pazarlama vb.) Muğla ve çevresi

Pazarlama: Üretilen zeytinyağının reklamını yaparak ülke içinde pazarlanması ve ardından ihracatının gerçekleştirilmesi.

Projemin Adı: .....

Projemin Konusu: .....

.....

Projemin Amaçları: .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Yatırım Yapacağım Yer: .....

.....

Pazarlama: .....

.....

VERGİLERİMİZ KAZANÇLARIMIZDIR

Hazırlanalım

Verilen görsellerden hareketle devletimizin bize sunduğu hizmetler hakkında neler söyleyebilirsiniz?

5.30: Devletimizin Bize Sunduğu Hizmetlerden Bazıları

Kavramlar

Fatura, Kamu, Vergi

Çalışan ve maddi geliri olan vatandaşların gelirlerinin bir kısmını devlete vermelerine vergi denir. Çalışan her vatandaş geliri oranında vergi vermek zorundadır. Anayasamızın 73. maddesinde bu hak ve görev düzenlenmiştir.

MADDE 73- Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, malî gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır.

Toplu yaşamın gereği olarak bazı ortak ihtiyaçlarımız vardır. Bu ihtiyaçları karşılamak için devletin yaptığı yatırımlara kamu hizmeti denir. Devlet tarafından sunulan her hizmetin bir bedeli vardır ve bunu karşılayacak para da sınırlıdır. Devlet, kamu hizmetlerini gerçekleştirebilmek için kamu kaynaklarını kullanır. Bu hizmetlerin sağlıklı yürütülmesi ve devamlılığının sağlanabilmesi için vergi geliri devlet için önemlidir.

Tarihin her döneminde devletler eğitim, güvenlik, sağlık ve ulaşım gibi kamu hizmetlerini yerine getirebilmek için vatandaşlarının maddi kaynaklarına gereksinim duymuşlar, bunu da vergilerle sağlamışlardır. İlk çağ medeniyetlerinden Sümerlilere baktığımızda şehrin ortak ihtiyacını karşılayabilmek için kazançlarının bir bölümünü vergi olarak vermişlerdir. Osmanlı Dönemi'nde de Osman Gazi "Her kim pazarda satış yapıp para kazanırsa bunun iki akçasını versin, satamazsa bir şey vermesin..." (manisavdb.gov.tr) fermanıyla ilk vergi uygulamasını başlatmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Dönemi'nde de 23 Nisan 1920'de açılan TBMM'de kabul edilen ilk kanun, vergi kanunu olmuştur. Geçmişten günümüze vergi, tarihimizde güçlü bir ekonomi ve güçlü bir devlet için önemli bir unsurdur.

5.31: Vergi Afişleri

Cevaplayalım

Verilen afişleri inceleyiniz. Afişlerde verilen bilgilere göre fiş ya da fatura verilmediğinde hakkımızı hangi yollarla savunabiliriz? Söyleyiniz.

Vergi vermek bir vatandaşlık görevidir. Çünkü devlet, vergi gelirleri ile vatandaşlarına yol, köprü, baraj, hastane, okul yaptırır; suyumuzun ve elektriğimizin evlerimize ulaşmasını sağlar. Güçlü bir ülke olmanın yolu güçlü bir ekonomiye sahip olmaktan geçer. Bu ekonomik gücün önemli bir bölümü de vatandaşların ödediği vergilerden oluşmaktadır. Bunun için bütün vatandaşların bu bilinçte olması ve vergisini düzenli ödemesi gerekmektedir. Alışveriş, hayatımızda vazgeçemeyeceğimiz önemli bir olgudur. Bilmeliyiz ki, aslında alışveriş yaptığımızda hepimiz vergi ödüyoruz.

Alışverişlerimizde Belge Alırsak Ne Olur?

- Ödediğimiz verginin kamu hazinesine aktarılmasını sağlamış oluruz.
- Bu işlemlerin kayıt altına alınmasını ve vergilendirilmesini sağlamış oluruz.
- Kamu hizmetlerinin daha sağlıklı yürütülmesine katkı sağlamış oluruz.
- Bir tüketici olarak haklarımızı kullanmamız gerektiğinde elimizde geçerli bir belge olur.
- En önemlisi vatandaşlık görevimizi yerine getirmiş oluruz.

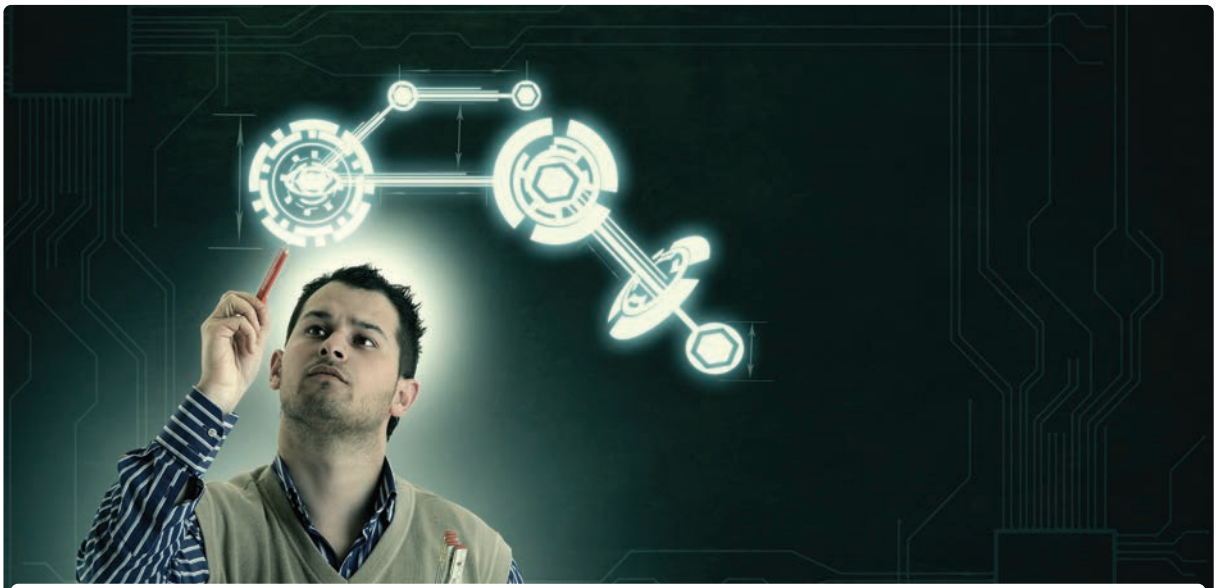
Alışverişlerimizde fiş ya da fatura almadığımızda, tüketici olarak sahip olduğumuz hakkımızı kullanmamış ve görevimizi yapmamış oluruz. Alışveriş sonrasında fiş ya da fatura alamadığımızda ise **Alo Maliye 189** telefon hattını arayarak vatandaşlık görevimizi yerine getirebiliriz.

Cevaplayalım

"Çocuk sevgiyle, devlet vergiyle büyür!" sözünden hareketle vergi vermenin ülke ekonomisine katkısı hakkındaki neler söyleyebilirsiniz?

NİTELİKLİ İNSAN GÜCÜ VE GELİŞEN EKONOMİ

Hazırlanalım

Nitelikli insan gücü denildiğinde ne anlıyorsunuz? Söyleyiniz.

5.32: Nitelikli İnsan

Kavramlar

Girişimci

Ülkelerin en önemli gücü insan kaynağıdır. Ülkemiz, Avrupa ülkeleriyle kıyaslandığı zaman insan kaynağı yönünden önemli bir potansiyele sahip olduğu görülecektir. Fakat insan kaynağını daha etkili bir güce dönüştürebilmenin yolu eğitimden geçer. Ülkeler sahip oldukları insan gücünü eğitim aracılığıyla nitelikli insan gücüne dönüştürdükleri ölçüde güçlü olurlar. Nitelikli insan gücünün özellikleri şunlardır:

- Yaptığı iş için gerekli eğitimleri almıştır,
- İşini en iyi ve başarılı şekilde yapar,
- Girişimcidir, işini severek yapar,
- Kullandığı malzemeyi, enerjiyi ve zamanı en verimli şekilde değerlendirir,
- Yenilikleri ve gelişmeleri takip eder, yeniliklere açıktır,
- Çalışkandır, üretkendir, iyi bir gözlemcidir.

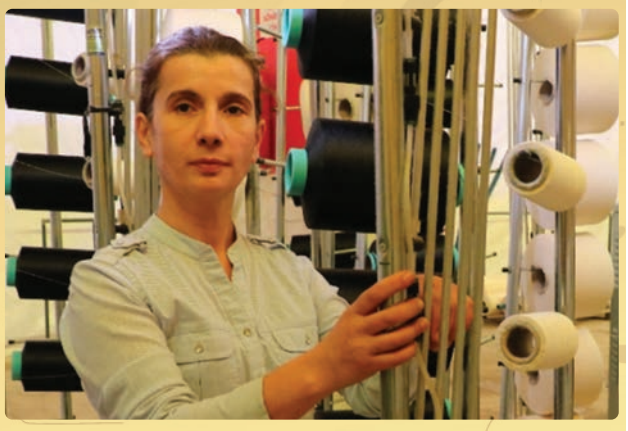
Ülkelerin ekonomik alanda gelişebilmesi için her iş dalında nitelikli insan gücüne ihtiyaçları vardır. Çünkü böyle insanlar verimli işler yaparak ve işleriyle ilgili yeni fikirler üreterek ülke ekonomisine katkıda bulunurlar. Nitelikli insan gücü üretime katkı sağlar. Örnek olarak bir doktor, bir hastalığın tedavisinde yeni yöntemler kullanarak başarılı olduğunda ülkesine de ekonomik anlamda fayda sağlamış olur. Yeni bir enerji kaynağı ile çalışan otomobil üreten bir mühendisin de ülke ekonomisine önemli katkısı olacaktır. Nitelikli insan gücü sayesinde ülke ekonomisinin gelişmesi; işsizliğin azalmasına, üretimin artmasına ve ülkenin kalkınmasına katkı sağlayacaktır.

Ülkemizde son yıllarda gerek özel girişimcilerin gerekse devletin çalışmaları sonucunda çeşitli alanlarda yatırımlar yapılmaktadır. Girişimci iş insanlarımızın kurdukları fabrikalar ve oteller ülkemizde iş imkânlarını artırmakta ve işsizlik oranını azaltmaktadır. Aynı zamanda devletin yaptığı yolların, köprülerin, hastanelerin, hava limanlarının vb. inşasında, millî savunma sanayisi ürünlerinin üretilmesinde, üniversitelerde bilimsel çalışmaların yapılmasında vb. çalışkan ve üretken nitelikli insan gücünün etkisi görülmektedir.

Sıra Sizde

İşçilikten Patronluğa Uzanan Başarı Hikâyesi

Malatya'da temizlik işçisi olarak çalıştığı tekstil fabrikasında iplik üretiminden makinelerin bakımına kadar her şeyi öğrenen Şehriban ŞAHİN, Organize Sanayi Bölgesinde (OSB) kendi kumaş fabrikasını kurdu.

5.33: Şehriban ŞAHİN

Ailesine ekonomik katkı sağlamak için iş hayatına atılan kadın işçi, kayısı fabrikasında mevsimlik işçi olarak çalışmaya başladı. Çalıştığı şirketin tekstil sektörüne yönelmesi üzerine buradaki görevine temizlik işçisi olarak devam etti. İş yerinde temizlik yapıp personele çay dağıtırken makinelerin nasıl çalıştırılacağını ve bakımını öğrenerek müdürlüğe kadar yükseldi. Bu arada kazandığı parayla kardeşlerini de okutarak yaklaşık 10 yıl önce kendi işinin patronu oldu.

İyi yerlere gelebilmek için hem gece gündüz çalıştığını hem de bilgisayar kursuna gittiğini söyledi. "İşi daha profesyonel ve düzgün yapmaya başladık, makinelere de merakım vardı, zaman geçtikçe makineleri söküp takmaya başladım ve işi tamamen öğrendim." diye konuştu. İplikten kumaşın üretim aşamasına kadar her şeyi öğrendikten sonra işten ayrıldığını ve bir atölye kurarak ticarete atıldığını bildirdi.

Beş personelle 24 saat örme penye kumaşı ürettiklerini kaydederek, "Beş makinemiz var. Aylık 60 ton kumaş üretiyoruz. Hedefim makine sayısını çoğaltarak üretimi artırmak." dedi.

Genel Ağ haberi 17/11/2017 (Düzenlenmiştir.)

1. Metinde, nitelikli insan gücünde olması gereken özelliklerden hangileri vardır? Yazınız.

.....

.....

2. Nitelikli insan gücü, ülkemiz ekonomisine hangi yönlerden katkı sağlamaktadır? Yazınız.

.....

.....

3. Çalışmalarıyla nitelikli insan gücünün özelliğini taşıyan kişilere çevrenizden örnekler yazınız.

.....

.....

MESLEĞİMİ BİLİNÇLİ ŞEKİLDE SEÇİYORUM

Hazırlanalım

Çevrenizdeki insanlar hangi mesleklerle uğraşmaktadır? Söyleyiniz.

5.34: Meslek Gruplarından Örnekler

Kavramlar

İlgi, Meslek, Yetenek

Meslek bireyin hayatını devam ettirebilmek ve geçimini sağlamak için yaptığı iştir. Meslek sahibi insanlar, kendisinin ve ailesinin geçimini kimseye muhtaç olmadan sağlarken aynı zamanda vergisini vererek ülkesine de ekonomik katkıda bulunurlar.

Hayatımızın en önemli kararlarından birisi de meslek seçimidir. Çünkü meslek seçimi ile sadece mesleğimizi değil aynı zamanda gelecekte yaşayacağımız hayat biçimini de seçmiş oluruz. Doğru meslek seçimi için öncelikle kendimizi iyi tanımamız, ilgilerimizin, yeteneklerimizin ve isteklerimizin neler olduğunun farkında olmamız gerekmektedir.

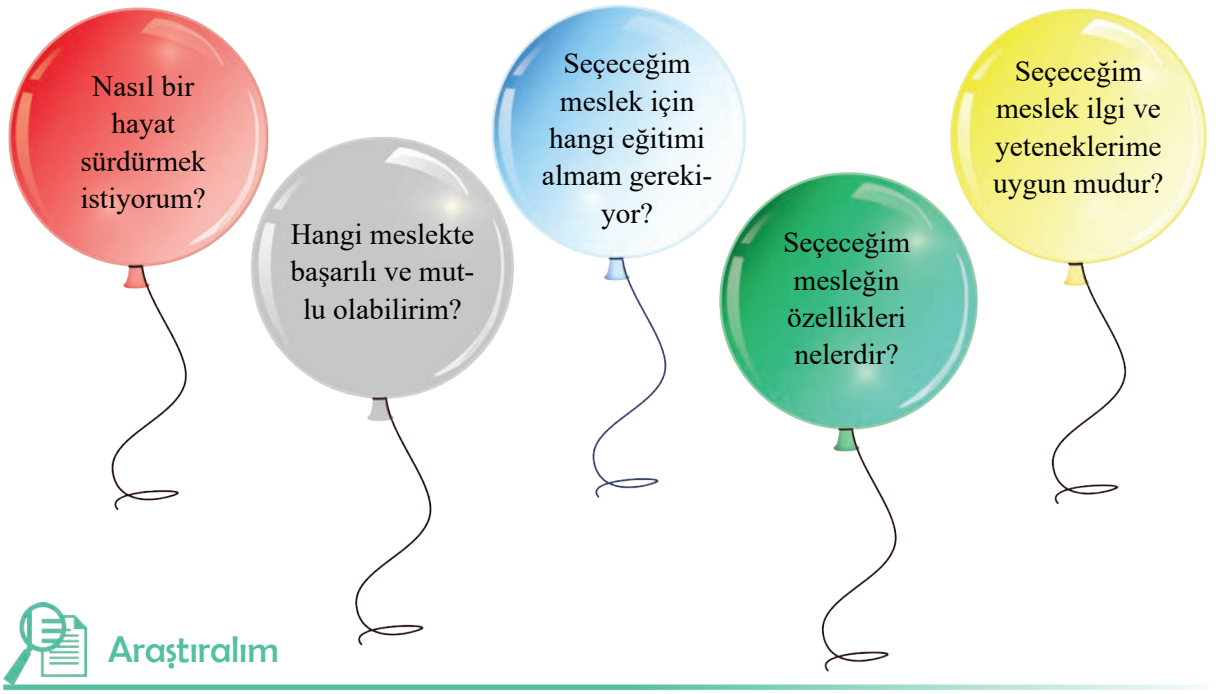
Bireyin ilgi duymadığı ve hoşlanmadan yaptığı meslek, bireyin meslekî doyumunu ve başarısını olumsuz etkileyecektir. Böyle insanlar yaptıkları işlerinde isteksiz ve verimsiz olurlar. İlgileri ve yetenekleri doğrultusunda seçim yapan insanlar ise işlerini severek yaparlar ve bundan mutluluk duyarlar. Böylece iş başarıları ve kendilerine güvenleri artar.

Cevaplayalım

Doğru bir meslek seçmek için kendimize hangi soruları sormalıyız? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Her bireyin kendisine ait kişilik özellikleri vardır. Heyecanlı olmak, sabırlı olmak, titiz olmak, soğukkanlı olmak, hayal gücü gelişmiş olmak vb. özellikler kişilik özellikleri arasında sayılabilir. Her mesleğin de kendisine ait özellikleri vardır. Örnek olarak iletişim becerisi yüksek, konuşkan ve sabırlı kişiler öğretmenlik mesleğinde başarılı olabilir. Yükseklik korkusu olmayan ve soğukkanlı olan bir kişi de pilotluk mesleğinde başarılı olabilir. Meslek seçiminde kişinin ilgi ve yetenekleri, fiziksel özellikleri, çevrenin etkisi, toplumun talebi, ailenin beklentisi, ailenin ve ülkenin ekonomik durumu ile istek ve hayaller etkili olmaktadır.

Meslek Seçerken Kendimize Sormamız Gereken Sorular

Araştıralım

Seçmeyi düşündüğünüz mesleği tabloda verilen açıklamalar doğrultusunda araştırınız. Araştırma sonuçlarınızı tabloda verilen ilgili alanlara yazınız.

Mesleğin Adı	..... .
Mesleğin Gerektirdiği Kişilik Özellikleri	....
Mesleğin Gerektirdiği Beceriler	....
Mesleğin Eğitim Süreci	....

Oynayalım Öğrenelim

Etkinlik, aşağıda anlatıldığı şekilde uygulanır.

- Sınıf, öğretmen rehberliğinde iki gruba ayrılır.
- Grup başkanı ve grup ismi belirlenir (Örnek olarak A ve B grubu).
- A grubundan bir öğrenci sınıfın dışına çıkar (Dışarıya çıkmak gönüllülük esasına dayanır.).
- B grubu üyeleri birbirlerine danışarak aşağıda verilen ifadelerden birini seçer ve diğer gruba söyler (Grup başkanı sözcüdür.).
- A grubu üyeleri içeriye giren arkadaşlarına diğer grubun belirlediği ifadeyi ipuçları ile buldurmaya çalışır (Örnek olarak "Meslek Seçimi" ipuçları: İlgi, istek ve yeteneklerimize göre seçeriz. Seçerken özelliklerine dikkat ederiz vb.).
- Sıra diğer gruba geçer ve ifadeler bitene kadar böyle devam eder.

Not: Ders dışı ipuçları verilemez.
Yeşil renkli kelimeler ipucu olarak kullanılabilir.
Süre, cevap hakkı sayısı vb. kurallar sınıfça belirlenir.

Ekonomik Faaliyetler

Arıcılık

Bor

Balıkçılık

Meslek Seçimi

KOP

Girişimcilik

Fiş

Nitelikli İnsan Gücü

Vergi

Petrol

Rüzgâr

Hidroelektrik Santrali

Taş Kömürü

Doğal Gaz

Yenilenebilir Kaynaklar

Yenilenemez Kaynaklar

Yatırım Unsurları

Ölçme ve Değerlendirme

A **Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere tabloda verilen sözcüklerden uygun olanı yazınız.**

tahıl	jeotermal	doğal	nitelikli insan gücü
fiş/fatura	yağ	büyükbaş	linyit
	tüketim	bor	

1. Ekonomik faaliyetler üretim, dağıtım ve ……..…… olmak üzere üçe ayrılır.
2. Topraklar, sular, ormanlar ve madenler ……..…… kaynaklardır.
3. Konya Ovası ülkemizin ……..…… ambarı olarak bilinen yeridir.
4. Dağlık ve otlakların olduğu yüksek yerlerde ……..…… hayvancılık yapılır.
5. Deterjan, boya ve kimya sanayilerinde, jet ve roket yakıtı yapımında …… madeni kullanılmaktadır.
6. Sıcak su buharı ile elektrik üreten santrallere ……..…… enerji santrali denir.
7. Ayçiçeği, zeytin ve mısırın yetiştirildiği yerlerde ……..…… sanayisi gelişir.
8. Alışveriş yaptığımız iş yerlerinden alışverişimizin sonunda mutlaka …… almalıyız.
9. Yaptığı mesleğin eğitimini almış, işinin gerektirdiği bilgi ve becerilere sahip kişiler .... oluşturur.

B **Aşağıda numaralar ile verilen ifadeleri, harf ile verilen ifadelerle eşleştiriniz.**

10. Ülkemizde en fazla yetiştirilen tarım ürünleri
11. Yenilenebilen enerji kaynağı
12. Yatırım yapabilmek için gerekli olan unsurlardan biri
13. Çalışan vatandaşların gelirlerinin bir kısmını devlete vermesi
14. İşini en iyi ve başarılı şekilde yapan kişi
15. Konuşkan ve sabırlı olan kişilerin tercih ettiği meslek

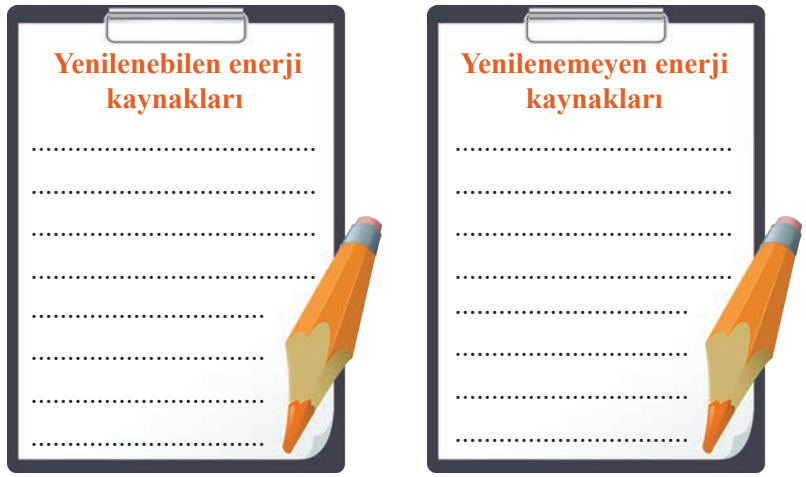
a) ekonomi
b) sermaye
c) öğretmenlik
ç) tahıllar
d) güneş
e) nitelikli insan gücü
f) vergi

10.	11.	12.	13.	14.	15.
◯	◯	◯	◯	◯	◯

Ölçme ve Değerlendirme

C **Aşağıdaki soruların cevabını ilgili alana yazınız.**

16. Yenilenebilen ve yenilenemeyen enerji kaynaklarını aşağıdaki kutucuklara yazınız.

17. Mesleğimizi seçerken kendimize sormamız gereken sorular nelerdir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

18. Vatandaşlık görevi olan vergilerimizi düzenli olarak vermediğimizde ne tür sorunlarla karşılaşabiliriz? Açıklayınız.

.....

.....

.....

D **Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.**

19. - Yüksek sıcaklık ve nem ister,
- Sulak alanları sever.
- Ülkemizde en fazla Edirne'de yetiştirilir.

Verilen bilgiler aşağıdaki tarım ürünlerinden hangisine aittir?

A) Çeltik (pirinç) B) Mısır C) Pamuk D) Zeytin

20. Aşağıda verilen tarım ürünlerinden hangisinin ülkemizdeki yetişme alanı diğerlerine göre daha fazladır?

A) Buğday B) Çay C) Pamuk D) Turunçgiller

Ölçme ve Değerlendirme

21. Yenilenemeyen enerji kaynakları yandıklarında karbondioksit gazı açığa çıkarırlar. Bu zararlı gazların atmosferde birikmesi küresel ısınma ve asit yağmurları dediğimiz olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına neden olur. Bu olumsuz durumların yaşanmaması için çevre dostu alternatif enerji kaynaklarının kullanımı yaygınlaştırılmalıdır.

Buna göre aşağıda verilen enerji kaynaklarından hangisi alternatif enerji kaynakları içinde yer alır?

A) Doğal gaz B) Kömür C) Petrol D) Rüzgâr

22. Aşağıdakilerden hangisinin gerçekleşmesinde ödediğimiz vergilerin etkisi yoktur?

A) Hastanelerin açılması

B) Evimize eşya alınması

C) Barajların yapılması

D) Köprülerin yapılması

23. Bir ülkenin gelişmesinde nitelikli insan gücünün büyük katkısı vardır. Bu nedenle nitelikli insan gücünün fazla olduğu ülkeler gelişmiş ülkelerdir.

Buna göre nitelikli insan gücünün fazla olduğu bir ülkede aşağıdakilerden hangisinin görülmesi beklenemez?

A) Ülkenin kalkınma hızı artar.

B) Fabrikaların üretiminde kalite artar.

C) Enerji ve zaman verimli şekilde kullanılır.

D) Ülkede işsizlik oranı artar.

24. Fabrika, araba ve evlerde petrol ile kömür gibi fosil yakıtların kullanılması atmosferdeki gaz oranlarının değişmesine neden olmaktadır. Bundan dolayı dünyada iklim değişikliği yaşanmaktadır. İklim değişikliği bu şekilde devam ederse birçok canlı türü buna uyum sağlayamayacak ve yok olacaktır.

Aşağıdakilerden hangisi bu sorunu çözmeye yönelik bir çalışma olamaz?

A) Enerji tasarrufuna gitmek

B) Yenilenebilir enerji kullanımını artırmak

C) Fosil yakıtlar kullanmak

D) Fabrikalarda filtre kullanımını yaygınlaştırmak

6

YÖNETİME KATILIYORUM

- GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE YÖNETİM BİÇİMLERİ
- DEMOKRATİK DEVLET VE ORGANLARI
- KARAR ALMA SÜRECİNDE BEN DE VARIM
- DEMOKRASİ HER YERDE
- HAKLARIMIZ VE SORUMLULUKLARIMIZ GÜVENCEDE
- DÜNDEN BUGÜNE TÜRK KADINI

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- *Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştıracaksınız.*
- *Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde yasama, yürütme ve yargı güçleri arasındaki ilişkiyi açıklayacaksınız.*
- *Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları analiz edeceksiniz.*
- *Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklayacaksınız.*
- *Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak hak ve sorumluluklarının anayasal güvence altında olduğunu açıklayacaksınız.*
- *Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark edeceksiniz.*

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE YÖNETİM BİÇİMLERİ

Hazırlanalım

1. Okulunuzda, öğrenci meclis başkanlığı seçimi için yapılan çalışmalar nelerdir? Söyleyiniz.
2. Öğrenci meclis başkanlığı seçiminde oy kullanırken neler hissettiniz? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

6.1: Okulda Demokratik Hayat

Kavramlar

Cumhuriyet, Egemenlik (hâkimiyet), Meşrutiyet, Monarşi, Oligarşi, Teokrasi

Devlet, bir toprak parçası üzerinde insanların örgütlendiği en büyük kurumdur. Devlet bireylerin birlikte yaşayabilmeleri için kurallar koyan, ilişkilerinde bir düzen oluşturan, ihtiyaçlarını karşılayan ve onları tehlikelerden koruyan otoritedir. Egemenliğin farklı biçimlerde kullanılması tarih boyunca devletlerin yönetilmesinde farklı yönetim şekillerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Demokrasi halkın seçme ve seçilme hakkını kullandığı ve kendisinin mecliste aracılar ile temsil edildiği bir yönetim anlayışıdır. Demokrasi anlayışı cumhuriyet rejiminde en güzel şekilde yaşanır. Demokrasilerde halk, yöneticilerini kendisi seçer. Kişi hak ve özgürlükleri kanunlarla güvence altına alınmıştır. Egemenliğin kaynağı halktır.

6.2: Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Büyük Millet Meclisinde Konuşma Yaparken

Demokrasinin Temel İlkeleri

Millî Egemenlik: Demokrasi ile yönetilen ülkelerde egemenlik millete aittir. Millet bu hakkını seçtiği milletvekilleri aracılığı ile kullanır.

Eşitlik: İnsanlar dini, inancı, ekonomik gücü, cinsiyeti ya da ırkı ne olursa olsun yasalar önünde eşittir. Yasalar herkese aynı şekilde uygulanır.

Özgürlük: İnsanın doğuştan sahip olduğu temel haklardan biridir. Kişinin başkalarına zarar vermeden ve kanunlara aykırı olmadan dilediğini düşünebilmesi ve yapabilmesidir.

İnsan Haklarına Saygı: Demokratik yönetimler insan haklarına dayanır. Bu nedenle temel hak ve özgürlükler anayasa ile güvence altına alınmıştır.

Hukukun Üstünlüğü: Yöneten ve yönetilenlerin kurallar dâhilinde hareket etmelerini sağlar. Hukukun üstünlüğü ilkesi ancak bağımsız bir yargı ile mümkündür.

Katılımcılık: Demokratik yönetimlerde halk, seçme ve seçilme, sivil toplum kuruluşları kurma vb. yollarla ülke yönetimine katılır. Yönetimin aldığı kararlarda etkili olur.

Çoğulculuk: Herhangi bir konuda seçim yapmak için birden çok seçeneğin olması gerekir. Demokratik toplumlarda farklı görüşlerin farklı siyasal partiler ile temsil edilmesine "çoğulculuk" denir. Günümüzde tüm demokratik ülkelerde çok partili siyasal düzen benimsenmiştir.

6.3: Türkiye Büyük Millet Meclisi Binası

Cevaplayalım

Yukarıdaki görsel ile demokrasinin temel ilkeleri arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

Zaman içerisinde değişen yönetim biçimlerini inceleyerek, yönetim biçimleri arasındaki farklılık ve benzerlikleri öğrenelim.

Monarşi, egemenliğin padişah, kral, çar, imparator, şah ya da sultan gibi unvanlar taşıyan kişilere ait olduğu yönetim şeklidir. Yönetici olan kişi ömrü boyunca yönetimde kalabilir. Yönetme yetkisi babadan oğula ya da hanedan üyelerinden birine geçmektedir. Yasa koyma, yargılama, vergi toplama, savaşa ve barışa karar verme yetkisi yönetici kişiye aittir. Ülke ile ilgili kararlarda son söz kendisine ait olup devlet yönetiminde mutlak egemen kişidir. Monarşi, yüzyıllar boyunca dünyada en yaygın yönetim biçimi olarak uygulanmışsa da günümüzde monarşi ile yönetilen ülke sayısı çok azdır.

Bazı monarşi yönetimlerinde mutlak idarecinin yanında meclis de olabilir. Bu yönetim biçimine **meşruti monarşi** ya da **meşrutiyet** denir. Osmanlı Devleti 1876 yılından itibaren meşruti monarşiye geçmiştir.

6.4: 19. Yüzyıla Kadar Monarşi İle Yönetilen Osmanlı Devleti'nde Bayramlaşma Törenini Gösteren Bir Tablo-Konstantin KAPIDAĞLI

6.5: 19. Yüzyılda Meşruti Monarşi Yönetimine Geçen Osmanlı Devleti'nde Meclis Çalışması

Cevaplayalım

Monarşi yönetiminde demokrasiye uygun olmayan unsurlar nelerdir? Söyleyiniz.

Oligarşi, egemenliğin küçük bir grubun elinde olmasıdır. Ülkeyi yönetme hakkı ayrıcalıklara sahip soylular, din adamları, toprak sahipleri vb. gruplara aittir. Yönetimde söz sahibi olan gruplar siyasi, askerî ve ekonomik açıdan ülkenin ileri gelen kişilerinden oluşur. Geçmişte Anadolu medeniyetlerinden olan İyonlar da görülmüş bir yönetim şeklidir.

6.6: Oligarşi Yönetiminde Meclis Çalışması Temsilî Resim

Cevaplayalım

Oligarşinin demokrasiye benzeyen ve demokrasiden ayrılan yönlerini söyleyiniz.

Araştıralım

Günümüzde monarşi, oligarşi ve meşruti monarşi ile yönetilen ülkeler var mıdır? Araştırınız.

Teokrasi, devlet ve toplum kurallarının din kurallarına göre belirlendiği yönetim biçimidir. Yöneticiler din adamlarıdır ve Tanrı adına ülkeyi yönettiklerini savunurlar. Dolayısıyla aldıkları kararlar tartışılamaz ve eleştirilemez. Geçmişte Mezopotamya medeniyetlerinden Sümerlerde görülmüş bir yönetim şeklidir. Günümüzde ise Vatikan'da teokratik yönetim uygulanmaktadır.

6.7: Teokrasi Yönetiminin Uygulandığı Vatikan

Cevaplayalım

Teokrasi yönetimi diğer yönetimlerle birlikte uygulanabilir mi? Tartışınız.

Cumhuriyet, egemenliğin kaynağının millete ait olduğu yönetim biçimidir. Devleti yönetecek kişiler seçimle iş başına gelirler. Bütün vatandaşlar kanun önünde eşittir. Kişi hak ve özgürlükleri anayasa ve yasalar ile güvence altına alınmıştır. Cumhuriyet yönetimi ancak demokrasi ilkelerinin etkili olduğu ülkelerde uygulanabilir. Günümüzde en yaygın olan yönetim şekli cumhuriyettir. Türkiye, ABD ve Fransa cumhuriyetle yönetilen ülkelerden bazılarıdır. Türkiye'de 29 Ekim 1923 tarihinde cumhuriyet ilan edilmiştir.

6.8: Cumhuriyet Yönetiminde Seçme ve Seçilme Hakkı

Cevaplayalım

Cumhuriyet, monarşi ve oligarşi yönetimlerini insanların sahip olduğu hak ve özgürlükler açısından karşılaştırarak açıklayınız.

Sıra Sizde

Aşağıdaki açıklamaların hangi yönetim biçimine ait olduğunu ilgili sütuna işaretleyiniz.

	Açıklamalar	Monarşi	Oligarşi	Teokrasi	Cumhuriyet
1	Egemenlik halka aittir.				✓
2	Yönetici padişah, çar, kral, sultan vb. unvanlar kullanır.				
3	İyonlarda görülmüş yönetim şeklidir.				
4	Din kurallarının egemen olduğu yönetim şeklidir.				
5	Kişi hak ve özgürlükleri vardır.				
6	Egemenlik tek kişiye aittir.				
7	Bütün vatandaşlar kanun önünde eşittir.				
8	Egemenlik küçük bir gruba aittir.				
9	Yöneticiler din adamlarıdır.				
10	Yönetme yetkisi babadan oğula geçer.				
11	Devleti yönetecek kişiler seçimle iş başına gelir.				

6.9: Egemenliğin Kayıtsız Şartsız Millete Ait Olduğunun İlanı Olan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları-Ankara

Sıra Sizde

Aşağıda verilen kavramlardan demokrasiyle ilgili olanları tespit ederek sandığın içine atılacakları işaretleyiniz. İşaretlediğiniz kavramlardan yola çıkarak cumhuriyet yönetiminin diğer yönetimlerden farklı olan yönlerini aşağıdaki boşluğa yazınız.

Yasa

Derebeylik

✓ İnsan Haklarına Saygı

Adalet

Hak

Krallık

Ayrımcılık

Millî Egemenlik

Çoğulculuk

Özgürlük

Hukukun Üstünlüğü

Eşitlik

Baskı

Anayasa

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

DEMOKRATİK DEVLET VE ORGANLARI

Hazırlanalım

Yukarıdaki görseller size ne ifade etmektedir? Söyleyiniz.

6.10: Devlet Yönetimindeki Güçler

Kavramlar

Sorumluluk, Yasama, Yürütme, Yargı, Yetki

Ülkemiz yetkileri anayasada belirtilen yasama, yürütme ve yargı güçleriyle yönetilir. **Şimdi, bu güçlerin devlet yönetimindeki yerini öğrenelim.**

Güçler	İşlevi	Yetkili Organlar
Yasama	Yasa çıkarır.	TBMM
Yürütme	Kanunları uygulama gücüdür.	Cumhurbaşkanı
Yargı	Vatandaşların birbiriyle ve devletle olan ilişkilerindeki uyuşmazlıkları çözer.	Bağımsız Mahkemeler

Ülkemiz yasama, yürütme ve yargı organlarının ayrı ayrı temsil edildiği demokratik bir devlettir. Demokratik devletlerde kuvvetler ayrılığı ilkesi uygulanır. Kuvvetler ayrılığı, devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyerek belli devlet yetki ve görevlerinin kullanılmasının ifade edilmesidir. Kurumlar gücünü anayasa ve kanunlardan almaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk anayasası olan 1921 Anayasası (Teşkilat-ı Esasiye) savaş döneminde çıkartıldığı için tüm güçler Büyük Millet Meclisine (BMM) verilmiştir. 1924 Anayasası'nda kısmen kuvvetler ayrılsa da tam anlamıyla kuvvetler ayrılığı 1961 Anayasası'nda ilk kez uygulanmıştır. 1982 Anayasası'nda bu durum devam etmiştir. Günümüzde geçerli olan 1982 Anayasası'nın ilk üç maddesi değiştirilemez. İlk üç madde 4. madde ile koruma altına alınmış olup diğer bütün maddeler üzerinde değişiklik yapılabilir.

6.11: 1924-1960 Yılları Arasında Kullanılan II. TBMM Binası

6.12: T.C. Anayasası

I. Devletin şekli

MADDE 1- Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.

II. Cumhuriyetin nitelikleri

MADDE 2- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk millîyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.

III. Devletin bütünlüğü, resmî dili, bayrağı, millî marşı ve başkenti

MADDE 3- Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir.
Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır.
Millî marşı "İstiklal Marşı"dır.
Başkenti Ankara'dır.

IV. Değiştirilemeyecek hükümler

MADDE 4- Anayasanın 1 inci maddesindeki Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile, 2 nci maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3 üncü maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.

Devlet yasama, yürütme ve yargı güçlerini kullanır. Anayasamızda belirtilen güç unsurlarının yapısı kuvvetler ayrılığı şeklinde tanımlanmıştır. Kuvvetler ayrılığı ilkesiyle yasama, yürütme ve yargı güçleri, devletin farklı organlarında gerçekleştirilerek kuvvetlerin birbirini denetleyebilmesi ve birbirine baskı yapmaması sağlanmıştır.

VII. Yasama yetkisi

MADDE 7- Yasama yetkisi Türk milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez.

Yasama, kanun ya da yasa çıkarma gücüdür. Ülkemizde yasama gücü Türk milleti adına TBMM'ye verilmiştir. Devletimizin ilk meclisi 23 Nisan 1920'de açılmış, "Egemenlik, kayıtsız şartsız milletindir." ifadesi hayata geçmiştir. TBMM, 600 milletvekilinden oluşur. Seçimler 5 yılda bir yapılır. 18 yaşını dolduran her Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı milletvekili seçilebilir.

TBMM'nin Görev ve Yetkilerinden Bazıları

- Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak
- Genel ve özel af ilanına karar vermek
- Para basılmasına karar vermek
- Savaş ilanına karar vermek

Cevaplayalım

Mustafa Kemal Atatürk'ün "Egemenlik, kayıtsız şartsız milletindir." sözünü açıklayınız.

6.13: TBMM Genel Kurul Toplantısı

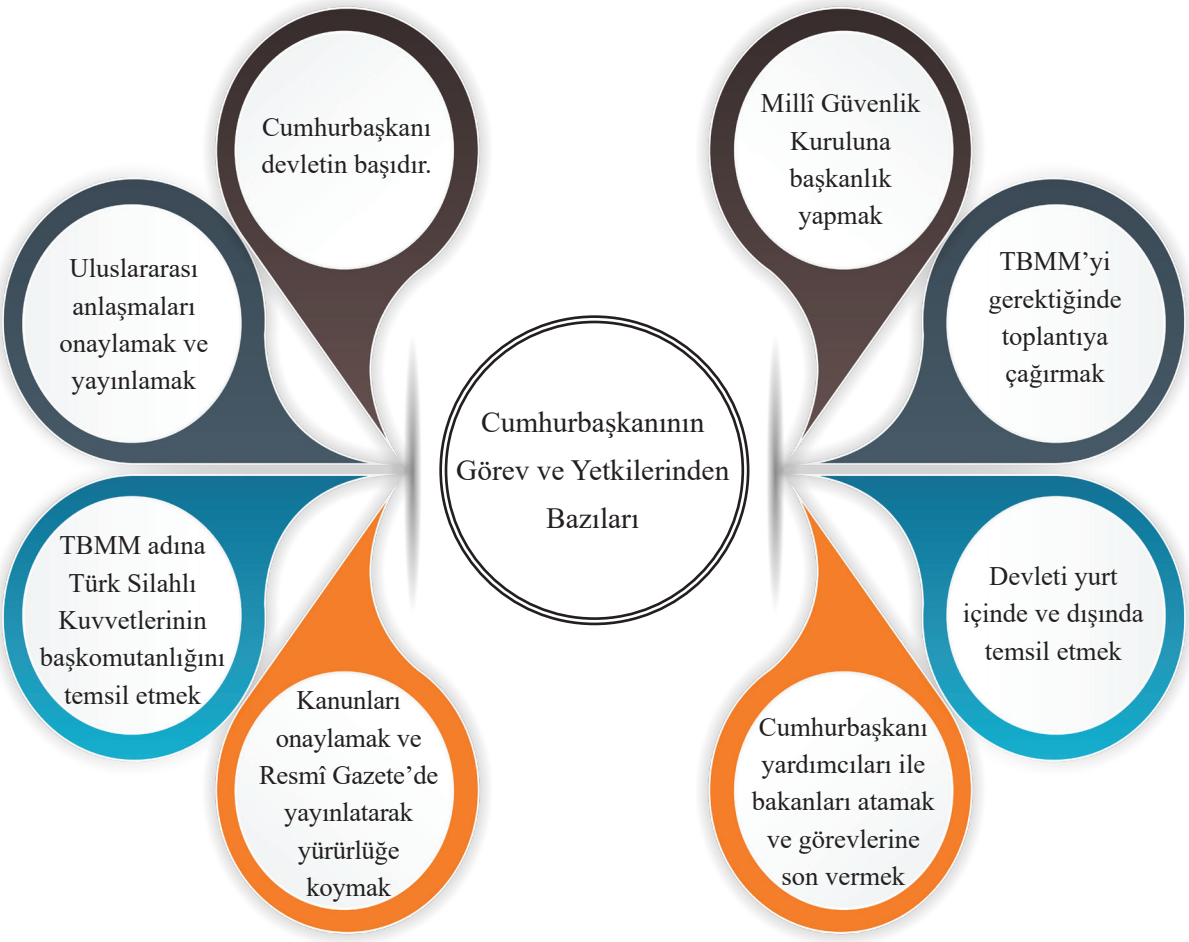
VIII. Yürütme yetkisi ve görevi

MADDE 8- Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir.

Yürütme gücü kanunları uygulama gücüdür. Ülkemizde 40 yaşını geçmiş, yükseköğretim mezunu olan herkes 5 yıllığına iki dönem için cumhurbaşkanı olabilir. Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi'ne göre cumhurbaşkanı hem hükûmetin hem de devletin başıdır.

6.14: Cumhurbaşkanlığı Külliyesi

Bunu Duydunuz mu?

Cumhurbaşkanı yurt dışına çıktığında yerine cumhurbaşkanı yardımcısı vekâlet eder.

6.15: Cumhurbaşkanlığı Kabinesi (Hükûmeti)

Ülkemizde 24 Haziran 2018'de yapılan seçimlerle Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi'ne geçilmiştir. Yeni sistemde başbakan ve bakanlar kurulu kaldırılmış, cumhurbaşkanı yardımcıları ve cumhurbaşkanlığı kabinesi (hükûmeti) getirilmiştir. Cumhurbaşkanlığı kabinesine cumhurbaşkanı tarafından TBMM üyeleri arasından ya da dışarıdan bakanlar seçilir. Cumhurbaşkanlığı kabinesinde yer alan bakanlar TBMM tarafından denetlenir.

Cevaplayalım

Cumhurbaşkanlığı kabinesinde olsaydınız hangi bakan olmak isterdiniz? Nedenleriyle birlikte açıklayınız.

IX. Yargı yetkisi

MADDE 9- Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır.

Yargı bireylerin kendi aralarında veya devletle olan ilişkilerindeki uyuşmazlıkları çözme işidir. Yargı yetkisi Türk milleti adına bağımsız mahkemeler tarafından kullanılır. Anayasamıza göre yargı kararları da denetlenebilir. Vatandaşlar, mahkeme kararlarına itiraz ederek üst mahkemeye başvurabilirler.

6.16: Mahkeme Salonu

Cevaplayalım

Yargı yetkisinin bağımsız olması neden önemlidir? Açıklayınız.

6.17: Anayasa Mahkemesi Binası

Ülkemizde en üst mahkeme **Anayasa Mahkemesi**dir. **Yargıtay,** adli davaların en üst yetkili mahkemesidir. **Danıştay** idari yani yönetim ile ilgili davaların en üst mahkemesidir. Diğer mahkemeler ise **adli** ve **idari** mahkemelerdir. Adli mahkemeler vatandaşların birbirleriyle olan uyuşmazlıklarını inceler. İdari mahkemeler devlet ile vatandaş arasındaki uyuşmazlıkları inceler. Ayrıca vatandaşlar, bütün iç hukuk yollarını kullandıktan sonra **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi**ne **(AİHM)** başvurabilir.

Cevaplayalım

Kanun yürürlüğe konulunca kanuna uymayanlar hakkında neler yapılabileceğini söyleyiniz.

Sıra Sizde

Toplum düzeninin sağlanmasında uyulması gereken kurallar vardır. Bu kuralların işleyişinde yasama, yürütme, yargı güçleri arasındaki ilişki önemlidir. Aşağıda verilen örnekten yola çıkarak siz de bir konu üzerinde yasama, yürütme, yargı arasındaki ilişkiyi açıklayarak yazınız.

YASAMA
Vergi kanunu çıkarır.
.....
.....
.....
..... .

YÜRÜTME
Vergi kanununu uygular.
.....
.....
.....
..... .

YARGI
Vergi vermeyenleri yargılar.
.....
.....
.....
..... .

KARAR ALMA SÜRECİNDE BEN DE VARIM

Hazırlanalım

Sizi ilgilendiren bir konuyla ilgili düşünceniz alınmadığında neler hissedersiniz? Söyleyiniz.

6.18: Toplantı

Kavramlar

Kamuoyu, Medya, Referandum, Sivil Toplum Kuruluşu, Siyasi Parti

Bireyler olarak içinde bulunduğumuz grup, kurum ve toplumun karar alma sürecinde fikirlerimizi belirtmemiz ve sürece dâhil olmamız gerekir. İçinde bulunduğumuz grubun veya kurumun uygun görmediğimiz kararları ve uygulamaları olabilir. Bu durumda sessiz kalıp bir kenarda olup biteni izlemek yerine grup veya kurumda çeşitli yollarla yönetime katılmalı ve görüşlerimizi bildirmeliyiz. Aynı şekilde toplumun karar alma sürecinde de söz sahibi olabilmek için sivil toplum kuruluşları, medya, kamuoyu vb. yolları kullanabiliriz. Ülke yönetimine ve toplumun karar alma sürecine katılmak anayasa ve yasaların bireylere verdiği bir haktır. Vatandaşlar bu hakkını kullanıp çeşitli yollarla düzenleme yapılmasını istediği konularda kamuoyu oluşturabilir, fikirlerini yetkili kişilere duyurabilir ve yönetime katılabilir. Böyle toplumlarda katılımcı demokrasi tam anlamıyla uygulanmış olur.

Kararlara katılan ve onlara kendinden bir şeyler katan kişiler, bu kararları daha iyi benimser ve uygulanması için daha çok çaba gösterir. Topluca alınan kararlar bir kişinin kararından daha fazla kabul görür. Karara katılan kişiler kararların gerekçelerini bildikleri için uygulamada daha bilinçli olurlar.

Yönetimin Karar Alma Sürecini Etkileyen Unsurlar

Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları birlikte inceleyelim.

Siyasi Partiler

Siyasi partiler, yönetimin karar alma sürecinde yönetimi etkileyen en önemli unsurdur. Vatandaşlar kanunlar çerçevesinde siyasi parti kurabilir, siyasi partilere üye olabilir ve partilerin faaliyetlerine katılabilirler. Seçimlerde oy kullanarak onlara destekte bulunabilirler. Aynı şekilde yerel yönetimlerden belediye başkanlığı ve muhtarlık seçimlerinde ve yapılan halk oylamalarında da sürece dâhil olabilirler. Halk oylaması (referandum), halkın türlü siyasi ve toplumsal sorunlar karşısında olumlu veya olumsuz görüşünü belirlemek için başvurulan bir oylamadır.

6.19: Mühür

Okuyalım Öğrenelim

24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanı ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimi'ne Katılım Arttı

24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanı ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimi'ne katılım, 1 Kasım 2015 ve 7 Haziran 2015'teki seçimlere göre arttı. 59 milyon 367 bin 469 seçmenin oy kullandığı seçimlerde katılım oranı %86 oldu. Seçime katılımın yüksek olmasını demokrasi açısından sevindirici bulan siyaset uzmanları,"Türkiye siyasi hayatında herhâlde bu kadar yüksek siyasi katılım olan seçim çok enderdir. Bu oran siyasi tercih ve demokratikleşme düzeyi bakımından önem arz etmektedir." değerlendirmesinde bulundular.

Genel Ağ haberi 18/10/2018 (Düzenlenmiştir.)

Cevaplayalım

Seçimlere katılım oranının yüksek olmasının yönetime katılma süreci açısından önemini açıklayınız.

Okuyalım Öğrenelim

Otopark İçin Halk Oylaması

Antalya Büyükşehir Belediyesi, "Şarampol Katlı Otopark Projesi" için halk oylaması yaptı. Cumhuriyet ve Üçgen Mahallesi muhtarlıkları önünde kurulan sandıklara mahalle sakinleri yoğun ilgi gösterdi. Oylamada Şarampol Caddesi esnafı da oy kullandı. Antalya Büyükşehir Belediyesi yetkilileri, her iki mahallede yaklaşık 16 bin seçmenin, Şarampol Caddesi'ne katlı otopark yapılıp yapılmaması için "Evet" veya "Hayır" oyu kullanacağını belirtti. Halk oylamasının demokrasinin bir gereği olduğunu belirten mahalle sakinleri şunları söylediler: "Çok güzel bir ortam, herkes demokratik hakkını kullanıyor. Mahallemiz için en iyi sonucun çıkmasını arzu ediyoruz."

Genel Ağ haberi 18/10/2017 (Düzenlenmiştir.)

Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil toplum kuruluşu, toplumdaki çeşitli sorunları bağımsız olarak ele alıp kamuoyunu bilgilendirme ve aydınlatma görevi yapan, öneriler sunan her türlü birliğe denir. Sivil toplum kuruluşları devletten bağımsız sivil insanlar tarafından oluşturulan, kâr amacı gütmeyen kuruluşlardır. Vakıf, dernek, sendika vb. den oluşan sivil toplum kuruluşlarına üye olan insanlar gönüllülük esasıyla çalışırlar. Bir soruna çözüm bulmak, farkındalık oluşturmak veya çalışanların haklarını korumak için kurulan sivil toplum kuruluşları bu amaçlarını kamuoyu oluşturarak gerçekleştirmeye çalışır.

Okuyalım Öğrenelim

Tekirdağ'da ÇEVKO Çocuk Tiyatro Oyunu İlgiyle İzlendi

Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi Çevre Koruma Başkanlığı ve ÇEVKO Vakfı ile birlikte çevre duyarlılığını arttırmak amacıyla Hayrabolu ilçesinde "Dönüşüm İyi Gelecek" adlı çocuk tiyatrosu etkinliği düzenledi. Minikler, tiyatro oyunu ile çevre temizliğini ve geri dönüşümün önemini eğlenerek öğrendi. Çevre bilincinin aşılandığı tiyatro oyununda çevreci kedi Çevki, ambalaj atıklarının nasıl değerlendirilmesi gerektiğini anlattı.

Genel Ağ haberi 18/10/2017 (Düzenlenmiştir.)

6.20: ÇEVKO Çocuk Tiyatro Ekibi

Cevaplayalım

Bir sivil toplum kuruluşu olan ÇEVKO vakfının tiyatro oyunu, çevre duyarlılığı açısından etkili olmuş mudur? Bu tür faaliyetlerin yapılabilmesi için sivil toplum kuruluşlarına nasıl katkıda bulunabiliriz? Açıklayınız.

Medya

Medya, toplumda sözlü veya yazılı haber alma imkânını sağlayan televizyon, Genel Ağ, radyo, gazete, dergi vb. kitle iletişim araçlarının oluşturduğu basın yayın organlarına denir. Medya toplumun yönlendirilmesi ve kamuoyu oluşturmada etkin bir güçtür. Ayrıca toplumda sosyal medya kullanımı da son yıllarda artış göstermektedir.

6.21: Medya

Okuyalım Öğrenelim

Yozgat Belediyesi Sosyal Medya İhbar Hattını Hayata Geçirdi

Yozgat'ta yaşayan vatandaşların sorunlarının anında çözümü için kolları sıvayan Yozgat Belediyesi, sosyal medya ihbar hattı kurdu.

Yozgat Belediye Başkanı "Yaptığımız bu uygulama ile sosyal medya üzerinden kurulan ihbar hattına gelen şikâyetler hemen çözüme kavuşacak. Gönderilen iletiler anında ilgili birime gönderilerek vatandaşın mağduriyeti giderilecek. Vatandaşlarımızın huzur ve mutluluğu için bunu yapıyoruz. Hayırlı olsun."dedi.

Genel Ağ haberi 18/10/2017 (Düzenlenmiştir.)

Cevaplayalım

Yukarıdaki haber metninden yola çıkarak, yönetimin karar alma sürecinde sosyal medyanın etkisi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Bireyler (Kamuoyu)

Kamuoyu, bir konuyla ilgili halkın genel düşüncesidir. Aynı düşüncedeki insanların bir araya gelmesiyle oluşur. Bireyler oluşturdukları kamuoyu sayesinde yönetimin kararlarında etkili olurlar. Örnek olarak bir sorunla karşılaştıklarında kanunlar çerçevesinde toplanıp gösteri yapabilir veya Genel Ağ ortamında bir araya gelerek yardım faaliyetine destekte bulunabilirler.

Okuyalım Öğrenelim

Gösteri Ses Getirdi, Yol Genişletildi

Ölümlü kazaların yaşandığı D-400 Karayolu'nda genişletme çalışmaları başladı. Daha önce bölge halkının izin alarak gösteri yaptığı yolda çalışmaların başlamasının ardından mahalle muhtarı konuştu."Bu yolda sürekli kazalar oluyordu. Yaptığımız gösteri ve haberlerden dolayı Karayolları Bölge Müdürlüğü geldi, gördü ve çalışmalar başladı. Gösteri yaptık, sesimizi duydular. Antalya Karayolları Bölge Müdürüne teşekkür ediyorum." dedi.

Genel Ağ haberi 18/10/2017 (Düzenlenmiştir.)

6.22: Yol Çalışması

Sıra Sizde

Yapılacak çalışma için;

- Sınıfınızda beşer kişilik gruplar oluşturunuz.
- Grup olarak okulunuzla ilgili dikkat çekmek istediğiniz bir konu belirleyiniz.
- Grupların belirlediği konuların yazılı olduğu ortak bir dilekçe hazırlayınız.
- Dilekçeyi, sınıf temsilcisi ve okul meclisi başkanı aracılığı ile okul idaresine veriniz.

DEMOKRASİ HER YERDE

Hazırlanalım

Seçimlerde her vatandaşın bir oy kullanma hakkına sahip olması, demokrasinin hangi özelliğini gösterir? Söyleyiniz.

6.23: Seçimde Oy Kullanma

Kavramlar

Çoğulculuk, Demokrasi, Hukuk, Katılım

Demokrasi, halkın egemenliği temeline dayanan yönetim biçimi, halk iradesi demektir. Yani halkın seçtiği yöneticiler aracılığıyla kendi kendisini yönetmesidir. Demokratik yönetimlerde halk, seçimler yoluyla yönetime katılır. Bu seçimler eşit, gizli oy ve açık sayım esasına göre yapılır. Demokratik toplumlarda seçimlerin yanı sıra kişiler, siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları, medya vb. yöntemlerle her zaman söz söyleme hakkına sahiptir. Demokratik yönetimlerde insanların temel hakları güvence altındadır. Demokrasi, kanun ve kuralların bağlayıcı olduğu hukukun üstünlüğü ve çoğunluğun yönetimiyle birlikte azınlığın haklarının da korunması ilkelerine dayanır.

Tarih boyunca Türk devletlerinde demokratik uygulamalar var olagelmiştir. Yöneticilerin yanında bir danışma kurulunun bulunması, insanların değerli ve eşit görülmesi bunlardan bazılarıdır.

Demokrasi bir yönetim şekli olduğu gibi aslında yönetimi de içine alan bir yaşam biçimidir. Bu yaşam biçimi genel anlamda eşitlik ve özgürlük ilkelerine dayanır. Demokratik bir yaşam biçiminde insanlar birbirlerinin haklarına saygı gösterir, kanun ve kurallar çerçevesinde yaşam sürerler.

Demokrasi bilinci ilk olarak toplumun temel taşı olan ailede başlar.

6.24: Aile İçi Demokrasi

Anne ve babanın aile veya çocuklarla ilgili kararlarda çocukların fikrini alması ve onlara eşit muamelede bulunması demokratik bir ailede görülen davranışlardandır. Böyle ailelerde anne, baba ve çocuklar birbirlerine karşı sorumluluklarını yerine getirmektedir.

İnsanların aileden sonra demokrasi bilinci kazandığı diğer bir yer de okuldur. Sınıf ortamında öğrencilerin birbirlerinin hakkına saygı göstererek eşit söz hakkı alması ve görüşlerini özgürce ifade etmesi buna örnek olarak verilebilir. Yine okul kulüplerindeki faaliyetlere öğrencilerin etkin katılımı ve okul temsilcisi seçimi okuldaki demokratik ortam için oldukça önemlidir.

6.25: Eğitim Ortamında Demokrasi

Cevaplayalım

Ev, okul ve toplumda demokratik bir yaşam sürmek neden önemlidir? Tartışınız.

Demokratik aile ve okul nihayetinde demokratik bir toplumu oluşturur. Demokratik toplumda insanlar sosyal yaşam içerisinde birbirleriyle olan ilişkilerinde hak ve sorumluluk ilkelerine dikkat eder. Böyle toplumlarda insanlar eşit muamele görür ve başkalarının hakkını ihlal etmeden fikirlerini özgürce ifade eder. Anayasa ve yasaların verdiği hak ölçüsünce istediğini yapabilen vatandaşlar, çeşitli yollarla yönetime katılabilir ve seçimlerde oy kullanıp istediği yöneticiyi seçebilir. Ancak demokrasinin insanlara verdiği bu hak ve özgürlükler tarih boyunca birçok kez insanların elinden alınmış veya alınmak istenmiştir. Bunun en son örneği yakın tarihimizde 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan hain darbe ve işgal girişimidir. Ancak milletimiz bu darbe ve işgal girişimine geçit vermemiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, millet adına yönetme yetkisini beş yıllığına cumhurbaşkanına vermiştir. Yetkiyi kim kullanırsa kullansın gerçek anlamda yetki, iradenin asıl sahibi olan millete aittir. Ancak bazı dönemlerde milletin kullandığı bu yetkiden rahatsız olan illegal gruplar, milletin iradesi ile oluşmuş yapıları güç kullanarak ele geçirmeye çalışmıştır. Milletin iradesine karşı girişilen bu tür hareketlere darbe adı verilir. Darbeler aslında yönetime karşı değil, doğrudan millete karşı yapılır.

Okuyalım Öğrenelim

O Gece Ne Oldu?

15 Temmuz'u 16 Temmuz'a bağlayan gecede neler yaşandığını o geceyi bizzat yaşamış olan gazilerden Ersoy DİLER'in anlatımıyla öğrenelim.

15 Temmuz gecesi eşim ve çocuklarımla evde oturuyordum. Televizyon kanallarında Boğaziçi Köprüsü'nün tanklar tarafından kapatıldığı haberleri vardı. Kanalları değiştirmeye devam ettim. Haberlerde darbe girişiminde bulunulduğu söyleniyordu. TRT kanalını açtığımda kadın sunucunun darbe bildirisini okuduğunu gördüm. Ailemi, çocuklarımı, geleceğimi, ülkemi düşündüm. Darbenin gerçekleşmesini istemediğim için ne yapabileceğimi düşünmeye başladım. Bir an önce kendimi sokağa atmak istedim ve dışarı çıkmak için hazırlandım. Ailemle vedalaştım. Tam sokağa çıkacağım esnada, arkadaşım beni aradı. Cumhurbaşkanımız bir televizyon kanalında cep telefonundan görüntülü görüşme ile halkın sokağa çıkması gerektiğini söylemiş. Ben zaten hazırdım. Arkadaşım geldi yola çıktık. Aracımızla Boğaziçi Köprüsü'nün Avrupa'ya geçiş yoluna geldik. Köprü yolu kapalıydı. Bir mahşeri insan kalabalığı... Bu arada F 16 uçakları üzerimizden alçak geçiş yaptılar. Çok güçlü bir patlama sesi meydana geldi. Herkes kendini aniden yerlere attı. Bayılmışım. Gözümü açtığımda bir hastane odasındaydım. Yaralanmışım. Yanımda eşim vardı. İlk sorum darbenin gerçekleşip gerçekleşmediği oldu. Gerçekleşmediğini duyunca çektiğim acıların hepsini unutuverdim. Allah'ıma vatanımız, milletimiz ve evlatlarımız güvende olduğu için hamdettim.

Genel Ağ haberi 01/11/2017 (Düzenlenmiştir.)

6.26: Halk sokaklara çıkıp darbecilere göğsünü siper etti.

Cevaplayalım

15 Temmuz gecesi halkımızın birlik ve beraberlik içerisinde darbeye karşı çıkmasını demokrasi bilinci açısından nasıl yorumlarsınız? Söyleyiniz.

6.27: 15 Temmuz gecesi camilerden salâlar verilerek halk darbecilere karşı uyarıldı.

15 Temmuz gecesinde yediden yetmişe çocuğu, genci, yaşlısı, kadını ve erkeğiyle vatanını savunan aziz milletimiz demokrasi etrafında birleşmiştir.

Türk milletini vatansız, bayraksız, devletsiz bırakmak niyetiyle başlatılan bu hain darbe girişimi, kendi seçtiği yöneticileriyle el ele veren milletin iradesi ve kararlılığı karşısında başarısız olmuştur. Darbe girişiminin engellenmesiyle, ülkemiz bir işgal girişiminden daha kurtulmuştur.

6.28: P.Asb.Kd.Bçvş. Ömer Halisdemir 15 Temmuz gecesi darbecilere direnerek şehit olmuştur.

Sıra Sizde

15 Temmuzda darbeciler, TBMM'yi bombalayarak neyi amaçlamışlardır? Açıklayınız.

6.29: TBMM Binasının Bombalanan Bir Bölümü

Sıra Sizde

Günlük hayatta hepimiz mutlaka ya bir otobüs durağında ya da bir yemek sırasında sıraya girilmesi gereken durumlarla karşılaşmışızdır. İnsanların böyle durumlarda sıraya girmesi aile ve okulda yeterli derecede demokratik tutum kazanmış olması nedeniyledir. Nitekim toplum hayatı diğerlerinin haklarına saygıyı ve kendi sorumluluklarımızı yerine getirmeyi gerektirir.

6.30: Demokratik Tutum Kazanmış İnsanlar

Metinden ve görselden hareketle aşağıdaki boşluğa demokratik bir toplumda olması gereken özellikleri yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

HAKLARIMIZ VE SORUMLULUKLARIMIZ GÜVENCEDE

Hazırlanalım

Görsellerde hangi haklar kullanılmaktadır? Söyleyiniz.

6.31: Hak ve Sorumluluklarımızdan Bazıları

Kavramlar

Anayasa, Yasa

Temel hak ve özgürlükler, anayasamız tarafından koruma altına alınmıştır. Bütün vatandaşlar sahip oldukları bu hakları yasalar çerçevesinde kullanırlar. Anayasamız temel hak ve hürriyetlerin korunması, kullanılabilmesi, imkânlarının hazırlanması bakımından devlete çeşitli ödevler yüklemiştir. Devlet, temel hak ve özgürlüklerin korunması konusunda kendi üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmekle beraber, Türk vatandaşlarına da bu konuda çeşitli ödevler yüklemiştir. Türk vatandaşlarına düşen görev bu ödevlerini gereği gibi ve zamanında yerine getirmektir.

6.32: Haklarımız ve Sorumluluklarımızdan Bazıları

Cevaplayalım

Yukarıdaki hak ve sorumluluklarımızdan hangileri sizin için önceliklidir? Nedenleriyle tartışınız.

Azra ve Yaren, Sosyal Bilgiler dersinde öğrenecekleri konu için Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak hak ve sorumluluklarının neler olduğunu, bunların nasıl güvence altına alındığını araştırdılar.

6.33: Yaren ve Azra

Şimdi, iki arkadaşın araştırmaları sonucu neler öğrendiğini hep birlikte okuyalım.

–Azra biliyor musun? İşleyeceğimiz konuyla ilgili yaptığım araştırma sonucu toplum içinde huzurlu ve güvenli yaşamamız için bazı haklara sahip olduğumuzu ve devletimizin bu hakları anayasa ile güvence altına aldığını öğrendim. Bunlar kişisel, sosyal, ekonomik ve siyasi haklarımız ile ödevlerimizdir. Kişisel haklar doğuştan sahip olduğumuz, dokunulmaz ve vazgeçilmez haklarımızdır. Bu haklardan ilki ve temeli insanların doğumuyla birlikte sahip olduğu ve anayasamızın 17. maddesiyle güvence altına alınan yaşama hakkıdır. Bu hak diğer hakların kullanılabilmesi için gereklidir.

6.34: Yaren

Devletimiz özel hayatın ve aile hayatının gizliliğini anayasamızın 20. maddesi ile güvence altına almıştır. Bir başka hakkımız olan konut dokunulmazlığında ise hâkim kararı olmadıkça ve yazılı emir bulunmadıkça kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve binadaki eşyasına el konulamaz.

Sosyal ve ekonomik haklar, hem ülke kalkınmasını sağlamak hem de "sosyal adaleti" gerçekleştirmek için devletin yerine getirmesi gereken ödevlerden oluşmaktadır. Biz öğrenciler için önemli bir hak var ki o da anayasamızın 42. maddesi ile güvence altına alınan eğitim hakkıdır. Bunlardan başka sağlık hakkı ve çalışma hakkımız da vardır.

Ülke yönetimine katılmamızı sağlayan ve siyasi birçok hakkı içinde barındıran siyasi hak ve ödevlerimiz vardır. Anayasamızda güvence altına alınan bu haklarımızdan birkaçı siyasi faaliyette bulunma, kamu hizmetine girme ve dilekçe hakkıdır.

Cevaplayalım

1. **Yaren'in anlattığı haklardan hangilerini kullanıyorsunuz? Bu haklardan başka hangi haklarımız vardır? Söyleyiniz.**
2. **Yaşama hakkının diğer hakların kullanılması için temel şart olmasının sebebi nedir? Açıklayınız.**

–Evet Yaren, haklarımızı öğrendim. Bir vatandaş olarak devlete karşı sorumluluklarımız var ve bunları da ben araştırdım.

6.35: Azra

Her insanın yaşadığı toplumun bir üyesi olarak uyması gereken kurallar vardır. Kanunlara uyma, başkalarının haklarına saygılı olma, üzerine düşen sorumlulukları zamanında ve en iyi şekilde yerine getirme her vatandaşın uyması gereken temel kurallardır.

Vatandaş olma bilincine sahip insanlar sorumluluklarının farkındadırlar. Seçme ve seçilme hakkını kullanarak ülke yönetimine katılırlar. Vergi vermenin bir vatandaşlık görevi olduğunu bilirler. Devlet işlerinin düzenli yürümesi ve hizmetlerin yapılabilmesi için vergisini zamanında ve doğru olarak öderler. Toplum içinde insanların rahat ve huzurlu yaşaması için düzenlenmiş olan kanunlara uyarlar. Bunun her vatandaşın görevi olduğunu bilirler ve böyle toplumlarda, huzur ve adalet olacağının bilincindedirler. Askerlik görevini (vatan hizmeti) yaparlar. Yurt savunmasında üzerlerine düşen görevleri yerine getirirler.

Cevaplayalım

Vatandaşlık görevlerimizi yerine getirmemiz neden önemlidir? Açıklayınız.

6.36: Yaren

–Azra, toplumun huzur ve mutluluğu için hak ve özgürlüklerimiz sınırsız değildir. Ülke bütünlüğünü, toplum sağlığını ve güvenliğini korumak amacıyla özgürlükler kanunlar çerçevesinde sınırlandırılabilir. Bu sınırlandırma, özgürlüklerin kötüye kullanılmasını engellemek ve kamu düzeni içinde herkesin özgürlüklerden yararlanması için yapılabilir. Ayrıca savaş, sıkıyönetim, olağanüstü hâl ve seferberlik gibi durumlar oluştuğunda özgürlüklere sınırlandırmalar getirilebilir ya da özgürlükler geçici olarak durdurulabilir.

–Senin de söylediğin gibi Yaren, anayasa tarafından güvence altına alınan haklarımız ve ödevlerimizi bilirsek kendimizi daha güçlü hissederiz. Bu konuda bilinçli olan birey sahip olduğu hak ve özgürlüklerin kullanımının engellendiği veya haksızlığa uğradığı durumlarda hangi kurumlara başvuracağını bilir. Hak ve sorumluluğunu bilen bir vatandaş üzerine düşen sorumluluğu gereği gibi yerine getirerek ülke güvenliği ve geleceğine katkıda bulunur. Temel hak ve özgürlüklerin getirdiği güvenli ortamda yaşayan birey, bu güvenli yaşamın sürdürülmesi için üzerine düşen ödevleri seve seve yerine getirir.

6.37: Azra

Cevaplayalım

Temel hak ve özgürlüklerin kullanılabilmesi için vatandaşlara düşen görevler nelerdir? Açıklayınız.

Sıra Sizde

Toplanan Veriler Başka Şekilde de Kullanılabilir

Bir belediyenin, personelinin mesai takibi için başlatmış olduğu yüz tanıma sistemi yargıdan döndü. Açılan davada bu sistemin, personelin kişilik haklarını ihlal etmesi ve kişisel verilerinin izinsiz olarak kayıt altına alması sebebiyle anayasaya aykırı olduğu iddia edildi. Belediye ise savunmasında, uygulamasına gerekçe olarak binalarının dağınıklığını ve personel sayısının fazlalığını ileri sürmüştü. Yargıya taşınan uygulama hakkında mahkeme karar verdi. İtirazları kabul eden mahkeme yüz tanıma sistemini hukuka uygun bulmadı ve uygulamayı durdurdu.

Genel Ağ haberi 25/01/2018 (Düzenlenmiştir.)

6.38: Yüz Tanıma Sistemi

1. **Haber metnine göre belediyeye, hangi hakkın ihlal edildiği gerekçesiyle dava açılmıştır?**
2. **Belediye çalışanlarının hakları nasıl güvence altına alınmıştır?**
3. **Çevrenizde buna benzer ihlaller yaşanmakta mıdır? Örnekler veriniz.**

Sıra Sizde

Okula gidemeyip bir işte çalışmak zorunda kalan kız çocuğu, sahip olduğu haklardan hangilerini kullanamamaktadır? Bu hakkı kullanabilmesi için devlete ve bireylere düşen görevler nelerdir? Aşağıya yazınız.

6.39: Tarlada Çalışan İşçiler

DÜNDEN BUGÜNE TÜRK KADINI

Hazırlanalım

Esen KARAMÜRSEL AKPEK, tıp teknolojisi alanında göz hastalıkları tedavisinde kullanılan bir cihazın patent sahibidir.

Yasemin ADAR, 2017 dünya güreş şampiyonasında 75 kg kategorisinde altın madalya kazanan sporcumuzdur.

Feryal ÖZEL, Amerikan Uzay ve Havacılık Dairesindeki (NASA) Türk bilim insanıdır. Kara deliğin ilk kez görüntülenmesini sağlayan 200 bilim insanı içinde yer almaktadır.

Gizem GİRİŞMEN, paralimpik oyunlarda Türkiye'ye altın madalya kazandıran milli okçumuzdur.

1. Ülkemizde toplumsal hayatta başarılarıyla örnek olan başka hangi kadınları biliyorsunuz? Söyleyiniz.

2. Televizyon, gazete vb. medya unsurlarında karşılaştığınız olumlu ve olumsuz haberler kadının toplumdaki durumuyla ilgili size ne düşündürüyor? Açıklayınız.

6.40: Toplumsal Hayatta Başarılarıyla Örnek Olan Kadınlarımız

Kavramlar

Cinsiyet Ayrımcılığı, Pozitif Ayrımcılık

Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan coğrafyada Türkler kadına verdikleri değeri sosyal hayata farklı şekillerde yansıtmışlardır. Yazılı ve sözlü kaynaklardan incelenen Türk tarihine bakıldığında kadının toplumda çok önemli bir rolünün olduğu görülmüştür. Türklerde kadın erkek ayrımı yapılmamıştır. Hatta öyle ki kağanın emirnameleri sadece "Hakan ve Hatun buyuruyor ki!" ifadesiyle başlamışsa geçerli olmuştur. Hakan ve hatun, elçileri beraber kabul etmişlerdir.

6.41: Kök Türk Parası Hakan ve Hatun

İslam öncesi Türklerde kadına verilen önemle ilgili başka örnekler de verilebilir. Kök Türk abidelerinde Bilge Kağan sözlerine "Sizler anam katun, büyük annelerim, hala ve teyzelerim…" diye başlamaktadır.

Cevaplayalım

Türk kültüründe kadına verilen önemle ilgili örnekler veriniz.

İslâmiyet öncesi Türk toplum hayatının ve yönetim anlayışının bir yansıması olarak kadının saygın ve etkin rolü İslamiyet sonrasında da devam etmiştir. Kadın, sosyal hayatın her alanında yer alır; at biner, kılıç kuşanır ve üretime katkı sağlardı. Örneğin Tuğrul Bey'in eşi Altuncan Hatun at binen, kılıç kuşanan, askere komuta eden kadınlardan birisiydi. Türkiye Selçukluları Dönemi'nde kurulup varlığını Osmanlı Devleti'nin ilk yıllarına kadar devam ettiren Bacıyan-ı Rum adlı kadın örgütü de toplumsal hayatta önemli bir rol oynamıştır. Moğollar, Kayseri Kalesi'ni kuşattıklarında bu örgütteki kadınlar, şehri savunanlar arasında yer almıştır.

Millî Mücadele yıllarında, erkeği cepheye giden Türk kadını, çocuğunu yetiştirmiş ve evinin geçimini sağlamıştır. Hatta silah ve cephane taşıyarak savaşa katılmıştır. Bu dönem kadınlarına Gördesli Makbule, Tayyar Rahmiye, Kara Fatma (Fatma Seher Erden) vb. örnek verilebilir.

6.42: Kara Fatma (Fatma Seher Erden) birliği ile 6 Ekim 1923'te İstanbul'da (fotoğrafın solunda en başta).

Sosyal yaşamda, üretimde ve siyasi yaşamda, kadının önemini kendi çağdaşı olan liderlere göre daha önce fark eden Mustafa Kemal Atatürk, bu alanlarda kadın haklarıyla ilgili önemli değişimler yapmıştır. Türk kadınının bu durumunu Atatürk şu sözü ile en güzel şekilde ifade eder: "... Dünyada hiçbir milletin kadını, ben, Anadolu kadınından daha fazla çalıştım, milletimi kurtuluşa ve zafere götürmekte, Anadolu kadını kadar gayret gösterdim diyemez." (www.atam.gov.tr) Mustafa Kemal'le birlikte Türk kadını eğitim, hukuk, çalışma, toplumsal yaşam ve aile yaşamında eşit haklara sahip olarak yerini almıştır.

Medeni Kanun'un kabul edilmesiyle, toplumsal ve ekonomik hayatta kadın erkek eşitliği sağlanmıştı. Fakat burada kadınların siyasi haklarından söz edilmemekteydi. Demokrasinin bütün kurum ve kurallarıyla yerleşebilmesi için kadınlarımıza siyasi hakların da verilmesi gerekiyordu. Türk kadınları, siyasi ve sosyal haklarını elde etmek amacıyla birçok girişimde bulundular. 16 Haziran 1923'te Kadınlar Halk Fırkası'nı, 1924'te ise Türk Kadınlar Birliği Derneğini kurdular.

6.43: Mustafa Kemal Atatürk Kadınlarla Birlikte Karadeniz Vapuru'nda (13 Haziran 1926)

Türk kadınına yönetimde görev alabilmesini sağlayan siyasi haklar 1930'dan itibaren verilmeye başlandı. Kadınlara 1930'da belediye seçimlerine katılma hakkı, 1933'te de muhtarlık seçimlerine katılma hakkı tanındı. Türk kadını; anayasa, Medeni Kanun ve seçim yasaları sayesinde haklarına dünyadaki birçok ülkeden önce ulaşmıştır. İsviçre ve Fransa gibi Avrupa ülkelerinde dahi kadınlar, seçme ve seçilme hakkını Türk kadınından sonra elde etmişlerdir. 1934 'te dünya genelinde kadınların milletvekili seçme ve seçilme hakkının bulunduğu ülke sayısının 28 olduğu düşünülürse Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk kadınına verdiği değer daha iyi anlaşılacaktır.

6.44: Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Milletvekillerimizin Bazıları

Cevaplayalım

Türk kadınının siyasi temsilini, topluma katkıları açısından yorumlayınız.

Okuyalım Öğrenelim

Manş Denizi'ni yüzerek geçen ilk Türk kadını Nesrin Olgun Arslan, o günden bu güne Türk kadınını dünya sularında temsil etmenin gururunu yaşıyor.

İngiltere ile Fransa arasında Manş Denizi'ni, 1979 yılında 15 saat 47 dakikada yüzerek geçen ve bunu başaran ilk Türk kadını unvanını alan Arslan, uluslararası yarışmalara katılarak, Türk kadının övünç kaynağı oldu. Kariyerinde birçok ilki gerçekleştiren ve rekor kıran millî yüzücü, dünyanın farklı sularında kulaç atarak Türk kadınına ilham kaynağı olmaya devam ediyor.

Genel Ağ haberi 23/04/2019 (Düzenlenmiştir.)

Cevaplayalım

Millî sporcumuz Nesrin Olgun Arslan, Türk kadınının toplumsal yönden temsiline nasıl bir örnek olmuştur? Düşüncelerinizi paylaşınız.

Okuyalım Öğrenelim

Gaziantep'te Girişimci Kadınlar

Gaziantep'in kadın girişimciler açısından rol model bir kent olduğunu ifade eden TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK) üyesi vekil; "Kadın temsilinin özellikle yerelde çok yüksek olduğu illerimizin başında gelen Gaziantep'te iş hayatında kadını destekleyen programlar yapmayı uygun gördük. Hem kadın temsiline örnek olması için hem de Gaziantep'in kültürünü ve tarihini dünyaya göstermek için buraya geldik. Gaziantep kültürünü dünyaya taşıyan ürünler yöre kadınlarının sanata, kültüre ve ekonomiye sağladıkları büyük katkıların da en iyi örneğidir. Bu ürünlerden birisi de ipekli bir dokuma türü olan Türkiye'de sadece ilimizde el tezgâhlarında dokunan kutnu kumaşıdır." dedi.

Genel Ağ haberi 12/08/2017 (Düzenlenmiştir.)

6.45: Kutnu Kumaşından Yapılan Ürünler

Cevaplayalım

1. **Bu haber metninde anlatılanlar Türk kadınının ekonomik temsiline nasıl bir örnek olmuştur? Açıklayınız.**
2. **Çevrenizden ekonomik hayata katkıda bulunan kadınlara örnekler veriniz.**

Geleneksel aile yapımızda ekonomik faaliyette bulunmak genellikle erkeğe yüklenmiş bir vazifedir. Bu durumu değiştirmek için kadını çalışma hayatına çekecek düzenlemeler yapılmaktadır. Sosyal güvenlikten iş yaşamına kadar birçok alanda kadınlar için pozitif ayrımcılık sayılacak haklar verilmiştir. Örnek olarak çocuk sahibi anneleri çalışma hayatında tutmak için kreş yardımı ve esnek çalışma modeli getirilmiştir.

6.46: Devletten Çalışan Annelere Kreş Desteği

Toplumsal hayatta kadının yaşadığı olumlu gelişmelerin yanında bir de hayatını zorlaştıran birtakım olumsuzluklar yaşanmaktadır. Bunlara kadına yönelik şiddet ve cinsiyet ayrımcılığı örnek olarak verilebilir. Kadına yönelik şiddet; "cinsiyete dayanan, kadını inciten, fiziksel, cinsel, ruhsal hasarla sonuçlanma olasılığı bulunan, toplumda ya da özel yaşamında ona baskı uygulanması ve özgürlüklerinin keyfi olarak kısıtlanmasına neden olan her türlü davranış" olarak tanımlanmaktadır. Ülkemizde kadına yönelik şiddete karşı yasal düzenlemeler yapılmakta ve toplumun bütün kesimlerini içine alan sosyal sorumluluk projeleri ile uzun süreli çözümler oluşturulmaktadır.

Okuyalım Öğrenelim

"Kadın olmadan toplumun sürdürülebilir kalkınma hedeflerini gerçekleştiremeyeceğine inanıyoruz."

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı "Önümüzdeki dönemde en önemli hedeflerinden birinin kadınlarımızın iş gücüne katılımını artırmak olacağını belirtti. Her dönem kadınların korunmasına yönelik tedbirleri daha da artırdıklarını vurgulayarak, şunları kaydetti: "Türkiye'deki sosyal hizmet merkezlerimizde yeni başlattığımız şiddet önleme birimlerimizle kadınlarımızın yanında olmaya devam ettik. Ülkemizin 81 il ve ilçesinde kadına yönelik kurumsal hizmetlerimizi yaygınlaştırmaya devam edeceğiz. Her türlü ayrımcılıkla, kadına yönelik ve aile içi şiddetle mücadelemizi, kamu kurum ve kuruluşlarımızla, STK'lerimiz ve üniversitelerimizle iş birliğini artırarak sürdüreceğiz."

Genel Ağ haberi 04/03/2021 (Düzenlenmiştir.).

6.47: Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Logosu

Araştıralım

Ülkemizde kadına yönelik şiddetle mücadele için yapılan projelerden hangilerini biliyorsunuz? Söyleyiniz.

Cinsiyet ayırımcılığı, genel anlamda bireylere cinsiyetlerinden dolayı toplumda adaletsiz bir şekilde davranılmasıdır. Günümüzde kadınların sosyal ve ekonomik yaşamda aldıkları roller artmış olmasına rağmen, üst yönetim kademelerine erkekler kadar ulaşamadıkları görülmektedir.

Yaşanan bu olumsuzlukları azaltmak için toplumda cinsiyet ayrımcılığını ortadan kaldırmaya yönelik programlar düzenlenmelidir. Medyanın bu konudaki farkındalığı ve etkinliği artırılmalı, toplumsal bilinç düzeyi geliştirilmelidir. Toplumsal cinsiyet ve kadın sorunlarına duyarlı programlar desteklenmeli, erkek ve kadınların da benimseyeceği uygulamalar ortaya konmalıdır.

Cevaplayalım

Toplumda kadın-erkek ayrımının yapılması ne gibi sorunlara yol açar? Tartışınız.

Bunu Duydunuz mu?

Alo 183 hattı ile kadın, çocuk, yaşlı, engelli, şehit yakınları ve gazilerle ilgili çağrılar değerlendirilerek rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmektedir. 7 gün 24 saat ulaşılabilir olan bu hatta yapılan aramalar ücretsizdir.

Sıra Sizde

Dünden bugüne Türk kadını başlıklı bir pano çalışması yapınız. Çalışmanıza başlamadan önce gruplar oluşturunuz. Her grup aşağıda verilen maddelerden birini seçerek panosunu hazırlamalıdır.

- Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinde kadının yeri
- Türk tarihinden örnek kadınlarımız
- Cumhuriyet Dönemi Türk kadının siyasi, sosyal ve ekonomik yönden gelişimi
- Cumhuriyet Dönemi Türk kadınlarından örnekler
- Günümüzde kadınlara yönelik olumlu gelişmelerle (pozitif ayrımcılık) ilgili örnekler
- Günümüzde kadınlara yönelik olumsuz gelişmelerle (şiddet, cinsiyet ayrımı) ilgili örnekler

Pano çalışmanızı sergiledikten sonra aşağıdaki soruları sınıfça tartışınız.

1. **Geçmişten günümüze kadınlarla ilgili verilen bu gelişmelerden yola çıkarak kadına toplumsal hayatta verilen değerle ilgili neler söyleyebilirsiniz?**
2. **Ülkemizde kadınları toplumsal hayatta daha değerli kılmak için neler yapılabilir? Tartışınız.**

Oynayalım Öğrenelim

Etkinlik, aşağıda anlatıldığı şekilde uygulanır.

- Sınıf, öğretmen rehberliğinde iki gruba ayrılır.
- Grup başkanı ve grup ismi belirlenir (Örnek olarak A ve B grubu).
- A grubundan bir öğrenci sınıfın dışına çıkar (Dışarıya çıkmak gönüllülük esasına dayanır.).
- B grubu üyeleri birbirlerine danışarak aşağıda verilen ifadelerden birini seçer ve diğer gruba söyler (Grup başkanı sözcüdür.).
- A grubu üyeleri içeriye giren arkadaşlarına diğer grubun belirlediği ifadeyi ipuçları ile buldurmaya çalışır (Örnek olarak "Yönetime Katılım" ipuçları: STK'lar, kamuoyu, medya vb.).
- Sıra diğer gruba geçer ve ifadeler bitene kadar böyle devam eder.

Not: Ders dışı ipuçları verilemez.
Yeşil renkli kelimeler ipucu olarak kullanılabilir.
Süre, cevap hakkı sayısı vb. kurallar sınıfça belirlenir.

Demokrasi İlkeleri

Monarşi

Cumhuriyet

Yürütme

Medya

Oligarşi

Yasama

Yargı

Anayasal Haklarımız

Siyasi Partiler

Demokrasi

Darbe

Cinsiyet Ayrımcılığı

STK

Özgürlük

Referandum

Yönetime Katılım

Kadına Şiddet

Ölçme ve Değerlendirme

A **Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere tabloda verilen sözcüklerden uygun olanı yazınız.**

anayasa	darbe	hukuk	monarşi
milletvekili	1930	Medeni Kanun	
belediye	yardımcısı		

1. Türk kadını ..... ile sosyal ve ekonomik anlamda erkeklerle aynı hakları elde etmiştir.
2. Cumhurbaşkanı yurtdışına çıktığında yerine Cumhurbaşkanı ..... vekâlet eder.
3. Milletin hür iradesiyle seçtiği hükûmeti güç ve silah kullanarak devirme girişimine .... denir.
4. ..... tek bir kişinin egemenliğine dayanan yönetim biçimidir.
5. Türk kadını seçme hakkını ilk kez ..... yılında ..... seçimlerine katılarak elde etmiştir.
6. Hukuk devleti olmanın başlıca koşulu ..... üstünlüğünün kabul edilmesidir.
7. Haklarımız ve sorumluluklarımız ..... ile güvence altına alınmıştır.

B **Aşağıda numaralar ile verilen ifadeleri, harf ile verilen ifadelerle eşleştiriniz.**

8. Bir konuyla ilgili halkın genel düşüncesi
9. Egemenliğin bir gruba ait olması
10. Televizyon, Genel Ağ, radyo, gazete vb. kitle iletişim araçları
11. Siyasi ve sosyal hayatta dinin egemen olduğu yönetim biçimi
12. Vatandaşların hak ve ödevlerinin de yer aldığı temel yasa
13. Halkın egemenliği temeline dayanan yönetim biçimi
14. Yasamadan sorumlu organ

a) teokrasi
b) yargı
c) TBMM
ç) cumhuriyet
d) medya
e) anayasa
f) oligarşi
g) kamuoyu

8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
○	○	○	○	○	○	○

Ölçme ve Değerlendirme

C **Aşağıdaki soruların cevabını ilgili alana yazınız.**

15. TBMM'nin yetki ve sorumluluklarının neler olduğunu yazınız.

.....

.....

16. Aziz milletimizin 15 Temmuz gecesinde yediden yetmişe tek vücut olarak darbe girişimine karşı çıkmasını demokrasi bilincimizin gelişimi açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

.....

.....

17. Ülkemizde kadına yönelik şiddetin engellenmesi için hangi çalışmalar yapılmaktadır?

.....

.....

18. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde yönetim yapısını oluşturan yasama, yürütme ve yargı güçleri arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

.....

.....

19. MADDE 67- Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halk oylamasına katılma hakkına sahiptir.

Anayasamızın bu maddesi ile verilen seçme seçilme hakkının anayasal güvence altına alınma sebebi nedir?

.....

.....

D **Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.**

20. MADDE 9- Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır.

Anayasanın bu ilkesinde vurgulanan temel görüş aşağıdakilerden hangisidir?

A) Millî Egemenlik
B) Kanunların üstünlüğü
C) Birlik ve beraberlik
D) Yargının bağımsızlığı

Ölçme ve Değerlendirme

21. Türk kadınının, yapılan bir anayasa değişikliği ile 1934 yılında elde ettiği hak aşağıdakilerden hangisidir?

A) Belediye başkanı seçme ve seçilme
B) Kadınlar Halk Fırkası'nı kurma
C) Milletvekili seçme ve seçilme
D) Türk Kadınlar Birliği Derneğini kurma

22. Aşağıdakilerden hangisi cumhurbaşkanının görevlerinden birisi değildir?

A) Üniversite rektörünü atamak
B) Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak
C) Devleti yurt dışında temsil etmek
D) Kanunu Resmî Gazete'de yayımlamak

23. Demokratik toplumlarda bireyler kamu yararına faaliyetlerde bulunmak için dernek, vakıf, sendika vb. oluşumlara katılabilirler.

Yukarıda verilen oluşumların genel adı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Siyasi Partiler B) Sivil Toplum Kuruluşları C) Kulüpler D) Kamu Kurumları

24. Hatice Hanım, toplumda hayvan hakları konusunda duyarlılığı arttırmak istemektedir. **Bu amacını gerçekleştirmek için aşağıdaki yollardan hangisine başvurmaz?**

A) Kamuoyu oluşturmak
B) Sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine katılmak
C) İlgili makamlara dilekçe ile başvuru yapmak
D) Hayvan satış yeri açmak

25. I. Yasama yetkisi TBMM'ye,
II. Yürütme yetkisi cumhurbaşkanına,
III. Yargı yetkisi de bağımsız mahkemelere verilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yönetim anlayışı ile ilgili olarak yukarıda verilen öncüller doğrultusunda çıkarılabilecek ortak sonuç aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kuvvetler ayrılığı ilkesi kabul edilmiştir.
B) Bağımsız dış politika benimsenmiştir.
C) Yargı bağımsızlığı önemsenmiştir.
D) Devlet yönetiminde millet iradesi esas alınmıştır.

26. Aşağıda verilenlerden hangisi demokratik bir okulda olması gereken özelliklerden değildir?

A) Ders içinde öğrencilerin söz alarak düşüncelerini ifade etmesi
B) Okul temsilcisinin okul idaresi tarafından belirlenmesi
C) Sınıf kurallarının öğrencilerle birlikte belirlenmesi
D) Kantinde herkesin sıraya girerek alışveriş yapması

Ölçme ve Değerlendirme

27.
I. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Türk kadını birçok alanda geri plana düşmüştür.
II. Yaşama hakkı, anayasamızdaki sosyal ve ekonomik haklar içinde yer almaktadır.
III. Cumhuriyet Dönemi'nde kadınlara siyasal haklar verilmiştir.
IV. Siyasi hak ve özgürlüklerimizden birisi de çalışma hakkıdır.

Verilen bilgilerden hangisi doğrudur?
A) I B) II C) III D) IV

28. **MADDE 2-** Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk millîyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.
Anayasamızın bu maddesine göre Türkiye ile ilgili aşağıdakilerden hangisi <u>söylenemez</u>?
A) Dinî kurallar devlet yönetiminde etkilidir.
B) Hukuk üstünlüğünü benimsemiştir.
C) İnsan hak ve özgürlüklerini gözetmektedir.
D) Halkın refahını gözeten sosyal bir devlettir.

29. Atatürk diyor ki: "Demokrasilerde bireylerin farklı görüşlere sahip olması doğaldır. Herhangi bir konu ile ilgili karar alınırken çoğunluğun görüşü belirleyici olur."
Atatürk'ün yukarıdaki özdeyişine göre demokrasilerde seçim yapılmasının gereği aşağıdakilerden hangisinde verilmiştir?
A) Halkın yönetime katılmasını sağlamak
B) Toplam oy sayısını öğrenmek
C) Ülkeyi dış güçlere karşı korumak
D) Toplumsal dayanışmayı artırmak

30. **Aşağıdakilerden hangisi, sınırları anayasamızda belirlenmiş olan sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler arasında <u>yer almaz</u>?**
A) Eğitim Hakkı
B) Sağlık Hakkı
C) Dilekçe Hakkı
D) Çalışma Hakkı

31. Temel hak ve hürriyetlerin kısıtlanacağı durumlar vardır. Örnek olarak ..... .
Cümlenin sonu aşağıdakilerden hangisi ile tamamlanırsa <u>yanlış</u> olur?
A) Savaş
B) Seferberlik
C) Sıkıyönetim
D) Seyahat

7

ULUSLARARASI İLİŞKİLERİMİZ

- MİLLÎ DIŞ POLİTİKAMIZ
- DIŞ ALIM, DIŞ SATIM
- TÜRKİYE BEKLENİLENDİR
- POPÜLER KÜLTÜR VE BİZ

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- ***Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz edeceksiniz.***
- ***Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini analiz edeceksiniz.***
- ***Ülkemizin sahip olduğu siyasi, askerî, ekonomik ve kültürel özelliklere bağlı olarak uluslararası alanda üstlendiği rolleri analiz edeceksiniz.***
- ***Popüler kültürün, kültürümüz üzerindeki etkisini sorgulayacaksınız.***

MİLLÎ DIŞ POLİTİKAMIZ

Hazırlanalım

Haritadan yararlanarak Türkiye'nin göreceli konumu hakkında neler söyleyebilirsiniz?

7.1: Türk Dünyası Haritası

Kavramlar

Dayanışma, Ekonomi, Kültür, Politika, Yardımlaşma

Ülkeler arasında kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkiler vardır. Ülkeler birbirleriyle olan ilişkilerini belirledikleri dış politika esaslarına göre yürütürler. Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin medeniyetler arasında hak ettiği yeri almasının etkin bir dış politika ve sağlam temeller üzerine kurulmuş dış ilişkilerle mümkün olacağını biliyordu.

Şimdi, Türkiye'nin Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde belirlediği millî dış politika ilkelerini öğrenelim.

Devletlerin eşitliği: Uluslararası ilişkilerde devletlerin siyasi olarak eşit olması

Karşılıklılık (mütekabiliyet): Uluslararası ilişkilerde karşılıklı güven ve saygıyı hedef tutmak

7.2: M. Kemal ATATÜRK

Tam bağımsızlık: Millî sınırlar içinde bağımsız yaşamak

Komşu devletlerle barış içinde yaşama: Komşularımızla ve bütün devletlerle iyi geçinmek

Yurtta barış dünyada barış: Yurtta ve dünyada barış ortamına katkıda bulunmak

Cevaplayalım

Mustafa Kemal Atatürk'ün "Yurtta barış dünyada barış!" sözünü açıklayınız.

7.3: M. Kemal ATATÜRK

Atatürk'ün belirlediği ilkeler doğrultusunda Türkiye bölgesel ve milletlerarası güven ve istikrar ortamının oluşturulması için her zaman çaba sarf etmektedir. Bunlar yapılırken Türkiye geçmişten kalan meselelerin esiri olmamış, tüm ülkelere dostluk, kardeşlik ve iş birliği elini uzatmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında barışa verdiği önemi dış politikanın her alanına yansıtmıştır. Türk-Yunan, Musul, Hatay, Boğazlar Meselesi'ni barışçıl diplomasi yoluyla çözüme kavuşturmuştur. 1932 yılında Milletler Cemiyetine üye olarak dünya barışına önem verdiğini göstermiştir.

Mustafa Kemal Atatürk, II. Dünya Savaşı'na giden süreci isabetli bir şekilde tahlil ederek bölgesel iş birliği çabalarına hız vermiştir. Bundan dolayı 1934 yılında Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya ile Balkan Antantı, 1937 yılında Türkiye, İran, Irak ve Afganistan ile Sadabat Paktı'nı imzalamıştır. Böylece Türkiye hem doğu sınırı hem de batı sınırının güvenliği ve iş birliği için önemli adımlar atmıştır. Türkiye'nin uyguladığı bu dış politika siyaseti birçok ülkeye de örnek olmuştur.

Türkiye, bölgemizden başlamak üzere dünya devletleriyle karşılıklı kültürlere saygı ile sosyal, siyasi, ekonomik iş birliği ve düzenin tesis edilmesi için birçok kurum ve kuruluşla birlikte aktif rol almaktadır.

Sıra Sizde

Ülkemizin dış politikada izlediği yolu belirleyen Atatürk, Sovyetler Birliği'nin dağılacağını tahmin etmiştir. Bunun için Sovyetler Birliği'nde yaşayan kardeşlerimizle manevi köprülerimizi sağlam tutarak yakınlaşmamızı söylemiştir. 1991 yılına gelindiğinde bağımsızlığını kazanan Türk Cumhuriyetleri (Azerbaycan, Türkmenistan, Kırgızistan, Özbekistan, Kazakistan) ile Türkiye arasında kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkiler hızla gelişmiştir. Azerbaycan ile Türkiye arasındaki Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı iki kardeş ülkenin ekonomik dayanışmasının bir göstergesidir.

İsmet BOZDAĞ, *" Atatürk'ün Sofrası"* s.26-27 (Düzenlenmiştir.)

Mustafa Kemal Atatürk'ün, yukarıdaki paragrafta "manevi köprüler" olarak neyi kastettiğini açıklayınız.

Türk Cumhuriyetleriyle olan ilişkilerimizin gelişmesinde Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Türk Kültür ve Sanatları Ortak Yönetimi (TÜRKSOY) vb. teşkilatların katkıları çoktur.

Okuyalım Öğrenelim

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)

TİKA 24 Ocak 1992 yılında T.C. Dışişleri Bakanlığına bağlı olarak kurulmuştur. Kuruluş amacı özellikle Türk dilinin konuşulduğu ülkeler, komşu ülkeler ve gelişmekte olan ülkelerle ekonomik, sosyal, kültürel iş birliği oluşturmaktır. TİKA yurt dışında Türkçe öğrenimini destekler. TİKA Türkoloji Projesi buna örnektir. TİKA, Orhun Anıtları'nın bölgedeki olumsuz koşullardan korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla Orhun Müzesi'ni inşa etmiştir. Özellikle Türk Cumhuriyetlerinden hem okumak hem de staj yapmak için gelen öğrenciler TİKA projeleri sayesinde karşılıklı eğitim ve öğretim almaktadırlar.

Genel Ağ haberi 11/12/2017 (Düzenlenmiştir.)

7.4: TİKA Logosu

Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY)

TÜRKSOY Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Türkiye'nin üyeliği ile 2 Temmuz 1993 tarihinde kurulmuştur. TÜRKSOY' un amacı Türk kökenli ve Türk dili konuşan Türk devletleri ve halklarının birbirlerini daha iyi anlamalarını sağlamak, kültür ve sanatının korunması, yeniden canlandırılması ve gelişmesi yönünde faaliyette bulunmaktır. Resmî dili Türkçe, yönetim merkezi Ankara'dır.

TÜRKSOY'un faaliyetlerine asil üye ülkelerin dışında, Rusya Federasyonu içinde yer alan altı Özerk Cumhuriyet (Altay, Başkurdistan, Hakasya, Saha (Yakutistan), Tataristan ve Tuva) ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti gözlemci olarak katılmaktadırlar.

Genel Ağ haberi 11/12/2017 (Düzenlenmiştir.)

7.5: TÜRKSOY Logosu

Cevaplayalım

TİKA ve TÜRKSOY'un Türk Cumhuriyetleriyle olan ilişkilerimize katkıları nelerdir? Açıklayınız.

Ülkemiz barışçıl dış politikasını sınır komşuları ile de devam ettirmektedir. Sınır komşumuz olan devletler; Yunanistan, Bulgaristan, Ermenistan, Gürcistan, Azerbaycan'a bağlı Nahcivan Özerk Cumhuriyeti, İran, Irak ve Suriye'dir. Komşumuz olan devletlerle kültürel, sosyal ve ticari ilişkilerimiz oldukça fazladır. Ülkemizde sınır illerimizde bulunan gümrük kapılarındaki hareketlilik, illerimizin ekonomisini ve kültürünü olumlu yönde etkilemektedir. Bu durum, Türkiye'nin komşu ülkelerle yürüttüğü barışçıl politikanın bir sonucudur.

Sıra Sizde

7.6: Ahmet Yesevi Üniversitesi-Kazakistan

Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, Türkiye ve Kazakistan Cumhuriyetlerinin özerk statüye sahip, ortak devlet üniversitesidir. 6 Haziran 1991 tarihinde, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından kısa bir süre önce Türkistan Devlet Üniversitesi olarak temelleri atılmıştır. İki ülke hükûmetleri arasında, Türkistan şehrinde Uluslararası Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi 31 Ekim 1992 yılında kurulmuştur.

Üniversitenin temel görevi, "Orta Asya'nın ilim ve kültür merkezi olan tarihî Türkistan şehrini kalkındırmak" olarak belirlenmiştir. Ahmet Yesevi Üniversitesi Türkiye ile Kazakistan arasında kültür köprüsü görevi yapmaktadır. Üniversitelerde karşılıklı olarak binlerce öğrenci eğitim-öğretim görmektedir. Türkiye Türkçesiyle Uzaktan Eğitim Programlarının (TÜRTEP) koordinasyonu da Ankara'daki birimlerinden yürütülmektedir. Türkistan Uzaktan Eğitim Fakültesinin eğitim dili Kazak Türkçesi ve Türkiye Türkçesidir.

Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri ile kültürel, sosyal ve siyasi ilişkilerde üniversitelerin etkisini aşağıdaki kutucuklara yazınız.

KÜLTÜREL

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

SOSYAL

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

SİYASİ

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Ülkemizin Türk Cumhuriyetleriyle olan ekonomik ilişkileri her geçen gün gelişmektedir. Ülkemizden çok sayıda iş insanı, bu ülkelerde yatırım yapmaktadır. Bu sayede ticaret ve iş birliği imkânları geliştirilmeye çalışılmaktadır. Türkiye'nin Türk Cumhuriyetlerine ihraç (dış satım) ettiği ürünler; makine ve elektrikli cihazlar, gıda maddeleri, mobilya, dayanıklı tüketim malları, plastik ürünler, hazır giyim vb. dir. İthal (dış alım) ettiği ürünler; petrol, doğal gaz, alüminyum, ipek, ham deri vb. dir.

TÜRK CUMHURİYETLERİ İLE İHRACAT VE İTHALAT VERİLERİ

TÜİK 2018

	İhracat Verileri/TL
Azerbaycan	7.800.306.02
Özbekistan	5.033.593.70
Kazakistan	3.678.068.23
Türkmenistan	2.471.530.32
Kırgızistan	1.995.007.12

TÜİK 2018

	İthalat Verileri/TL
Azerbaycan	2.003.502.86
Özbekistan	4.208.433.05
Kazakistan	7.777.659.53
Türkmenistan	1.380.663.55
Kırgızistan	250.439.18

Cevaplayalım

Yukarıdaki verilerden yola çıkarak Türk Cumhuriyetlerinden en fazla ve en az ithalat ve ihracat yaptığımız ülkeler hangileridir? Söyleyiniz.

Türkiye, gerek siyasi, gerek ekonomik açıdan bir dünya devleti olmak hedefi doğrultusunda, öncelikle bulunduğu coğrafyada konumunu siyasi ve ekonomik açıdan güçlendirmek durumundadır. Bu çerçevede, komşuları ile ekonomik ve ticari ilişkilerinin geliştirilmesine büyük önem vermektedir. Türkiye'nin komşu devletlerden ithal ettiği ürünler; petrol ve petrol ürünleri, doğal gaz, deri vb. dir. İhraç ettiği ürünler; şeker ve şeker ürünleri, otomobil, elektrikli eşya, tekstil ürünleri, kimyasal maddeler vb. dir.

SINIR KOMŞULARIMIZ İLE İHRACAT VE İTHALAT VERİLERİ

TÜİK 2018

	İhracat Verileri/TL
Yunanistan	11.040.076.59
Bulgaristan	14.124.188.91
Suriye	7.114.907.17
Irak	44.169.600.89
İran	12.660.387.72
Ermenistan	26.45
Gürcistan	6.957.339.23

TÜİK 2018

	İthalat Verileri/TL
Yunanistan	11.132.207.23
Bulgaristan	13.232.368.97
Suriye	367.067.81
Irak	7.514.090.57
İran	36.666.354.82
Ermenistan	10.352.53
Gürcistan	1.237.182.88

Cevaplayalım

Yukarıdaki verilerden yola çıkarak sınır komşularımızdan en fazla ve en az ithalat ve ihracat yaptığımız ülkeler hangileridir? Söyleyiniz.

Okuyalım Öğrenelim

7.7: Mülteci Kampı-Kilis

Türkiye Suriyeli Mültecilere Sahip Çıkıyor

Türkiye konumu itibariyle oldukça önemli bir coğrafyadadır. Bu konumu yüzünden de geçmişten günümüze sık sık mülteci kabulüyle karşılaşmış bir ülkedir. Mülteciler daha çok savaş vb. zorunlu nedenlerle ülkelerinden ayrılan insanlardır. Günümüzde ise sınır komşumuz Suriyeli mülteciler ülkelerindeki iç savaş nedeniyle yurdumuza sığınmışlardır.

Sınır komşumuz Suriye'de 2011 yılı mart ayında başlayan olaylar büyük bir uyuşmazlığa dönüşmüş; bu olaylar gerek Suriye'nin, gerek bu ülkeyle ikili ilişkilerimizin ve coğrafyanın gündemini yeniden belirlemiştir.

Türkiye, bu zor dönemde Suriye halkının yanında kararlılıkla durmuştur. Türkiye'de 3,5 milyondan fazla geçici koruma kapsamında Suriyeli mülteci vardır. Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunması, ülkede akan kanın durması, sürecin barışçıl bir şekilde sonuçlandırılması Suriye'deki gelişmeler karşısında ülkemizin ilk günden bu yana izlediği politikanın temelini oluşturmaktadır.

Genel Ağ haberi 10/08/2018 (Düzenlenmiştir.)

Cevaplayalım

Türkiye olarak Suriyeli mültecilere sahip çıkmamızı insani değerler açısından açıklayınız.

Okuyalım Öğrenelim

7.8: Mevsimlik Tarım İşlerinde Çalışan Yabancılar

Mevsimlik Tarım İşçileri

Samsun, Ordu, Giresun, Rize, Artvin ve Trabzon illerimizde çay ve fındık hasat zamanında oluşan ihtiyaç nedeniyle; komşumuz olan Gürcistan uyruklu vatandaşlar çalışma izni alarak ülkemizde mevsimlik tarım işlerinde çalışabilecekler. Çay ve fındık işlerinde çalışma süreleri bir yılda doksan gündür.

Genel Ağ haberi 29/ 09 /2018 (Düzenlenmiştir.)

Cevaplayalım

Yukarıdaki haberden yola çıkarak sınır komşumuz Gürcistan ile hangi alanda ilişkilerimiz gelişmektedir? Söyleyiniz.

Sıra Sizde

Aşağıdaki tabloda ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, ekonomik ve siyasi ilişkilere ait bilgiler verilmiştir. Verilen bilgilerin ilişkili olduğu alanı işaretleyiniz.

	Açıklamalar	Kültürel	Sosyal	Ekonomik	Siyasi
1	Moğolistan'da Orhun Abidelerinin bulunduğu alanın TİKA tarafından Orhun Müzesi hâline getirilmesi	✓			
2	Komşu devletlerden ürün almamız, onlara ürün satmamız				
3	Ülkemizin Suriyeli mültecilere kucak açması				
4	Gürcistan vatandaşlarının ülkemize çalışmaya gelmesi				
5	Ülkemizin dış politikada " Yurtta Barış Dünyada Barış " ilkesini uygulaması				
6	Türk Cumhuriyetlerinden ve komşu devletlerden öğrencilerin eğitim için ülkemize gelmesi				
7	Bakü-Tiflis-Kars demir yolu projesinin uygulanması				

DIŞ ALIM, DIŞ SATIM

Hazırlanalım

Yukarıdaki görsellerden hareketle, günlük hayatımızda kullandığımız ürünlerden hangilerinin ihracat, hangilerinin ithalat ürünü olduğunu tahmin ederek söyleyiniz.

7.9: Günlük Hayatta Kullandığımız Ürünlerden Bazıları

Kavramlar

İhracat, İthalat

İnsanlar ihtiyaçları olan tüm ürünleri kendileri üretemez, bazılarını başka insanlardan satın alır. Ülkeler de insanlar gibi üretemedikleri ürünleri başka ülkelerden alır, ihtiyacından fazla üretilen ürünleri ise başka ülkelere satarlar. Ülkeler bu ilişkilerini kaynaklar ve ihtiyaçlarına göre belirler. Ülkelerin tarım, sanayi, madencilik, enerji vb. yer altı ve yer üstü kaynaklarından ihtiyaç fazlası olanların başka ülkelere satılmasına **ihracat (dış satım)**, başka ülkelerden alınmasına ise **ithalat (dış alım)** denir. İthalat ve ihracatla olan ticarete de **dış ticaret** denir. Dış ticaret, ülkeler arasında ekonomik ilişkilerin yanı sıra siyasi, sosyal, kültürel ilişkilerin gelişmesini ve ülkelerin birbirini tanımasını da sağlar.

Ülkelerin gelişip büyümesi için dış ticarette ihracatının ithalatından fazla olması gerekir. Yani bir ülke dışarıdan fazla mal alıp dışarıya az mal satıyorsa o ülkede dış ticaret açığı ortaya çıkar. Bu noktada tüketimin içindeki bireyler olarak alışverişlerimizde ülke içinde üretilen yerli malı ürünleri tüketmemiz ve aynı zamanda millî üretime katkıda bulunmamız ülkemizin gelişmesi açısından önemlidir.

7.10: Uluslararası ticaretin %80'i deniz yoluyla yapılmaktadır.

TÜİK 2018

En fazla ihraç ettiğimiz on ürün

1. Motorlu kara taşıtları
2. Ana metaller
3. Makine ve teçhizat
4. Tekstil ürünleri
5. Giyim eşyası
6. Gıda ürünleri (fındık, incir, üzüm vb.)
7. Kimyasal ürünler
8. Metal ürünler
9. Mobilya
10. Plastik ve kauçuk ürünler

TÜİK 2018

En fazla ithal ettiğimiz on ürün

1. Kimyasal ürünler
2. Ana metaller
3. Madencilik
4. Makine ve teçhizat
5. Motorlu kara taşıtları
6. Petrol ürünleri
7. Atık ve hurdalar
8. Elektrikli makine ve cihazlar
9. Haberleşme teçhizat ve cihazları
10. Tıbbi aletler

Sıra Sizde

Yukarıda ihraç ve ithal ettiğimiz ilk on ürün verilmiştir. Bu ürünleri karşılaştırarak aşağıdaki kutucuklara yazınız.

Sadece İhraç Edilen Ürünler

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

İhraç ve İthal Edilen Ürünler

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Sadece İthal Edilen Ürünler

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Bunu Duydunuz mu?

Son yıllarda uluslararası ticaret sadece büyük şirketlerin ürünlerini diğer ülkelere ulaştırma yöntemi olmaktan çıkmıştır. Bireysel bir satıcı artık elindeki ürünü herhangi bir ülkedeki alıcıya e-ticaret sayesinde ulaştırabilmektedir.

7.11: Elektronik Ticaret

TÜİK 2018

En fazla ihracat yaptığımız on ülke

1. Almanya
2. Birleşik Krallık (Galler, İngiltere, İskoçya, Kuzey İrlanda)
3. İtalya
4. Irak
5. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)
6. İspanya
7. Fransa
8. Hollanda
9. Belçika
10. İsrail

TÜİK 2018

En fazla ithalat yaptığımız on ülke

1. Rusya Federasyonu
2. Çin
3. Almanya
4. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)
5. İtalya
6. Birleşik Krallık (Galler, İngiltere, İskoçya, Kuzey İrlanda)
7. Fransa
8. İran
9. Güney Kore
10. İspanya

Sıra Sizde

Yukarıda ihracat ve ithalat yaptığımız ilk on ülke verilmiştir. Bu ülkeleri karşılaştırarak aşağıdaki kutucuklara yazınız.

Sadece İhracat Yaptığımız Ülkeler

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

İhracat ve İthalat Yaptığımız Ülkeler

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Sadece İthalat Yaptığımız Ülkeler

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Bunu Duydunuz mu?

Coğrafi işaretli ürünler, belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri itibariyle bir yöre, alan, bölge veya ülke ile özdeşleşmiş bir ürünü gösteren ad veya işaretlerdir. Ülkemizde Avrupa Birliği tescili almış ürünlerden biri olan Aydın inciri ile ilgili olarak bu incirin üretimi, sadece o bölgede gerçekleştirilmek durumundadır. Coğrafi işaretler Türk Patent ve Marka Kurumu tarafından verilmektedir.

7.12: Tescilli Coğrafi İşaret – Menşe Adı Logosu

Araştıralım

Türkiye'de coğrafi işaret alan ürünleri araştırınız. Yaşadığımız bölgede bulunanları listeleyerek sınıfta paylaşınız.

Okuyalım Öğrenelim

Kayseri Millî Eğitim Müdürlüğü "Millî Üretelim Bilinçli Tüketelim Projesi"

Projenin amacı okullarımızda ve kurumlarımızda eğitim alan, geleceğin sosyal ve beşerî mimarları olan tüm çocuk ve gençlerimizin sorumluluk bilincini geliştirerek üretim odaklı düşünmelerini sağlamak. "En hızlı kazanç tasarruftur." sloganıyla kalıcı yerli tüketim bilinci oluşturmak.

Genel Ağ haberi 27/12/2017 (Düzenlenmiştir.)

7.13: Millî Üretelim Bilinçli Tüketelim Projesi

Sıra Sizde

Günlük hayatınızda kullandığınız ürünlerin (gıda, ev eşyası, taşıt, enerji vb.) hangisinin ithalat, hangisinin ihracat ürünlerinden olduğunu araştırarak belirleyiniz. Belirlediğiniz ürünleri aşağıdaki tabloya yazarak ilgili alanı işaretleyiniz.

	Ürün Adı	En Fazla İhraç Ettiğimiz Ürünler	En Fazla İthal Ettiğimiz Ürünler
1	Buzdolabı	✓	
2	.....		
3	.....		
4	.....		
5	.....		
6	.....		
7	.....		
8	.....		
9	.....		

TÜRKİYE BEKLENİLENDİR

Hazırlanalım

Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütünün (UNHCR) 2019 yılı verilerine göre Türkiye, 4 milyon mülteciye kucak açmış durumdadır. Aynı zamanda TİKA, AFAD vb. kuruluşlar aracılığıyla dünyanın dört bir tarafında yardım faaliyetlerinde bulunmaktadır.

Yukarıdaki bilgilerden hareketle Türkiye'nin bölgesinde üstlendiği rolle ilgili neler söyleyebilirsiniz?

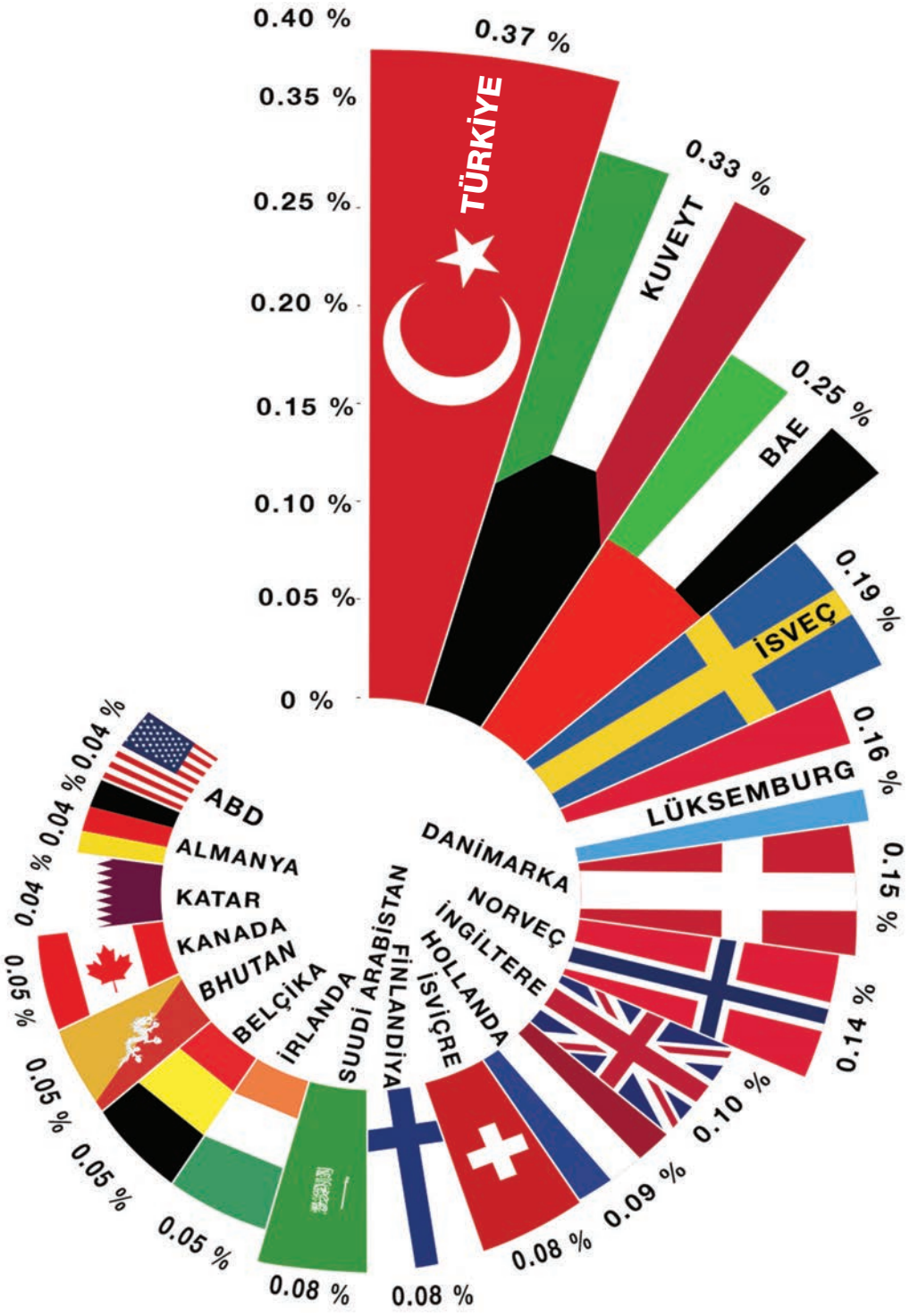
7.14: Türkiye'nin Yardım Faaliyetleri

Kavramlar

Küresel, Politika, Uluslararası

Türkiye, Atatürk Dönemi'nde "Yurtta barış dünyada barış!" ilkesini esas alan barışçı bir politika izlemiştir. Günümüzde de bu politikanın devamı olacak şekilde komşularıyla iyi ilişkiler kuran, dünya barışına önem veren ve birçok yönden gelişmeye açık bir dış politika izlenmektedir.

Ülkemiz bugün ulusal ve uluslararası alanda belli konularda yapıcı bir rol üstlenmektedir. Türkiye'nin kalkınma ve iş birliği alanındaki faaliyetlerinin amacı küresel boyutta güzel bir gelecek için yoksulluğun giderilmesi ve sürdürülebilir kalkınma hedefini sağlamaktır. Türkiye, dünya ülkeleri arasında millî gelire oranla en fazla yardım yapan ülkedir. Örnek olarak Türkiye savaş nedeniyle yıkıma uğramış Afganistan'da yaşama hakkı gibi bir takım özgürlüklere saygılı yeni bir düzen oluşturulmasında aktif rol almıştır.

7.15: Millî Gelir Oranına Göre Ülkelerin Yaptığı Yardım Grafiği-Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu (TİKA 2015)

Türkiye'nin uluslararası alanda üstlendiği siyasi role örnek olarak İslam İşbirliği Teşkilatındaki faaliyetleri verilebilir. 1969'dan bu yana faaliyet gösteren İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) nın 13. İslam Zirvesi Toplantısı, 10-15 Nisan 2016 tarihlerinde İİT üyesi ülkeler devlet ve hükûmet başkanlarının katılımı ile İstanbul'da yapılmıştır. Bu toplantı ile kuruluşun dönem başkanlığı Mısır'dan Türkiye'ye geçmiştir.

7.16: İİT İstanbul Zirvesi 2017

Türkiye'yi, İİT' de değerli konuma taşıyan iki önemli faktör vardır. Bu faktörlerden biri demokrasimiz, diğeri ise tarihî ve millî kültürel gücümüzdür. Türkiye, hem sivil toplum kuruluşları itibarı ile hem de küresel sorunlara ilgi bakımından İslam İşbirliği Teşkilatı üyeleri arasında en gelişmiş ülkedir. Türkiye'nin Müslümanlar arası yardımlaşma ve dayanışma konusunda öncülük yapması da bu gelişmişlik düzeyinin bir sonucudur. Türkiye'nin dönem başkanlığı İİT içindeki öncü rolünü göstermektedir. Suriye'deki iç savaş, Yemen krizi, mezhepsel çatışmalar, İran-Suudi Arabistan gerginliği ve Filistin meselesi gibi birçok konu çözüm beklemektedir. Türkiye, İİT kanalıyla İslam ülkelerinin ortak hareket etmelerine yönelik aktif rol almaktadır.

Türkiye siyasi gücün yanı sıra sahip olduğu askerî güç ile de uluslararası alanda önemli bir role sahiptir. Kara, hava ve deniz kuvvetlerinden oluşan Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) dünyada önemli bir güçtür. TSK çağdaş silah sistemleri ve projeleriyle ön plandadır. Türkiye, askerî personel sayısı olarak da dünyada ilk sırada yer alan ülkelerdendir.

Türkiye, askerî gücünü siyasi yönden ve diplomasi yönünden başarıya çeviren devletlerden birisidir. Türkiye'nin NATO'ya dâhil oluşunda Kore Savaşı'ndaki Türk askerî gücünün büyük rolü vardır. TSK, Birleşmiş Milletler (BM), Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı (NATO) vb. uluslararası teşkilatlara üyeliğin getirdiği sorumlulukla varlığını ülke sınırları dışına taşımıştır. Bu noktada TSK birlikleri, Somali'den Gürcistan'a, Bosna-Hersek'ten Kosova'ya, Afganistan'dan Lübnan'a kadar dünyanın dört bir yanında barış gücü operasyonlarında görev almıştır. Türkiye Avrupa Konseyi ve G-20 gibi birçok uluslararası kuruluşa üyedir.

Cevaplayalım

Türk Silahlı Kuvvetlerinin görevli olduğu her bölgede önemli bir askerî güç olmasının uluslararası alanda etkisi nelerdir? Tartışınız.

Okuyalım Öğrenelim

Türk, Beklenilendir

Prof. Dr. Tufan GÜNDÜZ'ün anlatımıyla; Türk askeri Saraybosna'da, özel olarak yardıma muhtaç köy ve okulları dolaşıp gerekli yardımlarla donatıyor. Dolaşırken bir köyün muhtarından yardım yapılacakların listesini istiyor. Yardım paketleri ise Türkiye'den kargo ile birliğe gönderiliyor. Köyde listeye göre dağıtım yapılıyor ve köyün ileri gelenlerinden birisi "Biz size listeyi verdiğimizde yardıma muhtaç bir teyzemizi unutmuşuz." diyor. Teyzenin evi de tepelik bir yerde ve köyün dışındadır. Bizim subaylarımız "Tabii ki yardım edebiliriz." diyorlar ve diz boyu kara rağmen kutuları omuzlayıp teyzenin evine ulaştırıyorlar. Kapıyı çalıyorlar ve karşılarındaki teyze kapıyı açar açmaz "Türk müsünüz?" diye soruyor. Bizimkiler de "Türküz!" deyince yaşlı teyze "Geleceğinizi biliyordum." Bizim geleceğimizi bilen milyonlar var. El Bab'da, Halep'te, Musul'da…

Tufan Gündüz, Pelin Çift, "*Tarih Bizi Çağırıyor*", s.15 (Düzenlenmiştir.)

7.17: Türk Askeri Yardım Dağıtırken-Afganistan

Cevaplayalım

Metinden ve konu başlığından yola çıkarak Türkiye'nin uluslararası alandaki rolünü nasıl açıklarsınız? Söyleyiniz.

Ülkemiz bulunduğu konum itibariyle petrol ve doğal gaz zengini Orta Doğu ülkeleri ile Avrupa'daki tüketici pazarları arasında stratejik bir konuma sahiptir. Türkiye enerji ihracatı yapan doğu ülkeleri ile ithalatçı batı ülkelerinin enerji yollarının kesişim noktasında yer almaktadır. Türkiye, uluslararası boru hatları ile enerji ihtiyacını karşılayarak gelir sağlamakla birlikte kaynakların taşınmasına aracılık ederek stratejik önemini arttırmaktadır. Uluslararası boru hattı projeleriyle Orta Asya, Hazar ve Orta Doğu bölgelerinin petrol ve doğal gazını Avrupa'ya ulaştıran Türkiye'nin önemi daha da artacaktır.

7.18: Türkiye Doğal Gaz Boru Hatları Haritası

Cevaplayalım

Petrol ve doğal gaz projeleri için söylenen "boru hattından barış hattına" ifadesi ile ne anlatılmak istenmektedir? Tartışınız.

Okuyalım Öğrenelim

BTK Trenleri Millî Yük Vagonlarıyla Dünyanın Yükünü Taşıyor

30 Ekim 2017 tarihinde işletmeye açılan Bakü-Tiflis-Kars (BTK) demir yolu hattına talep her geçen gün artmaktadır. "Millî Tren Projesi" kapsamında üretilen yeni nesil millî yük vagonlarının bu hatta kullanılması ise yük taşımacılığının daha etkin ve verimli yapılmasını sağlamaktadır.

Bugüne kadar BTK demir yolu hattında, ülkemizden Kazakistan'a gübre ve inşaat malzemesi, Kazakistan'dan ülkemize tahıl ve yem taşıması yapıldı. Bölge ülkelerinin yanı sıra Avrupa demir yolu idare ve şirketlerinin ilgisini çeken Bakü- Tiflis- Kars demir yolu hattı için en son Avusturya ile iş birliği yapıldı.

Genel Ağ haberi 25/01/2018 (Düzenlenmiştir.)

7.19: BTK Demir Yolu Proje Toplantısı

Cevaplayalım

1. **Türkiye, Bakü-Tiflis-Kars Demir Yolu Projesi sayesinde bugüne kadar hangi ülkeler ile ekonomik iş birliği yapmıştır? Söyleyiniz.**
2. **Bakü-Tiflis-Kars Demir Yolu Projesiyle tarihteki hangi ticaret yolu canlandırılmak istenmiştir? Söyleyiniz.**
3. **Bu ticaret yolu Türkiye'nin uluslararası alanda ekonomik rolünü nasıl etkiler? Tartışınız.**

7.20: BTK Demir Yolu Projesi-Tren

Türkiye uluslararası alanda kültürel olarak da aktif rol almaktadır. Bu alanda faaliyet gösteren uluslararası kuruluşlardan Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatının (UNESCO) en önemli yönetici organlarına seçilen Türkiye'nin, kuruluşa katkısı her geçen gün artmaktadır. Türkiye, 2017-2021 yılları için UNESCO'nun Yürütme Kurulunda yer almaya hak kazanmıştır. Bu başarının elde edilmesiyle Türk devletinin uluslararası toplumda güvenilirliği ve gücü görülmüştür. Böylece Türkiye, küresel eğitim, bilim ve kültür politikalarını daha yakından izleyebilme ve doğrudan katkıda bulunabilme imkânına sahip olmuştur.

UNESCO, Türk Millî Komisyonunun girişimleri sonucu Matrakçı Nasuh'un ölümünün 450. yılını, Evliya Çelebi'nin doğumunun 400. yıl dönümünü ve Mevlânâ Celâleddîn-î Rumî'nin 800. doğum yıl dönümünü dünya çapında anmıştır. Ayrıca UNESCO tarafından 2016-2017 Ahmet Yesevi ve Fuat Köprülü yılı ilan edilmiştir.

Cevaplayalım

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın dünyada kutlanan ilk ve tek çocuk bayramı olmasını Türkiye'nin uluslararası rolü açısından nasıl değerlendirirsiniz?

Uluslararası alanda faaliyet gösteren ülkemizin önemli vakıflarından Türkiye Maarif Vakfı ve Türkiye Diyanet Vakfının çalışmalarını anlatan haberleri hep beraber okuyalım.

Okuyalım Öğrenelim

Türkiye Maarif Vakfı Türkiye'nin Dünyaya Açılan Penceresi

2016 yılında kurulan Türkiye Maarif Vakfı, yurt dışında Türkiye Cumhuriyeti adına T.C. Millî Eğitim Bakanlığı dışında doğrudan eğitim kurumu açma yetkisine sahip tek kuruluş. Hedefini tüm dünyada güzel insanlar yetiştirmek olarak belirten kuruluş Türkiye'nin eğitimde dünyaya açılan penceresi olma özelliğini taşıyor. Maarif Vakfı, öğrencilere burs, nakdi destek, kırtasiye ve kıyafet yardımları, bilgisayar ve yazılım desteği sağlıyor. Öte yandan vakıf bünyesinde yurt, pansiyon ve lojmanlar aracılığıyla öğrencilere konaklama desteği de veriliyor.

Genel Ağ haberi 25/01/2018 (Düzenlenmiştir.)

7.21: Türkiye Maarif Vakfının faaliyet alanlarını anlatan gazete haberi

Okuyalım Öğrenelim

Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de bulunan ve uzun zamandır kapalı olan Şehitlik Camisi'nde tadilat işlemleri tamamlanarak ibadete açıldı.

Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) tarafından 1996'da yaptırılan ve 2009'da tadilat için kapatılan Şehitlik Camisi yeniden ibadete açıldı. Türk Şehitliği'nin de içinde bulunduğu Şehitler Hıyabanı (iki yanı ağaçlı yol) nın yanı başındaki camide, Müslümanlar daha önce olduğu gibi bugün de ibadetlerini yapabilecekler.

Azerbaycan Millî Meclisi ve Savunma Bakanlığı binalarının yakınındaki Şehitlik Camisi, Azerbaycan'ın başkenti Bakü'yü 1918'de Ermeni ve Bolşevik çetelerin işgalinden kurtaran Kafkas İslam Ordusu şehitleri anısına inşa edilmiştir.

Genel Ağ haberi 25/01/2018 (Düzenlenmiştir.)

7.22: Şehitlik Camisi-Bakü

Sıra Sizde

Aşağıdaki tabloda Türkiye'nin dünyada siyasi, askerî, ekonomik ve kültürel açılardan üstlendiği uluslararası rolleriyle ilgili bilgiler verilmiştir. Verilen bilgilerin ilişkili olduğu alanı işaretleyiniz. (Aynı açıklamanın birden fazla doğrusu olabilir.)

	Türkiye'nin Üstlendiği Uluslararası Roller	Siyasi	Askerî	Ekonomik	Kültürel
1	Türkiye Maarif Vakfının, yurt dışında ülkemiz adına doğrudan eğitim faaliyetlerinde bulunması				✓
2	İslam İşbirliği Teşkilatının dönem başkanlığının Türkiye'ye verilmesi				
3	Ülkemizin enerji ihracatı yapan doğu ülkeleri ile ithalatçı batı ülkelerinin enerji yollarının kesiştiği noktada yer alması				
4	Türkiye'nin NATO ve BM gibi örgütlerle iş birliği yaparak barış gücü operasyonlarında görev alması				
5	Türkiye'nin uluslararası boru hattı projeleriyle Orta Asya, Hazar ve Orta Doğu bölgelerindeki zengin doğal gaz ve petrol rezervlerini Avrupa'ya ulaştırması				
6	Türkiye'nin dört yıl süreyle Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatının Yürütme Kurulunda yer alması				
7	13. İslam Zirvesi Toplantısının, İslam İşbirliği Teşkilatı üyesi ülkelerin devlet ve hükûmet başkanlarının katılımı ile İstanbul'da yapılması				

POPÜLER KÜLTÜR VE BİZ

Hazırlanalım

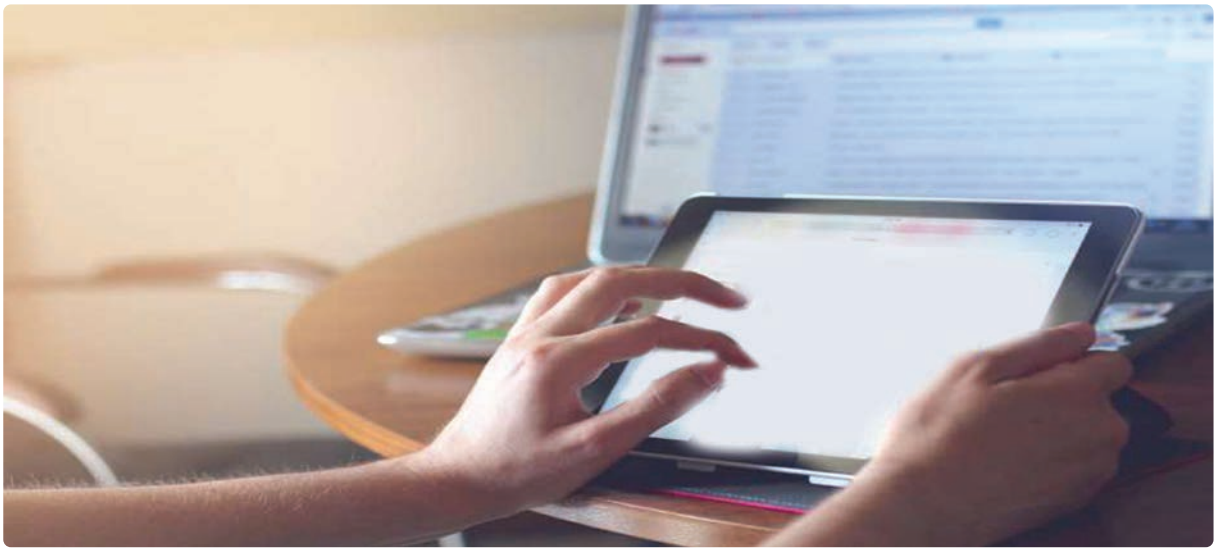
Çizgi film karakterlerinden esinlenerek oyuncaklar üretilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz? Söyleyiniz.

7.23: Market

Kavramlar

Kültür, Medya, Popüler Kültür

Kültür, bir toplumu diğer toplumlardan farklı kılan, geçmişten beri değişerek devam eden, kendine özgü sanatı, inançları, örf ve âdetleri, anlayış ve davranışları ile onun kimliğini oluşturan yaşayış ve düşünüş tarzıdır. Toplumun ayırt edici niteliklerinden oluşan kültür, günümüzde iletişimle iç içe geçmiş durumdadır. Kültürümüze ait olmayan unsurlar medya araçları yoluyla millî kültürümüzü ve dolayısıyla da toplum hayatını etkilemektedir.

7.24: Tablet

Popüler kültür, belli bir dönem için geçerli olan, hızlı üretilen ve hızlı tüketilen kültürel ögelerin bütünü olarak tanımlanmaktadır. Temel mantığı "kullan at" olan popüler kültür ögelerine, dönemsel olarak ortaya çıkan, çok satan, tüketildikten sonra da ortadan kaybolan her şey girer. Örnek olarak bir dönem tüm dünyada özellikle gençler arasında sıkça dinlenen bir şarkı tüketilmiş ve ortadan kaybolmuş, onun yerini başka şarkılar almıştır. Bu durum, yiyecek, giyecek, eğlence vb. yaşamımızın içerisindeki tüm alanlarda geçerlidir.

Popüler kültürün toplumu etkilemesinde en etkili araç medyadır. Popüler kültür, televizyon, Genel Ağ, gazete vb. medya araçları yoluyla toplum yaşamı içerisine yerleştirilmeye çalışılmaktadır. Örnek olarak televizyonda yayınlanan dizi veya sinema filmlerinde seçilmiş bir yaşam tarzı, tutum ve davranışlar, giyim kuşam şekli vb. özendirilmekte, sanki ideal yaşantı buymuş izlenimi verilmektedir.

7.25: Popüler kültür, insanların giyim ve davranışlarını etkilemektedir.

Cevaplayalım

Geçmişte popüler olup günümüzde popülerliğini yitiren müzik, film vb. bildiklerinizi söyleyiniz.

Bu dizi ve sinema filmlerinden etkilenen insanlar -özellikle çocuklar- etkilendikleri film kahramanlarının şekline bürünmek, onlar gibi davranmak ve yaşamak için uğraşmaktadırlar. Örnek olarak geçmişte yayınlanan bir yerli dizide Türk örf ve âdetlerine, kültür, kimlik ve yaşam şekline uygun olmayan bir aile yaşantısı, Türk toplumunda varmış gibi anlatılmaktadır. Bu dizide kültürümüze uygun olmayan bir mimariyle yapılmış evde çocukların bakıcısı, ev halkıyla birlikte yaşamakta, çocuklar bakıcılarına ismiyle hitap etmektedir. Buna benzer yaşantı örnekleri, ana babaya saygı, aile içi ilişkiler vb. anlamda olumsuz örnek teşkil etmektedir. Bu tip dizi ve sinema filmlerinde oyuncular sürekli değişen "moda"ya uygun giyinmekte, onları örnek alan kişiler de modaya ayak uydurmaya çalışmaktadır.

7.26: Oyuncak Seçen Çocuk

Cevaplayalım

Günümüzde yayınlanan dizi veya sinema filmlerinde bunlara benzer olumsuzluklar var mıdır? Varsa nelerdir? Anlatınız.

Popüler kültürün toplumda yayılmasında rol oynayan bir diğer araç reklamlardır. Reklamın temel amacı kârdır. Reklamı yapılan ürünün hedef kitlesiyle arasında bir bağ oluşturup tüketiciyi ikna ederek o ürünün satılması amaçlanmaktadır. Özellikle medya aracılığıyla gösterilen reklamlarla insanlar, popüler kültür ürünlerini tüketmeye yönlendirilmektedir. Organize bir şekilde önce dizi, sinema filmi vb. yollarla pazarlanacak ürünün kullanılacağı yaşam şekli topluma özendirilmekte, ardından ürünler piyasaya sürülmektedir. Böylece ürünü kullanan kişiler, pazarlayanların istediği yaşam şekline girmek zorunda kalmaktadır. Ayrıca markaların tanıtımı popüler kişilerin aracılığıyla yapılarak tüketicilerde marka tutkusu oluşturulmaktadır. Bu durumu her zamanki gibi çocuklar daha yoğun yaşamaktadır. Örnek olarak çocuklar bir takım çizgi film veya sinema filmlerindeki karakterlere özendirilmektedir. Bunun sonucu olarak da dünyadaki çocukların oyuncağından giysisine, kırtasiye ürünlerinden yatağına kadar günlük hayatta kullandığı ürünler aynı karakterlerden oluşmaktadır. Oyuncakçıların raflarında millî tarihimize ve kültürümüze ait Battal Gazi, Malkoçoğlu, Keloğlan, Nasreddin Hoca vb. kahramanlarımızın yerini popüler kültürün oyuncakları almaktadır.

7.27: Televizyon Seyreden Çocuk

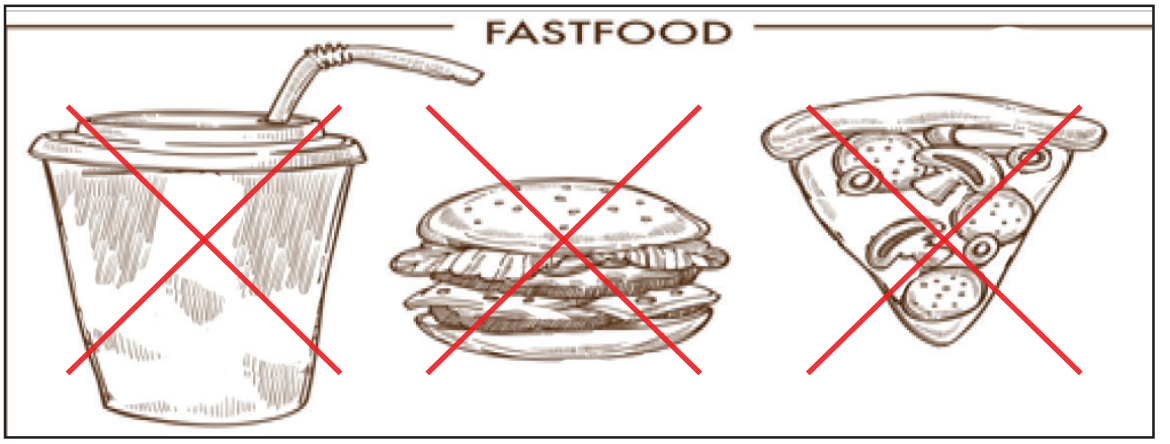
Bu tip dizi ve sinema filmlerinde güzel Türkçemiz yanlış ve bozuk kullanılmakta, dilimiz yozlaştırılmaktadır. Yapılan bir araştırmada popüler kültür ürünü olarak yerli durum komedilerinden olan bir dizinin sadece üç bölümünde Türkçe kelimelerin 317 kez yanlış veya bozuk kullanıldığı tespit edilmiştir. Yine dizi ve sinema filmi, sosyal medya vb. yerlerde “trend”, “ikon” vb. popüler kelimeler sıkça kullanılır olmuştur. Sonuçta bu durum bir kültür erozyonuna yol açmaktadır.

Popüler kültür, amaca ulaşmak adına reklamlarda farklı yollar denemektedir. Bu yollardan biri, kültürel ögelerle ürün arasında bağ kurarak o ürünün kabul görmesini sağlamaktır. Örnek olarak popüler kültür ürünü olan popüler içecekler, reklamda iftar sofrasında içilirken gösterilmektedir. Diğer bir yol ise bilinçaltı algılamalarıdır. Bireylerin fark etmeden, bilincinde olmaksızın algılamalarına bilinçaltı algılaması denir. Bir sosyal deneyde, sinema filmi oynatıldığı sırada özel bir ışıldak aracılığıyla, "gazlı içecek içilmesi" ve "patlamış mısır yenilmesi" ile ilgili bilinçaltıyla algılanan mesajlar fark edilmeyecek kadar kısa sürelerde perdeye iletilmiştir.

7.28: Sinema Salonu

Popüler kültür, reklamlarında bireyi özgürleştirmeyi vaat etmektedir. Ancak değişen modaya göre giyinmek, birkaç çeşit hazır yemek (fast food) markası arasında seçim yapmak aslında bireyin özgürlüğünün ne derece sınırlı olduğunu göstermektedir.

7.29: Hazır Yemek

Cevaplayalım

Hazır yemek tarzı yiyeceklerin zararları hakkında neler biliyorsunuz? Söyleyiniz.

Kısacası halkın gündelik hayatını yansıtmayan popüler kültür, insanların, tek tip, gelip geçici, sanal popüler ürünleri tüketmelerini; yani yiyerek, içerek, takarak, kullanarak, giyerek, giderek vb. kalıplaşmış bir yaşam tarzına katılmalarını istemektedir.

Sonuç olarak popüler kültürün bizi olumsuz yönde etkilemesinin önüne geçmenin yolu iyi bir medya okuryazarı olmak ve bizi "biz" yapan kültürel değerlerimize sahip çıkıp onları yaşamaktır. Popüler kültürün sanal ve gelip geçici, millî kültürümüzün ise gerçek ve kalıcı olduğu bilincinde bireyler olarak hayata katılmamız gerekmektedir.

Sıra Sizde

Aşağıdaki sorulardan size uygun olan tercihi işaretleyiniz.

	SORULAR	✓	✓	✓
1	Gün içerisinde televizyon veya Genel Ağ başında (sosyal medya dâhil) ne kadar süre geçiriyorsunuz?	1 saatten az ( )	1-3 saat arası ( )	3 saatten fazla ( )
2	Evinizde herhangi bir film veya çizgi film kahramanının resminin basılı olduğu eşya var mı?	Evet ( )	Hayır ( )	Kararsızım ( )
3	Marka tercihiniz var mı?	Evet ( )	Hayır ( )	Kararsızım ( )
4	Hazır yemek (fast food) tarzı yiyecekleri seviyor musunuz?	Evet ( )	Hayır ( )	Kararsızım ( )
5	Kıyafet seçimi yaparken televizyondaki popüler kişileri örnek alıyor musunuz?	Evet ( )	Hayır ( )	Kararsızım ( )
6	Alışveriş yaparken reklamlardan etkilendiğiniz oluyor mu?	Evet ( )	Hayır ( )	Kararsızım ( )
7	Televizyon film ve dizilerindeki yaşantılara özendiğiniz oluyor mu?	Evet ( )	Hayır ( )	Kararsızım ( )
8	Hangi tür müzik seversiniz?	Pop ( )	Halk ( )	Sanat ( )

Sorulara verdiğiniz cevaplardan yola çıkarak popüler kültürün hayatınızdaki etkisini yorumlayınız. Ulaştığınız sonuçları aşağıdaki boşluğa yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Oynayalım Öğrenelim

Etkinlik, aşağıda anlatıldığı şekilde uygulanır.

- Sınıf, öğretmen rehberliğinde iki gruba ayrılır.
- Grup başkanı ve grup ismi belirlenir (Örnek olarak A ve B grubu).
- A grubundan bir öğrenci sınıfın dışına çıkar (Dışarıya çıkmak gönüllülük esasına dayanır.).
- B grubu üyeleri birbirlerine danışarak aşağıda verilen ifadelerden birini seçer ve diğer gruba söyler (Grup başkanı sözcüdür.).
- A grubu üyeleri içeriye giren arkadaşlarına diğer grubun belirlediği ifadeyi ipuçları ile buldurmaya çalışır (Örnek olarak "En Fazla İthal Ürünler" ipuçları: Kimyasal ürünler, petrol, haberleşme teçhizat ve cihazları vb.).
- Sıra diğer gruba geçer ve ifadeler bitene kadar böyle devam eder.

Not: Ders dışı ipuçları verilemez.
Yeşil renkli kelimeler ipucu olarak kullanılabilir.
Süre, cevap hakkı sayısı vb. kurallar sınıfça belirlenir.

Dış Politika

TİKA

İhracat

TÜRKSOY

Türk Devletleri

İthalat

Sınır Komşularımız

Türkiye Maarif Vakfı

BTK Demir Yolu Projesi

TANAP

TSK

Diyanet Vakfı

En Fazla İhraç Ürünler

Popüler Kültür

Hazır Yemek

UNESCO

En Fazla İthal Ürünler

İİT

Ölçme ve Değerlendirme

A **Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere tabloda verilen sözcüklerden uygun olanı yazınız.**

Bakü-Tiflis-Kars	TÜRKSOY	TİKA	popüler kültür
Bakü-Tiflis-Ceyhan	UNESCO	Almanya	Çin

1. ..... Demir Yolu Projesi ile tarihî İpek Yolu'nun canlandırılması amaçlanmaktadır.

2. ..... Türkiye ile Azerbaycan ve Gürcistan arasındaki boru hattı projesidir.

3. Belli bir dönem için geçerli olan, hızlı üretilen ve hızlı tüketilen kültürel ögelerin bütününe .... denir.

4. Türkiye, 2017-2021 yılları için ..... Yürütme Kurulunda yer almaya hak kazanmıştır.

5. Türk dilinin konuşulduğu ülkelerde sosyal, ekonomik, kültürel ve eğitim alanlarında iş birliği sağlayan kuruluşa ..... denir.

6. Ülkemizin en fazla ihracat yaptığı ülke..... .

7. Türk kültürünün araştırılmasını, geliştirilmesini, korunmasını ve uluslararası alanda tanıtılmasını amaçlayan kuruluş ..... .

B **Aşağıda numaralar ile verilen ifadeleri, harf ile verilen ifadelerle eşleştiriniz.**

8. Türkiye'nin dünyada uluslararası sorunların çözümünde takip ettiği politika

9. 13 Aralık 2017'de İstanbul'da Doğu Kudüs'ü Filistin'in başkenti ilan eden uluslararası kuruluş

10. Uluslararası ilişkilerde karşılıklı güven ve saygı ilkesi

11. Türkiye adına yurt dışında okullar açan kuruluş

12. Bir ülkenin başka bir ülkeden mal alması (dış alım)

13. 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsız olan Türk devleti

14. Bir ülkenin başka bir ülkeye mal satması (dış satım)

a) ithalat
b) Azerbaycan
c) ihracat
ç) barışçılık
d) ticaret
e) Türkiye Maarif Vakfı
f) mütekabiliyet
g) İslam İşbirliği Teşkilatı
h) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)

8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )

Ölçme ve Değerlendirme

C **Aşağıdaki soruların cevabını ilgili alana yazınız.**

15. Dış ticaretin ülkelerarası ilişkilerde ekonominin yanı sıra başka hangi alanlarda etkileri olmuştur? Açıklayınız.

.....

..... .

16. Millî kültürümüzün popüler kültürden olumsuz yönde etkilenmesini önlemek için bize düşen görevler nelerdir? Açıklayınız.

.....

..... .

17. Aralık 2017'de İstanbul'da toplanan, Türkiye'nin de dönem başkanlığını yaptığı İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) Olağanüstü Zirvesinin sonuç bildirisine göre, Başkenti Doğu Kudüs olan Filistin Devleti'nin tanındığı ilan edilmiştir. Bu bildiriden yola çıkarak Türkiye'nin uluslararası alandaki rolü hakkında düşüncelerinizi yazınız.

.....

..... .

18. Türk Cumhuriyetleri ile olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerimizin geliştirilmesi için neler yapılabilir? Aşağıda verilen boşluklara düşüncelerinizi yazınız.

D **Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.**

19. "Dünya milletlerinin mutluluğuna çalışmak, kendi huzur ve mutluluğuna çalışmak demektir."

Mustafa Kemal Atatürk (Ulus Gazetesi, 20. 3. 1937)

Atatürk yukarıdaki sözü ile aşağıdakilerden hangisinin üzerinde durmuştur?

A) Dünya barışı B) Ekonomik iş birliği C) Vatan sevgisi D) Sanayileşme

Ölçme ve Değerlendirme

20. Aşağıda verilenlerden hangisi popüler kültüre ait bir örnek <u>değildir?</u>

A) Sosyal medya akımlarını takip etmek
B) Anne babanın elini öpmek
C) Alışverişleri, alışveriş merkezlerinden yapmak
D) Modaya uygun giyinmek

21.

İhraç Edilen Ürünler	İthal Edilen Ürünler
- Giyim eşyası	- Tekstil ürünleri
- Gıda ürünleri (fındık, incir, üzüm)	- Petrol ürünleri
- Metal ürünler	- Kimyasal ürünler
- Haberleşme teçhizat ve cihazları	- Tıbbi aletler

Ülkemizin en fazla ihraç ve ithal ettiği ürünler yukarıdaki şemada gruplandırılmıştır.

Bu gruplandırma içerisinde yer değiştirmesi gereken iki ürün aşağıdakilerden hangisidir?

A) Haberleşme teçhizat ve cihazları-Tekstil ürünleri
B) Gıda ürünleri (fındık, incir, üzüm)-Kimyasal ürünler
C) Metal ürünler-Petrol ürünleri
D) Giyim eşyası-Tıbbi aletler

22.

I. İslam İşbirliği Teşkilatının dönem başkanlığını yapması	→ Kültürel
II. Bosna-Hersek'e destek kuvvet yollanması	→ Askerî
III. Türkiye Maarif Vakfının kurulması	→ Siyasi
IV. BTK (Bakü-Tiflis-Kars) demir yolunun yapımı	→ Ekonomik

Yukarıda Türkiye'nin uluslararası alanda gösterdiği gelişmeler ve bunların ilgili olduğu alanlar verilmiştir. Bu eşleştirmelerden hangisi ya da hangileri <u>doğrudur?</u>

A) Yalnız I B) I ve III C) II ve IV D) III ve IV

23. Türkiye'nin 1932 yılında Milletler Cemiyetine üye olması dış politikada hangi özelliğini gösterir?

A) Yayılmacı bir devlet
B) İşbirlikçi bir devlet
C) Karşılık bekleyen bir devlet
D) Barışçı bir devlet

24. "Bizim dostumuz olan Sovyetler Birliği'nin idaresinde dili bir, inancı bir, özü bir kardeşlerimiz vardır. Onlara sahip çıkmaya hazır olmalıyız. Milletler buna nasıl hazırlanır? Manevi köprülerini sağlam tutarak. Dil bir köprüdür. İnanç bir köprüdür. Tarih bir köprüdür."

İsmet BOZDAĞ, " Atatürk'ün Sofrası" s.26-27 (Düzenlenmiştir.)

Mustafa Kemal Atatürk' ün bu sözlerine göre aşağıdakilerden hangisine <u>ulaşılamaz?</u>

A) Soydaşlarımızla bağlarımızı koparmamaya
B) M. Kemal'in gelecekle ilgili düşüncelerine
C) Komşu devletlerin içişlerine müdahale etmeye
D) Soydaşlarımıza sahip çıkmaya

DEĞERLENDİRME SORULARI CEVAP ANAHTARI

1. BİZ VE DEĞERLERİMİZ

A) 1. ön yargı 2. sosyal yardım 3. saygı 4. din 5. toplumsal dayanışma 6. gelenek ve görenekler 7. sorumluluk

B) 8. ç-9. c-10. b-11. a-12. e-13. d

D) 19. A 20. B. 21. C 22. B 23. D 24. D

2. TARİHE YOLCULUK

A) 1. Çinliler 2. Kut 3. Kavimler göçü 4. Göç ve Türeyiş 5. Hz. Osman 6. Ahi Teşkilatı 7. Kutluk 8. Muhacir-Ensar

B) 9. c-10. e-11. f-12. ç-13. b-14. a

D) 20. C 21. A 22. D 23. B 24. B 25. C 26. A 27. A 28. D 29. B

3. YERYÜZÜNDE YAŞAM

A) 1. 36^0-42^0,26^0-45^0 2. mutlak 3. yükselti 4. sıcaklık 5. karasal 6. doğal 7. nüfus 8. kutup iklimi

B) 9. e-10. c-11. b-12. d-13. a-14. f

D) 18. A 19. D 20. C 21. C 22. B 23. D 24. B

4. BİLİM VE TEKNOLOJİ HAYATIMIZDA

A) 1. nanoteknoloji 2. patent 3. coğrafya 4. kaynakça 5. Doğu Anadolu Gözlemevi 6. arkeoloji 7. rapor

B) 8. d-9. e-10. a-11. ç-12. c

D) 16. D 17. C 18. B 19. A 20. C 21. D

5. ÜRETİYORUM, TÜKETİYORUM, BİLİNÇLİYİM

A) 1. tüketim 2. doğal 3. tahıl 4. büyükbaş 5. bor 6. jeotermal 7. yağ 8. fiş/fatura 9. nitelikli insan gücü

B) 10. ç-11. d-12. b-13. f-14. e-15. c

C) 16.Yenilebilenler:Güneş,Rüzgar,Hidroelektrik ve jeotermal enerjiler
Yenilenemeyenler:Taşkömürü, Linyit, Petrol, Doğal gaz, Nükleer Enerji

D) 19. A 20. A 21. D 22. B 23. D 24. C

6. YÖNETİME KATILIYORUM

A) 1. Medeni Kanun 2. yardımcısı 3. darbe 4. monarşi 5. 1930-belediye 6. hukuk 7. anayasa

B) 8. g-9. f-10. d-11. a-12. e-13. ç-14. c

D) 20. D 21. C 22. B 23. B 24. D 25. A 26. B 27. C 28. A 29. A 30. C 31. D

7. ULUSLARARASI İLİŞKİLERİMİZ

A) 1. Bakü-Tiflis-Kars 2. Bakü-Tiflis-Ceyhan 3. popüler kültür 4. UNESCO 5. TİKA 6. Almanya 7. TÜRKSOY

B) 8. ç-9. g-10. f-11. e-12. a-13. b-14. c

D) 19. A 20. B 21. A 22. C 23. D 24. C

SIRA SİZDE CEVAP ANAHTARI

1. BİZ VE DEĞERLERİMİZ

Sayfa 16 — 1. Çocuk 2. Torun 3. Abi 4. Yolcu 5. Öğrenci 6. Kulüp Üyesi 7. Sporcu 8. Müşteri

Sayfa 26 — 1. Dil 2.Gelenek ve Görenekler 3. Tarih 4. Din 5. Mimari 6. Tarih 7. Din 8. Mimari 9. Dil 10. Gelenek ve Görenekler

2. TARİHE YOLCULUK

Sayfa 53 — a) Çadır b)Yün, Keçe c) Koyun Eti ç) Davul d) Bakır e) Bozkır

Sayfa 58 — 1. İkili Sistem 2. Moğolistan 3. Tonyukuk 4. Kutluk 5. Orhun Abideleri 6. Yolluğ Tigin 7. Ergenekon 8. Kül Tigin 9. TİKA

Sayfa 64 — 1. Hunlar 2. Uygurlar 3. Kök Türkler 4. Uygurlar 5. Kök Türkler 6. Hunlar, Kök Türkler 7. Hunlar, Kök Türkler 8. Uygurlar 9. Uygurlar 10. Hunlar, Kök Türkler, Uygurlar 11. Hunlar, Kök Türkler, Uygurlar 12. Hunlar, Kök Türkler, Uygurlar 13. Hunlar, Kök Türkler, Uygurlar

Sayfa 71

İslamiyet'ten Önce	İslamiyet'ten Sonra
Arap Yarımadası'nda dinî inanç olarak putperestlik hâkimdi.	Arap Yarımadası'nda İslamiyet yayıldı.
Kölelerin hiçbir hakkı yoktu.	Kölelerin de hakları tanındı.
Kız çocukları ve kadınlara değer verilmezdi.	Kız çocukları ve kadınlar hak ettikleri değere kavuştular.
Merkezi bir yönetim yoktu.	Mescidi Nebevî merkezli medeni bir şehir oluşturuldu. Adı da Medine oldu.
Kabile savaşları ve kan davaları yaygındı.	Kabile savaşları ve kan davaları yasaklandı.
Kâbe putlarla doluydu.	Kâbe putlardan temizlendi.

Sayfa 78

	Türklerin İslamiyet'i Kabulü Öncesi	Türklerin İslamiyet'i Kabulü Sonrası
1	Örfi hukuk kuralları uygulanırdı.	Örfi ve şer'i hukuk kuralları uygulanırdı.
2	Konargöçer bir hayat biçimi yaygındır.	Şehir hayatına uyum sağlamışlardır.
3	Heykeltıraşlık yaygındı.	Heykel sanatı zayıflamış, halı ve kilim dokumacılığı, el sanatları, maden işlemeciliği vb. sanatlar devam etmiştir.
4	Ahiret inancı vardır.	Ahiret inancı vardır.
5	Yöneticileri han, hakan, kağan unvanı kullanırlardı.	Yöneticiler sultan, hünkâr, hüdavendigâr, gıyaseddin vb. unvanlar kullanmışlardır.
6	Cihan hâkimiyeti anlayışı vardır.	Cihat anlayışı benimsendi.
7	Hırsızlık yapmamak, yalan söylememek vb. ahlakî ilkeler vardı.	Hırsızlık yapmamak, yalan söylememek vb. ahlakî ilkeler vardı.
8	Askerliğe önem verilmiştir.	Askerliğe önem verilmiştir.
9	Gök Tanrı inancı vardı.	İslam inancı kabul edildi.
10	Devlet hanedanın ortak malıdır.	Devlet hanedanın ortak malıdır.
11	Kök Türk ve Uygur alfabelerini kullandılar.	Arap alfabesini kullandılar.

Sayfa 89 — 1. Pasinler 2. Malazgirt 3. Miryokefalon 4. Pasinler 5. Miryokefalon

Sayfa 91

Dinî Nedenler	Ekonomik Nedenler	Siyasi Nedenler	Sosyal Nedenler
Müslümanların elindeki kutsal yerleri (Kudüs, Antakya vb.) almak istemeleri. Hristiyanlığı yaymak istemeleri.	Doğunun zenginliklerini ele geçirmek istemeleri.	Bizans Devleti'nin Türklere karşı yardım istemesi. Kralların yönetimleri altındaki yerleri genişletmek istemeleri.	Doğu'da yeni yerleşim yerlerine sahip olmak istemeleri.

Dinî Sonuçlar	Ekonomik Sonuçlar	Siyasi Sonuçlar	Sosyal Sonuçlar
Kudüs'ü ve kutsal yerleri geri alamadılar. Din adamlarına duyulan güven sarsıldı.	Doğunun zenginliklerini ele geçirmek istemeleri. Tüccar sınıfı artan ticaret ile güç kazandı. Taşımacılık, gemicilik, bankacılık, sigortacılık vb. iş alanları gelişti.	Krallar siyasi güçlerini ve otoritelerini yitirmeye başladılar.	Kâğıt, pusula, matbaa ve barut gibi buluşlar Avrupa'ya taşındı.

Sayfa 98 — 1.b 2. e 3. a 4. c 5. ç

3. YERYÜZÜNDE YAŞAM

Sayfa 108 36- 42 Kuzey Paralelleri-26-45 Doğu Meridyenleri

Sayfa 110 Kuzey Yarımküre: Kuzey Amerika- Avrupa
Güney Yarımküre: Okyanusya-Antarktika
Her İki Yarımküre: Güney Amerika-Afrika-Asya

Sayfa 110 1. Mutlak Konum 2. Mutlak Konum 3. Göreceli Konum 4. Mutlak Konum 5. Göreceli Konum
6. Göreceli Konum 7. Göreceli Konum

Sayfa 112 Yükselti ve Engebenin Fazla Olduğu Yerlerde:
Sıcaklık ortalaması düşüktür.
Ulaşım zordur.
Tarım alanları azdır.
Sanayi ve ticaret gelişmemiştir.
Diğer bölgelere göç verir.
Nüfusu azdır.
Yükselti ve Engebenin Az Olduğu Yerlerde:
Sıcaklık ortalaması fazladır.
Ulaşım kolaydır.
Tarım alanları fazladır.
Sanayi ve ticaret gelişmiştir.
Diğer bölgelerden göç alır.
Nüfusu fazladır.

Sayfa 120 1. Göç Alır, Nüfus Fazladır 2. Göç Verir, Nüfus Azdır 3. Göç Alır, Nüfus Fazladır
4. Göç Alır, Nüfus Fazladır 5. Göç Verir, Nüfus Azdır 6. Göç Alır, Nüfus Fazladır

Sayfa 124 1. Doğru 2. Yanlış 3. Doğru 4. Yanlış 5. Doğru 6. Yanlış 7. Doğru 8. Doğru 9. Doğru

5. ÜRETİYORUM, TÜKETİYORUM, BİLİNÇLİYİM

Sayfa 161 Zeytin üretimi tarım faaliyetir. Zeytinyağı üretimi sanayi faaliyetidir. Zeytinyağı satışı ticaret faaliyetidir.

Sayfa 169 1. c 2. e 3. h 4. ı 5. a 6. d 7. ğ 8. f 9. ç 10. g 11. b

Sayfa 174 1. Doğru 2. Yanlış 3. Doğru 4. Doğru 5. Yanlış

6. YÖNETİME KATILIYORUM

Sayfa 196 1. Cumhuriyet 2. Monarşi 3. Oligarşi 4. Teokrasi 5. Cumhuriyet 6. Monarşi 7. Cumhuriyet
8. Oligarşi 9. Teokrasi 10. Monarşi 11. Cumhuriyet

Sayfa 197 İnsan Haklarına Saygı-Adalet-Yasa-Hak-Çoğulculuk-Hukukun Üstünlüğü-Anayasa-Özgürlük-
Eşitlik-Millî Egemenlik

7. ULUSLARARASI İLİŞKİLERİMİZ

Sayfa 236 1. Kültürel 2. Ekonomik 3. Sosyal 4. Ekonomik 5. Siyasi 6. Kültürel 7. Ekonomik

Sayfa 248 1. Kültürel 2. Siyasi 3. Ekonomik 4. Askerî 5. Ekonomik 6. Kültürel 7. Siyasi

SÖZLÜK

-A-

alüvyon : Akarsuların taşıyıp yığdıkları balçık, kil vb. çok ince taneli şeylerin kum ve çakılla karışmasıyla oluşan yığın, lığ.

akın : Tedirgin etme, yıldırma vb. amaçlarla düşman topraklarına toplu olarak yapılan baskın.

anayasa : Bir devletin yönetim biçimini belirten, yasama, yürütme, yargı güçlerinin nasıl kullanılacağını gösteren, yurttaşların kamu haklarını bildiren temel yasa.

anayurt : İlk yurt edinilen yer, ana vatan.

-B-

bandrol : Devletin vergi aldığını gösteren ve satılan eşyalar üzerine yapıştırılan güvenlik etiketi.

barkod : Değişik kalınlıktaki çizgi ve boşluklardan oluşan, ürüne ait bilgileri hatasız bir şekilde başka ortama aktaran kimlik kartı.

basın : Gazete, dergi gibi belirli zamanlarda çıkan yazılı yayınların bütünü.

bilim : Evrenin veya olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneye dayanan düzenli bilgi, ilim.

buluş : İcat, yeni bir bilgiye ulaşma ve yöntem geliştirme.

büyükelçi : Bir devletin başka bir devletteki en üst düzey temsilcisi.

-Ç-

çip : Milimetrik yüzeyler üzerinde on binlerce devre elemanından oluşan ve son derece karmaşık elektronik devrelerin yerleştirildiği, genellikle silikon benzeri yarı iletken malzeme.

-D-

dil : İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma.

dinamo : Herhangi bir mekanik enerjiyi elektrik akımına çeviren aygıt.

-E-

etnik : Kavimle ilgili. Bir ırka bağlı, soyla ilgili olan.

-F-

fay : Kayaç kütlelerinin bir kırılma düzlemi boyunca yerlerinden kayması, kırık.

fetih : Bir şehir veya ülkeyi savaşarak alma.

fosil : Taş ya da kayaların içerisinde rastlanan taşlaşmış, canlı ya da canlı parçaları.

füze : Bir yanıcı ve bir yakıcı maddenin sürekli olarak yanmasından doğan itiş gücü ile hareket eden düzenek.

-G-

gayrimüslim : Müslüman olmayan kimse.

gelenek : Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane.

girişimci : Ticaret endüstri vb. alanlarda sermaye koyarak girişimde bulunan kimse, müteşebbis.

göç : Ekonomik, toplumsal, siyasi nedenlerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi.

gürz : silah olarak kullanılan ağır topuz.

-H-

ham madde : Üretim sürecinde kullanılan işlenmemiş her türlü madde.

-İ-

ihtiyatlı : Herhangi bir konuda ileriyi düşünerek ölçülü davranan, önlem alan.

imece : Birçok kimsenin toplanıp elbirliği ile bir kişinin veya bir topluluğun işini görmesi ve böylece işlerin sıra ile bitirilmesi.

istihdam : Bir görevde, bir işte kullanma.

istikamet : Yön vermek, yöneltmek, doğrultu.

istila : Bir ülkeyi silah gücüyle ele geçirme.

-J-

jeopolitik konum : Bir devlette, bir bölgede uygulanan politikayla o yerin coğrafyası arasındaki ilişki.

jeotermal : Yer kabuğunun iç kısımlarında ısınan sıcak su veya bunlardan elde edilen enerji.

-K-

kamu : Halk hizmeti gören devlet organlarının tümü, bir ülkedeki halkın bütünü, halk.

kervansaray : Ana yollarda kervanların konaklaması için yapılan büyük han.

kimlik : Toplumsal bir varlık olarak insanın nasıl bir kimse olduğunu gösteren belirti, nitelik ve özelliklerin bütünü.

körük : Ateşi canlandırmak için kullanılan ve açılıp kapandıkça içindeki havayı üfleyen araç.

külliye : Bir caminin çevresinde cami ile birlikte kurulmuş medrese, imaret, sebil, kitaplık, hastane vb. yapıların bütünü.

küresel : Dünya ölçüsünde geniş bir bakış açısıyla benimsenen.

-L-

lazer : Çok güçlü pırıltılar oluşturan, değişik alanlarda kullanılan ışık kaynağı.

-M-

medrese : İslam ülkelerindeki genellikle İslam dini kurallarına uygun bilimlerin okutulduğu yer.

mezhep : Bir dinin görüş, yorum ve anlayış ayrılıkları sebebiyle ortaya çıkan kollarından her biri.

millet : Çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu, ulus.

millî : Milletle ilgili, millete özgü, ulusal.

mutasavvıf : Tasavvuf inançlarını benimseyerek kendini Tanrı'ya adamış kimse, İslam gizemcisi, sufi.

mülteci : Bir başka yere ya da ülkeye sığınan kimse, sığınmacı.

müneccimbaşı : Takvim ve yıllık düzenlemekle uğraşan saray görevlisi.

-N-

nanoteknoloji : Kök olarak Yunancadan gelmekte ve cüce anlamında kullanılmaktadır. Bir nanometre (nm), metrenin milyarda biri kadar bir uzunluğa sahiptir.

-O-

otizm : Kişinin dış dünyayla ilişkiyi reddederek kendi iç dünyasına kapanması.

ozon : Molekülünde üç atom bulunan oksijenden oluşan, ağır kokulu, gaz durumundaki basit element.

-P-

pozitif ayrımcılık : Toplumdaki diğer kişiler ile eşit koşullarda yaşamadığı düşünülen belli gruplara çeşitli ayrıcalıklar tanıyarak onları destekleme.

-R-

radar : Radyo dalgalarının yankısını alarak cisimlerin yerini ve uzaklığını bulabilen, genellikle uçak ve gemilerde kullanılan cihaz.

ribat : Korunmalı kervansaray. İslam-Arap imparatorluğunun önemli sınır noktalarında askerî kuvvetlerin barındığı, aynı zamanda ibadet için yer olan savunmalı yapı.

-S-

sermaye : Bir ticaret işinin kurulması, yürütülmesi için gereken anapara ve paraya çevrilebilir malların tamamı, varlık, servet.

sıkıyönetim : Olağanüstü zamanlarda ve durumlarda ülkede güvenliğin sağlanması için ordunun yardımıyla gerçekleştirilen yönetim.

sufi : Tasavvuf inançlarını benimsemiş kimse, mutasavvıf.

-Ş-

şövalye : Orta Çağ Avrupası'nda özel eğitimle yetişmiş, belli ülküler taşıyan, soylu, atlı savaşçı.

şûra Bir alanla ilgili olarak oluşturulan danışma kurulu.

-T-

tasavvuf : Tanrı'nın niteliğini ve evrenin oluşumunu varlık birliği anlayışıyla açıklayan dinî ve felsefî akım. Kur'an'da önerilen ve peygamber efendimizin hayatında uygulamaları görülen hayat tarzını yaşama gayreti.

termik santral : Katı, sıvı ve gaz hâlindeki yakıtlarda var olan kimyasal enerjiyi ısı enerjisine, ısı enerjisini hareket (kinetik) enerjisine, hareket enerjisini de elektrik enerjisine dönüştüren tesisler.

toy : Düğün.

töre : Bir toplulukta benimsenmiş alışkanlıkların tümü.

-U-

uydu : Türlü amaçlarla yerden fırlatılan ve genellikle kapalı bir yörünge çizerek yer çevresinde dolanan araç.

-V-

vakıf : Birçok kişi tarafından kurulan ve toplum yararına çalışmayı ilke edinen kuruluş.

vergi : Devlete ilişkin genel giderleri karşılama amacıyla çeşitli adlarla alınan para.

-Y-

yapay zekâ : İnsan tarafından yapıldığında doğal zekâyı gerektiren görevleri yapabilecek mekanizmanın oluşturulması çabalarının tümü.

yazıt : Bir kimse veya bir olayın anısını yaşatmak için bir şey üzerine kazılan yazı, kitabe.

KRONOLOJİ

MÖ 220-MS 216	Asya Hun Devleti kuruluş ve yıkılışı
375	Kavimler Göçü
552-630	I. Kök Türk Devleti kuruluş ve yıkılışı
682-745	II. Kök Türk Devleti kuruluş ve yıkılışı
571	Hz. Muhammed'in (s.a.v) doğumu
610	Hz. Muhammed'e (s.a.v) ilk vahyin gelişi
622	Mekke'den Medine'ye hicret
624	Bedir Savaşı
625	Uhud Savaşı
627	Hendek Savaşı
628	Hudeybiye Antlaşması
630	Mekke'nin Fethi
632	Hz. Muhammed'in (s.a.v) Veda Haccı ve vefatı
632-634	Hz. Ebubekir Dönemi
634-644	Hz. Ömer Dönemi
644-656	Hz. Osman Dönemi
656-661	Hz. Ali Dönemi
661-750	Emevi Devleti kuruluş ve yıkılışı
745-840	Uygur Devleti kuruluş ve yıkılışı
750-1258	Abbasi Devleti kuruluş ve yıkılışı
751	Talas Savaşı
756-1031	Endülüs Emevi Devleti kuruluş ve yıkılışı
840-1212	Karahanlı Devleti kuruluş ve yıkılışı
969-1187	Gazneli Devleti kuruluş ve yıkılışı
1040	Dandanakan Savaşı
1040-1157	Büyük Selçuklu Devleti kuruluş ve yıkılışı
1048	Pasinler Savaşı
1071	Malazgirt Savaşı
1077-1308	Türkiye Selçuklu Devleti kuruluş ve yıkılışı
1176	Miryakefalon Savaşı
1230	Yassıçemen Savaşı
1243	Kösedağ Savaşı
1299-1922	Osmanlı Devleti kuruluş ve yıkılışı
29 Mayıs 1453	İstanbul'un Fethi
29 Ekim 1923	Cumhuriyet'in İlanı

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Arsen, P. (1968). *Anayasa Hukuku*. İstanbul: Sıralar Matbaası.
- Atalay, İ. (2001). *Genel Fiziki Coğrafya*. İzmir: Ege Üniversitesi Basım Evi.
- *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi*. (1990). Ankara: Yüksek Öğretim Kurulu Yayınları.
- Aysel, A. (2014). *Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntemleri ve Teknikleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bozdağ, İ. (1970). *Atatürk'ün Sofrası.* İstanbul: Truva Yayınları.
- Cansever, T. (2013). *Osmanlı Şehri.* İstanbul: Timaş Yayınları.
- Çay, P. (1992). *Türk Dünyası El Kitabı.* Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayını.
- Donuk, A. (1988). *İdari Askerî Ünvan ve Terimler.* İstanbul : Türk Dünyası Araştırma Vakfı.
- Duman, T. (2001). *Vatandaşlık Bilgisi.* Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Ekrem, M. (1995). *İpek Yolu Uluslararası Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri.* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ergenekon Başar, C. (1999) *Tepme Keçelerin Tarihi Gelişi, Renk-Desen-Teknik ve Kullanım Özellikleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ergin, M. (2015). *Orhun Abideleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Eser, F. (2011). *Türk İslam Medeniyetinin Yıldızları.* Ankara: Eğitimde Birlik Derneği Kültür Yayınları.
- Göde, K. (1991). *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersleri.* Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Göde, K. (1992). *Türk İslam Kültür ve Medeniyet Tarihi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Gökalp, Z. (1989). *Türk Medeniyeti Tarihi.* İstanbul: Toker Yayınları.
- Gözübüyük, P. (1995). *Anayasa Hukuku.* Ankara: Turhan Kitap Evi Yayınları.
- Gündüz, T.&Çift P. (2018). *Tarih Bizi Çağırıyor.* İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Halaçoğlu, Y. (2010). *Türkiye'nin Derin Kökleri Osmanlı Kimliği ve Aşiretler.* İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı.
- Kafalı, M. (1997). *Anadolu'nun Fethi ve Türkleşmesi.* Ankara: AKM Yayınları.
- Kafalı, M. (2002). *Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması.* Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Kafesoğlu, İ. (1972). *Selçuklu Tarihi.* İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Kafesoğlu, P. (1989). *Türk Millî Kültürü.* İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Kayayerli, M. (1997). *İpek Yolu ve Orta Asya Kültür Tarihi.* Kayseri: Geçit Yayınları.
- Kayıklık, H. (2011). *Din Psikolojisi*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Kesik, M. (2003). *Türkiye Selçuklu Devleti Tarihi Sultan I. Mesud Dönemi.* Ankara: Türk Tarik Kurumu Yayınları.
- Köymen, M. (1963). *Selçuklu Devri Türk Tarihi.* Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Kurt, A. (2014). *Din Sosyolojisi.* İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Maalouf, A., & Çeviri: Berktay Ali. (2006). *Arapların Gözünden Haçlı Seferi.* Ankara: Yapı Kredi Yayınları.
- MEB, *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı* (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar). (2018). Ankara.
- Öden, M. (2003). *Türk Anayasa Hukukunda Eşitlik İlkesi.* Ankara: Yetkin Yayınevi.
- Ögel, B. (1989). *Türk Mitolojisi.* Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ögel, B. (1988). *Türk Kültür Tarihi.* Ankara: TTKY.
- Ögel, B. (1988). *Türk Kültürünün Gelişme Çağları.* İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Ögel, B. (1993). *Türk Mitolojisi.* İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Ögel, B. (1991). *Türk Kültür Tarihine Giriş.* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özdek , R. (1990). *Türklerin Altın Kitabı.* İstanbul: Tercüman Yayınları.
- Öztuna, Y. (1990). *Devletler ve Hanedanlar.* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Rasonyı, L. (1988). *Tarihte Türklük.* İstanbul: Türk Kültür Araştırma Enstitüsü.
- Sevim, A., & Yücel, Y. (1989). *Türkiye Tarihi, Selçuklu ve Beylikler Dönemi.* Ankara: TTK Yayınları.
- Soysal, P. (1969). *Anayasaya Giriş.* Ankara: SBF Yayınları.
- Taneri, A. (1993). *Türk Devlet Geleneği.* İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı.
- *TDK Türkçe Sözlük.* (2012). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- *TDK Yazım Kılavuzu.* (2012). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Teziç, P. (1991). *Anayasa Hukuku.* İstanbul: Beta Yayınevi.
- Togan, Z. V. (1982). *Oğuz Destanı.* İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Tosun, R. (1994). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi.* Kayseri: E.Ü. Yayınları.
- Turan , O. (1965). *Selçuklu Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti.* Ankara : Ötüken Yayınevi.
- Turan, O. (1999). *Selçuklular ve İslamiyet.* İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Turan, O. (1979). Türk Cîhan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi. İstanbul: Nakışlar Yayınevi.
- *Türk Dünyası El Kitabı.* (1992). Ankara: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü.
- Uluçay, Ç. (1979). *Tarih Ansiklopedisi.* İstanbul: Bateş Yayınları.
- Yaraman, A. (1999). *Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsili.* İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

DERGİLER

- Hotar Başargan, N. (1999). Türkiye'de Çalışan Kadınların Sorunlarına Yönelik Bir İnceleme. *İzmir Yerel Bülten*, 409.
- Keleş, M. (2009). Kadının İnsan Hakları Ve Pozitif Ayrımcılık. *İzmir Barosu Dergisi,* 11.
- Köymen, M. (1986). Selçuklular Ve Anadolu'nun Türkleşmesi Meselesi. *Selçuklu Dergisi,* 1.
- Öcal, S. (1985). Eski Türklerde Yiyecekler. *Türk Dünyası Araştırmaları, 35.*
- Tomal, N. (2009, Ocak). Coğrafya Derslerinde Edinilen Bilgilerin Günlük Hayatta Kullanılma Durumları. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü, *Kastamonu Eğitim Dergisi,* 17(1), s. 229-240.

TEZLER

- Akpınar, T. *Popüler Kültür İçerisinde Çocukların Tüketime Yönlendirilme Süreçleri,* T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Anabilim Dalı Kişilerarası İletişim Bilim Dalı, İstanbul, 2015, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Artukoğlu, N. *Popüler Kültür Ve Moda Etkileşimi*, T.C. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tekstil Ve Moda Tasarımı Ana Sanat Dalı, İstanbul, 2013, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Cankara, Ö. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Ortaöğretimde Coğrafi Konum Konusunun Öğretimi,* Ankara, 2008 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Ceylan Apaydın, Ş. *Radyo Televizyon Sinema Anabilim Dalı Popüler Kültür Ürünü Olarak Yerli Durum Komedilerinin Dil Ekseninde İncelenmesi*: Türk Malı Dizisi, T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya-2012, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Erginbaş, O. *Bir Popüler Kültür Ürünü Olarak Kavak Yelleri Dizisinin Lise Gençliği Üzerinde İmaj Oluşturma Etkisi,* T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rtv Anabilim Dalı Radyo Televizyon Bilim Dalı, Konya-2012, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- İydir, G. Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Ekonomik Coğrafya Açısından Çal (Denizli) İlçesi,* Uşak, 2014 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Kasap, N. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Coğrafyada Beşerî Coğrafya Konularının Yeri ve Öğretimi,* Ankara, 1992 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Kunak, G. *Kadın Bedeninin Gösterimi*: Popüler Kültür ve Sanat (1970-1980), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Ankara, 2016, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Öğün, M. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, *İlköğretim Öğrencilerinin Çevre ve Yeryüzü Şekilleri İle İlgili Kavramları Algılamaları,* İstanbul, 2010 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Torunoğlu G. Özge, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, *Türkiye'de Yenilenebilir Enerji Kaynakları ve Çevresel Etkileri,* İstanbul, 2015 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Uzun Aydın, D. Batman Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, *Sanayi-i Nefise Mektebi'nin Türk Heykel Sanatındaki Yeri ve İlk Heykeltraşlar*, İzmir, 2013 (Doktora Tezi)
- Ünür, E. *Popüler Kültür Ürünü Olan Türk Televizyon Dizilerinde Toplumsal Kimliklerin Temsili*, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Anabilim Dalı Halkla İlişkiler Bilim Dalı, İstanbul, 2013, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

GENEL AĞ KAYNAKÇASI

- http://www.kultur.gov.tr/TR,96254/kultur.html 05.09.2017
- http://www.atam.gov.tr/duyurular/milliyetcilik-milli-birlik-ve-beraberlik 08.09.2017
- http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/213.pdf 08.09.2017
- https://www.edebiyatogretmeni.org/dilin-insan-ve-toplum-hayatindaki-yeri-ve-onemi/ 09.10.2017
- http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-06/ataturk-ve-genclik-2 12.10.2017
- http://aydinism.saglik.gov.tr/TR,23066/26-agustos-1071-malazgirt-zaferi-kutlu-olsun.html 24.11.2017
- http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/TR,71002/adet-gelenek-ve-gorenekler.html 08.11.2017
- http://spdosyalar.diyanet.gov.tr/webspdfs/UserFiles/istanbul/Ilceler/fatih/UserFiles/Files/2017%20CAM%C4%B-0LER%20HAFTASI_4c6db4c6-ea59-4311-98c7-2ae3e7a3cad6.doc 10.10.2017
- https://www.diyanet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/10900/camiler-ve-din-gorevlileri-haftasi-cami-sehir-ve-medeniyet-temasiyla-basladi 14.09.2017
- https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm 25.12.2017
- http://www.haberdar.com.tr/farkliliklara-saygi-makale,3523.html 11.09.2017
- http://www.hurriyet.com.tr/ayrimcilikla-mucadeleye-karsi-cok-kulturlu-egitim-25313795 11.09.2017
- http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/47/01/540533/dosyalar/2014_06/25101733_farkliliklarasaygiduyma.pdf 11.09.2017
- http://www.avrasya.edu.tr/wp-content/uploads/sites/80/2015/03/Kad%C4%B1n-Erkek-E%C5%9Fitli%C4%9Fi-ve-Toplumsal-Cinsiyet-E%C4%9Fitimi.pdf 09.09.2017
- http://www.haberturk.com/yasam/haber/1200207-Peygamber'imizin-kadinlarla-ilgili-hadisleri 09.09.2017
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.59b6d6aced1493.41645355 09.09.2017
- http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yasam/502542.aspx 11.09.2017
- s.29 http://www.sanalgaste.com.tr/kagit-toplayicisi-muhammetten-turkiyeye-ibret-veren-acik-mektup/1374/ 18.12.2017
- s.30 http://www.milliyet.com.tr/ozel-haber-otizmli-efran-iki-yilda-buyuk-diyarbakir-yerelhaber-807138/ 25.01.2018
- http://dergipark.gov.tr/download/article-file/107391 09.09.2017
- https://kirikkale.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_01/06111229_farkliliklarasaygi.pdf 09.09.2017
- http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/50.php 09.09.2017
- http://www.izu.edu.tr/Assets/Content/File/Enstitu_Sekreterligi/2013_Guz_Donemi_Semra_Cosgun_ilgar_ve_M_Zeki_ilgar.pdf 09.09.2017
- http://www.kho.edu.tr/akademik/enstitu/savben_dergi/112/Makale4.pdf 09.09.2017
- http://web.firat.edu.tr/sosyalbil/dergi/arsiv/cilt19/sayi2/209-230.pdf 09.09.2017
- http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.59d690295a5035.14029703 05.10.2017
- http://www.kizilay.org.tr/Haber/KurumsalHaberDetay/3755 13.09.2017
- s.35 http://www.edirnekulturturizm.gov.tr/TR,147918/sadaka-tasi.html 05.10.2017
- s.36 http://www.kizilay.org.tr/Kurumsal/tarihcemiz 13.09.2017
- http://www.mehmetcik.org.tr/hakkimizda/tarihce/13.09.2017
- https://www.turkiye.gov.tr/sosyal-yardimlar-genel-mudurlugu 13.09.2017
- http://www.darulaceze.gov.tr/Kurumsal/Darulaceze 13.09.2017
- http://dergipark.gov.tr/download/article-file/20413 02.10.2017
- http://www2.diyanet.gov.tr/DiniYay%C4%B1nlarGenelMudurlugu/WebKutuphanesi/Halkkitaplar%C4%B1/peygam_hayati.pdf 18.11.2017
- https://www.diyanet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/10900/camiler-ve-din-gorevlileri-haftasi-cami-sehir-ve-medeniyet-temasiyla-basladi 23.12.2017
- s.38 http://nigdeaol.meb.k12.tr/tema/icerikler/icerikler/ogrencilerin-simit-parasi-yedi7-aileyi-sevindiriyor_3457539.html#sikayet 06.11.2017
- http://www.kultur.gov.tr 07.11.2017
- http://dergipark.gov.tr/download/article-file/28497 07.11.2017
- http://www.tkb.com.tr/data/file/kalkinma_dergisi/50_dergi.pdf 23.11.2017

- http://www.kulturportali.gov.tr/medya/dokuman/dokumandetay/2284 05.10.2017
- https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=372128 05.10.2017
- http://www.kulturportali.gov.tr/portal/anadolu-selcuklu-devleti--1077-1308- 05.10.2017
- http://www.ekevakademi.org/Makaleler/1264418673_13%20Abdullah%20KAYA.pdf 05.10.2017
- http://www.yenişafak.com/aktuel/3-bin-hacliyi-musluman-yapan-selcuklu-merhameti-691530 06.10.2017
- http://devlet.com.tr/makaleler/y226-MALAZGIRT_ZAFERI_VE_ALP_ARSLAN.html 06.10.2017
- http://www.kulturportali.gov.tr/portal/buyuk-selcuklu-imparatorlugu-ve-anadolunun-fethi 06.10.2017
- http://www.ttk.gov.tr/basindattk/sultan-alparslan-sozun-gucunu-kullandi/ 06.10.2017
- http://www.turkiyat.hacettepe.edu.tr/dergi/10Sayi.pdf 15.10.2017
- http://dergiler.sgb.gov.tr/calismalar/maliye_dergisi/yayinlar/md/150/mdurkaya_sceylan.pdf 20.11.2017
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59e35fe285ca96.13568321 15.10.2017
- http://www.academia.edu/8719175/_Antropoloji_Full_%C3%96zet 08.11.2017
- https://www.rtukisaretler.gov.tr/AIsaretlerPubliccontentid=1&mid=3 02.11.2017
- http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/proje_yazma_egitimi-1._bolum.pdf 13.10.2017
- https://www.sanayi.gov.tr/DokumanGetHandler.ashx?dokumanId=2a94fdd2-9f9d-4bdf-b955-90d1d89359b6 25.09.2017
- http://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/kentlerin-e-donusumu-akilli-kentler/416 02.10.2017
- s. 141 http://aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/dunyanin-bekledigi-gozlemevi-2020de-acilacak/922181 02.11.2017
- s.140 http://www.yenisafak.com/ekonomi/yerli-otomobil-icin-bes-firma-milli-goreve-haziriz-2807223 02.12.2017
- http://mumya.mersin.edu.tr/arkeoloji.html 02.10.2017
- http://www.ttk.gov.tr/genel/tarihce/ 10.11.2017
- http://turkoloji.cu.edu.tr/GENEL/25.php 10.11.2017
- http://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/gecmisten-gelecege-bilim-ve-teknoloji-politikalari/85 10.11.2017
- http://kisi.deu.edu.tr//atil.bulut/Bilim%20ve%20Bilimsel%20Ara%C5%9Ft%C4%B1rma.pdf 10.11.2017
- s. 150 http://www.elazig.pol.tr 28.11.2017
- www.telifhaklari.gov.tr 28.11.2017
- s. 183 http://www.trthaber.com/haber/ekonomi/iscilikten-patronluga-uzanan-basari-hikayesi-332227.html 17.11.2017
- http://dergipark.gov.tr/download/article-file/200976 rüzgâr santral yerlerini belirleme şartları 06.11.2017
- http://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/beyannamerehberi/nedenfisalmaliyiz.pdf 06.11.2017
- http://www.gib.gov.tr/mukellef-hizmetleri/etkinlikler/vergi-bilinci-gelistirme-egitimleri 11.10.2017
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59d7baa973f3f9.70895479 06.10.2017
- https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm 30.11.2017
- http://www.meclishaber.gov.tr/develop/owa/haber_portal.giris 30.11.2017
- https://www.tccb.gov.tr/cumhurbaskanligi/resmi-simgeler/arma/ 30.11.2017
- http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/38/1/cemal_mihcioglu.pdf 02.12.2017
- http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2820.pdf 10.10.2017
- s.205 https://www.trthaber.com/haber/gundem/secimlere-katilim-orani-ve-gecersiz-oylarin-sayisi-artti-372499.html 18.10.2018
- s.205 http://www.milliyet.com.tr/otopark-icin-halk-oylamasi-antalya-yerelhaber-2101128/ 18.10.2017
- s.206 http://www.cevko.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=842&Itemid=229 18.10.2017
- s.207 http://www.milliyet.com.tr/eylem-ses-getirdi-yol-genisletildi-antalya-yerelhaber-1653446/ 18.10.2017
- s.210 https://15temmuz.diyanet.gov.tr/Files/Kitaplar/15%20Temmuz%20Gazilerin%20Dilinden.pdf 01.11.2017
- http://research.sabanciuniv.edu/7029/1/TurkiyedeKadinaYonelikSiddet.pdf 25.11.2017
- http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-05/torelerimizde-kadinin-yeri-2 25.11.2017
- http://t24.com.tr/haber/iste-torba-yasanin-tam-metni,270476 25.11.2017
- https://www.ahaber.com.tr/ekonomi/2017/11/19/is-hayatina-kadinlar-yon-vermeye-basladi 25.11.2017
- https://turkiyemaarif.org/page/53-faaliyet-alanlari-10 05.12.2017
- https://www.gzt.com/haber/turkiyenin-dunyaya-acilan-penceresi-turkiye-maarif-vakfi-2819764 05.12.2017
- http://www.mfa.gov.tr/turkiyenin-kalkinma-isbirligi.tr.mfa 05.12.2017

- http://iicec.sabanciuniv.edu/sites/iicec.sabanciuniv.edu/files/IICEC%204.%20ULUSLAR%20ARASI%20ENERJ%-C4%B0%20FORUMU_%20b%C3%BClten.pdf 05.12.2017
- http://www.turksam.org/tr/analiz-detay/1232-boru-hattindan-baris-hattina 05.12.2017
- http://ui.uludag.edu.tr/Konferans%20materyali.html 05.12.2017
- http://www.mfa.gov.tr/turkiye-guney-kore-siyasi iliskileri.tr.mfa 05.12.2019
- http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/789/10123.pdf 05.12.2017
- http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist 02.11.2017
- http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1088 02.11.2017
- http://www.tesk.org.tr/tr/calisma/sinai/cografi.html 02.11.2017
- https://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/cografi-isaretler-ve-turkiyede-cografi-isaret-korumasi/714 02.11.2017
- http://tpe.anadolu.edu.tr/content.php?pg=92 20.11.2017
- s.240 https://kayseriarge.meb.gov.tr/www/milli-uretelim-bilincli-tuketelim/icerik/37 25.11.2017
- http://dergipark.gov.tr/download/article-file/303934 02.12.2017
- http://dergipark.gov.tr/download/article-file/83945 02.12.2017
- http://www.mfa.gov.tr/dis-politika-genel.tr.mfa 11.12.2017
- s.232 http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/tarihcemiz-222 11.12.2017
- http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-56/ataturk-donemi-turk-dis-politikasi 12.12.2017
- s.232 https://www.turksoy.org/tr 12.12.2017
- http://aydinism.saglik.gov.tr/TR,23066/26-agustos-1071-malazgirt-zaferi-kutlu-olsun.html 12.09.2017
- https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Alak-suresi/6107/1-5-ayet-tefsiri 07.02.2017
- http://www.bilgiustam.com/nanoteknoloji-nedir-faydalari-ve-kullanim-alanlari-nelerdir/ 16.01.2017
- https://www.turkcebilgi.com/%C3%A7ip 16.01.2017
- http://dosyahsm.saglik.gov.tr/Eklenti/119,sosyal-medya-kullanimipdf.pdf?0 23.01.2018
- http://www.yegm.gov.tr/projeler/projeler_tanimli3.aspx 25.04.2019
- https://www.afad.gov.tr/tr/23693/Ebola-Virusu-Hastaligi 23.01.2018
- https://www.dicle.edu.tr/Contents/2dfd8ff7-3db0-4909-bf3c-a5f29c083abb.pdf 23.01.2018
- http://www.anayasahukuku.org/ohal-nedir/ 23.01.2018
- s. 207 http://www.surmelihaber.com/haber/yozgat-belediyesi-whatsapp-ihbar-hatti-kurdu-6547.html 25.04.2019
- http://www.zmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=30467&tipi=17&sube=0 25.04.2019
- https://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx 25.04.2019
- https://islamansiklopedisi.org.tr/veda-hutbesi 25.04.2019
- https://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/nanoteknoloji-ve-kullanim-alanlari/670 25.04.2019
- http://www.milliyet.com.tr/ozel-haber-otizmli-efran-iki-yilda-buyuk-diyarbakir-yerelhaber-807138/ 25.01.2018
- https://www.tmmob.org.tr/sayfa/cinsiyet-ayrimciligi-hakkinda 25.01.2018
- https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf 25.01.2018
- http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42604622 25.01.2018
- s.220 http://www.hurriyet.com.tr/gaziantep-3-milyon-turist-hedefini-yakaladi-40668283 25.01.2018
- s.245 http://www.tcddtasimacilik.gov.tr/haber/BTK%20TRENLER%C4%B0%20M%C4%B0LL%C4%B0%20Y%C3%9CK%20VAGONLARI%20%C4%B0LE%20D%C3%9CNYANIN%20Y%C3%9CK%C3%9CN%C3%9C%20TA%C5%9EIYOR/159 25.01.2018
- s.247 https://tdv.org/tr-TR/site/haberler/baku-sehitlik-camii-yeniden-ibadete-acildi-1701 25.01.2018
- http://karaman.ism.saglik.gov.tr/TR,28559/ozel-gereksinimli-bireyler.html 25.01.2018
- http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller/Toplumsal%20Uyum%20Becerileri.pdf 25.01.2018
- http://www.milliyet.com.tr/hatay-da-noel-kutlamalari-hatay-yerelhaber-2489073/ 25.01.2018
- http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/yazdir?F7C17ADBD6CC4310BB54C9DB5709C60D 10.08.2018
- s.54 http://www.hürriyet.com.tr/pazirik-halisi-niğde-valiliğinde-sergileniyor-40318890 10.08.2018
- https://www.aselsan.com.tr/trtr/hakkimizda/Sayfalar/Default.aspx http://agazete.com.tr/kose-yazisi/2656/yerliyim-milliyim.html 25.04.2019
- s.145 https://www.sabah.com.tr/pazar/2017/08/13/ya-onlar-bizim-fisimizi-cekerse 28.11.2017
- s.220 https://adana.gsb.gov.trHaberDetaylari169030il-spor-muduru-atasbak-capri-napoli-maratonunu-tamamlayan-arslani-kabul-etti.aspx 25.04.2019

- http://www.ekitap.kulturturizm.gov.tr 10.08.2018
- s.236 http://www.tika.gov.tr/tr/haber/gurcistan%27da_turkce_ogrenimine_destek-39061 02.02.2017
- s.235 http://www.mfa.gov.tr/turkiye-suriye-siyasi-iliskileri-.tr.mfa 10.08.2018
- http://www.turkpatent.gov.tr/TURKPATENT/geographicalRegisteredList/ 25.04.2019
- https://www.tbmm.gov.tr/tarihce/ataturk_konusma/5d1yy.htm 03.02.2017
- http://www.kultur.gov.tr/TR,96468/siyaset-ve-baris.html 03.02.2017
- s. 221 https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/bakan-selcuk-kadin-olmadan-toplumun-surdurulebilir-kalkinma-hedeflerini-gerceklestiremeyecegine-inaniyoruz/2164541 26.03.2021
- http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR-44420/gobeklitepe-arkeolojik-alani-sanliurfa.html 25.04.2019
- http://www.mfa.gov.tr/ataturk-doneminde-turk-dis-politikasi.tr.mfa 03.02.2017
- s.54 http://www.türktarım.gov.tr/haber/59/türklerden-dünyaya-yayılan-hali-ve-kilimler-her-motifte-ayrı-bir-hikâye-barındırıyor 10.08.2018
- s. 68 www.diyanet.be/Portals/0/VEDA%20HUTBESI.pdf 25.04.2019
- s. 144 Sanbot http://www.hurriyet.com.tr/insansi-robotlar-ogretmenlige-kodlaniyor-40654981 25.04.2019
- http://www.yok.gov.tr/documents/10279/29816/ozel_gereksinimli_bireyler_funda_acarlar.pdf/40835a06-cdf2-4ee7-981f-1d2ec1c8ddf4 25.01.2018
- s.247 https://turkiyemaarif.org/page/553-dunyada-maarif-16 20.01.2018
- s.98 http://www.tcddtasimacilik.gov.tr/haber/DEM%C4%B0R%20%C4%B0PEK%20YOLU%20%C4%B0LK%20YOLCULARINI%20TA%C5%9EIDI/85 23.11.2017
- s.216 https://www.memurlar.net/haber/793584/yuz-tanima-sistemiyle-mesai-kontrolu-hukuki-degil.html 09.05.2019

GÖRSEL KAYNAKÇA

Görsel No	Görsel Linki	Erişim Tarihi
Görsel 1.1 :	http://kahramanmaras.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/1/75921/voleybolun-yildizlari-secildi.aspx	30.10.2017
Görsel 1.5 :	https://www.bik.gov.tr/wp-content/uploads/2019/03/A-Milli-Tak%C4%B1m.jpg	18.12.2019
Görsel 1.8 :	http://turkdiliyili.com/images/uploads/gorsel_-4.jpg	15.09.2017
Görsel 1.9 :	http://turkdiliyili.com/images/uploads/gorsel_-4.jpg	15.09.2017
Görsel 1.10 :	http://turkdiliyili.com/images/uploads/gorsel_-4.jpg	15.09.2017
Görsel 1.11 :	http://turkdiliyili.com/images/uploads/gorsel_-4.jpg	15.09.2017
Görsel 1.12 :	https://i.panoramikmuze.com/storage/files/images/2018/11/15/114-Qem7.jpg	15.12.2019
Görsel 1.16 :	https://tursabdunyasi.wordpress.com/2015/06/29/safranboluyu-ulkemizde-ve-dunyada-on-plana-cikartan-en-onemli-unsur-sizce-nedir/	15.12.2019
Görsel 1.17 :	https://corum.ktb.gov.tr/TR-58759/geleneksel-corum-evleri.html	15.12.2019
Görsel 1.18 :	http://www.tarakli.bel.tr/tarihi_mekanlar.asp	15.12.2019
Görsel 1.20 :	https://www.aa.com.tr/tr/yasam/ankara-metrosunun-kadin-vatmanlari-/912897#	10.05.2019
Görsel 1.22 :	http://www.sanalgaste.com.tr/kagit-toplayicisi-muhammetten-turkiyeye-ibret-veren-acik-mektup/1374/	18.12.2017
Görsel 1.24 :	https://www.kulturportali.gov.tr/contents/images/hat6.jpg	01.10.2018
Görsel 1.25 :	https://www.kulturportali.gov.tr/contents/images/hat8.jpg	01.10.2018
Görsel 1.26 :	http://eskisehirkulturturizm.gov.tr	15.12.2017
Görsel 1.27 :	http://www.bayat.bel.tr/ilcemiz/bayat-kilimleri	10.10.2017
Görsel 1.28 :	https://www.kayseri.bel.tr/uploads/pdf/kayseri_mutfagi.pdf s.52	18.12.2019
Görsel 1.29 :	https://www.kayseri.bel.tr/haberler/akkislali-analardan-kahraman-askerlere-manti	14.05.2019
Görsel 1.30 :	https://www.kayseri.bel.tr/kesfet-listeleme/hunat-hatun-kulliyesi	14.05.2019
Görsel 1.31 :	https://aydin.ktb.gov.tr/TR-243108/sadaka-tasi.html	14.02.2018
Görsel 1.32 :	https://kizilay.org.tr/Upload/Haber/800X600/21290915_sevinc.jpg	26.04.2019
Görsel 1.33 :	https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/4336/logo-department.svg	21.09.2017
Görsel 1.34 :	http://www.kizilay.org.tr	05.10.2017
Görsel 1.35 :	http://www.darulaceze.gov.tr	21.09.2017
Görsel 1.36 :	http://www.mehmetcik.org.tr	05.10.2017
Görsel 1.38 :	https://ibbqr.ibb.gov.tr/beyoglu-istiklal-caddesi-duzenleme-insaati/	06.10.2017
Görsel 1.39 :	http://www.cimer.gov.tr	10.08.2018
Görsel 2.3 :	http://extremegroup.ee/en/package/summer-camp-in-kyrgyzstan/	25.11.2017
Görsel 2.9 :	Türk Dünyası Kültür Atlası,Türk Kültürüne Hizmet Vakfı,Cilt 1, İstanbul 1997, s. 219	

Görsel 2.10 :	http://www.bayat.bel.tr/ilcemiz/bayat-kilimleri	10.08.2018
Görsel 2.12 :	Orhan - Erhan DÜNDAR Arşivi	
Görsel 2.14 :	http://www.tamga.org/2014/12/kokturukce-paralarda.html https://2.bp.blogspot.com/-vjq4RFDytrk/WC1503Hb2TI/AAAAAAAAaDY/yKvrF8HYewwHzkvNs5htPKv8exui9VjKgCLcB/s640/G%25C3%25B6kt%25C3%25BCrk%2BAbacas%25C4%25B1.jpg	02.11.2017
Görsel 2.18 :	Türk Dünyası Kültür Atlası, İslam Öncesi Dönem, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı, Cilt 1, İstanbul 2007.	
Görsel 2.20 :	Külcü, R. (2015). Akademia Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi1 (1), 3.	10.08.2018
Görsel 2.23 :	https://islamansiklopedisi.org.tr/muhammed	02.11.2018
Görsel 2.26 :	http://www.topkapisarayi.gov.tr/tr/ziyaret%C3%A7ilerimize-duyurulur	10.10.2017
Görsel 2.27 :	http://www.amusingplanet.com/2014/08/the-great-mosque-of-samarra.html	19.06.2019
Görsel 2.32 :	https://sanalgezinti.com/yeni/askeri-muze-harbiye/tr.html	
Görsel 2.33 :	http://uzbek-travel.com/about-uzbekistan/facts/malik-rabat	10.05.2019
Görsel 2.34 :	https://www.ktb.gov.tr/Resim/14615,15jpg.png?0	09.10.2017
Görsel 2.35 :	https://www.ktb.gov.tr/Resim/14616,16jpg.png?0	09.10.2017
Görsel 2.36 :	https://www.kuleuven.be/studentenvoorzieningen/contactpuntinterculturaliteit/avicenna-ibn-sina	10.05.2019
Görsel 2.37 :	Türk Dünyası Kültür Atlası,Türk Kültürüne Hizmet Vakfı,Cilt 1, İstanbul 1997, s. 71	10.08.2018
Görsel 2.38 :	https://yozgat.ktb.gov.tr/Resim/240537,14-2018-nevruz-kutlamalarijpg.png?0	15.12.2019
Görsel 2.41 :	http://adilcevaztugrulbey.meb.k12.tr/icerikler/tugrul-beyin-hayati-993-1063_5459389.html	10.05.2019
Görsel 2.42 :	http://www.sarayonukutup.gov.tr/TR,156945/tarihi.html	05.10.2017
Görsel 2.43 :	http://www.ttk.gov.tr/basindattk/sultan-alparslan-sozun-gucunu-kullandi/	22.09.2017
Görsel 2.44 :	http://www.ttk.gov.tr/basindattk/sultan-alparslan-sozun-gucunu-kullandi/	22.09.2017
Görsel 2.46 :	https://www.esenler.bel.tr/tr/icerik/32/4782/esenlerde-kultur-sanat-dolu-yeni-sezon.aspx	30.09.2017
Görsel 2.47 :	https://www.ttk.gov.tr/basindattk/sultan-alparslan-sozun-gucunu-kullandi/	14.05.2019
Görsel 2.48 :	YEĞİTEK Akıllı Tahta Arşivi	17.02.2021
Görsel 2.49 :	https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/erzurum/gezilecekyer/uc-kumbetler	03.10.2017
Görsel 2.50 :	https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/tokat/gezilecekyer/yagibasan-medreses-cukur-medrese	03.10.2017
Görsel 2.51 :	http://www.sivaskulturturizm.gov.tr/TR,76423/divrigi-ulu-cami-ve-darussifasi.html	03.10.2017
Görsel 2.52 :	http://www.diyarbakirkulturturizm.org/Yapit/Details/KOPRULER/41/Malabadi-Koprusu/229	03.10.2017
Görsel 2.54 :	https://sanalgezinti.com/yeni/askeri-muze-harbiye/tr.html (Selçuklu salonu/Miryokefalon Savaşı)	15.12.2019
Görsel 2.55 :	https://fr.muzeo.com/reproduction-oeuvre/baudouin-du-bourg-elu-roi-de-jerusalem-en-1118-sous-le-nom-de-baudouin-ii-1131	15.12.2019
Görsel 2.56 :	https://www.trthaber.com/m/?news=selahaddin-eyyubi-kuduste-88-yil-suren-hacli-egemenligine-son-verdi&news_id=387386&category_id=1	10.05.2019
Görsel 2.57 :	https://www.bik.gov.tr/mavi-medresede-son-rotuslar/	21.11.2019
Görsel 2.58 :	https://www.kayseri.bel.tr/kesfet-listeleme/gevher-nesibe-medresesi-turbesi-ve-cesmesi	23.11.2017
Görsel 2.60 :	*T.C. Başbakanlık, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını*: 399 Bilimsel Toplantılar Dizisi: 49	
Görsel 2.61 :	http://konya.kutuphane.gov.tr/Resim/139982,mevlana-celaleddin-rumi.png?0	15.12.2019
Görsel 2.62 :	http://islamansiklopedisi.org.tr/bektasilik	12.02.2020
Görsel 2.63 :	https://aregem.ktb.gov.tr/Resim/235544,tejpg.png?1	15.12.2019
Görsel 2.65 :	https://www.sabah.com.tr/egitim/2017/01/24/ipek-yolu-nedir	05.02.2020
Görsel 2.67 :	http://www.tcddtasimacilik.gov.tr/haber/	23.11.2017
Görsel 3.2 :	www.acikders.ankara.edu.tr	13.02.2021
Görsel 3.3 :	www.acikders.ankara.edu.tr	13.02.2021
Görsel 3.7 :	YEĞİTEK Akıllı Tahta Arşivi	13.02.2021
Görsel 3.18 :	https://www.trthaber.com/haber/turkiye/istiklal-caddesinde-altyapi-calismasi-293749.html	10.05.2019
Görsel 3.21 :	YEĞİTEK Akıllı Tahta Arşivi	
Görsel 3.22 :	YEĞİTEK Akıllı Tahta Arşivi	
Görsel 3.23 :	YEĞİTEK Akıllı Tahta Arşivi	
Görsel 3.24 :	YEĞİTEK Akıllı Tahta Arşivi	
Görsel 3.25 :	https://www.ogm.gov.tr/Documents/Orman_Varligi_Dosyalari/T%C3%BCrkiyeOrmanVarligiHaritasi.jpg	05.02.2020

Görsel 3.26 :	YEĞİTEK Akıllı Tahta Arşivi	13.02.2021
Görsel 4.2 :	https://www.rtukisaretler.gov.tr/	30.11.2017
Görsel 4.5	https://www.bik.gov.tr/daglarin-etegindeki-hamsikoy-cezbediyor/	19.12.2019
Görsel 4.6 :	http://tubitak.gov.tr	10.08.2018
Görsel 4.7 :	http://www.milliyet.com.tr/gundem/bilism-vadisi-neresi-nerede-6110393	02.10.2017
Görsel 4.8 :	https://www.bik.gov.tr/yuzde-100-yerli-otomobil-icin-gun-belli-oldu/	27.04.2019
Görsel 4.10 :	http://dag.atauni.edu.tr/	20.10.2017
Görsel 4.11 :	http://www.sage.tubitak.gov.tr/tr/urunler/satha-atilan-orta-menzilli-muhimmat-som	15.12.2019
Görsel 4.12 :	http://basinhaber.ormansu.gov.tr/osb/haberduyuru/guncelhaber/16-02-17/T%C3%BCrkiye%E2%80%99nin_En_B%C3%BCy%C3%BCk_G%C3%BCne%C5%9F_Enerjisi_Projesi_Ad%C4%B1yaman%E2%80%99da_Hayata_Ge%C3%A7ti%E2%80%A6.aspx?sflang=tr	29.01.2020
Görsel 4.13 :	http://www.ituvakif.org.tr/dergi/sayi_77.pdf	28.04.2019
Görsel 4.14 :	https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/yerli-robotlar-dunya-standartlarini-yakalayacak/1353430#	10.05.2019
Görsel 4.15 :	https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/robot-sanbot-erik-dali-oynadi/1116071	10.05.2019
Görsel 4.16 :	http://www.bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/yapay-zeka-ve-futbolcu-robotlar	10.05.2019
Görsel 4.17 :	https://futuroexponencial.com/wp-content/uploads/2017/04/microchips-768x512.jpg	15.12.2019
Görsel 4.19 :	https://iha.shgm.gov.tr/img/giris-gorsel.jpg	15.12.2019
Görsel 4.20 :	https://www.trthaber.com/resimler/42000/43385.jpg	15.12.2019
Görsel 4.21 :	https://www.bik.gov.tr/wp-content/uploads/2016/06/S%C3%9CR%C3%9CC%C3%9C.jpg	29.01.2020
Görsel 4.23 :	http://www.bilimgenc.tubitak.gov.tr/sites/default/files/styles/770px_node/public/tubitak_projeleri_yarisma_50._tubitak_lise_ogrencileri_arastirma_projeleri_yarismasi_2018_.jpg?itok=9MMpqMX-	29.01.2020
Görsel 4.33 :	http://ilkokulegerci.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/58/03/702600/resimler/2018_03/22090607_3708.jpg	29.01.2020
Görsel 4.34 :	http://www.tbym.org/upload/icerikler/543/15209korsan_materyal_1.jpg	15.12.2019
Görsel 4.35 :	https://apod.nasa.gov/apod/image/1110/qrcode_kaywa_372.png	15.11.2017
Görsel 4.38 :	https://www.barobirlik.org.tr/dosyalar/duyurular/20120620_mt2.jpg	19.12.2019
Görsel 4.39 :	https://www.turkpatent.gov.tr/TURKPATENT/resources/temp/819F9C4B-5AAD-4607-B5BC-E31172781A5A.JPG	29.01.2020
Görsel 5.1 :	http://mtegm.meb.gov.tr/www/otomotiv-sektoru-icin-kalifiye-eleman-yetistirilecek/icerik/2250	23.01.2020
Görsel 5.1 :	https://anahtar.sanayi.gov.tr/userfiles/image/eylul_13/G%C4%B1da%20Sanayi%203%20(225x150).jpg	23.01.2020
Görsel 5.1 :	https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/18265/haber_manset.jpeg?anchor=center&mode=crop&width=1024&height=683&rnd=132154475770000000	23.01.2020
Görsel 5.1 :	https://tuvasas.gov.tr/Assets/Upload/photo-fabrikalar_1312_386_1.jpg	23.01.2020
Görsel 5.1 :	https://cdnuploads.aa.com.tr/uploads/Contents/2018/10/03/thumbs_b_c_9ba9f20661651bb291c2fb3fc94d7d4d.jpg?v=141721	23.01.2020
Görsel 5.1 :	http://www.yaski.gov.tr/wp-content/uploads/WhatsApp-Image-2019-05-27-at-09.03.331.jpeg	23.01.2020
Görsel 5.4 :	https://www.tarimtv.gov.tr/uploads/video-photo/20170702-2-24511722-23674747-324FxcqRWm/resize-basic/480/20170702-2-24511722-23674747-324FxcqRWm.jpg	10.05.2019
Görsel 5.12 :	https://www.ogm.gov.tr/Documents/Orman_Varligi_Dosyalari/T%C3%BCrkiyeOrmanVarligiHaritasi.jpg	29.01.2020
Görsel 5.13 :	http://www.maden.org.tr/resimler/ekler/2a35cd5dbe7937a_ek.pdf	07.05.2019
Görsel 5.14 :	http://www.tcddtasimacilik.gov.tr/uploads/1478172196-baskentrayyukduyuru.jpg	19.12.2019
Görsel 5.15 :	http://manisa.imo.org.tr/resimler/dosya_ekler/b23dc3190e32fda_ek.pdf?tipi=67&turu=X&sube=0	07.05.2019
Görsel 5.16 :	https://www.kardemir.com/	10.05.2019
Görsel 5.17 :	http://www.etimaden.gov.tr	24.04.2019
Görsel 5.18 :	http://www.yegm.gov.tr/images/jeo_1.jpg	19.12.2019
Görsel 5.18 :	http://www.yegm.gov.tr/images/g_a_2.jpg	19.12.2019
Görsel 5.18 :	http://www.yegm.gov.tr/images/h_ne_5.PNG	19.12.2019
Görsel 5.18 :	http://www.yegm.gov.tr/images/ruzgar_11.jpg	19.12.2019
Görsel 5.18 :	http://ee.mam.tubitak.gov.tr/sites/images/940x310-03.jpg	19.12.2019
Görsel 5.19 :	https://www.anadolupress.com/ekonomi/kahramanmarasta-maden-ve-petrol-arayacaklar-h9106.html	17.11.2017
Görsel 5.20 :	http://www.limakenerji.com.tr/faaliyet-alanlari/uretim/hamitabat-dogalgaz-termik-santrali	10.08.2018
Görsel 5.21 :	https://www.enerji.gov.tr/File/?path=ROOT/1/Documents/Sayfalar/gunes.jpg	29.01.2020
Görsel 5.22 :	http://www.bilimgenc.tubitak.gov.tr/sites/default/files/alternatif_enerji_kaynaklari_ve_turkiye_ruzgar_enerjisi.jpg	29.01.2020

Görsel 5.23 :	http://www.dsi.gov.tr/images/dsi-foto-galeri/ataturk-baraji.jpg?sfvrsn=6	15.12.2019
Görsel 5.24 :	https://www.zorluenerji.com.tr/tr/kurumsal/santraller-ve-projeler/santraller	19.04.2019
Görsel 5.25 :	https://www.ewg.org/agmag/2016/04/do-farm-subsidies-fuel-farm-pollution#.Wkv8xmi0PIU	16.12.2017
Görsel 5.27 :	https://www.solarsmartqld.com.au/wp-content/uploads/2016/11/solar-panels-sunshine-coast.jpg	15.12.2019
Görsel 5.28 :	https://icdn.ensonhaber.com/resimler/diger/4_9436.jpg	15.12.2019
Görsel 5.29 :	https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/Turkiye-Ruzgar-Enerjisi-Istatistik-Raporu.pdf	15.12.2019
Görsel 5.30 :	https://www.tarimorman.gov.tr/Belgeler/image1.jpg	29.01.2020
Görsel 5.30 :	https://denizli.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_02/k_14091601_unnamed9.jpg	29.01.2020
Görsel 5.30 :	https://www.igairport.com/MultimediaData1/2019-home-2.jpg	29.01.2020
Görsel 5.30 :	https://www.bik.gov.tr/wp-content/uploads/2018/02/Kayseri-E%C4%9Fitim-ve-Ara%C5%9Ft%C4%B1rma-Hastanesi-Acil-1-e1519195486645.jpg?x93684	29.01.2020
Görsel 5.31 :	http://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/beyannamerehberi/fisfaturabrosur.pdf	06.11.2017
Görsel 5.33 :	https://iasbh.tmgrup.com.tr/db29c0/752/395/0/62/1000/588?u=https://isbh.tmgrup.com.tr/sbh/2017/10/29/temizlik-isciliginden-patronluga-1509287194447.jpg	29.01.2020
Görsel 5.34 :	http://www.guvenlitarim.gov.tr/images/sektor/blog1.jpg	14.05.2019
Görsel 6.2 :	http://www.atam.gov.tr/fotograflar/i%CC%87nkilaplar-do%CC%88nemi	30.11.2017
Görsel 6.4 :	http://www.ttk.gov.tr/?s=uygur+alfabesi	02.11.2017
Görsel 6.5 :	http://turksandarmenians.marmara.edu.tr/tr/1914-meclis-i-mebusan-secimlerinde-ermeniler/	30.11.2017
Görsel 6.6 :	https://mousomer.files.wordpress.com/2015/09/lawsextuscicero.jpg	15.12.2019
Görsel 6.8 :	https://www.bik.gov.tr/ysk-tutanaklar-erisime-acik-tek-bir-itiraz-gelmedi/	10.05.2019
Görsel 6.9 :	https://www.anitkabir.com.tr	29.10.2018
Görsel 6.10 :	http://old.qha.com.ua/resim//2017/06/07/7930f0ec6d8816c76ad697cc9d4c54a0.jpg	15.12.2019
Görsel 6.10 :	https://www.tccb.gov.tr/assets/resim/icon/logo.jpg	15.12.2019
Görsel 6.10 :	https://cdnuploads.aa.com.tr/uploads/Contents/2013/02/20/thumbs_b_c_9656cc9f9f422dabf5c7c804cd6a5674.jpg	15.12.2019
Görsel 6.11 :	https://www.kulturportali.gov.tr/repoKulturPortali/large/SehirRehberi//GezilecekYer/20181030111322607_cumhuriyet%20muzesi.jpg	22.12.2019
Görsel 6.13 :	http://derince.bel.tr/haber_devami.asp?id=8404	15.12.2019
Görsel 6.14 :	https://www.tccb.gov.tr/assets/resim/album/ozel/2017-04-27-kulliyedebahar-16.jpg	15.12.2019
Görsel 6.15 :	https://www.tccb.gov.tr/assets/resim/album/haber/2018B/2018-07-31-kabine-01.jpg	15.12.2019
Görsel 6.16 :	https://www.bik.gov.tr/wp-content/uploads/2018/02/mahkeme.jpg	15.05.2019
Görsel 6.17 :	https://anayasa.gov.tr/media/1274/anayasa-mahkemesi-32.jpg	15.12.2019
Görsel 6.18 :	https://muhasebat.hmb.gov.tr/duyuru/bkmybs-cg-03-butce-hazirlik-calisma-grubu-toplantisi-07-devam-gerceklestirilmistir	15.12.2019
Görsel 6.19 :	https://www.trthaber.com/haber/ekonomi/1-kasim-milletvekili-genel-secimine-katilim-ora-ni-artti-213131.html	15.12.2019
Görsel 6.20 :	http://www.tekirdag.bel.tr/birim_haber_detay/12333	15.12.2019
Görsel 6.21 :	https://www.trtcocuk.net.tr/haberinolsun	25.04.2019
Görsel 6.22 :	http://www.milliyet.com.tr/eylem-ses-getirdi-yol-genisletildi-antalya-yerelhaber-1653446/	18.10.2017
Görsel 6.23 :	https://www.thenational.ae/world/mena/millions-head-to-the-polls-in-turkey-s-crucial-double-election-1.743485	10.05.2019
Görsel 6.26 :	https://www.sabah.com.tr/gundem/2018/07/15/15-temmuz-siirleri-burada-en-guzel-15-temmuz-siirleri-ve-sozleri	10.05.2019
Görsel 6.27 :	https://15temmuz.diyanet.gov.tr/Sayfalar/ResimGalerisi	15.12.2019
Görsel 6.28 :	https://www.bik.gov.tr/251-omer-halisdemir-dogdu/	16.05.2019
Görsel 6.29 :	http://www.bik.gov.tr/15-temmuz-gecesinin-simgelesen-fotograflari/#jp-carousel-110388	13.12.2017
Görsel 6.30 :	https://www.ankara.bel.tr/haberler/baskan-yavastan-ogrencilerin-ekonomisine-destek/	15.12.2019
Görsel 6.31 :	http://tekirdagodm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_04/04164653_IMG-20190404-WA0054.jpg	15.12.2019
Görsel 6.31 :	https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Resim/36614,kayserijpg.png?0	15.12.2019
Görsel 6.31 :	https://dosyahastane.saglik.gov.tr/Resim/159374,scm-4jpeg.png?0	15.12.2019
Görsel 6.31 :	https://www.bik.gov.tr/wp-content/uploads/2017/02/20161125_2_20327227_16363623-e1485955322572.jpg?x93684	15.12.2019
Görsel 6.38 :	https://www.memurlar.net/haber/793584/yuz-tanima-sistemiyle-mesai-kontrolu-hukuki-degil.html	10.05.2019

Görsel 6.39 :	https://www.tarimtv.gov.tr/uploads/video/yeni1-32XPZoRGuy/resize-adaptive-quadrant/300/yeni1-32XPZoRGuy.jpg	29.01.2020
Görsel 6.40 :	https://www.hopkinsmedicine.org/sebin/custom/hopkins_photos/large/11737.jpg	15.12.2019
Görsel 6.40 :	http://www.tgf.gov.tr/tr/wp-content/uploads/2018/10/y5.jpg	15.12.2019
Görsel 6.40 :	http://www.gsb.gov.tr/public/images/GSB/012014/gizemgirismen_manset.jpg	15.12.2019
Görsel 6.40 :	https://cdnuploads.aa.com.tr/uploads/Contents/2019/07/16/thumbs_b_c_178bbb1e33d98c4c5a9d6137b98eab1e.jpg	29.01.2020
Görsel 6.41 :	Esin, E. İslâmiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslâma Giriş (Türk Kültürü El- Kitabı, II.Cild I/b den Ayrı Basım	
Görsel 6.42 :	CLARENCE K. STREIT, *Bilinmeyen Türkler,* OCAK-MART 1921	
Görsel 6.43 :	Genelkurmay Personel Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Yayınları 2015	10.12.2017
Görsel 6.44 :	https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/dosya.getir?pDosyaAdi=162087F52AFCAD090F53E7A77B78BE36_20190703_2_37185181_45786360.jpg	13.02.2021
Görsel 6.45 :	https://gaziantep.ktb.gov.tr/TR-52301/kutnuculuk.html	15.12.2019
Görsel 6.45 :	https://www.kulturportali.gov.tr/repoKulturPortali/large/24022013/131fb92d-e601-4216-b879-64266d0a140d.JPG	15.12.2019
Görsel 6.46 :	https://www.kepez-bld.gov.tr/uploads/news/32356.jpg	15.12.2019
Görsel 6.47 :	https://ailevecalisma.gov.tr/media/3056/logotanitim.svg	26.03.2021
Görsel 7.1 :	https://www.harita.gov.tr/images/urun/1fb5e72be96a57b.jpg	09.05.2019
Görsel 7.2 :	http://www.mfa.gov.tr/ataturk-doneminde-turk-dis-politikasi.tr.mfa	11.12.2017
Görsel 7.3 :	http://www.mfa.gov.tr/ataturk-doneminde-turk-dis-politikasi.tr.mfa	11.12.2017
Görsel 7.4 :	http://www.tika.gov.tr/en/page/tika_logo-16743	10.10.2018
Görsel 7.5 :	https://www.turksoy.org/tr/events/2017/03/21/2017-turk-dunyasi-kultur-baskenti-acilisi	12.12.2017
Görsel 7.6 :	http://www.ayu.edu.tr/anasayfa	10.08.2018
Görsel 7.7 :	http://kilis.goc.gov.tr/tr/multimedia	10.05.2019
Görsel 7.8 :	https://artvin.goc.gov.tr/kurumlar/artvin.goc/files/images/pages/852018103332648_gurcistan-uyruklu-yabancilara-uygulanacak-calisma-izni-muafiyeti.jpeg	29.01.2020
Görsel 7.9 :	https://dosyahastane.saglik.gov.tr/Resim/78096,img1952jpg.png?0	29.01.2020
Görsel 7.9 :	https://images.gencgonulluler.gov.tr/public/6021.jpg?width=1200&height=800&mode=max	29.01.2020
Görsel 7.10 :	https://share.america.gov/zh-hans/a-brief-introduction-to-the-office-of-the-united-states-trade-representative/	15.12.2019
Görsel 7.11 :	http://www.bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/uluslararasi-nakliye-dunyayi-kuculten-sistem	19.06.2019
Görsel 7.12 :	http://turkpatent.gov.tr	30.10.2018
Görsel 7.13 :	https://kayseriarge.meb.gov.tr/www/millî-uretelim-bilincli-tuketelim/icerik/37	07.12.2017
Görsel 7.14 :	https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/tdv-gonulluleri-cocuklari-da-sevindirdi-	05.02.2020
Görsel 7.14 :	https://file.tika.gov.tr/cache/2017/09/BUR%C4%B0ND%C4%B0/Burundi%203.620.300.jpg	29.01.2020
Görsel 7.14 :	https://cdnuploads.aa.com.tr/uploads/Contents/2018/03/23/thumbs_b_c_c09ee0a76cb55942bef16baedf4a79a8.jpg?v=233904	29.01.2020
Görsel 7.15 :	https://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/TKYR%202015/TKYR_2015%20(1).pdf	15.12.2019
Görsel 7.16 :	https://www.tccb.gov.trhaberler41087704tum-ulkeleri-kudusu-filistin-devletinin-baskenti-olarak-tanimaya-davet-ediyorum.html	14.12.2017
Görsel 7.17 :	https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turk-birliginden-250-sehit-ailesine-yardim-eli/56869	10.05.2019
Görsel 7.18 :	http://www.enerji.gov.tr/tr-TR/Sayfalar/Dogal-Gaz-Boru-Hatlari-ve-Projeleri	12.12.2017
Görsel 7.19 :	http://www.tcddtasimacilik.gov.tr/uploads/1556114858-btk_yolcu_treni.jpg	15.12.2019
Görsel 7.20 :	https://cdnuploads.aa.com.tr/uploads/Contents/2017/10/30/thumbs_b_c_9dd312396aee8e34b9a01c3a4188dcaa.jpg	15.12.2019
Görsel 7.21 :	https://iatkv.tmgrup.com.tr/45b219/616/275/0/180/1346/779?u=https://itkv.tmgrup.com.tr/2017/11/07/maarif-vakfi-bir-yilda-5-kitaya-yayildi-1510009559321.jpeg	23.01.2020
Görsel 7.21 :	https://iasbh.tmgrup.com.tr/4923da/0/0/0/0/407/875?u=https://isbh.tmgrup.com.tr/sbh/2017/11/07/maarif-vakfi-bir-yilda-5-kitaya-yayildi-1510004492615.jpeg&mw=350	23.01.2020
Görsel 7.22 :	https://twitter.com/diyanetvakfi/status/1052862918201622528	15.12.2019

Görsel 7.24 :	https://www.medyaokuryazarligi.gov.tr/haber_goster.php?Guid=31DBEF1D-3A0A-45DC-86C5-1A94543A30EC	29.01.2020
Görsel 7.28 :	https://iasbh.tmgrup.com.tr/4f9ee9/752/395/0/21/640/357?u=https://isbh.tmgrup.com.tr/sbh/2019/06/26/turkiyede-2018de-sinema-seyircisi-azaldi-tiyatro-seyirci-artti-1561555138428.jpg	29.01.2020
Dış Kapak	https://www.kulturportali.gov.tr/medya/fotograf/fotodokuman/5089	09.05.2019

Shutterstock firmasından satın alınanlar:

1.27: 687375319
2.2: 600892928
2.5: 605626553
2.6: 200682974
2.8: 100679068
2.14: 761594170 - 441273670
2.15: 422224330
2.19: 200682953
2.20: 514809910 - 1320138566
2.21: 726690589
2.22: 739826512
2.24: 640343608
2.39: 676263139
2.59: 227373307
2.64: 439552744
3.1: 743968075
3.10: 19350475
3.14: 541166605
3.20: 595736072
3.22: 697414879
3.26:595736072
3.27: 66735829
3.28: 565321072
3.30: 622952741
3.31: 479750338
3.32: 653705476
3.33: 18947290
3.34: 697909141
3.35: 722601187
3.36: 439186210
4.3: 627689366
4.4: 342503240
4.9: 540775171
4.18: 502929169
4.22: 488983837
4.31: 607865063
4.32 :717881860
4.36 :10744711
4.37: 317871224
5.3: 148977617
5.5: 519340909
5.6: 653944003
5.7: 571712689
5.8: 226901644
5.9: 340748948
5.10: 618322160
5.11:1124535209 - 795395086 -177276578 - 652459750
5.26: 670122868
5.27: 410904637-644903410-148493324 - 548279158 -748929121
5.32: 119559349
5.34: 672107908 - 309239105
-251182285
6.3: 1031947132
6.7: 439742272
6.12: 131648252
6.25: 210165283
6.32: 710532061
7.9: 711883270 - 154471376 -166289282
7.23: 204096334
7.25: 1220221021
7.26: 1638194431
7.27: 733157317
7.29: 773235538

123rf firmasından satın alınanlar:

2.64: 35381849
3.15: 44292618
3.16: 145847298

Komisyon tarafından hazırlananlar:

Görsel: 1.2, 2.1, 2.4, 2.7, 2.11, 2.13, 2.17, 2.25, 2.28, 2.29, 2.30, 2.31, 2.40, 2.45, 2.53, 2.66, 3.4, 3.5, 3.6, 3.8, 3.9, 3.11, 3.12, 3.13, 3.17, 3.19, 3.29, 5.2

Komisyon üyelerinin arşivinden temin edilenler:

Görsel: 1.3, 1.7, 1.15, 1.36, 1.40, 2.16, 4.1, 4.24, 4.25, 4.26, 4.27, 4.28, 4.29, 4.30, 6.1, 6.24, 6.33, 6.34, 6.35, 6.36, 6.37

TÜRKİYE HARİTASI

TÜRK DÜNYASI HARİTASI

1. Türkiye Türkleri
2. Balkan Türkleri
3. Gagavuz Türkleri
4. Kazaklar
5. Özbekler
6. Kırgızlar
7. Türkmenler
8. Karakalpaklar
9. Uygurlar
10. Sarı Uygurlar ve Salarlar
11. Tatarlar
12. Çuvaşlar
13. Başkurtlar
14. Kırımçaklar
15. Ahıska Türkleri
16. Azerbaycan Türkleri
17. Dağıstan Türkleri
18. Kumuklar
19. Karaçaylar
20. Balkarlar (Malkarlar)
21. Nogaylar
22. Stavropol Türkmenleri
23. Saha (Yakut) Türkleri
24. Altay Türkleri
25. Hakaslar
26. Tuva Türkleri
27. Tobol Tatarları
28. Barabalar
29. Şorlar
30. Çulım
31. Kumandı
32. Kandak
33. Karagas
34. Uranhay
35. Irak Türkleri
36. Suriye Türkleri
37. Kıbrıs Türkleri
38. Kaşgaylar
39. Hamse Türkmenleri
40. Karaim Türkleri
41. Kırım Türkleri
42. Avrupa'daki Türkler
43. Kabardin-Balkar Türkleri
44. İran Türkleri

İŞARETLER

- Devlet sınırı
- Özerk cumhuriyet ve vilayet sınırı
- Bağımsız Türk devletleri
- Özerk cumhuriyet, eyalet ve vilayetler
- Özerk olmayan Türk bölgeleri
- Kanal (Süveyş Kanalı)

BAĞIMSIZ DEVLETLER

a) Azerbaycan C.	Bakü
b) Kazakistan C.	Astana
c) Kırgız C.	Bişkek
ç) Kuzey Kıbrıs Türk C.(KKTC)	Lefkoşa
d) Özbekistan C.	Taşkent
e) Türkiye Cumhuriyeti	Ankara
f) Türkmenistan C.	Aşkabad

ÖZERK CUMHURİYETLER

a) Başkortostan C.	Ufa	g) Saha (Yakutistan) Muhtar C.	Yakutsk
b) Çuvaşistan C.	Çeboksarı	ğ) Tuva C.	Kızıl
c) Dağıstan C.	Mahaçkala	h) Uygur (D. Türkistan) C.	Urumçi
ç) Gagavuz C.	Komrat	ı) Tataristan C.	Kazan
d) Kabardin-Balkar C.	Nalçik	i) Altay C.	Krasnoyarsk
e) Karakalpakistan C.	Nukus	j) Hakasya C.	Abakan
f) Nahcivan C.	Nahcivan	k) Karaçay-Çerkes C.	Çerkesk